NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
27 B
35

49
d
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu 14

14

Digitized by Google

12-37-B-35

INSTITVTIONES LOGICÆ

Quas vulgò Summulas, vel Logicam paruam nuncupant.

AVTHORE
MAG. BARTHOLOMEO MASTRIO de Medula, &
MAG. BONAVENTVRA BELLVTO de Catana,
Ord. Min. Conuent. & in Patau. D. Ant. Collegio olim Regentibus.

Prodeunt modò denuò recuſæ varijs Additionibus locupletatæ, & in hunc libellum reductę ob commodiorem Tyronum vſum.

Bibl: secr: Coll: Rom: Soc: Jesu

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDCXLVI.
Typis Marci Ginammi.
Superiorum Permiſſu, & Priuilegio.

12 . 27 . B. 35

Digitized by Google

Emin.^{mo} & Reu.^{mo} Principi

IO. BAPTISTÆ PALLOTTO

S. R. E. Cardinali ampliſſimo

Marcus Ginammus F. P.

LOgicas Inſtitutiones P. Bartholomæi Maſtrij de Meldula, eiuſq; collegæ P. Bonauenturæ de Catana iam iterum prælo ſubijciebam ab eodem P. Maſtrio recognitas, et pluribus additionibus locupletatas; cum mihi ſignificauit hic idem Author ſe eo animo eſſe, vt Logica magna, quã propediem poſt Logicas Inſtitutiones ſum impreſſurus in ſingulare obſeruantiæ ſignum Sub ampliſſimi nominis tui auſpicio prodiret in lucem. Ea de cauſa peropportunè factum exiſtimaui, ipſo pariter ſuadente, ſi has quoq; Inſtitutiones, quas Logicam paruam vocant, E. T. conſecrarem. Logica namque parua eſt veluti magnæ compendium, adeo vt niſi mole, et quantitate, inter ſe differre non videantur. Quia ergo vtriusque operis idem ferè argumentum, Stylus idem, eidem quoque Patrono iure di-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

candum erat. Ne aſperneris Princeps Eminentiſs. voluminis paruitatem, aut materiæ exguitatem, quippe quæ ſolis Tyronibus accomodata videatur; nam non defuerunt ex omni Schola grauiſſimi Authores, qui poſt Philoſophiam, & Theologiam tandem in Summulas Calamum tranſtulerunt; Sic olim vniuerſi Pariſienſes Profeſſores, & in hoc fere ſæculo eruditiſſimus Bannes ſeptuagenarius, et doctiſſimus Sotus pęne ſenex, Toletus, & Villalpandus, & alij Sexcenti poſt curſus Philoſophicos, & Theologicos Summulas ediderunt. Logicam ergo paruam non corrugata fronte, ſed hilari, ſerenaque nunc accipe, magnam mox accepturus; huius illa interim prænuncia eſt, et arrhæ vices gerit. Valeas ſemper, et præualeas Purpuratorum Decus.

Venetijs Idibus Decembris 1645.

IN-

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Primus numerus Partem primam, vel ſecundam indicat Inſtitutionum, alter verò marginalem numerum.

A

A*Bſtractum, & abſtractio*, quid ſit terminus abſtractus 1.8. quomodo abſtrahentium non ſit mendacium 1.17.

Accidens eſt verè, & propriè vniuerſale non reſpectu ſuorum inferiorum, ſed ſubiectorum 1. 18. eius definitio explicatur ibid. non tantùm accidens ſpecificum, ſed etiam genericum ſpectat ad quintum prædicabile ibid. accidens aliud prædicabile, aliud prædicamentale 1. 21. accidentia communia duplicia 2. 45.

Actio prædicamentum definitur 1.29. quo ſenſu diuidatur in immanẽtem, & tranſeuntem, vt in eius ſpecies ibid. non eſt productiua termini, ſed tranſmutatiua ſubiecti ibid. eius proprietas ibid. ſumpta pro formali ſubiectatur in agente 1. 30.

Aequiuoca quæ ſint 1.12. quo pacto æquiuocatio ab amphybologia differat 2. 54.

Analogia quid ſit, & terminus analogus 1.12.

Argumentatio quid 1.85. tria requirit ibi. conſequens differt à conſequentia ibid. argumentatio, & conſequentia quotuplex 1. 86. ſpecies eius quatuor, & quæ 1.87. dilemma non eſt ſpecies argumentationis à cœteris diſtincta ibid. omnes aliæ reducuntur ad ſyllogiſmum 1. 88. omnis conſequentia eſt argumentatio 1.89. eius regulæ 1. 90. & ſeq. quando liceat argumentari ex ſuppoſitione impoſſibili 1. 93. eſt inſtrumentum ſciendi cęteris præſtans 1. 116.

ARS eſt circa factibilia 2.8. ars inueniendi medium 1. 123. ars benè diſputandi 1. 124.

Aſcenſus, & deſcenſus quid, & quotuplex 1. 95.

B

B*Onitas*, vel prauitas ad conſequentiam pertinet, veritas, vel falſitas ad conſequens 1. 85.

C

C*Auſa* duplex in eſſendo, vel in cognoſcendo 2. 23. in eſſendo quadruplex 2.29. ex quolibet genere cauſæ poteſt ſumi medium pro demonſtratione ibid.

Circulus quid ſit, & quomodo differat à regreſſu 2. 24. non eſt admittendus ibid.

Cognitio intellectiua tria habet inſtrumenta directiua 1.116.

Concluſio quid ſit 1. 99. eſt de eſſentia ſyllogiſmi ibid.

Concretum quid ſit, & quomodo differat terminus concretus ab abſtracto 1. 8.

Connotatiuum quid ſit 1. 9. non coincidit cum concreto ibid. neque cum relatiuo 1. 10.

Conſequens, & conſequentia quomodo differant. 1. 85. Conſequentia duplex 1. 86. tenet conſequentia à poſitione inferioris ad poſitionem ſuperioris, non è contra 1. 92. & à negatione ſuperioris ad negationem inferioris, non è contra ibid nunquam diſtinguitur conſequentia, ſed conſequens 1. 115.

Contraria alia mediata, alia immediata 2. 47.

D

D*Efinitio* eſt inſtrumentum ſciendi 1. 26

Quid ſit, & quotuplex. 1. 127

Quot eius conditiones. 1. 128

De ſe non affirmat, nec negat. 2. 10

Demonſtratio inter omnes ſyllogiſmi ſpecies, eſt principalior. 2. 8

Duplex eſt propter quid, & quia. 2. 21

Propter quid definitur. ibid.

Debet eſſe ex veris, immediatis &c. 1. 22

Demonſtratio *Quia* quid ſit, & quotuplex. 2. 26

Varia vtriuſque diſcrimina. 2. 27

Denominatiua quæ. 1.10
Deſcriptio, vide Definitio.
Determinatio triplex diſtrahens, diminuens, & contrahens. 2.42
Differentia quid ſit, & quotuplex. 1.16
Vt eſt tertium vniuerſale comprehendit differentiam tam genericam, quam ſpecificam. ibid.
Dicit partem eſſentiæ formalem. ibid.
Differentia formalis nō pertinet ad quod quideſt. 1.15
Dilemma non eſt ſpecies argumentationis à ceteris diſtincta. 1.87
Diſcurſus, vide Argumentatio.
Diſtinctio quid ſit, & quotuplex. 1.130
Diſtinctio modalis à Recentioribus aſſignata eſt realis. ibid.
Quid ſit diſtinctio formalis ex natura rei apud Scotiſtas. 1.131
Quo ſenſu ponenda ſit media inter realem, & rationis. ibid.
Diuiſio eſt inſtrumentum ſciendi. 1.126
Quid ſit, & quotuplex. 1.12
Eius conditiones. ibid.

E

ENS *per accidens* nequit eſſe ſubiectum, nec prædicatum propoſitionis per ſe. 2.11.
Enthymema eſt ſpecies argumentationis. 1.87
Eſt argumentatio formalis. 1.97
Enunciatio quid ſit, & quotuplex. 1.53
Idem eſt, quod propoſitio. ibid.

Quo

Quo ſenſu dici poſſit ab ipſa differre. ibid.
Non eſt inſtrumentum ſciendi. 1.116
Error quot modis circa prædicatum vniuerſale contingat. 2.20
Exemplum eſt ſpecies argumentationis, & qualis 1.87
Eſt argumentatio formalis. 1.97

F

Fallacia quid, & quotuplex. 2.51
Figura ſyllogiſtica quæ, & quotuplex. 1.160.
Quarta non datur. ibid.
Forma propoſitionis quæ. 1.53

G

Genus definitur. 1.14
Non dicit totam eſſentiam rei, ſed partem materialem. ibid.
Triplex eſt ſupremum, medium, & infimum. ibid.
Genera diuerſorum prædicamentorũ nullam habent communem differentiam cõſtitutiuam, aut diuiſiuam, neq. communes ſpecies. 1.35
Subordinata communes habent differentias ſuperiorum generum conſtitutiuas. ibid.
Gradus Metaphyſici qui dicantur. 1.121

H

Habitus prædicamentum definitur, & eius ſpecies, & affectiones aſſignantur. 1.34
Conſtituitur per vnionem formæ ad ſubiectum ſiuè ſit vnio accidentalis, ſiuè ſubſtantialis. ibid.
Quid ſit habitus pro prima qualitatis ſpecie. 1.24
Habitus intellectus ſunt quinq. 2.8

I

Ignorantia duplex, & quid vtraque ſit. 2.9.
Eius cauſæ. ibid.
Indiuiduum ſubſtantiæ eſt incommunicabile, & indiuiduum accidentis partim eſt communicabile, partim incommunicabile. 1.21
Inductio eſt ſpecies argumentationis, & quomodo ab exemplo differat. 1.87
Quid ſit, & quæ eius conditiones. 1.94
Dicitur aſcenſus, & oppoſitus arguendi modus deſcenſus. 1.95
Quid, & quotuplex ſit vterq. ibid.
Eſt argumentatio formalis. 1.96
Inſtrumentum, ſeu modus ſciendi quid ſit. 1.126
Eſt triplex definitio, diuiſio, argumentatio. ibid.
Hæc eſt aliorum efficacius. ibid.
Intellectus triplicem habet operationem.

nem. 1.85
Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu. 2.9
Intentio duplex, prima, & ſecunda. 1.12

L

LOcus topicus quid, & quotuplex. 2.34
Locus intrinſecus quid. 2.36
Quid locus extrinſecus. 2.46
Locus à definitione ad definitum poteſt eſſe quoq; demonſtratiuus. 2.37
Locus arguendi à commutata proportione. 2.49
Locus medius. 2.50
Logica proximè verſatur circà terminos mentales. 1.3

M

MAteria propoſitionum quæ, & quotuplex. 1.57
Methodus non eſt inſtrumentum ſciendi à cœteris condiſtinctum. 1.126
Modus propoſitionis definitur, & diuiditur. 1.59
Modus, & figura ſyllogiſmi. 1.100
Qui modus dicatur directè concludere, & qui non. 1.108
Sufficientia modo in ſingulis figuris. 1.110
Etiam in ſecunda, & tertia figura dari

poſſunt modi indirectè concludentes. 1.111
Modus ſciendi, quid, & quotuplex. 1.126
Modi dicendi per ſe fusè explicantur. 2.12.& ſeq.
Quænam ſint propoſitiones primi modi. 2.13.& ſeq.
Quo pacto modus intrinſecus prædicetur de re in primo modo. 2.15
Gradus primi modi. ibid.
Quæ ſint propoſitiones ſecundi modi. 2 16
Quæ tertij. 2.17
Quartus modus explicatur cum eius gradibus. 2.18
Eius diſcrimen à ſecundo. 2.19
Explicantur modi per accidens. 2.20

N

NEceſſitas principiorum demonſtrationis qualis, & quanta. 2.11
Nomen definitur. 1 46
Caſus nominis non ſunt verè nomina. ibid.
Tranſcendentia vtiq. quæ etiam infinitari poſſunt. 1.47
Notiora nobis, & notiora natura, quæ dicantur. 2.24

O

OPeratio vitalis non eſt actio propriè dicta, ſed tantùm æquiuocè, & gram

maticaliter. 1.39
Operatio intellectus triplex. 1. 85
Opinio quid ſit, & quomodo à ſcientia differat. 2. 8. & 31
Idem obiectum eſſe poteſt ſcibile, & opinabile ſub diuerſa ratione. ibid.
Oppoſitio propoſitionis, Vide Propoſitio.
Oratio definitur. 1.50
Non neceſſariò conſtat nomine, & verbo. 1.51
Alia perfecta, alia imperfecta. 1.52
Perfecta vel non enunciatiua, vel enunciatiua, quæ ſola eſt propoſitio. ibid.
Vide Propoſitio, Enunciatio.

P

Paſſio prædicamentum definitur, ac eius ſpecies enunciantur. 1.30
Subiectatur in paſſo. ibid.
Paſſio pro proprietate, Vide Proprium.
Poſitio de genere quantitatis quo pacto differat à poſitione de genere Situs. 1. 33
Præcognitiones quæ, & quot. 2.2
Præcognita ſunt tria. 2.3
Quid de ſingulis præcognoſcatur. 2.4. & 5
Prædicabile, Vide Vniuerſale.
Prædicamentum quid ſit. 1.19
Decem ſunt rerum prædicamenta. ibid.
Cuius numeri efficax ſufficientia aſſignari non poteſt. ibid.
Prædicamenti ſtructura explicatur. ibid.

Prædicari in quid, & in quale quomodo differant. 1.14
Prædicata topica quatuor. 2.32
Prædicatio duplex alia directa, & naturalis, alia indirecta, & non naturalis. 2.11
Prædicatum vniuerſale poſterioriſticum quodnam ſit. 2.20
Præmiſſæ demonſtrationis debent eſſe neceſſariæ. 2.21
De omni, per ſe, & ſecundum quod ipſum. ibid.& ſeq.
Debent eſſe veræ. 2.22
Primæ, & immediatæ. ibid.
Quomodo eſſe debeant cauſæ concluſionis. 2.23
Principium demonſtrationis quid ſit, & quotuplex. 2.10
Eius proprietas. 2.11
Tres gradus neceſſitatis eius. ibid.
Debet eſſe primum, & indemonſtrabile formaliter, vel ſaltim virtualiter. 2.22
Principia alia propria, alia communia. 1.25
Problema quid ſit, & quotuplex. 2.33
Propoſitio definitur bifariam. 1.53
Quæ definitio ſit eſſentialis. ibid.
Veritas, & falſitas paſſiones eius ſunt. 1.54
Quæ intrinſecè ſunt in propoſitione mentali, at in vocali, & ſcripta ſolùm extrinſecè. ibid.
Nulla propoſitio vocalis de rigore ſermonis

monis eſt vera, vel falſa. ibid.
Diuiditur in cathegoricam, & hypotheticam ſicut in ſpecies. 1.55
Cathegorica definitur. 1.56
Alia eſt de ſecundo adiacente, alia de tertio. ibid.
Eius materia, & forma, quantitas, & qualitas declarantur. 1.57
Regula propoſitionum in materia neceſſaria, contingenti, & impoſſibili. ibid.
Diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam, veram, & falſam vniuerſalem, & particularem, & qualis ſit iſta diuiſio. ibid.
Diuiditur in naturalem, & innaturalem, in abſolutam, & modalem, & hæ non differunt ſpecie. 1.58
Propoſitio modalis definitur, & eius modi aſſignantur. 1.59
Dupliciter confici poteſt. 1.60
Eius quantitas, & qualitas. 1.61
Diuiditur in compoſitam, & diuiſam vt in ſpecies. 1.62
Quid ſit ſenſus compoſitus, & diuiſus in modalibus. 1.63
Hypothetica definitur, & diuiditur. 1.64
Eius materia, quantitas, & qualitas. 1.65
Eius regulæ. 1.66
Eius diuiſio eſt generis in ſpecies. 1.67
Propoſitionis oppoſitio definitur. 1.68
Eſt quadruplex. 1.69
Contradictoria explicatur. ibid.
Explicatur contraria, ſubcontraria, & ſubal-

ſubalterna. 1.70
Sola contradictoria,& contraria ſunt veræ oppoſitiones. 1.71
Oppoſitio ſignorum quantitatis. ibid.
Modalium oppoſitio. 1 77
Hypotheticarum oppoſitio. 1.80
Propoſitionis æquipollentia quid ſit, ac eius regulæ. 1.72
Quomodo æquipolleant ſubcontrariæ. 1.73
In prædicatis ſimplicibus negatiua de prædicato finito æquipollet affirmatiuæ de prædicato infinito, & è contra, non in compoſitis. 1.74
Æquipollentia modalium quomodo fiat. 1.78
Modalis quomodo ad de ineſſe reducatur. 1.81
Propoſitionis conuerſio quid, & quotuplex. 1 75
Eius regulæ. 1.76
Conuerſio modalium quomodo fiat. 1.79
Propoſitio exponibilis quid, & quotuplex. 1.82
Formaliter eſt cathegorica, virtualiter hypothetica. ibid.
Earum oppoſitio. 1.83
Inſolubilis quid & quotuplex. 1.84
Propoſitio de omni poſterioriſtico quid ſit. 2.11
Quid ſit propoſitio per ſe. ibid.
Propoſitio per ſe non conuertitur in propoſitionem per ſe. 2.19

Quid

Quid ſit propoſitio ſecundum quod ipſum. 2.29
Quid propoſitio probabilis. 2.31
Proprium vt vniuerſale non diſtinguitur ab accidente per conuertibiliter prædicari. 1.13
Quattuor eius modi. 1.17
Solùm quarto modo conſtituit vniuerſale. ibid
Conſtituitur in ratione proprij per prædicari conuertibiliter, non autem in ratione vniuerſalis. ibid.
Sic autem conſtituitur per accidere omni, ſoli, & ſemper. ibid.
Vt eſt quartum vniuerſale comprehendit proprium tam genericum, quam ſpecificum. ibid.
Proprium prædicatur de ſubiecto in ſecundo modo dicendi per ſe. 2.16

Q

Qualitas definitur. 1.24
Eius ſpecies, vel modi ſufit quatuor. ibid. & 25
Affectiones autem tres aſſignantur. 1.26
Qualitas propoſitionum quæ. 1.57
Quantitas definitur. 1.22
Diuiditur in continuam, & diſcretam. ibid.
Earum ſubdiuiſiones, & ſpecies. ibid.
Eius affectiones aſſignantur. 1.23
Quantitas propoſitionum. 1.57

Quan-

Quando prædicamentom definitur. 1.31
Eius ſpecies, & affectiones aſſignantur. ibid.
Quæſtiones ſunt quatuor. 2.28
Omnis quæſtio eſt medij. 2.29

R*Eduplicatio* in terminis quam virtutē habeat. 1.44
Senſus reduplicatiuus quomodo differat à ſpecificatiuo. ibid.
Regreſſus quomodo differat à circulo. 2.24
Regulæ antepredicamentales explicantur. 1.35
Relatio quid ſit. 1.27
Alia realis, alia rationis. ibid.
Realis tres habet conditiones. ibid.
Quæ etiam duplex eſt actualis, & aptitudinalis, item alia prædicamentalis, alia tranſcendentalis. ibid.
Prædicamentalis item alia intrinſecus, alia extrinſecus adueniens. ibid.
Ad relationem quarti prædicamenti quatuor exiguntur conditiones. ibid.
Relatiua quid ſint. 1.27
In illis tria conſiderari debent. ibid.
Alia ſecundum eſſe, alia ſecundum dici. ibid.
Et rurſus alia mutua, alia non mutua, & deniq; alia æquiparantiæ, alia diſquiparantiæ ibid.
Res, & realitas quomodo differant. 1.138

S

Scientia datur de nouo. 2.6
Quid ſit. 2.7
Scire tripliciter ſumi poteſt. ibid.
Diſtinguitur ab alijs habitibus intellectus. 2.8
Signum definitur. 1.4
Duplex eſt formale, & inſtrumentale. ibid.
Et hoc rurſus duplex naturale, & ad placitum. 1.5
Cauſa, & effectus ſunt ſibi inuicem ſigna. ibid.
Situs prædicamentum definitur. 1.33
Quo pacto diſtinguatur à poſitione de genere quantitatis. ibid.
Eius ſpecies, & affectiones aſſignantur. ibid.
Alia quædam explicatio prædicamenti Situs. ibid.
Species duplex ſubijcibilis, & prædicabilis. 1.13
Vtraq. definitur. ibid.
Subijcibilis triplex eſt, ſuprema, media, & infima. ibid.
Prædicabilis vna tantum .ſ. infima, & ſpecialiſſima, & hæc ſola ſecundum vniuerſale conſtituit. ibid.
Dicit totam eſſentiam ſuorum inferiorum. ibid.
Subalternans ſcientia quæ ſit, & quæ ſubalternata. 2.8

Sub-

Subſtantia prædicamentalis quid ſit. 1.20
Diuiditur in primam, & ſecundam. ibid.
Singulæ eius proprietates declarantur. 1.21
Superius dicitur de inferiori, & quicquid prædicatur de ipſo, vt de ſubiecto, prædicatur de omni contento ſub eo. 1.35
Quo pacto intelligenda ſit hæc regula. ibid.
Suppoſitio quid ſit. 1.37
Suppoſitio, & ſignificatio non ſunt idem. ibid.
Conuenit termino ſolùm in propoſitione. ibid.
Quomodo adiectiuis competere poſſit. ibid.
Quotùplex ſit. 1.38 & ſeq.
Notabile diſcrimen inter ſuppoſitionem determinatam, & confuſam. 1.39
Syllogiſmus eſt ſpecies argumentationis. 1.87
Diuiditur in cathegoricum, & hypotheticum. 1.98
Quid ſit ſyllogiſmus cathegoricus. ibid.
Quot eius principia conſtitutiua. 1.99
Quid figura, & modus illius. 1.100
Triplex eſt eius figura, nec datur quarta. ibid.
Eius principia regulatiua duo. 1.101
Et vtraque idonea, & neceſſaria. 1.102
Regulæ generales cuiuſcunque figuræ. 1.103
Regulæ ſpeciales. 1.107
Modi earum. 1.108

Exem-

Exempla ſingulorum. 1.109
Sufficientia eorum. 1.110
Reductio imperfectorum ad perfectos. 1.112
Duobus modis fieri poteſt. 1.113
Reductio per impoſſibile, quomodo fiat. 1.114
Variæ ſpecies ſyllogiſmi cathegorici. 1.115. & ſeq.
Quid, & quotuplex ſit ſyllogiſmus expoſitorius. 1.116
Quid, & quotuplex hypotheticus. 1.118
Quæ diuiſiones ſyllogiſmi ſint eſſentiales, & quæ accidentales. 1.120
Syllogiſmus topicus quid, & quotuplex. 2.31
Quomodo differat à topico, & elencho. ibid.
Materia eius duplex. ibid.
Syllogiſmus ſophiſticus quid, & quotuplex. 2.51

T

Tempus quid ſit. 1.31
Vide Quando.
Terminus definitur. 1.1
Copula propriè non eſt terminus. ibid.
Nec aduerbia, coniunctiones, & ſimilia. 1.2
Nomen ſubſtantiuum extrà propoſitionem dici poteſt terminus. ibid.
Diuiditur in mentalem, vocalem, & ſcriptum. 1.3

Men-

Mentalis in obiectiuum, & formalem, & hic in vltimatum, & non vltimatum. ibid.
An propoſitio mentalis terminos habeat. ibid.
Vocalis item in ſignificatiuum, & non ſignificatiuum. 1.4
Ille rurſus vel eſt naturaliter, vel ad placitum ſignificatiuus. 1.5
Hic etiam vel eſt cathegorematicus, vel ſyncathegorematicus, vel mixtus. 1.6
Cathegorematicus alter complexus, alter incomplexus. 1.7
Et hic alter finitus, alter infinitus. ibid.
Item alter eſt concretus, alter abſtractus. 1.8
Alter abſolutus, connotatiuus alter. 1.9
Omnes abſtracti ſunt abſoluti, non è contrà, nec omnes connotatiui ſunt cõcreti. ibid.
Item alter denominans, alter denominatiuus. 1 10
Item vnus communis, alter ſingularis. 1. 11
Ille vel tranſcendens, vel limitatus, iſte vel determinatus, vel collectiuus, vel vagus. ibid.
Communis item vel vniuocus, vel equiuocus, vel analogus. 1 12
Demum alter primæ, alter ſecundæ intentionis. ibid.
Terminorum quidam ſunt pertinentes, & quidam impertinentes. 1.36
Terminorum ſtatus, ampliatio, diſtractio, reſtri-

reſtrictio, & appellatio. 1.40.& ſeq.
Termini excluſiui, exceptiui, & reduplicatiui. 1.44
Alij termini inter diſputandum frequentiſſimi explicantur. 1.45 & ſeq.
Totum quotuplex. 2.39

V

VBi prædicamentum definitur, ac eius ſpecies, & affectiones, aſſignantur. 1.32
Verbum definitur. 1.48
Quo ſenſu in propoſitione neceſſaria dicatur abſolui à tempore. ibid.
Infinitari poteſt intrà propoſitionem. 1.49
Veritas, & falſitas ſunt propoſitionis affectiones, non autem differentiæ eſſentiales. 1.53
Sunt intrinſecè in propoſitione mentali, extrinſecè ſolùm in vocali, & ſcripta. 1.54
Vnio prædicati cum ſubiecto in propoſitione eſt copula. 1.57
Vniuerſale quotuplex. 1.13
Sufficientia quinque vniuerſalium, ibid.
Genus, ſpecies, & differentia ſunt vniuerſalia eſſentialia; proprium, & accidens accidentalia. 1.17
Prædicari conuertibiliter de ſuis inferioribus repugnat rationi vniuerſalis. 1.13. & 17
Quilibet terminus communis, ſeù vniuerſalis

ſalis duò habet ſignificata immediatum .ſ. & mediatum. 1.38
Sub termino communi ſimpliciter ſupponente non licet deſcendere, benè tamen ſub termino ſupponente abſolutè. ibid.
Vniuoca quæ ſint. 1.12
Voces nedum ad placitum, ſed etiam naturaliter ſignificare poſſunt. 1.5

IN-

BIBLIOTECA NAZ.
VITTORIO EMANUELE
ROMA

INDEX TRACTAT. ET CAP. INSTIT. LOG.

Ac dubitationum in ipſis contentarum.

Capita per paginas, Dubitationes verò per numeros margin. indicantur.

PARS PRIMA.

De attinentibus ad formam ſyllogiſmi.

TRACTATVS PRIMVS.

De terminis, ac eorum affectionibus.

Cap. I. *Quid, & quotuplex ſit terminus in communi.* 4
Dub 1. *Quæ dictiones ſubeant rationem termini.* n. 2
Dub. 2. *An dentur termini in propoſi-*

tione mentali. n.3

Cap. 2. *De Terminorum multiplicitate ratione ſignificationis.* 10

Dub. 1. *Quid ſit ſignum, & quotuplex* n. 5

Dub. 2. *Qui ſint termini mixti inter cathegorematicum, & ſyncathegorematicum.* n.6

Dub. 3. *Qui ſint termini complexus, & incomplexus.* n 7

Cap. 3. *De Terminorum multiplicitate ratione modi ſignificandi.* 21

Dub. Vnica. Quid ſit terminus connotatiuus. n.9

Cap. 4. *De multiplicitate terminorum in ordine ad res ſignificatas.* 30

Cap. 5. *De Vniuerſalibus, ſiuè Prædicabilibus.* 34

Cap. 6. *De Prædicamentis, & primò de abſolutis.* 43

Cap. 7. *De prædicamētis reſpectiuis.* 57

Cap. 8. *De Legibus eorum, quæ ſunt in prædicamento.* 72

Cap. 9. *De Terminorum collatione inter ſe.* 74

Cap. 10. *De varia terminorum ſuppoſitione.* 76

Dub. 1. *An ſuppoſitio competat adiectiuis.* n.37

Dub.2.

Dub. 2. *Quo pacto differant ſuppoſitio determinata, & confuſa.* n. 39
Cap. 11. *De reliquis terminorum proprietatibus.* 85
Cap. 12. *De terminis exponibilibus.* 90
Cap. 13. *Explicantur quidam termini in Scholis frequentiſſimi.* pag. 95

TRACTATVS II.

De propoſitione, & eius affectionibus.

Cap. 1. *De nomine, & verbo.* p. 99
Dub. 1. *An ſolum nomen finitum, & rectum ſit nomen apud Logicum.* n. 47
Dub. 2. *An nomina tranſcendentia infinitari poſſint.* ibid.
Dub. 3. *An Verbum adiectiuum, & ſubſtantiuum de 2. adiacente ſint verba apud Logicum.* n. 48
Dub 4. *An verbum infinitari poſſit.* n. 49
Cap. 2. *De oratione quid ſit, & quotuplex.* n. 109
Dub. Vnica, *An oratio neceſſariò debeat conſtare verbo.* n. 51
Cap. 3. *Quid ſit propoſitio, ſeù enuncia-*

tio, & quotuplex. pag. 114
Dub. 1. Quanam ſit recta enunciationis definitio. n. 53
Dub. 2. Quomodo enunciatio vocalis dicantur vera, vel falſa. n. 54
Dub. 3. An diuiſio propoſitionis in catheg. & hypot. ſit generis in ſpecies. n. 55
Cap. 4. Quid ſit propoſitio catheg. & quotuplex. pag. 125
Dub. 1. Qualis ſit diuiſio propoſitionis in veram, & falſam, affirmatiuam, & negatiuam, vniuerſalem, & particularem. n. 57
Dub. 2. Qualis ſit diuiſio propoſitionis in modalem, & de ineſſe. n. 58
Cap. 5. Quid ſit propoſitio modalis, & quotuplex. pag. 133
Dub. vnica. Qualis ſit diuiſio propoſitionis modalis in compoſitam, & diuiſam. n. 62
Cap. 6. Quid ſit propoſitio hypothetica, & quotuplex. p. 142
Dub. 1. An hypothetica propoſitio benè definiatur. n. 64
Dub. 2. An diuiſio hypotheticæ in conditionalem, copulatiuam, & diſiunctiuam ſit generis in ſpecies. n. 67
Cap. 7. De Oppoſitione cathegoricarum ſim-

ſimplicium. p.155
*Dub.*1. *An inter contradictoria detur medium.* n.69
*Dub.*2. *Quot ſint ſpecies oppoſitionis.* n. 71
Cap. 8. *De æquipollentia, & conuerſione cathegoricarum ſimplicium.* pagina 167
Dub. 1. *Quomodo æquipolleant ſubcontrariæ.* n.73
Dub. 2 *An propoſitio affirmatiua de prædicato infinito æquipolleat negatiuæ de prædicato finito, & è contrà.* n.74
Cap. 9. *De oppoſitione, æquipollentia, & conuerſione cathegoricarum modalium, ac etiam hypotheticarum.* pag. 177
Cap. 10. *De propoſitionibus exponibilibus, et inſolubilibus.* 186
Dub. 1. *An propoſitiones exponibiles ſint catheg. vel hypot. et quomodo contradicant.* n.83
Dub. 2. *An propoſitiones inſolubiles ſint catheg. vel hypothet.* n.84

TRACTATVS III.

De Argumentatione, & eius affe-ctionibus.

Cap. 1. Quid, et quotuplex ſit argumentatio. 190

Dub. *Vnica Quæ ſit conſequentia materialis, et formalis.* n. 86.

Cap. 2. de ſpeciebus argumentationis. 199

Dub. 1. *Quot ſint argumentationis ſpecies, et num adinuicem eſſentialiter diſtinctæ.* n. 87. et ſeq.

Dub. 2. *An omnis conſequentia ſit argumentatio.* n. 89.

Cap. 3. de regulis communibus bonæ argumentationis. 208

Dub. *Vnica An liceat argumentari ex ſuppoſitione impoſſibili.* n. 93.

Cap. 4. de Inductione, vbi de aſcenſu, et deſcenſu. 215

Dub. *Vnica An inductio ſit bona, et formalis conſequentia, vel argumentatio.* n. 96.

Cap. 5. de Syllogiſmo, et eius principijs conſtitutiuis, vbi de figuris eiuſdem. 226

Dub. 1. *Vndè dicantur Maior, et Minor*

nor

nor in ſyllogiſmo. n. 99.
Dub. 2. An concluſio ſit de eſſentia ſyllogiſmi. ibid.
Dub. 3. An detur quarta figura. n. 100.
Cap. 6. de principijs regulatiuis ſyllogiſmi. 237
Dub. Vnica Quodnam ſit principium præcipuum regulatiuum ſyllogiſmi. n. 102.
Cap. 7. Regulæ generales, et ſpeciales cuiuſcunq. figuræ aſſignantur. 243
Cap. 8. Aſſignantur modi cuiuſcunque figuræ cum eorum exemplis. 253
Dub. 1. An modi ſyllogiſmorum ſint ſufficienter enumerati. n. 110
Dub. 2. An in 2. et 3. figura dentur modi indirectè concludentes, ſicut in prima. n. 111
Cap. 9. De reductione modorum imperfectorum ad perfectos. 266
Cap. 10. De varijs ſpeciebus ſyllogiſmi cathegorici. 277
Dub. vnica, An detur ſyllogiſmus conſtans ex propoſitionibus non ſignificantibus. n, 117
Cap. 11. De ſyllogiſmo hypothetico, et alijs ſyllogiſmorum ſpeciebus. 285
Dub. 1. Vndè ſint petendæ diuiſiones ſyl-

ſyllogiſmi, et an ſint eſſentiales. n. 120
Dub. 2. An ſyllogiſmus, vt ſic, ſit genus demonſtratiui, topici, et ſophyſtici. n. 122
Cap. 2. De arte inueniendi medium, ac benè diſputandi. 296
Cap. 13. De modis, ſeù inſtrumentis ſciendi. 306
Dub. Vnica, An detur diſtinctio media inter diſtinctionem realem, et rationis. n. 130

PARS

17

PARS SECVNDA

De attinentibus ad materiam ſyllogiſmi.

TRACTATVS PRIMVS.

De Syllogiſmo demonſtratiuo.

Cap. 1. DE *præcognitionibus, et prę. cognitis.* 324
Dub. 1. Quot ſint præcognitiones, et præcognita. n.2
Dub. 2. Quid de paſſione prægnoſcatur. n.4
Cap. 2. De ſcientia demonſtrationis effectu. 331
Dub. Vnica; An detur ſcientia de nouo. n.6
Cap. 3. De neceſſitate principiorum vbi de modis perſeitatis. 338
Dub. 1. Quæ prædicentur in primo modo dicendi per ſe. n.12
Dub. 2. An modus intrinſecus prædicetur in primo modo dicendi per ſe. num. 15
Dub. 3. Quo pacto quartus modus dicendi per ſe differat à ſecundo. n.18
Dub. 4. An propoſitio per ſe conuertatur

tur in propoſitionem per ſe. n.19
Cap.4. De demonſtratione propter quid. 365
Dub.1. An cauſa virtualis poſſit inſeruire demonſtrationi. n.23
Dub.2. Quomodo illud axioma Propter vnumquod.tale,& illud magis. n.24
Cap.5. De demonſtratione quia. 378
Cap. 6. De medio demonſtrationis. 382
Dub.Vnica de numero quæſtionum. 28

TRA-

TRACTATVS II.

De Syllogiſmo Topico.

Cap. 1. De materia tùm remota, tùm proxima ſyllogiſmi topici. 387
Dnb. Vnica de numero prædicatorum. num. 32
Cap. 2. De locis Topicis. 393
Cap. 3. De locis intrinſecis. 395
Cap. 4. De locis extrinſecis. 412
Cap. 5. De locis medijs. 419

TRACTATVS III.

De Syllogiſmo Sophiſtico.

Cap. 1. *De fallacijs in genere.* 422

Cap. 2. *De fallacijs in dictione.* 425

Cap. 3. *De fallacijs extrà dictionem.* *pag.* 435

PRO-

PROLOGVS
Ad Inſtitutiones Dialecticas.

Laudabilis admodum eſt, & ab omnibus modo recepta conſuetudo ad Logicam queſtionibus contextam præmittere Dialecticas Inſtitutiones, quæ breuiter complectuntur ea omnia, quæ fusè tradunt Summuliſtæ, & Ariſt. in ſuo Organo, vnde inſeruiunt veluti ſumma textus totius Logicæ, & introductio ad ipſam quæſtionibus contextam. Ne igitur à tam vtili recedamus conſuetudine, Inſtitutiones logicales nos quoque pro Tyronibus præmittimus, antequam difficiliores quæſtiones pro prouectioribus pertractemus. Quia verò ſubiectum adæquatum preſertim in Ariſt. logica eſt ſyllogiſmus, vt in Quæſt. proem. dicemus, cum hic conſiderari poſſit quantum ad formam ſyllogiſticam, & quantum ad materiam, in qua conficitur, quæ dici ſolet circa quam, hinc fit, vt in duas præcipuas partes diuidantur huiuſmodi dialecticæ Inſtitutiones; Prima pars Inſtitutionum ea omnia continebit, quæ ad formam ſyllogiſmi ſpectant, vt ſunt termini, propoſitiones, ac recta earum diſpoſitio in modo, & in figura;

gura, Altera pars ex ijs conſtabit, quæ pertinent ad materiam circa quam, quæ triplex eſt, neceſſaria, probabilis, & apparens, vt ibi explicabitur. Hoc autem præſertim agemus, ne in communem incidamus abuſum Recentiorum, qui ad Summulas, ſeù Dialecticas Inſtitutiones ea ſolum opinantur ſpectare, quæ concernunt formam ſyllogiſmi, vndè & in ijs conſcribendis miſſa faciunt quæcunq. concernunt materiam; non tamen ſatis conſultò, cum enim huiuſmodi Inſtitutiones paratæ ſint, vt per eas ad Ariſt. Logicam paulatim introducantur Tyrones, ſanè nedum tali preuia egebant introductione Libri Ariſt. in quibus agit de forma ſyllogiſmi, ſed præſertim & ij, in quibus agit de materia, Et quidem Petrus Hiſpan. facilè Summuliſtarum princeps, cum preuiam Introductionem ad Logicam Ariſt. Tyronibus ſternere cogitaſſet, tractatus inſtituit nedum de concernentibus formam ſyllogiſmi, ſed etiam materiam; conſcripſit enim quoq. ſpeciales tractatus de ſyllogiſmo Topico, & Elencho; licet & ipſe in hoc defecerit, vt notauit Ioan. Cæſarius in ſua Dialect. in præfatione ad trac. 7. quod nullam parauit Introductionem in eam Logicæ partem, quæ agit de Demonſtratione, cum tamen Poſterioriſtici Libri, præcipuam

pro

pro Tyronibus peterent introductionem, imo & maiori neceſſitate, quam alij omnes, vt potè cæteris difficiliores; Tum quia, vt in quæſt.proęm. dicemus, demonſtratio licet non ſit adæquatum Logicæ obiectum, eſt tamen præcipuum, & principale; cur ergo prævia introductio non parabitur ſyllogiſmo demonſtratiuo, ſi paratur Topico, & Elencho? maneat ergo ad integritatem Summularum ſeù Logicarum Inſtitutionum nedum ſpectare tractatus tangentes formam Syllogiſmi, ſed etiam concernentes materiam, quæcunq. illa fuerit.

DIALECTICARVM Inſtitutionum

PARS PRIOR.

De attinentibus ad formam ſyllogiſmi.

TRia ſunt, quæ ſpectant ad formam ſyllogiſmi, vt dicebamus, ſecundum ſe, & ſimpliciter conſiderati, vt abſtrahit ab hac, & illa determinata materia, in qua confici poteſt, termini ſimplices, propoſitiones, & earum recta diſpoſitio in modo, & figura: Termini ſunt principia remota Syllogiſmum integrantia; Propoſitiones ſunt

 prin-

principia proxima, & recta diſpoſitio in modo, & in figura eſt ipſamet forma artificioſa ſyllogiſmi; hinc pars iſta prior dialecticarum Inſtitutionum in tres ſubdiuiditur tractatus, in primo agemus de Terminis principijs ſyllogiſmi remotis: In ſecundo de Propoſitionibus principijs eiuſdem proximis: In tertio demum de ipſamet forma ſyllogiſtica, reſpectu cuius etiam ipſi termini, & propoſitiones ſolent dici materia ex qua, licet abſolutè loquendo ad formam ſyllogiſmi dicantur attinere, vt hæc diſtinguitur à materia circa quam.

TRACTATVS PRIMVS
De Terminis, & eorum affectionibus. Cap. I.

Quid, & quotuplex ſit Terminus in communi.

QVoad primum Ariſt. 1. Prior cap. 1. definit *Terminum eſſe illum, in quem reſoluitur propoſitio, vt prædicatum, & de quo prædicatur;* pro cuius definitionis declaratione aduertit Tataret. ibid. q. 1. §. *ſciendum eſt tertio* terminum ſumi poſſe dupliciter, vel in lata ſignificatione indifferenter. ſ. pro ſubiecto, prædicato, & copula propoſitionis, aut determinatione alicuius illorum, vt idem ſonat, quod dictio apud Grammati-

cos,

cos,quo ſenſu eſt genus ad nomen, verbum, aduerbii, & reliquas orationis partes, & hoc modo copula verbalis, ſigna vniuerſalia, & particularia, vt omnis, nullus, aliquis, &c. & adiectiua adiectiuè ſumpta ſunt termini,immò breuiter omne illud,ex quo conſtituitur propoſitio, terminus dici poteſt in hoc ſenſu. Alio modo ſumi poteſt in ſignificatione magis propria attendendo vim vocabuli, quod importat vltimum, & extremum alicuius rei pro extremitatibus terminantibus propoſitionem.ſ.pro ſubiecto, & prædicato,& ſic ſumit Ariſt.terminum loco cit. ac omnes Summuliſtę,dum eum definiunt *eſſe extremum propoſitionis*, quam definitionem recipiunt Recentiores paſſim Villalpand.lib.1. ſumm. cap.1. Tolet. cap.10. Fonſec.lib.6. cap.9. Hurtad. diſp.1. ſum. ſec.2. vbi priorem termini acceptionem renuit: quam tamen omnes alij agnoſcunt, Blanc.lib.2.diſp.1.ſect.1. Caſil. lib.1. tract.1.c.1. Fuentes p.1.ſummul. q.vn. diff. 1. Complut. lib. 1. cap.2. Arriaga. diſp. 1. ſum.ſec.1. Ouuied. & Poncius ibidem.

Has autem termini propriè ſumpti definitiones ità explicat Tatar.vt ſenſus ſit terminum eſſe id, in quod tanquam in extremum propoſitio cathegorica eſt immediatè reſolubilis mediante copula verbali, & dicitur *immediatè*, ad remouendum litteras, & ſyllabas,quia licet propoſitio reſoluatur in litteras,& ſyllabas,non tamen immediatè, & ideò litteræ, & ſyllabæ non dicuntur termini, etiam licet propoſitio hypothetica reſoluatur in terminos mediatè,

non tamen immediatè, ſed reſoluitur immediatè, in propoſitiones ſimplices, ex quibus componitur; poſſet tamen abſque ſcrupulo etiam propoſitio ſimplex appellari terminus, quando in hypothetica tenet locum ſubiecti, vt notat Arriag. Nec obeſt illam etiam conſtare terminis, nam benè poteſt id, quod in ſe eſt quaſi totum, eſſe pars reſpectu alterius totius, vt patet in phyſicis de corpore reſpectu totius hominis, & in alijs multis, vt diſcurrenti conſtabit. Et iuxta hanc ſecundam termini acceptionem copula verbalis, ſeu verbum, vt verbum, rationem termini nequit habere, tum quia copula non eſt extremum propoſitionis, ſed ratio coniungendi extrema; tum quia in eam propoſitio reſolui non poteſt, cum enim ſit formalis, & expreſſa extremorum vnio, facta eorum diſſolutione manere non poteſt; tum demum, quia Ariſt. in allata termini definitione meminit ſolum prędicati, & ſubiecti, & licet in propoſitione de ſecundo adiacente, qualis eſt iſta *Petrus currit*, ly *currit* videatur fungi munere prædicati, re tamen vera non tantum habet rationem prędicati, ſed etiam habet vim copulæ, cum faciat hunc ſenſum *Petrus eſt currens*; vnde licet vt gerit vices prædicati, ſit terminus nō tñ vt gerit vices copulæ. Et ſi dicas in hac propoſitione *currere eſt moueri* ly *moueri*, quod eſt verbum, habere tantum rationem prædicati, ſicut ly *currere* ſubiecti, atque ità vt verba habere rationem termini. Reſp. currere, & moueri eſſe verba tantum grammatica-

liter,

liter, at apud logicum æquiualẽt nominibus *curſus*, & *motus*, vnde apud logicum idem eſt dicere currere eſt moueri, ac curſus eſt motus, vt ait Ant. And.

2 Dubium tamen eſt de aduerbijs, coniunctionibus, ſignis quantitatis, vt omnis, aliquis &c. caſibus obliquis, & ſimilibus, an ratione termini ſubire poſſint etiam in ſecunda acceptione: Affirmãt aliqui, eo quia in propoſitione poſſunt habere locum prædicati, & ſubiecti, vt ſi dicatur *Petrus eſt aliquis, omnis eſt terminus ſyncategorematicus præter eſt aduerbium, & eſt coniunctio*, & ſic de alijs. Imò Fuent. cit. hac ratione tenet ẽt voces non ſignificatiuas eſſe terminos, nã dicimus *Blitri nihil ſignificat*. Quin etiam Arriaga ob id addit litteras ipſas eſſe terminos, quando ſolæ accipiuntur, nam dicimus A eſt littera. Verum probabilius alij negant, quia aduerbia, coniunctiones, & alia id genus nunquam ratione ſui, & formaliter ſumpta fungi poſſunt munere ſubiecti, & prædicati, vnde in allatis propoſitionibus ſemper aliquod ſubſtantiuum intelligitur, in cuius virtute funguntur illa officio ſubiecti, & prædicati, vt in illa propoſitione *Petrus eſt aliquis* à parte prædicati ſubintelligitur *homo*, & ſenſus eſt *Petrus eſt aliquis homo*, & in alijs à parte ſubiecti ſubintelligitur *vox*, vel quid ſimile, vt idem planè ſit dicere *omnis eſt terminus ſincategorematicus*, ac dicere *hæc vox õis eſt terminus ſincategorematicus*, & ſic de alijs, ꝙ eo vel maximè de vocibus non ſignificatiuis dicẽdum eſt; Quod ſi oppoſitam opinionem ſe-

qui velimus, tunc cum Tatar. quem ſeq Arriaga, tract. 1 com. 3. ad 1. dicendum eſt ad hoc, vt aliquid ſit ſubiectum in propoſitione ſufficere, vt ſit vox ſignificatiua naturaliter communiter, .i. vt poſſit repræſentare ſeipſam, quod eſt ſignificare largè.

Sed adhuc dubiū eſt de nominibus ipſis ſubſtantiuis ſolitariè ſumptis, & extra propoſitionem, poſſint ne dici termini, nam Ariſt. definitio allata videtur illis competere ſolum, quando ſunt in propoſitione. Verum non ità rigoroſè intelligenda eſt illa definitio, nam vt aliqua dictio dicatur terminus, nō eſt ſemper neceſſe, quod actu fungatur munere ſubiecti, & prædicati, ſed ſufficit aptitudo, vt ad tale munus poſſit aſſumi, & non eam habeat repugnātiam, quę reperitur in aduerbijs, coniunctionibus, & ſimilibus; nomen ſubſtantiuum extra propoſitionem dicetur terminus non in eo ſenſu, quod actu extra illam exerceat officium termini, ſed quia intra illam fungi poteſt hoc munere, vnde dicatur terminus non actu, ſed potentia; nec aliud probant Complut. cit. oppoſitum ſuſtinentes.

3 Quoad alteram quæſiti partem Terminus vniuerſim ſumptus diuiditur in mentalem, vocalem, & ſcriptum, vt notat Tatar. tract. 7. de ſuppoſitionibus com. 1. §. *ſecundo ſciendum*, quæ diuiſio ſumitur ex triplici propoſitionum genere, hæc. n. propoſitio *homo eſt animal* ſi fiat mente, dicitur mentalis, ſi voce, vocalis, ſi ſcripto, dicitur ſcripta, terminus ergo dicitur mentalis, vocalis, vel ſcriptus, prout ſubiectum, vel præ-

dica-

dicatum propoſitionis eſt mentale, vocale, vel ſcriptum; Solent extrema quoque propoſitionis mentalis termini appellari, quod quidem de propoſitione formali, quæ eſt actus, & ſecunda operatio intellectus, intelligendum non eſt, nam propoſitio in hoc ſenſu eſt vna ſimplex qualitas carens partibus, quarum vna prædicetur de alia, vt cõſtabit ex dicẽdis diſp. 6. de Anim. q. 10. ar. 2. n. 302. ſed debet intelligi de propoſitione mentali obiectiua, quæ talis dicitur, quia eſt obiectum ipſius formalis propoſitionis mentalis, & inſtituitur in eſſe propoſitionis obiectiuæ per eam, tanquam per formã extrinſecam; itaq. propoſitio mentalis in hoc ſenſu, nimirum obiectiuè ſumpta dicitur habere terminos, & extrema, quia in ſe continet ſubiectum, & prædicatum conſtituta in eſſe talium per propoſitionẽ formalem; quarè cum intellectus enunciat *homo eſt animal* interna, & formalis propoſitio in ſe non continet ſubiectum, neq. prædicatum, nec terminos, ſed tantum propoſitio obiectiua, vt etiam hìc benè notauit Ouuied. Nomine autem termini mentalis duo poſſunt intelligi .ſ. res quæ mente cõcipitur, ac ipſa cognitio ſeu vt alij loquuntur conceptus formalis, & obiectiuus; & quidem ſi in primo ſenſu ſumatur .ſ. pro re concepta, terminus mentalis à vocali, & ſcripto differre nõ videtur, eadem enim prorſus eſt res, quæ mente concipitur, voce depromitur, & calamo exaratur; at in ſecundo ſenſu .ſ. pro ipſo rei conceptu differt à vocali, & ſcripto, & diuidi ſolet

in vltimatum, & non vltimatum. vltimatus eſt conceptus, ſeu cognitio rei ſignificatæ per vocem aliquam, vel ſcripturam, vt cum audita voce *homo* illud percipimus animal, quod eſt rationale: non vltimatus eſt conceptus ipſius vocis, vel ſcripturæ ſignificãtis non vltra ſe extendens ad rem ſignificatam, & ideo dicitur non vltimatus; ſic Grȩcus audiens vocem *homo* format conceptũ non vltimatum, quia cum ſit ignarus ſignificationis vocabulorum latinorum, concipit ſolummodo vocis ſonum, non autem rem per illam vocem ſignificatam. ſ. hominem. Porrò licet Logica, proximè verſetur circa terminos mentales, & vocales nõ niſi ratione mentalium attendat, quia tamen termini vocales ſunt clariores, & per eos innoteſcunt mentales, frequentius agit Logicus de terminis vocalibus, atq; ideo nos etiam deinceps de iſtis agemus, ac eorum diuiſiones explicabimus.

CAPVT II.

De Terminorum multiplicitate ratione ſignificationis.

4 EX varijs capitibus ſolent termini multiplicari, & variæ eorum diuiſiones aſſignari ex parte nimirum ſignificationis, ex parte modi ſignificandi, & ex parte rei ſignificatæ: ex primo capite, quantum ad præſens ſpectat ſolet in primis diuidi vocalis terminus in ſignificatiuum, & non ſignifica-

ſica-

ficatiuum, ille eſt, qui aliquid ſignificat, vt hæc vox homo, qui naturam ſignificat humanam, iſte eſt, qui nihil ſignificat, vt Blitiri, Buf, Baf. Sed vt iſta diuiſio ſit rectè tradita intelligi debet de termino in prima acceptione aſſignata cap. præced. nam in ſecunda acceptione omnes termini ſunt ſignificatiui, cum eſſe poſſint ſubiectum, & prædicatum in propoſitione: terminus igitur vocalis in tota ſua latitudine ſumptus diuiditur in ſignificatiuum, & nō ſignificatiuū: quæ diuiſio vt benè percipiatur, cum terminus vocalis conſtituatur in ratione ſignificantis per ſignificationem, videndum eſt quid ſit ſignificare, & quid ſit ſignū à quo verbum *ſignificare* deriuatum eſt.

Signū ex Auguſt. 2. de doct. Chriſt. cap. 1. *eſt illud, quod præter ſui cognitionem, quam ingerit ſenſibus, facit nos venire in cognitionem alterius*, v. g. hęc vox *homo* præter ſpeciem, quam imprimit in auditu, vt ſonus eſt, facit nos venire in cognitionem alterius .ſ. naturæ humanæ, vnde ſignum debet eſſe tale, vt illo cognito per ſenſus, mediante illo deinde veniamus in cognitionem rei, cum qua ſignum habet connexionem; hinc ſignificare nil aliud erit, quam aliquid aliud à ſe diſtinctum repræſentare potentiæ cognoſcenti; ex quo patet ſignum dicere ordinem, & ad potentiam cognoſcentem, cui repræſentat, & ad rem ſignificatā, quā repræſentat. Diuiditur porrò ſignum in formale, & eſt illud, quod abſque ſui præuia cognitione aliud nobis repræſentat, & in eius cognitionem ducit, quales ſunt ſpe-

cies impreſſa, & expreſſa reſpectu proprij obiecti, & in inſtrumentale, quod præſuppoſita ſui cognitione facit nos in alterius cognitionem venire, vt imago reſpectu Cęſaris, veſtigium reſpectu feræ tranſeuntis; qua de cauſa Scotus 2. d 3. q. 9. & quol. 14. hoc ſecundum ſignum appellat mediũ cognitum, quia vt ducat in cognitionẽ ſignati, prius petit ipſum cognoſci, illud verò primum vocat præcisè rationem cognoſcendi, quatenus præcisè eſt *quo* aliud cognoſcitur, & non *quod* cognoſcitur. Signũ autem inſtrumentale eſt, de quo agimus in præſenti, & quod propriè dicitur ſignum, & definitur ab Auguſt. cit. ea tamen definitio etiam formali conueniet, ſi prima pars dematur, & dicatur ſignum eſſe, quod facit nos in alterius rei cognitionem venire. Hæc tamen ſigni deſcriptio, quamuis ſit ab Auguſt. tradita, & ob tanti Doctoris authoritatem ab omnibus paſſim recepta, nõ recipitur à Poncio diſp. 15. Log. q. 1. eamq. impugnat quoad vtramq. partem; quoad primam quidem, cum ait ſignum eſſe id, *quod præter ſui cognitionem, quam ingerit ſenſibus &c.* eam redarguit, quia non complectitur omne ſignum, quia poſſent dari ſigna ſpiritualia, quæ deducerent in cognitionem aliarum rerum, nec poſſent percipi à ſenſibus materialibus Quoad aliam verò partem, in qua ait; quod ſignnm *facit nos venire in cognitionem alterius* eam impugnat, tanquam ab Arriag. traditam, quia obiectum facit nos in cognitionem ſui venire, & tamen non dicitur ſignum. Rurſus

Deus

Deus ipſe facit nos venire in cognitionem multarum rerum eas nobis reuelando, nec tamen ab vllo vocatur ſignum illarum rerum. Prætereà cognitio eſt ſignum rei, quę cognoſcitur per ipſam, & tamen non facit nos in cognitionem venire.

Sed nimis audacter inficiatur Poncius doctrinam D. Auguſtini, quam omnes venerantur, vt communis Magiſtri, vndè mirum eſſe nõ debet, quod ſæpius hic Auctor minimo rubore ſuffuſus doctrinam Scoti præceptoris audeat impugnare; Optima enim eſt illa deſcriptio quoad omnes partes, ſi benè intelligatur, nam duæ ſolent aſſignari conditiones alicuius, vt alterius rei ſignum dicatur, vna eſt, quod nos ducat in illius rei cognitionem, altera eſt, quod ducat in eius cognitionem, quatenus cognita, quarum conditionum vtramq. optimè exprimit definitio ſigni ab Auguſtino tradita; nam per primam partem definitionis ſecundam exprimit conditionem; vult enim rem, quæ inſeruire debet pro alterius ſigno, prius noſtris ſenſibus cognitionem ſui ingerere debere, ſpecificat autem ſignũ eſſe debere ſenſibile, quia vt notat Doctor 4. d. 1. q. 2. & 3. ſigna ſenſibilia ſunt maximè apta pro ſtatu iſto excitare intellectum coniunctum à ſenſuum miniſterio dependentem, vt in alterius rei cognitionem veniat; per alteram verò partem definitionis altera quoque conditio exprimitur, contra quam nil vrgent inſtantiæ à Poncio adductæ, quia obiectum facit venire in cognitionem ſui, non alterius, nec facit venire in

co-

cognitionem ſui, quatenus cognitum, vt facit ſignum, ſed quatenus cognoſcibile; nec etiam Deus hoc modo ad inſtar ſigni ducit nos in rerum cognitionem, quatenus cognitus, ſed eas reuelando, quod adhuc facere poſſet, etiamſi prius à nobis non cognoſceretur; cognitio deniq. eſt ſignum rei cognitæ per ipſam formale, vt dicebamus, non autem inſtrumentale, quod ſolum propriè dicitur ſignum, & ab Aug. definitur, & ideo cognitio propriè loquendo non dicitur facere nos venire in cognitionem rei, quam repræſentat, quia non ducit nos in cognitionem illius rei, quatenus cognita, ſeu vt medium cognitum, ſed vt ratio cognoſcendi; ſolum autem ſignum inſtrumentale eſt illud, quod hic definitur.

5. Et hoc ſignum inſtrumentale adhuc duplex eſt, aliud naturale, & eſt, quod ex natura ſua independenter ab hominum voluntate aliquid repræſentat, vt fumus ignē, & vniuerſaliter omnis effectus ſuam cauſam, qui præſertim ſi ſenſibilis erit, dicetur ſignum cauſæ iuxtà ſenſum definitionis allatæ. An verò ità è contra cauſa dici poſſit ſignum ſui effectus, negat Hurtad. diſp. 1. ſect. 4. quia etſi cauſæ cognitio ducat in cognitionem effectus, tamen non eſt ordinata ad illum repræſentandum. Sed planè non minus ordinata eſt cognitio cauſæ ad nos ducendum in cognitionem effectus à priori, quam cognitio effectus ſit ordinata ad notitiam cauſæ à poſteriori, quare ratio Hurtad. parum valet. At inquiũt alij, quòd, licet ità res ſe habeat, ſola tamen cognitio, quæ

per

per effectum habetur, dicitur haberi per ſignum, vnde ſola demonſtratio à poſteſteriori, quæ eſt per effectũ, dicitur a ſigno, & ideò ſolũ effectus dici põt ſignũ cauſæ, nõ è contra. Verũ neq. hoc vrget, licet.n.cognitio habita per effectum veluti ſenſibiliorẽ cauſa, magis propriè dicatur à ſigno, nil tamen impedit, quin & cognitio habita per cauſam poſſit dici à ſigno abſolutè loquendo. Poteſt igitur etiam cauſa dici ſignum ſui effectus, & præſertim quando ſenſibilis eſt, vnde à Theologis ſacramenta dicuntur ſigna gratiæ, cuius ſunt cauſa, ità clarè colligitur ex Doctore 4 d.1.q.2. §. *De ſecundo principali*, & ſequitur Caſil. cit. & Arriaga diſp.3.ſect.2. Aliud vero eſt ſignum artificiale, ſeu ad placitum, & eſt, quod ex hominum impoſitione aliud repræſentat, ſic ramus eſt ſignum vẽditionis vini, ſonus campanæ eſt ſignum lectionis, & vox illius rei, ad quam ſignificandam eſt impoſita; Vbi tamen eſt aduertendum etiam in vocibus ipſis non tãtum ſignificationem ad placitum reperiri poſſe, ſed etiam naturalem, vt patet de gemitu infirmorum, & latratu canũ: & ideò terminus vocalis ſignificatiuus ſubdiuidi ſolet in ſignificatiuum naturaliter, & ad placitum & hic ad Dialecticum ſpectat non quidem ſecundum ſuam realem entitatem, vt vox eſt, & ſonus quidam in aere cauſatus, ſed ſecundum quod impoſitus eſt ad res ipſas ſignificandas, & conceptus mẽtis exprimendos, in hoc enim ſenſu voces pertinere dicuntur ad inſtitutum Dialecticum, vt dicemus diſp.de Vocibus; vbi etiã

decla-

declarabimus, per quid conſtituatur ratio ſigni.

6 Deinde terminus ad placitum ſignificatiuus ſubdiuiditur in cathegorematicū, & ſyncathegorematicum, cathegorematicus idem latinè ſonat, quod per ſe ſignificatiuus, & ideò per ſe abſq; omni alio eſſe poteſt ſubiectum, vel prædicatum in propoſitione, vt homo, animal: ſyncathegorematicus idem latinè ſonat, quod conſignificatiuus, & ideo per ſe non ſignificat aliquid, nec poteſt eſſe ſubiectum, & prædicatum in propoſitione, ſed cum alterius conſortio, cuius ſignificationem modificet, vt omnis, nullus, aliquis, vndè vt notat Tatar. tract. 7. com. 1. §. *Tertio ſciendum*, terminus ſyncategorematicus non ſignificat aliquid, ſed aliqualiter, quatenus ſi adiungatur categorematico, eius ſignificationem modificat, & facit taliter ſignificare, i. reddit eius ſignificationem, vel vniuerſalem, vel particularem, vel affirmatiuam, vel negatiuam: & dicitur aliqualiter ſignificare, non quia verè, & propriè non ſignificet, ſed quia ſignificatum eius non repræſentatur, vt res per ſe, ſed vt modus rei, i. exercendo modificationem alterius rei qua de cauſa negat Arriag. ſect. 4 eſſe perfectè terminum. Addit Tatar. terminum mixtum i. partim categorematicum, partim ſyncategorematicum, & eſt ille, qui impoſitus eſt ad ſignificādum aliquid, ſeu aliqua, & aliqualiter ſimul, vt hæc vox *nihil*, quæ impoſita eſt ad ſignificandam negationem omnis entis, hæc. n. ipſa negatio eſt illud aliquid, quod ſignificat,

qua-

quatenus verò illam negationem ſignificat vniuerſaliter cuiuſcunque entis, dicitur ſignificare aliqualiter, ſic etiam ſignificat ſubiectum propoſitionis indefinitæ,nam in materia neceſſaria æquiualet vniuerſali, vt *homo eſt animal* æquiualet huic, *omnis homo eſt animal*, & in materia contingenti æquiualet particulari, vt *homo currit* æquiualet huic *aliquis homo currit*. Ad hoc tertiũ genus redutit Tolet. lib. 1. cap. 12. & Arriag. ſect. 4. omnia aduerbia v.g. *ſapienter, doctè, &c.* Sed non placet,quia cum diſcrimen inter terminos categorematicum, & ſyncategorematicum ſumatur præſertim in ordine ad propoſitionem, itaut ille ſit, qui ſine addito, & per ſe poteſt eſſe ſubiectum, vel prædicatum propoſitionis,iſte verò,qui nõ poteſt eſſe ſubiectum,nec prædicatum, niſi cum addito, conſequenter aduerbia omnia erũt termini ſyncategorematici,quia ſe ſolis,& ſine addito nõ poſſint eſſe ſubiectum, vel prædicatum propoſitionis,& per ſe non ſignificant aliquid,ſed potius aliqualiter.

Potiori ratione ad hoc tertium genus termini mixti nomina adiectiua reduci poſſent,quãuis .n. Hurtad .diſp.2 ſect 10. mordicus contendat eſſe terminos ſyncategorematicos, quia non ſignificant per ſe, ſed conſignificant, v.g. *bonus* non ſignificat per ſe,& determinatè aliquid, niſi addatur alicui, v.g. *Petrus bonus*: Tamen ſi nominum adiectiuorum ſignificatio benè conſideretur, videbimus, quod licet indeterminatè aliquo modo ſignificent,ratione tamen formæ ſignificatæ ſecum afferunt aliquam deter-

declarabimus, per quid conſtituatur ratio ſigni.

6 Deinde terminus ad placitum ſignificatiuus ſubdiuiditur in cathegorematicũ, & ſyncathegorematicum, cathegorematicus idem latinè ſonat, quod per ſe ſignificatiuus, & ideò per ſe abſq; omni alio eſſe poteſt ſubiectum, vel prædicatum in propoſitione, vt homo, animal: ſyncathegorematicus idem latinè ſonat, quod conſignificatiuus, & ideo per ſe non ſignificat aliquid, nec poteſt eſſe ſubiectum, & prædicatum in propoſitione, ſed cum alterius cõſortio, cuius ſignificationem modificet, vt omnis, nullus, aliquis, vndè vt notat Tatar. tract. 7. com. 1. §. *Tertio ſciendum*, terminus ſyncategorematicus non ſignificat aliquid, ſed aliqualiter, quatenus ſi adiungatur categorematico, eius ſignificationem modificat, & facit taliter ſignificare, i. reddit eius ſignificationem, vel vniuerſalem, vel particularem, vel affirmatiuam, vel negatiuam: & dicitur aliqualiter ſignificare, non quia verè, & propriè non ſignificet, ſed quia ſignificatum eius non repræſentatur, vt res per ſe, ſed, vt modus rei, i. exercendo modificationem alterius rei qua de cauſa negat Arriag. ſect. 4 eſſe perfectè terminum. Addit Tatar. terminum mixtum. i. partim categorematicum, partim ſyncategorematicum, & eſt ille, qui impoſitus eſt ad ſignificãdum aliquid, ſeu aliqua, & aliqualiter ſimul, vt hæc vox *nihil*, quæ impoſita eſt ad ſignificandam negationem omnis entis, hæc. n. ipſa negatio eſt illud aliquid, quod ſignificat,

qua-

quatenus verò illam negationem ſignificat vniuerſaliter cuiuſcunque entis, dicitur ſignificare aliqualiter, ſic etiam ſignificat ſubiectum propoſitionis indefinitæ, nam in materia neceſſaria æquiualet vniuerſali, vt *homo eſt animal* æquiualet huic, *omnis homo eſt animal*, & in materia contingenti æquiualet particulari, vt *homo currit* æquiualet huic *aliquis homo currit*. Ad hoc tertiũ genus redutit Tolet. lib. 1. cap. 12. & Arriag. ſect. 4. omnia aduerbia v.g. *ſapienter, doctè, &c.* Sed non placet, quia cum diſcrimen inter terminos categorematicum, & ſyncategorematicum ſumatur præſertim in ordine ad propoſitionem, itaut ille ſit, qui ſine addito, & per ſe poteſt eſſe ſubiectum, vel prædicatum propoſitionis, iſte verò, qui nõ poteſt eſſe ſubiectum, nec prædicatum, niſi cum addito, conſequenter aduerbia omnia erũt termini ſyncategorematici, quia ſe ſolis, & ſine addito nõ poſſint eſſe ſubiectum, vel prædicatum propoſitionis, & per ſe non ſignificant aliquid, ſed potius aliqualiter.

Potiori ratione ad hoc tertium genus termini mixti nomina adiectiua reduci poſſent, quãuis n. Hurtad. diſp. 2. ſect 10. mordicus contendat eſſe terminos ſyncategorematicos, quia non ſignificant per ſe, ſed conſignificant, v.g. *bonus* non ſignificat per ſe, & determinatè aliquid, niſi addatur alicui, v.g. *Petrus bonus*: Tamen ſi nominum adiectiuorum ſignificatio benè conſideretur, videbimus, quod licet indeterminatè aliquo modo ſignificent, ratione tamen formæ ſignificatæ ſecum afferunt aliquam de-

ter-

terminationem, nam *doctus* v. g. doctrinam importat, quod non cuenit in ſignis quantitatis *omnis*, *nullus*, *&c.* quæ nullam prorſus, rem determinatam ſignificant Acceditꝰ quod nomina adiectiua poſſunt eſſe ſaltim prædicatum in propoſitione v. g *Petrus eſt doctus*, quod ſignis quantitatis prorſus cõuenire non poteſt, ergo nomina adiectiua commodè ad hoc tertiũ genus termini poſſunt reuocari, quod etiam tenent Caſil. cap. 3. & Arriag. cit. cum ſignificent aliquid, & aliqualiter, vnde remanet ſola nomina ſubſtantiua eſſe proprie terminos categorematicos, quicquid hic dicat Ouuied.

7 Rurſus terminus categorematicus ſubdiuiditur in ſimplicem, ſeu incomplexum, & compoſitum, ſeu complexũ, quam diuiſionem quidam ſic explicant, quod cõplexus eſt ille, qui conſtat ex pluribus dictionibus, vt homo albus, incomplexus qui vnica gaudet dictione, vt homo, & albus, ita Roccus lib. 1. introd. cap. 8. Blanc. lib. 2. ſect. 2 At vt bene monet Tatar trac. 1. com. 4. hæc explicatio potius grammaticalis eſt; grammaticus .n. vocem illam appellat cõplexam, quæ conſtat ex pluribus vocibus & eam incomplexam, quæ conſtat vna tantũ, at non ſic eſt apud logicum, qui non attendit vnitatem, vel pluralitatem vocum, ſed conceptum in intellectu, cui iſtæ ſubordinantur; vnde etiamſi ſint plures dictiones inter ſe connexæ, ſi tamen in mente vnum tantum generant conceptum, terminũ conſtituunt incomplexum, vt v. g. Marcus Tullius Cicero, & è contra ſi vna tantum ſi dictio,

ctio, cor cceptum tamen generet complexũ, erit terminus complexus; vt *nemo*, *amo*, *ſemper*, quæ æquiualent his, *nullus homo*; *ſum amans*, *omni tempore*.

Alij proindè ſic explicant, quod terminus incomplexus eſt ille, cuius partes abinuicem ſeparatæ nihil ſignificant, aut non ſignificant illud, quod in integra dictione ſignificabant, vt v.g. *Dominus* eſt terminus incomplexus, quia licet partes, in quas poteſt diuidi. ſ. *Do* & *minus* ſint ſignificatiuæ, tamẽ in toto, & integra dictione hanc ſignificationem non retinent: Complexus verò eſt ille, cuius partes eandem retinent ſignificationem, quam habebant in toto complexo, etiam abinuicem ſeparatæ, vt homo iuſtus, ita Amicus q. 2. Ruuius q. 4. Complut. cap. 3. Sot. lib. 1. cap. 9. Ioan. de S. Tho. lib. 1. ſum. cap. 4. & alij paſſim. At hoc dupliciter intelligi poteſt, vel ita, quod terminus incõplexus ſit ille, cuius partes ſeparatę non eãdem habẽt ſignificationem, quam habebãt in integra dictione etiam ſygillatim ſumptæ, in quo ſenſu loqui videntur Auctores citati; & hæc expoſitio falſa eſt, quia hic terminus Agricola Prorex, Reſpublica, & ſimiles, ſunt termini incomplexi (quicquid dicat Hurtad.) & tamen eorum partes ſeparatæ eandem retinent ſignificationem, quam habebant in integra dictione ſigillatim ſumptæ, & eodem modo vtrobique sũt per ſe ſignificatiuæ, quia vt tales componunt illa nomina, vt notat Fonſeca, ac de ſe patet. Vel ita intelligitur, quod partes termini incomplexi ſeparatæ non retinent eã-

dem

dem ſignificationem, quam habebant in integra dictione copulatim ſumptæ, & hæc expoſitio vera eſt, vt conſtat de partibus illius dictionis *Reſpublica*, quæ in integra dictione ſignificāt totam hominum communitatem, quam non ſignificant ſeparatæ, nec in ipſa dictione ſigillatim ſumptæ; traditur à Scoto 4. d 8. q. 2. §. *Alter ergo*, vbi docet partes dictionis nunquam ſignificare conceptum ſimplicem, quem dictio ſignificat. & videtur ipſius Ariſt. lib. 1. de Interp. c. 2. vt inf dicemus trac. 2. c. 1. Verũ quia adhuc aliquis vrgere poſſet, ꝙ nec ēt partes orōnis, vel termini cōplexi, ſignificāt cōceptũ complexũ, quē tota oratio, aut terminus complexus ſignificat, præſtat dicere cũ Tatar. cit. quod terminus incomplexus eſt ille, qui ſubordinatur conceptui incomplexo, è contra verò complexus eſt, qui ſubordinatur conceptui complexo in anima, etiã ſi vnica vox eſſet, dummodo ad aliquod cōplexum ſignificãdum impoſita foret, quod ipſe probat, quia alicui ſimplici voci, cuius partes ſeparatę non eandem retinent ſignificationem, poteſt correſpondere cōceptus complexus in mente, ſi ad aliquod obiectũ complexum ſignificandum imponeretur, immo ſi littera A, (inquit Tatar.) imponeretur ad ſignificandum *hominem currere*, tunc A eſſet terminus complexus.

Poſtremò terminus incomplexus ſubdiuiditur in finitum, & infinitum, primus eſt, qui aliquam rem certam, & determinatam ſignificat, vt homo, lapis, Alter eſt, qui nihil determinatè ſignificat, ſed tantũ determi-

natè

natè negat, vt nõ homo, non lapis, vnde terminus finitus euadit infinitus dum ei immediatè præponitur negatio, & hic terminus non efficit propoſitionem negatiuam, quia negatio non cadit ſuprà copulam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPVT III.

De Terminorum multiplicitate ratione modi ſignificandi.

8 PRima diuiſio termini, quæ ex hoc capite deſumitur, eſt in concretum, & abſtractum. concretus eſt, qui ſignificat aliquid, vt exiſtẽs in alio, quod concernit, vel vt ſuppoſitum propriȩ naturæ, vel vt ſubiectum, vt *homo*, & *album* nam *homo* ſignificat humanitatem in aliquo ſuppoſito naturæ humanæ exiſtentem indeterminate, *album* ſignificat albedinem alicui ſubiecto adiacẽtem, & ideo omnis talis terminus ſignificat aliquid ad modum compoſiti, ſiuè ſubſtantialis, ſiuè accidentalis, vt *homo* ſignificat habens humanitatem, *album* habens albedinem. Terminus abſtractus ſignificat aliquid per modum per ſe ſtantis, & non alteri inexiſtentis, vt humanitas eſt abſtractum hominis, & ſignificat naturam humanam veluti à proprio ſuppoſito ſeparatam, albedo eſt abſtractum albi, & ſignificat formam albedinis, veluti à ſubiecto, cui inhȩrebat, ſeparatam, abſtrahere. n. idem eſt, ac ab alio trahere, ſeu ſeparare, & ideò omnis talis terminus habet modum ſignificandi ſimplicẽ, & non compoſitum.

Al-

Altera Diuiſio eſt in abſolutum, & connotatiuum, quam aliqui ità explicant, quod abſolutus rem ſignificat ad modum per ſe ſtantis, connotatiuus verò per modum alteri adiacentis, ita cum Tolet. Auerſa cap. 6. Complut. cap. 4 Ouuied. in Summul contr. 1 punc. 3 ſed minus rectè, quia iſta explicatio pertinet ad terminum concretum, & abſtractum, cum quibus confundendi non ſunt terminus abſolutus, & connotatiuus. Ideò alij ſic explicant, quod ille ſit terminus abſolutus, qui ſe ſolo eſt perfectè ſignificatiuus, vt v. g. Petrus, Leo, &c. ille verò cõnotatiuus, qui in ſua ſignificatione notat alium terminum, ſine quo non perfectè ſignificat, primi generis ſunt omnia ſubſtantiua, ſecundi generis omnia adiectiua, nam *albus* v. g. requirit alium terminum, vt habeat completam ſignificationem, ità Caſilius lib. 1. tract. 1. cap. 3. vbi ait, quod licet à Philoſophis ſoleant nomina connotatiua aliter vſurpari, logicè tamen, & grammaticaliter taliter vſurpari debere, ſ. quod ſint talia nomina, quæ non habeant completam ſignificationem, niſi vel de altero prędicentur, vel alteri affigantur. Sed nec benè ità explicantur, quia, vt liquido conſtat, hæc explicatio omninò ptinet ad terminos categorematicum, & ſyncategorematicum, nã ille eſt, qui ſe ſolo eſt perfectè ſignificatiuus, iſte verò non ſe ſolo perfectè ſignificat, ſed vt alteri ad iunctus; vt cõſtat ex cap. præced. at confundi non debent terminus abſolutus, & connotatiuus cum categorematico, & ſyncategorematico, quia ſunt diuer-

diuerſæ diuiſiones, & ex diuerſis capitibus deſumptæ, vndè valdè decipitur Fuent. cit. diff. 2. art 2. eos confundens.

9 Vt igitur iſta diuiſio, quæ inter omnes præcipua eſt, & ad multa deſeruit, rectè intelligatur, ſciendum eſt apud Summuliſtas illud dici connotatum alicuius nominis, quod non ex vì nominis importatur, ſed potius datur intelligi ex modo ſignificandi principalis ſignificati vt ex Scoto colligitur quolib. 12. art. 2. vnde non importatur primario, & directè, ſed ſecundario, & indirectè, & ideò ingreditur conceptum rei, non veluti per ſe pars eius per modum ſ. generis, vel differentiæ, ſed veluti additum ab extrinſeco, neceſſarium tamen, vt habeatur perfectus rei conceptus, & quietatiuus, ſic cœna eſt nomen connotatiuũ, quia licet ex vi nominis, & directè ſolũ importet commeſtionẽ, tamẽ ex modo ſignificandi principalis ſignificati dat intelligere tempus veſpertinum, idq; neceſſario cointelligi debet, vt habeatur cõceptus perfectus, et quietatiuus cœnæ. Ex qua doctrina facilè colligitur explicatio termini abſoluti, & connotatiui, nam vt docet Tatar. tract 7 com. 1 §. 2. *ſiedum*, & Braſa. la q. 7 & 8 vniuerſ. propè finem, terminus abſolutus eſt, qui nihil cõnotat i. qui præter genus, & differentiam, quę ſunt per ſe partes conceptus eius, nullum extraneum ſecundariò requirit cointelligendum, quod eius conceptum quidditatiuum ingrediatur, vt perfectus, & quietatiuus euadat, tales termini ſunt bos, homo, & ſimilia concreta ſubſtantialia prædi-

camenti

tamenti ſubſtantiæ, nam etſi concernant ſuppoſitum propriæ naturæ, tamen quia natura cum ſuppoſito non facit vnum per accidens, vt forma accidentalis cũ ſubiecto, ideò totum illud compoſitum ex æquo importatur, non verò principaliter vnum, & in recto, ſecundariò aliud, & in obliquo. Terminus verò connotatiuus è contra eſt, qui vltra principale ſignificatum, & in recto, aliquid aliud dat intelligere ſecundariò, & indirectè, veluti neceſſarium ad habendum conceptum rei perfectũ, & quietatiuum, ſic Pater dicitur connotare filiũ in ratione termini, accidens ſubſtantiã in ratione ſubiecti, materia formam in ratione compartis, quatenus hæc omnia licet ſint extra formalem, & quidditatiuum cõceptuum eorum, quia nec genus ſunt, nec differentia illorum, ſpectant tamen ad conceptum eorum integrum & perfectum, ſeu quietatiuum, vt Scotus explicat 4.d.12.q.1. ſub lit. L.

Ex his ſequitur omnia nomina abſtracta tàm ſubſtantialia, quàm accidentalia eſſe abſoluta, non è contra, nam homo eſt terminus abſolutus, non abſtractus, id tamen ità intelligendum eſt, quod nomina abſtracta ſubſtantialia tam ſecundum rem, quam ſecundum modum ſignificandi ſint abſoluta, accidentalia verò ratione tantum modi ſignificandi, quia ſecundum rem ſignificant aliquid alteri adiacens. Sequitur etiam non omnia connotatiua eſſe concreta, vt arbitrantur multi, nam nomen creationis, & conſeruationis non eſt concretũ,

vt patet, & tamen eſt nomen connotatiuũ, vt docet Doctor quol. 12. art. 2. ſic etiam nomen vitalis operationis non eſt concretum, & tamen eſt connotatiuum, vt docet quol. 13. ad arg. prin. nec è contra omnia concreta ſunt connotatiua, quia licet omnia concreta accidentalia ſint connotatiua, non tamen concreta ſubſtantialia, niſi quando nomine adiectiuo ſignificantur, vt corporeum, rationale, humanum, tunc enim ſignificantur per modum alteri adiacentis; vnde ratione modi ſignificandi ſunt termini connotatiui.

10 Poncius in ſua Logica parua cap. 2. n. 14. hanc noſtram non approbat explicationem, quia tunc nullus eſſet terminus abſolutus ea ſuppoſita quoad nos, neq enim poſſumus habere vllum conceptum diſtinctum, & quietatiuum de vlla re, quin neceſſariò habeamus conceptum de alia re; ergo ſi terminus abſolutus eſt, qui ſignificat rem ſine dependentia ab alia re, quæ requiratur ad habendum conceptum quietatiuũ eius, nullus erit terminus abſolutus; probat antecedens, quia ſi eſſet aliquis terminus abſolutus, maxime homo aut albedo, ſed nec homo poteſt intelligi perfectè abſque eo, quod intelligatur diſcurſus, aut aliqua alia operatio propria ipſius; nec albedo abſque eo quod intelligatur munus aliquod particulare, & proprium ipſius, per ordinem ad quod poſſet diſtingui ab alijs formis, ergo nullus eſſet terminus abſolutus ſuppoſita prædicta deſcriptione. Deindè cœna, prout diſtinguitur à prandio, principaliter, &

 per

per ſe primò ſignificat tempus veſpertinũ; ergo ſi terminus connotatiuus eſt, qui vltrà principale ſignificat aliud indirectè, cœna non erit connotatiuus ſaltim ratione temporis. Hinc aliter explicat hos terminos dicendo, quod terminus connotatiuus eſt ille, qui ſignificat rem relatiuam, vt relatiua eſt; atque adeò qui connotat terminũ eius; abſolutus verò, qui ſignificat rem abſolutã, vt abſoluta eſt; cuius ratio eſt, quod abſolutum opponatur relatiuo, ergo connotatiuus terminus, qui opponitur abſoluto, debet eſſe relatiuus; & hinc dominus, pater, magiſter, Creator, ſeruus, creatura, generans, ſimile, diſſimile, ſunt termini cõnotatiui; Nec refert, quòd ſint etiam concreti, quia hoc competit ipſis ſecundum diuerſam conſiderationem, ſunt enim concreti, quatenus dicunt rem affectam aliqua forma, v.g. dominus ſignificat hominem habentem dominationem; ſunt autem cõnotatiui, quatenus forma illa, quæ afficit, eſt relatiua, & propterea indigens ad cõceptũ aliquo alio termino; Hi verò termini ſunt abſoluti album, iuſtus, ſapientia, humanitas, quia non ſignificant formaliter relatiuum, qua tale, nec relationem.

Hæc tamen Poncij explicatio eſt contrà communem modum loquendi Summuliſtarum, qui paſſim docent in hac diuiſione abſolutum non opponi relatiuo, ſed connotatiuo; non ergò per terminum connotatiuũ idẽ prorſus intelligi debet, quod relatiuus; Tum quia licet relatiua quandam cum connotatiuis videantur habere affinitatẽ, quia

vtraq.

vtraq. dicunt quendam ordinem ad aliud, adhuc tamen magnum inter ea vertit diſcrimen, vt infrà dicimus diſp.8.q.3. art. 1. propè finem §. *pro complemento huius art c.* vbi manifeſtum fit terminum relatiuum, & connotatiuum non eſſe idem. Tum quia aliquod concretum accidentale v g album eſt terminus connotatiuus, & tamen nō eſt relatiuus, vt ſatis de ſe patet; quod verò ſit connotatiuus, probatur, quia connotare, vt conſtat ex vi nominis, eſt ſimul cum vnò aliud notare, non quidem ex prima nominis impoſitione, ſed ex modo ſignificandi principalis ſignificati, at ità ſe habet hoc nomen album, quod licet formaliter, & ex ipſa nominis impoſitione ſignificet formam albedinis; tamen quia ſignificatur in concreto, ideo ratione modi ſignificandi cum forma notatur quoq. ſubiectum ſecundariò, ergo eſt terminus connotatiuus, cum tamen non ſit relatiuus. Tum quia terminus relatiuus, vt ſic, per ſe primò, & directè reſpicit aliud, & præcisè tanquam terminum, vt pater filium; connotatiuus autē ſecundariò, & indirectè, ac minus principaliter, hoc enim eſt importari aliquid de cōnotato i. non de principali ſignificato, ſed ſecundario, ac veluti acceſſoriè; nec etiam reſpicit aliud præcisè, vt terminum ſuæ dependentiæ, vt conſtat in allato exemplo de albo, quod lignum v. g. vel lapidem reſpicit, vt ſubiectum, non vt terminum, ſed reſpicit illud per modum annexi, & acceſſorij ex modo ſignificandi principalis ſignificati, vt liquet de nomine cœnæ in ordi-

ne ad tempus veſpertinum.

Neque rationes eius in oppoſitum vrgent; nam ad 1. negatur ſequela antecedẽtis.ſ. ex hac nostra explicatione ſequi nullum terminum eſſe abſolutum, ſed omnem connotatiuum, quia ſatis conſtat non omnia nomina rebus imposita aliquid consignificare per modum annexi ex modo ſignificandi principale ſignificatum, vnde hæc, & ſimilia nomina erunt termini abſoluti; tũ quia vt inquit Doctor loc. cit. 4. d. 12. q. 1. ſub lit. L. falſum eſt non poſſe haberi vllum conceptum diſtinctum, & quietatiuum de vlla re, quin neceſſariò habeamus conceptum de alia re, quæ non ſit de eius eſſentia, alioquin nulla poſſet à nobis aſſignari definitio quidditatiua rerum, ſed quælibet data eſſet per additamentum, vndè inquit Doctor, quod quamuis formæ habere nequeamus conceptum perfectum quietatiuum, niſi cointelligatur illud, cuius eſt forma, & ideò quantumcunque eſſentialia formæ exprimerentur ſine illo, cuius eſt forma, quamuis quidditas eius indicaretur, tamen non eſſet conceptus perfectus quietans intellectum, & ideò nec definitiuus; nihilominus cauſatum, quod eſt in ſe quoddam compoſitum ſubſiſtens, si concipiatur in ſe, intellectus ibi quieſcit non requirens aliud cointelligere; & ſic homo quidditatiuè, & quietatiuè intelligeretur per hoc præcisè quod intelligantur partes eſſentiales eius, abſq. eo, quod intelligatur aliud, quod non eſt de eſſentia eius; neq. ex hoc, quod hominis quidditas ex aliqua eius propria

pria operatione deprehendatur pro ſtatu iſto, ſicut & aliæ rerum quidditates in vniuerſum, ſequitur omnia eſſe entia connotatiua, ſed tantùm ex operatione rei nos diſcurrere à poſteriori ad eius eſſentiam veſtigandam, quod abſque vlla connotatione fieri poteſt, non enim connotatio conſiſtit in hoc, quod vnum cognoſcatur ex alio, vel cum alio quomodocunq. ſed itaut vnũ ex nominis impoſitione detur intelligi, aliud verò ſecundariò, & minus principaliter ex modo ſignificandi principalis ſignificati, vt conſtat in exemplo de nomine cœnæ. Ad 2. negatur aſſumptum nempè cęnam, vt à prandio diſtinguitur, per ſe primò, & principaliter tempus veſpertinũ ſignificare, quia nomen hoc ex prima inſtitutione impoſitum fuit ad ſignificandam comeſtionem, & ſolum ex modo ſignificandi principalis ſignificati innuit tempus veſpertinum, & ideò à prandio diſtinguitur ſolum penes connotatum; quod ſi contẽdas cœnam per ſe primo ſignificare tempus veſpertinum, vt à prandio diſtinguitur, adhuc erit terminus connotatiuus, quia ſecundariò, & minus principaliter comeſtionem ſignificabit, cum vtrumq. ex æquo, & per ſe primò ſignificare non poſſit, non enim hæc duo talem habent inter ſe connexionem, & affinitatem, vt vnum per ſe conceptum facere poſſint. Ad aliam rationem, qua ſuam Poncius ſtabiliebat ſententiam, negatur aſſumptum, quod .ſ. abſolutum, vt hic de eo loquuntur Summuliſtæ, opponatur relatiuo, nam potius hic ſumitur, vt op

ponitur connotatiuo, vndè connotatio etiã in rebus abſolutis reperitur, vt conſtat in exemplis allatis de albo, cęna, & alijs.

Tertia demum diuiſio eſt in terminũ denominantem, & denominatum, ſeu denominatiuum, quæ diuiſio grammaticaliter ità explicatur, vt denominans ſit à quo denominatus deriuatur, vt à iuſtitia iuſtus, ab albedine albus; At apud logicum denominatiua dicuntur ea nomina concreta, quæ à ſuis abſtractis differunt in modo ſignificãdi, qui eſt ſignificare per modum adiacentis, & ſecundum illud nomen adiectiuum habent virtutem denominandi, .i. denominatiuè prædicandi de ſubiecto. Cum ergo terminus denominatiuus ille ſit, qui formã ſignificat per modum alteri adiacentis, informantis, & denominantis, ſeù qualificantis, & tale ſit omne concretum accidentale, ſubſtantiale vero tunc ſolum, quando nomine ſignificatur adiectiuo, ſequitur omnia concreta accidentalia eſſe denominatiua, ſubſtantialia verò nonniſi quãdo nomine ſignificantur adiectiuo; & quia de Denominatiuis fusè agimus infrà Diſp. 2. q. 6. hic plura non addimus.

CAPVT IV.

De multiplicitate terminorum in ordine ad res ſignificatas.

11 PRima diuiſio termini, quæ ſumitur ex parte rei ſignificatæ, eſt in terminum

minum communem, & ſingularem, Communis eſt, qui aliquid ſignificat commune pluribus, itaut etiam ſingulis ſeorſim conueniat, vt homo, qui conuenit omnibus hominibus, & singulis. Terminus singularis eſt, qui vnam rem singularem tantum significat, vel plura per modum vnius: Et vterq; ſubdiuiditur, communis quidem in tranſcẽdentem, & limitatum, tranſcendens eſt, qui conuenit omnibus rebus per omnia vagando, vt Res, ens, vnum, bonum: limitatus, qui pluribus quidem communis eſt rebus, non tamen omnibus, vt animal, quod conuenit homini, & equo, non tamen lapidi. Singularis verò ſubdiuiditur in determinatũ, collectiuum, & vagum: Determinatus eſt, qui per proprium nomen, vel per commune cũ pronomine demonſtratiuo rem ipſam ſingularem determinate significat, vt Petrus, hic homo, ille homo. Vagus, qui rem ſingularem indeterminate significat, nempe mediante termino communi, & ſigno particulari, vt quidam homo. Collectiuus eſt, qui plura, ſed in vnum collecta dicit, vt Populus, Ciuitas, Senatus: Addunt etiam terminum ſingularem ex ſuppoſitione, vt filius B. Virginis intelligitur Chriſtus, quia ſupponitur vnum tantum habuiſſe filium.

Sed obijcies, quod Petrus eſt nomen cõmune ſingulis hominibus, qui hoc nomine appellantur, Ciuitas etiam, & Senatus plura ſignificant, ergo non ſunt termini ſingulares. Reſp. nomen Petri vtique eſt commune pluribus, ſed non res ſignificata per Petrum, quia Pater tale nomen impoſuit

Filio ſuo, vt eum diſtingueret ab omni alio: Ciuitas verò, & Senatus plura vtiq. ſignificant, ſed in vnum collecta, & hoc impedit, ne ſint terminus communis, qui pluribus conuenit etiam ſeorſim ſumptis, ſed adhuc erit terminus communis hoc nomen *Ciuitas*, ſi ad hanc, & illam Ciuitatem cõparetur, & non ad homines in eadem Ciuitate degentes.

12 Rurſus Terminus communis ſubdiuiditur in vniuocum, æquiuocum, & analogũ. Vniuocus eſt, qui conuenit pluribus ſecundum idem nomen, & rationem importatam per illud nomen, vt homo, qui conuenit Petro, & Paulo non ſolum ſecundum idem nomen, quatenus hic, & ille eſt homo, ſed etiam ſecundum eandem rationem per illud nomen importatam, quia hic, & ille eſt animal rationale; hæc .n. eſt ratio illi nomini correſpondens. Aequiuocus eſt, qui conuenit pluribus ſecundum idem nomen, at non ſecundum eandem rationem illi nomini correſpondentem, ſed ſecundum diuerſas, vt Canis dicitur de animali latrabili, de ſydere, & piſce, ſed huic communi nomini eadem ratio in omnibus non correſpõdet, ſed prorſus diuerſa, quia licet Canis terreſtris, & marinus conueniant in eadem ratione animalis, non tamen in eadem ratione, & definitione Canis. Terminus analogus eſt, qui pluribus conueniens, vel ſecundum nomen tantum, vel etiam ſecundum eandẽ rationem illi nomini correſpondentem, ita illis conuenit, vt participetur ab eis non æqualiter, & vniformiter, ſed ſecundũ prius,

& poſterius, hic .n. ordo prioris, & poſterioris, & dependentiæ analogatorum ad primum eſt ita analogiæ intrinſecus, vt benè dixerit Caiet. de nominũ analogia cap. 1. in fine quaſi ſynonima eſſe analogicè dici, & dici per prius, & poſterius, vnde in omnibus ſcholis ſemper per talem ordinem explicata fuit analogia. ſic riſus analogicè dicitur de homine ridente, & prato florente ſecundum nomen tantum, ſed prius de homine, & poſtea de prato metaphora inde translata, ens analogicè conuenit ſubſtantiæ, & accidenti ſecundum eandem etiam rationem intrinſecè ab vtroque participatam, ſed cõuenit accidenti per attributionem, & ordinem ad ſubſtantiam, ſed quia de Vniuocis, Aequiuocis, & Analogis latè diſputamus infra diſp. 2. q. 4. & 5. de hac diuiſione pro nunc hæc pauca ſufficiant.

Demum diuiditur terminus in terminum primæ, & ſecundæ intentionis; terminus primæ intentionis eſt ille, qui impoſitus eſt ad ſignificandas res, vt ſunt in ſe independenter ab operatione intellectus, vt *animal*, & *homo*. Terminus ſecundæ intentionis eſt ille, qui impoſitus eſt ad ſignificandas res ſub aliquo attributo rationis, quo non afficiuntur niſi negotiante intellectu, vt *genus* & *ſpecies*, quod .n. homo dicatur ſpecies, & animal genus, hoc totum procedit ab opere intellectus.

CAPVT V.

De Vniuerſalibus, ſiue Prædicabilibus.

13 TErminus cõis vniuocus quãdo in ordine ad illa plura, quibus conuenit, cõcipitur ſub ſecũda ĩtẽtione ſuperioritatis velut in ordine ad inferiora, dicitur terminꝰ Vniuerſalis, & dicitur ẽt Prędicabile, quatenus prædicari põt, ſeu affirmari de illis pluribus; quinque autem ſunt termini ſic vniuerſales, ſeu prædicabiles. Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, de quibus Porph. in Iſagog. cuius diuiſionis ſufficiẽtia eſt, quia oẽ, ꝙ prædicatur, aut prædicatur in quid. i. ꝑ modũ nominis ſubſtãtiui, aut in quale. i. per modum nominis adiectiui, ſi in quid, vel dicit partem eſſentiæ, vel totam eſſentiam, ſi partem eſſentiæ, ſic eſt genus, vt animal, ſi totam eſſentiam, ſic eſt ſpecies, vt homo; ſi prædicatur in quale, vel prædicatur eſſentialiter, vel accidentaliter ſi eſſentialiter, ſic eſt differentia, vt rationale, ſi accidentaliter, vel intranſmutabiliter, & cum neceſſaria connexione, & ſic eſt proprium, vt riſibile, quod licet ſit extraneum ab hominis natura, tamen eſt cum illa neceſſariò connexum; vel tranſmutabiliter, & ſine neceſſaria connexione, & ſic eſt accidens, vt album. Aſſignamus autem diſtinctionem Proprij, & Accidentis per tranſmutabiliter, aut intrãſmutabiliter prædicacari, nõ aũt per prædicari cõuertibiliter, aut incõuertibiliter, vt multi faciunt, quia non põt Propriũ conſtitui in rõne prædicabilis,

&

& vt ſic ab Accidēte diſtingui per prædicari cōuertibiliter, quia repugnat Vniuerſale in ratione vniuerſalis de ſuis inferioribus conuertibiliter prædicari, de ratione enim termini vniuerſalis, vt ſupra dictū eſt, eſt, quod prædicetur de ſuis inferioribus etiā ſeorſim ſumptis, ita ꝙ ēt de ſingulis ſingillatim ſumptis prædicetur, at implicat poſſe ità prædicari de ſuis inferioribus conuertibiliter, quia cum eis non conuertitur in ſubſiſtendi conſequentia.

14 *Genus* eſt illud vniuerſale, *quod prædicatur de pluribus ſpecie differentibus in quid*, ideſt eſſentialiter, & per modum nominis ſubſtantiui, quærenti n. quid eſt homo? rectè reſpondemus per nomen ſubſtātiuum *eſt animal*, quid eſt Leo? *eſt animal*, licet. n. homo, & Leo ſpecie differant, conueniunt tamen in ratione generica animalis, ex hoc autem, quod prædicatur de pluribus ſpecie differentibus, palam fit genus non prædicare totam eſſentiam ſuorum inferiorum, alioquin ſpecie non different, ſed tantùm partem eſſentiæ, & hanc potētialem, & materialem, ac per differentias contrahibilem. Triplex verò genus diſtingui ſolet. generaliſſimum, ſeu ſummum, & ſupremum, & eſt illud, ſupra quod aliud nō extat genus, tale genus cenſetur eſſe ſubſtantia, quia ſupra ſe nō habet niſi ens, ꝙ nō eſt genus, eo quia tranſcēndens, eſt commune Deo, & creaturis. Genus medium, ſeu ſubalternum, & eſt illud, quod tam ſupra ſe, quā infra habet aliquod genus. vt corpus, habet. n. ſupra ſubſtātiam, & infra ſe viuēs,

& animal. Genus denique infimum, ſeu proximum, & eſt, quod infrà ſe non habet aliud genus, vt Animal, ſub ipſo enim immediatè ponũtur ſpecies, vt homo, leo, &c.

15 *Species* ad duo comparari poteſt, vel ad genus, cui ſubijcitur, vel ad inferiora, de quibus prædicatur, iuxta primam̃ comparationem dicitur ſpecies ſubijcibilis, iuxtà ſecundam dicitur prædicabilis, quia prædicabilitas in ordine ad inferiora attenditur, ſpecies in ratione ſubijcibilis definitur, quod ſit ea, *quæ ponitur ſub genere*, quod intelligi debet proximè, & immediatè, quia etiam indiuidua ſub genere ponuntur, ſed mediatè, & ſpecies ſub iſta ratione ſubijcibilitatis eſt triplex, ſumma, ſeu ſuprema, media, ſeu ſubalterna, infima, & vltima, quę dicitur athoma, & ſpecialiſſima, ſpecies ſubijcibilis ſumma eſt, quæ immediatè ponitur ſub genere ſupremo, vt corpus in prædicamento ſubſtantiæ: media, & ſubalterna eſt, quæ non immediatè ponitur ſub genere ſupremo, nec immediatè ſub ſe continet indiuidua, vt viuẽs, & Animal in eodem prędicamento ſubſtantiæ, Infima, & ſpecialiſſima eſt, quæ ſub ſe immediatè cõtinet indiuidua, & immediatè continetur ſub genere vltimo, & proximo, vt Homo in eadem ſerie ſubſtantiæ, qui immediatè continetur ſub animali, & immediatè ſub ſe continet Sortem, & Platonem, ex quo patet omnia genera ſub ſupremo contenta dici ſpecies ſubijcibiles, non tamen prædicabiles, quia ſi ad inferiora comparẽtur, de quibus prædicantur, cum iſta ſpecie differant, habent

ratio-

rationem generis, & velut genera prædicantur. Et ideò ſpecies prædicabilis eſt vna tantum, infima.ſ.& ſpecialiſſima, & definitur, quod ſit illud vniuerſale, *quod prædicatur de pluribus numero differentibus in quid* .i.eſſentialiter, & per modum nominis ſubſtantiui, quærenti.n.quid eſt Sortes; rectè reſpondemus, quod *eſt homo*, quid eſt Plato? *eſt homo*, licet n. Sortes, & Plato differant numero ꝑproprias differẽtias indiuiduales, cōueniunt tñ in rōne ſpecifica hominis; ex hoc aũt, quod ſpecies prædicatur de pluribus ſolum numero differẽtibus, ſtatim deducitur prædicari totam eſſentiam ſuorum inferiorum, quia differentia numeralis non eſt differentia eſſentialis, & quidditatiua, differentia namque indiuidualis non pertinet ad quid eſt indiuidui v. g. Platonis, ſed potius ad quis eſt, ſi .n. quæratur quis eſt iſte homo? reſpondetur, eſt Plato. Ex quo tandem factum eſt ſolam ſpeciem infimam propriè, & abſolutè dici ſpeciem, & hoc ſecundum Vniuerſale conſtituere, quia ſiuè comparetur ad ſuperiora, ſiuè ad inferiora ſemper dicitur ſpecies, & nunquam dici poteſt genus, quod non euenit in ſpecie ſũma, & intermedia, quæ ſi ad inferiora comparentur, neceſſariò habent rationem generis, & nullo modo dici poſſunt ſpecies.

16 *Differentia*, eſt qua res alioqui inter ſe conuenientes in aliqua ſuperiori ratione abinuicem differunt, ac diſcriminantur, & à Porphyrio in ſua Iſagog.cap.4. diuiditur in communem, propriam, & proprijſſimam. Cõis eſt, quæ deſumitur ab accidente cõmu-

muni, ſic albedo in homine albo eſt differẽtia communis, quia per eam velut per accidens commune ſecernitur á qualibet alia re albedinem non habente. Propria eſt, quæ deſumitur ab accidente proprio, ſic homo per riſibile differt ab equo, & Leone, velut per accidens proprium. Proprijſſima tandẽ eſt differentia eſſentialis, per quam vna res eſſentialiter differt ab alia, cũ qua alioqui eſſentialiter conuenit in ſuperiori ratione, ſic rationalitas ponitur hominis differentia, quia per ipſam eſſentialiter differt ab equo, & leone, cum quibus alioqui conuenit in ratione generica animalis. Cũ verò triplex ſit ſpecies, vt dictum eſt, ſumma, media, & infima, triplex quoque erit differentia, differentia nimirum ſpeciei ſummæ, differentia mediç, & differẽtia infimæ, illæ dicuntur differentiæ genericæ, ſed iſta dicitur abſolutè differentia ſpecifica, quia eſt differentia ſpeciei vltimæ. quæ nequit dici genus; & hæc cum ſit vt plurimum incognita, non fuit a Porphyrio definita, dum dixit *Differẽtia eſt, quæ prædicatur in quale quid de pluribus ſpecie differẽtibus*, nam differentia ſpeciei infimæ non prædicatur, niſi de pluribus numero differentibus, vt ipſa ſpecies infima; Cum igitur Differentia, vt eſt tertium Prædicabile comprehendat omnes prædictas eſſentiales differẽtias, tàm. ſ. genericam, quàm ſpecificã, tali definitione debebit definiri, quç omnibus ſit communis, v.g. quod ſit illud vniuerſale, *quod prædicatur de pluribus in quale quid*, ſiuè illa plura differant ſpecie, ſiuè ſo-

lo

lo numero, vt docet Scot.q. 27. vniuerſ. ſic quippè definitâ tàm differentiam genericā, quam ſpecificam comprehendit; & dicitur in *quale quid*, quia de ſuis inferioribus vtiq. prædicatur eſſentialiter, nam dicit partem eſſentiæ, ſed quia dicit partem formalem, & qualificantem, ideo prædicatur per modum qualis, ſeu per modum adiacentis, & nomine adiectiuo, quærenti.n. quid eſt homo, rectè reſpondemus per genus, quod *eſt animal*, quærenti autem quale animal ſit eſſentialiter, reſpondemus per differentiam *eſt rationale*. Ex quo patet ſubijcibilia, reſpectu quorum Differentia v.g. rationalitas eſt tertium vniuerſale, nō eſſe inferiora ſua quidditatiuè.i. hanc, & illam rationalitatē, quia de iſtis prædicatur in quid, & veluti ſpecies, ſed eſſe inferiora ſui ſubiecti, i. ſpeciei humanæ, quam conſtituit, de iſtis .n. prædicatur in quale quid. ſ. de Sorte, & Platone, & poſsūt dici ſua inferiora qualitatiuè, quatenus de ipſis prædicatur in quale quid; idem dicatur de differentia generica.

17 *Proprium, & Accidens* ſunt Vniuerſalia accidentalia, quia citrà eſſentiam ſuis inferioribus conueniunt, in quo diſtinguuntur à tribus prioribus Vniuerſalibus, quæ dicuntur Vniuerſalia eſſentialia, eo quia eſſentialiter ſuis inferioribus conueniūt; quia tamen proprium minus diſtat ab eſſentia rei, quam accidens commune, vt potè, quod immediatè fluit ab eſſentia rei, ideò immediatè ſequitur poſt vniuerſalia eſſentialia. Pro cuius declaratione aſſignat Porph. c.5. quatuor modos proprij; proprium primo

modo illud eſt, quod accidit ſoli alicui ſpeciei, ſed non omnibus indiuiduis eius, vt homini eſſe Medicum, vel Geometrã; propriũ ſecundo modo eſt, quod accidit omnibus indiuiduis alicuius ſpeciei, ſed non ſoli illi ſpeciei, vt homini eſſe bipedẽ; propriũ tertio modo eſt, quod accidit ſoli, & omni ſed non ſemper, vt homini in ſenectutẽ caneſcere; proprium quarto modo eſt, *quod accidit omni, ſoli, & ſemper*, vt homini eſſe riſibile, etſi .n. homo non ſemper rideat, ſemper tamen habet aptitudinem ad ridendũ; & ait proprium hoc modo conſtituere quartum prædicabile, quia accidit omni, ſoli, & ſemper, & eſse propriè proprium, quia cõuerſim prædicatur de re, cuius eſt propriũ; Vndè aliud eſt conſiderare proprium in ratione proprij, aliud in ratione prædicabilis, in ratione proprij vtique conſtituitur per prædicati conuertibiliter, non tamen in ratione prædicabilis, quia ſic prædicari prorſus repugnat rationi vniuerſalis, quod cũ cõparetur illis, de quibus prædicatur, vt ſuperius ſuis inferioribus, nunquam cũ eis conuertitur in ſubſiſtendi conſequentia; ſed conſtituitur in ratione vniuerſalis per *accidere omni ſoli, & ſemper*, quod idem eſt, ac prædicari de pluribus in quale accidentale neceſſariò, & intranſmutabiliter, vt Scot. explicat q. 31. vniuerſ. in corp. vbi explicãs allatam Porph. definitionem ait, quod per ly *accidit* habetur ratio prædicabilis, & modus prædicandi. ſ. in quale accidentale, per ly *omni, & ſoli* habentur ſubijcibilia proprij, quæ nimirum ſunt inferiora quidditatiuè

tiuè illius generis, vel ſpeciei; cuius eſt proprium ; & per ly *ſemper* habetur neceſſitas prædicandi, per quam diſtinguitur ab Accidente, quia proprium de ſuis ſubijcibilibus ità neceſſariò, & intranſmutabiliter prædicatur, vt de illis omninò negari nequeat, licet .n. poſſimus non intelligere hominem cum riſibilitate, quia abſtrahētium non eſt mendacium, nequaquam tamē poſſumus intelligere hominem ſine riſibilitate, vel ſub oppoſito riſibilitatis abſq; præiudicio eſſentiæ ipſius hominis, quod nō eſt verum de Accidente communi etiam inſeparabili reſpectu ſui ſubiecti, quia & ſine eo, immo, & ſub eius oppoſito poteſt intelligi ſine repugnantia, vt Coruus ſine nigredine, vel etiam ſub albedine. Hic tamē aduertendum eſt, quod licet Porph. definierit tantum proprium ſpecificum (fortè quia notius) poteſt tamen, & debet eadem definitio applicari etiam proprio generico, per ly *omni, & ſoli* intelligendo omnes, & ſolas ſpecies illius generis, cui adæquatur, proprium .n. hoc quartum prædicabile cōſtituens complectitur genericum, & ſpecificum, & clarius definiri poteſt illud eſſe, *quod prædicatur de pluribus in quale accidentale neceſſario, & intraſmutabiliter*, ſiue iſta plura numero, ſiue etiam ſpecie differant.

18 *Accidens* commune, quod ità vocatur ad differentiam accidentis proprij definitur à Porph. eſſe *quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem*, quæ definitio, vt explicet accidens commune in ratione vniuer-

uerſalis,debet intelligi de accidente pro ſecunda intentione, & ſecundò intentionaliter explicari, vt Scot.docet q.34.& 35.vniuerſ. vbi ait accidens ſumi poſſe primò intentionaliter, vt idem ſonat, quod inhærens,vel alteri adiacens, & ſecundò intentionaliter, quomodo dicit illam ſecundam intentionem,quæ attribuitur, alicui, quod ſine implicantia poteſt affirmari, & negari de ſubiecto; itaq. in hac definitione nomine *ſubiecti* intelligitur ſubiectum prędicationis,non inhæſionis,& ly *adeſt, & abeſt* nõ ſonat idem, quod inhæret, vel non inhæret præter ſubiecti corruptionem, ſed capitur ſecundò intentionaliter, vt idem ſit, quod affirmatur, vel negatur abſq; præiudicio eſſentiæ ſubiecti, in quo accidens commune diſtinguitur ab accidente proprio, quod non poteſt negari de ſubiecto abſq; deſtructione eſſentiæ illius, nam ſicut ex riſibilitate rectè infertur à poſteriori humanitas, ità ex negatione riſibilitatis rectè infertur negatio humanitatis. Et hanc definitionem ſecundò intentionaliter eſſe explicandam inſinuauit Porph.ipſe,qui videns difficultatem, quæ ex accidentibus inſeparabilibus contra definitionem oriebatur, reſpondet prędictam definitionem conuenire etiã accidenti inſeparabili,quia rectè intelligi poteſt ſubiectũ ſine tali accidẽte, vt Æthiops non niger, immo cum accidente oppoſito, vt Æthiops albus ſine ipſius corruptione,ergo Porphyr. locutus eſt in definitione de coniunctione accidentis cum ſubiecto, vel ſeparatione per intellectum; quæ non fiunt

niſi

niſi per ſecundam intellectus operationẽ, .ſ. affirmationem, vel negationem. Explicat verò accidens in ratione vniuerſalis, quia vt ait Doctor cit per totum illud copulatũ *adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem*, inſinuatur genus, & differentia, nempè prędicari in quale accidentale tranſmutabiliter; Ex quo patet accidens commune non eſſe quintum Vniuerſale reſpectu ſuorum inferiorum quidditatiuè, vt color non eſt accidens reſpectu albedinis, & nigredinis, ſed reſpectu ſubiectorum, cum quibus contingentem habet connexionem, ſiuè hæc ſint numero ſolum, ſiue etiam ſpecie differentia, vt album reſpectu hominis, niuis, lactis, &c. quia accidens quintum prædicabile comprehendit accidens tàm genericũ, quod .ſ. conuenit pluribus ſpeciebus, quàm ſpecificum, quod .ſ. indiuiduis tantum vnius ſpeciei competit: an verò etiam ſubſtantia prædicando contingenter de aliquo ſubiecto fundare poſſit ſecundam intentionẽ accidentis quinti prædicabilis, affirmatiuè reſpondemus in diſput. & hæc ſufficiant de quinque Vniuerſ. alia namq; plura de ipſis dicenda ad quæſt. differimus.

CAPVT VI.

De Prædicamentis, & primò de abſolutis.

19 QVia non ſufficit Logico ſolum cognoſcere terminos prædicabiles, & ſubijcibiles, ſed etiam rectam eorum diſpoſi-

ſpoſitionem cognoſcere debet, vt legitimas prædicationes conficere poſſit, ideò poſt quinque prædicabilia, quæ ſunt modi prædicandi eſſentialiter, vel accidentaliter, in quid, vel in quale, de prædicamentis agere debet quæ ſunt coordinationes generũ, & ſpecierũ, ſeu debita diſpoſitio prædicatorum eſſentialium ſuperiorum, & inferiorũ ſecundum ſub, & ſupra vſque ad indiuidua; decem verò ſunt prædicamenta, ad quæ tanquam ad decem claſſes, & ſumma genera reducuntur omnes naturæ rerum, & earum gradus, atque eſsentialia prædicata, tria prima ſunt abſoluta, & ad ſe, ſubſtantia, quantitas, & qualitas, & alia ſeptem reſpectiua, & ad aliud Relatio, Actio, Paſſio, Vbi, Quando, Situs. Habitus, cuius denarij numeri efficax ſufficientia aſſignari nõ poteſt, ſed retineri debet, vt ait Scot. 4. d. 13. q. 1. C. & quol. 11. K. quia famoſa eſt, & ipſamet antiquitate probata. Neq; pertinet hæc tractatio ad Metaphyſicam, cuius proprium eſt agere de ente, & eius ſpeciebus; quia agitur hic de illis ijſdem, non vt naturæ quædam ſunt (ſic .n. ad Metaph. ſpectant) ſed modo logico, vt nimirum res explicantur, & ſignificantur vocibus, & prædicantur, ac ſubijciuntur, ſiuè vt ſubſtant ſecundis intentionibus prædicabilitatis, & ſubijcibilitatis. Sumunt verò hæ decem rerum coordinationes à generaliſſimo ſuo nomenclaturam, vt ſeries omnium ſubſtantiarum vocatur ſubſtantia, & ſeries omnium quantitatum Quantitas, & ſic de alijs, quodlibet verò prædicamentũ tribus

bus

bus cōtexitur coordinationib*, vna media, & duabus collateralibus, media quidem eſt generum, ſpecierum, et indiuiduorum ita diſpoſita, vt genera de ſpeciebus, et ſpecies de indiuiduis prædicentur, et vniuerſim omnia ſuperiora de ſuis inferioribus, in lateralibus verò differentiæ (quas ſæpè per accidentia propria circumloquimur) ſunt collocatæ, vnum .n. quodque genus per duas diuiditur differentias ad duas ſpecies inferiores conſtituendas, vt ſubſtantia diuiditur per corporeum, & incorporeum, & cum hac differentia conſtituit ſpiritum, cum illa corpus, & eodem modo dicendum in alijs Categorijs: Neq; in linea laterali differentiæ ſuperiores de differentijs inferioribus per ſe prædicantur, ſed tantum de inferioribus ſpeciebus, & indiuiduis, quæ ſunt in media linea, vt ſenſibile non prædicatur de rationali, ſed de homine; & deniq; cum ens finitum ſit, quod in decem prædicamenta diuiditur, ac deſcendit, quæcunq; in prædicamentis reponuntur, ſunt entia finita, & limitata, talis itaque eſt ſtructura arboris prædicamentalis, cuius figuram in textu videre poteſtis.

20 *Subſtantia* prædicamentalis eſt ens abſolutum, per ſe ſubſiſtens, ideſt non alteri inhærens ad modum accidentium, imò ipſis accidentibus ſubſtans, vndè tàm denominatione abſoluta .ſ. à per ſe ſtando, quam relatiua, .ſ. à ſubſtando accidentibus dicitur ſubſtantia, & duplex eſt, prima, & ſecunda; *ſubſtantia prima eſt illa, quæ nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto*, vt Sortes, vel

hic

hic homo, non eſt in ſubiecto, quia ſubſtantia eſt, non accidens; non dicitur de ſubiecto, tanquam de per ſe inferiori, quia indiuidua eſt, & ſingularis. *Secunda ſubſtantia eſt, quæ non eſt in ſubiecto, ſed dicitur de ſubiecto* .i. caret ſubiecto inhæſionis, non tamen prædicationis, tales ſubſtantiæ ſunt genera, & ſpecies, animal.n. licet non ſit in ſubiecto, prædicatur tamen eſſentialiter de ſubiecto, tanquam de per ſe inferiori, nam dicimus homo eſt animal, ſic etiam homo prædicatur eſſentialiter de Petro, & Paulo, nec tamen eſt in hoc, vel illo, tanquam accidens in ſubiecto per inhæſionem, ſed tanquam natura communis in ſuis inferioribus. Et cum prima ſubſtantia omnibus ſubſtet, tàm .ſ. ſecundis ſubſtantijs, quàm accidentibus, quia de illa hæc omnia prædicantur, ideo primò, principaliter, & maximè ſubſtare dicetur, & maximè omnium ſubſtantia, inter ſecundas verò ſubſtantias magis dicetur ſubſtantia ſpecies, quam genus, tũ quia propinquior eſt primæ ſubſtantiæ, tum quia ſpecies magis ſubſtat, quàm genus, quia etiam ipſi ſubijcitur generi.

21 Affectiones ſubſtantiæ ſex aſſignantur ab Ariſt. cap. de ſubſtantia, Prima, quę communis eſt omnibus ſubſtantijs, & primis, & ſecundis, earumq; pariter differentijs, eſt, in ſubiecto non eſſe, hoc eſt in ſubiecto nullo hærere, deq; nullo accidentaliter prædicari, ſi ſecundò intentionaliter explicetur; Neque id repugnat proximè dictis in fine capitis præcedentis, vbi dictũ eſt ſubſtantiam quoq; poſſe de aliquo ſubie-

cto -

cto contingenter prædicari; quia ibi erat ſermo de accidentaliter prædicari per modum accidentis prædicabilis, hic autem loquimur de prædicatione per modum accidentis prædicamentalis, nam fundamentum prædicationis huius eſt vera, ac propria inhærentia formæ in ſubiecto, de quo prædicatur, quæ inhærentia cum ſubſtantiæ repugnet, conſequenter ei repugnabit prædicari de aliquo ſubiecto per modum accidentis prædicamentalis. Secunda, quæ cõuenit determinatè ſecundis, ac earum differentijs, eſt, vniuocè prædicari de primis, .i. ſecundum idem nomen, & eandem rationem in illis eſſentialiter incluſam, quod etiã vniuerſalibus accidentibus, & eorum differentijs competit, non quidem comparatione ſubiectorum, quibus inhærent, ſed inferiorum ſub ſe contentorum in ſua Categoria. Tertia, quę determinatè conuenit primis, eſt, ſignificare *hoc aliquid* ad differentiam ſecundarũ, quę ſignificant *qualequid*, vbi iſti termini non ſumuntur eo ſenſu, quo cap. pręced. dicebamus quędam vniuerſalia pędicari in quid, quędam in quale, ſed ſignificare hoc aliquid eſt ſignificare naturam incommunicabilem, ſignificare verò quale quid naturam multis communicabilem, aut numero, aut etiam ſpecie differentibus, quod etiam vniuerſalibus accidentibus reſpectu inferiorum ſuorum competit, nam ſuperiora in accidentibus per ſuas differentias ad inferiora contrahuntur, ſicut in ſubſtantia; indiuidua verò, ſeu ſingularia ipſorum accidentium partim ſunt incõ-

mu-

municabilia, quia ſub ſe inferiora non habent, de quibus prędicentur eſſentialiter, partim communicabilia ſunt, quia ſubiectis, quibus inhęrent, denominatiuè communicantur, quod eſt eſſe incommunicabilia, vt *quod*, communicabilia, vt *quo*. Quarta, ſubſtantiæ nihil contrarium eſſe, tam primę, quàm ſecundę, quamuis accidentia vnius frequenter contraria ſint accidentibus alterius, vt accidentia aquę accidentibus ignis; hoc verò idem competit quantitatibus etiam, non .n. bicubitum, & tricubitum contrariantur, neque quatuor, & ſex, & ſic de cęteris. Et hoc quidem intelligendum eſt de contrarietate propriè dicta, quę verſatur inter formas poſitiuas ſibi inuicem oppoſitas, & ab eodem ſubiecto ſe mutuò expellentes, quo pacto contrariari dicuntur quamplurimę qualitates; & per hoc ſoluuntur rationes, quibus Mairon. paſſu 16. in prædicam. contendit in ſubſtantijs veram ſtatuere contrarietatem. Quinta, ſubſtantia nulla ſuſcipit magis, & minus, non .n. patitur intenſionem, & remiſſionem, vt calor in aqua, qui modò intenditur in ea, modò remittitur, quod ſimiliter conuenit quantitatibus. Sexta demum, quę eſt vera proprietas in quarto modo proprij: & competit determinatè primę ſubſtantię, eſt, quod vna, & eadem numero ſit ſucceſſiuè contrariorum quorundam ſucceptiua cum ſui mutatione, tanquam eorum vltimum ſubiectum; dicitur *ſucceſſiuè*, quia ſimul contraria ſuſcipere nequit, dicitur ***contrariorum quorundam***, quia

quia opus non eſt vnam, & eandem ſubſtã-tiam omnium eſſe contrariorum ſuſcepti-uam, non .n. lapis capax eſt gaudij, & tri-ſtitię, & ſic in multis alijs, ſed ſatis eſt, vt aliqua recipere poſſit; dicitur *cum ſui mu-tatione*, quia oratio contrariorum quidem ſuſceptiua eſt eadem numero manens falſi-tatis, .ſ & veritatis, verum id non euenit ex orationis mutatione, ſed rei, ab eo .n. quod res eſt, vel non eſt, oratio dicitur ve-ra, vel falſa; dicitur tandem, *tanquam ſu-biectum vltimum*, quia poteſt quidem quan-titas cũ ſui mutatione contraria ſuſcipere ſucceſſiuè, vt ſuperficies albedinem, & ni-gredinem, ſed non tanquam ſubiectum vl-timum.

22 *Quantitas* eſt *accidens abſolutũ, quod adueniens rei facit illam extenſam in ordi-ne ad locum, vel in ordine ad tempus*, vnde denominat eam magnam, vel paruam, diu-turnam, vel breuem, &c. Diuiditur in con-tinuam, & diſcretam, cótinua eſt, *cuius partes copulantur termino communi*, vel cu-ius partes proprios non habent terminos, nec vna eſt ab alia diuiſa, vt linea bipalma-ris, cuius partes palmares ſunt inuicem cõ-iunctæ. Diſcreta eſt, *cuius partes non co-pulantur termino communi*, vel cuius partes habent proprios terminos, & ſunt ab inui-cem ſolutæ, ſic numerus denarius hominum dicitur diſcreta quantitas, quia partes eius ſunt homines, quorum vnus eſt ab alio diuiſus, ſimiliter oratio, cuius ſyllabæ ſunt abinuicem ſolutæ. Continua verò ſubdiui-ditur in permanentem, & ſucceſſiuam, illa

eſt, *cuius partes ſunt ſimul*, vt linea cuius partes ſimul exiſtunt, hoc eſt, in eodem tẽpore; iſta eſt, *cuius partes non ſunt ſimul*, ſed vna poſt aliam, vt tempus, & motus, quorum partes non ſunt ſimul, ſed vna poſt aliam, non .n. vnus dies eſt ſimul cum alio, neque prima hora ſimul cum ſecunda, Permanentis tres aſſignantur ſpecies, linea, quę eſt longitudo ſine latitudine, & profunditate; ſuperficies, quæ eſt longitudo cum latitudine, ſed ſine profunditate, & corpus, quod habet longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & ideò trinam dicitur habere dimẽſionem, ſuperficies duas, linea vnam tantum; addit Ariſt. locum, velut quartam ſpeciem loquendo famosè. Succeſſiuæ aſſignantur duæ, tempus, & motus. Et hæc diuiſio quantitatis in permanentem, & ſucceſſiuam reperitur quoque in quantitate diſcreta, permanens eſt numerus, cuius partes permanent; & vocalis oratio, cuius partes fluunt, dum proferuntur, vnde quantitas formaliter aliquid denominat quantum, nempè longum, latum, profundum, multum, paucum, magnum, paruum, diuturnum, & breue.

23 Affectiones quantitatis tres aſſignãtur, Prima quæ illi communis eſt cum ſubſtantia, eſt quod nullum patiatur contrariũ, nulla .n. contrarietas eſt inter lineam, ſuperficiem, & corpus, cum in vno, & eodem permaneant ſubiecto, deindè tempori etiam nihil eſt contrarium, nec vnum tempus alteri contrariatur, non .n. hiems opponitur æſtati, ſed eorum qualitates, nec

dies

dies contrariatur nocti, quatenus tempus ſignificat, ſed vt ſignificat aeris illuminationem, & nox illius priuationem, & hæc etiã oppoſitio non eſt contraria, ſed priuatiua, nulla item in quantitatibus diſcretis contrarietas reperitur, vt patet diſcurrendo per ſingulas. Eſt ſolum aliqua difficultas de magno, & paruo, multo, & pauco, breui, & diuturno, quæ contraria videntur; ſed facilè occurrit Ariſt. quod ſi hæc aliquam videntur habere inter ſe contrarietatem, planè eam non habent, vt quantitates, ſed vt relationem fundant, dicimus .n. aliquid magnum, & paruum, multum, & paucum, non per ſe, & abſolutè, ſed per comparationem ad aliud. Et adhuc falſum eſt iſta eſſe contraria, alioquin de vno, & eodem contraria enunciarentur, idem .n. tempus eſt breue, & diuturnum, idem mons magnus, & paruus, ijdem homines pauci, & multi comparatione diuerſorum, non igitur ſunt contraria, ſed potius relatiuè oppoſita. Altera quantitatis affectio, quæ ei pariter communis eſt cum ſubſtantia, eſt non ſuſcipere magis, & minus, hoc eſt non poſſe intendi, vel remitti, quamuis benè ſuſcipere poſſit maius, & minus, quod eſt magis, & minus extendi. Tertia tandem, quę propria cenſetur in quarto modo, eſt vt ſecundũ ipſam dicantur res materiales æquales, vel inæquales in magnitudine, vel multitudine, vel duratione, ita tamen vt ly *ſecundum quam* dicat rationem fundamentalem, & non formalem, vt Scotus docet quol. 6. formaliter namque res dicuntur

æquales, vel inæquales per ipſaſmet relationes æqualitatis, & inæqualitatis.

24 Qualitas definitur ab Ariſt. per ſuum concretum, vt ſit *accidentalis forma abſoluta ſecundum quam ſubiectum denominatur quale*; cuius quattuor aſſignat ſpecies ſubalternas, vel potius modos, vt Doctor explicat 4. diſt. 6. q. 10. N. quarum prima eſt habitus, & diſpoſitio, hæc eſt *qualitas de facili mobilis à ſubiecto*, vt Virtus in adoleſcente, ille eſt *qualitas de difficili mobilis*, vt Virtus in ſene, vnde habitus, & diſpoſitio differunt tantum ſecundum perfectum, & imperfectum, & ideo non duas, ſed vnam tantum faciunt ſpeciē qualitatis, quia perfectum, & imperfectum non variant ſpeciem; & in hac ſpecie ponuntur qualitates omnes, quæ ſuum ſubiectum aliquo modo præparant, & diſponunt ad operandum, vel patiendum, ſiuè ſint corporeæ, ſiuè ſpirituales, qua ratione inquit Ariſt. habitum poſſe dici diſpoſitionem, quatenus ad operandum diſponit; vndè ad hanc ſpeciem reducuntur habitus omnes, tam corporis, quàm animæ ex actibus acquiſiti, & pariter omnes ſpecies impreſsæ, tum ſenſibiles, tùm intelligibiles, quæ licet propriè non ſint habitus, ſunt tamē habitui ſimiles, quatenus per eas excitamur & diſponimur ad operandum. Secunda ſpecies qualitatis continet omnes facilitates, vel difficultates naturales ad agendum, vel patiendum, & diuiditur in naturalem potentiam, vel impotentiam, quę ſunt duæ inter ſe eſſentialiter diſtinctæ qualitates ex nullo actu ac-

quiſi-

quiſitæ, ſed à natura ipſa congenitæ, vndè naturalis potentia eſt quædam congenita qualitas, & ex naturali complexione alicui innata, per quam ipſum redditur naturaliter potens ad aliquid agendum, vel ad alicui reſiſtendum, vt durities quandam naturalem potentiam ſignificat, qua durum eſt naturaliter potens ad ſecanti reſiſtendũ, vt non facilè diuidatur; & quidam naturalem habent potentiam, & promptitudinem ad curſum, ad luctam, ad paleſtram, &c. Ex quo patet error ponentium in hac ſpecie omnes potentias animæ viſiuam, auditiuam, &c. & omnes proprias paſſiones, quia hic non ſumitur naturalis potentia pro facultate indita à natura, qua poteſt quis ſimpliciter facere, (niſi talis actiua virtus realiter à ſuo ſubiecto diſtingueretur, nam ſic ad hanc ſpeciem adhuc pertineret, vt dicemus in quæſtionibus) ſed qua poteſt ſic facere, i. promptè, & expeditè, vt Doctor notauit in 2.d.16.q.vn. P. Naturalis impotentia è contra eſt quædam congenita qualitas, & à naturali complexione indita, per quam ipſum redditur naturaliter impotens, ſeu ineptum ad aliquid agendum, aut alicui reſiſtendum, vt mollities naturalem ſignificat impotentiam, qua molle naturaliter impotens eſt ad ſectioni reſiſtendum, & in quibuſdam eſt innata quædam deſidia, & ineptitudo ad pugillandum, ad ſaltandũ, &c. vndè in hoc differt hæc ſecunda qualitatis ſpecies à prima, quod in iſta ponuntur facilitates naturales, & ingenitę ad operandum, & in illa facilitates acquiſitę, vt

ſunt habitus; & ideò in hac ſpecie reponit Delphinus noſter in ſua Dialect. cap. de Qualit. vires omnium rerum ſublunarium, vt plantarum, lapidum, metallorum, & mineralium omnium, nam tales virtutes reddunt ea, quibus ſunt ingenitę, potentia ad aliquid agendum, aut alicui reſiſtendum: ac etiam omnes Cœlorum influentias prę-ter motum, & lumen.

25 Inſuper tertia qualitatis ſpecies eſt paſſio, & paſsibilis qualitas, quę tantum accidentaliter inter ſe differunt ſecundùm perfectum, & imperfectum, paſsio .n. eſt qualitas illicò tranſiens, vt rubor ex verecundia proueniens; paſsibilis verò qualitas eſt magis radicata in ſubiecto: & ſub hac ſpecie omnia continentur ſenſuum externorum obiecta, vt lux, lumen, colores, odores, ſoni, ſapores, omnes denique tangibiles qualitates frigiditas, caliditas &c. quę omnes ideò dicuntur paſsibiles qualitates, quia in hac ſpecie reponuntur, vt natę ſunt immutare ſenſus noſtros, & eis paſsionem aliquam inferre, imprimendo nimirum in ſenſibus ſpecies ſenſibiles, & cum eis efficiendo ſenſiones; & ad hanc ſpeciem reducit Delphinus cit. omnes tùm corporis, tùm animę paſsiones amorem .ſ. odium, gaudium, triſtitiam, dolorem, iram, timorem, ſpem, &c. omnes item actus, ſeu operationes facultatum organicarũ, ſiuè inorganicarum, vt ſenſiones, imaginationes, appetitiones, intellectiones, & volitiones, eo quia ſunt actus vltimi non ordinantes potentiam ad operandum, & ideò potius

ſpe-

ſpectant ad hanc ſpeciem, quàm ad primã, etſi Doctor vtrumq. admittat vt probabile quol. 13. C c. Ariſt. verò ſolum ponit exempla de qualitatibus ſenſibilibus, tanquam de manifeſtioribus, ait Doctor ibidem. Quarta ſpecies eſt forma, & figura, quę in propoſito pro eodem ſumuntur pro diſpoſitione nimirum, & terminatione quantitatis, vndè in aliqua re figurata poſſumus conſiderate tria .ſ. ipſam rem, ex qua conſtat, vt lignum. & quoad hoc pertinet ad genus ſubſtantiæ, quantitatem eius terminatam linealiter, & ſuperficialiter, & ſic pertinet ad genus quantitatis; tandem terminationem, vel diſpoſitionem quantitatis, quæ dici ſolet forma, & figura, vt rectitudo, curuitas, triangulatio, quadrangulatio, &c. & hęc conſtituit hanc quartam ſpeciem qualitatis, in qua proindè ponuntur omnes figuræ artificiales, & naturales, tàm animatorum, quàm inanimatorum. Monet tamen Doctor 4.d.1.q.1. S. & d.12.q.4. I. in rei veritate figuram quid abſolutum importare non poſſe, cum figura vltra quãtitatem non dicat, niſi relationem terminorum includentium partes ad ſeinuicem, ponitur tamen ſpecies quædam qualitatis, quia habet modum denominandi, & prędicandi qualitatis, abſolutum nempè, & ſine expreſſa relatione ad aliud, homo namque denominatione abſoluta ità dicitur à pulchritudine pulcher, ſicut ab albedine albus; ità Doctor quol. 18. I.

26 Affectiones qualitatis tres aſſignantur; Prima eſt habere contrarium, frigidi-

tas namque caliditati contrariatur, albedo nigredini, quæ tamen non omni competit qualitati, nam nec colores medij adinuicem contrariantur, cum ſub eodem genere non maximè diſtent, quæ maxima diſtantia eſt de ratione contrariorum, nec ſpecies ſenſibiles, aut intelligibiles contrarium habent, nec lumen, cui etſi opponātur tenebræ hæc tamen nō eſt oppoſitio poſitiua, qualis eſſe debet contrarietas, ſed tantùm priuatiua. Secunda eſt, quod ſuſcipit magis, & minus, vna .n. qualitas eſt magis intenſa, quam alia, vnum v.g. calidum habet plures caloris gradus, quam aliud, & idem in diuerſo tempore eſt modò magis, modò minus calidum; hæc autem proprietas non conuenit qualitati in abſtracto, non .n. vna albedo dicitur magis albedo altera, quia cum per abſtracta nomina denotētur quidditates, & eſſentię rerum conſiſtant in indiuiſibili, hinc eſt, quod qualitates in concreto tantùm ſuſcipiunt magis, & minus, & ſecundū gradus indiuiduales, hanc tamen affectionem ait Ariſt. non conuenire omni qualitati, quia nec quartæ ſpeciei, nec qualitatibus in abſtracto; ſed quartæ ſpeciei aliquo modo etiam conuenire poteſt, quia vnam lineam dicimus eſſe magis, vel minus, curuam alia. Tertia affectio, quæ propria cenſetur qualitati in quarto modo, eſt ſecundum eam aliqua dici ſimilia, vel diſſimilia, ſicut ſecundum quantitatem dicebantur æqualia, vndè duo alba dicuntur ſimilia, album, & nigrum diſſimilia, ità tamen vt ly *ſecundum* notet rationem fundamentalem,

non

non verò formalem, quia hæc eſt ipſa relatio ſimilitudinis, vel diſſimilitudinis.

CAPVT VII.

De Prædicamentis reſpectiuis.

27 Relatio eſt *accidens, quo vna res ad aliam refertur, ſeu quo vna res aliam reſpicit*, qua ratione ſolet appellari reſpectus, vt Paternitas eſt relatio, quia eſt id, quo Pater refertur ad filium, vel reſpicit filium, & ideo Relatiua, quæ ſunt concreta relationis, definiuntur *eſſe illa, quorũ eſſe eſt ad aliud ſe habere*: in quibus tria conſiderari debent, id, quod refertur, id quo refertur, id, ad quod refertur; primum appellatur ſubiectum, quatenus eſt illud, in quo recipitur relatio, & dicitur etiam fundamentum, vt Petrus, qui fundat paternitatem in ordine ad Paulum; ſecundum aut eſt quo formale, aut fundamentale, formale eſt ipſamet relatio, v.g. paternitatis, fundamentale eſt ratio fundandi relationem, v.g. potentia actiua generandi in Patre; tertium eſt terminus relationis, & dicitur correlatiuum, vt Paulus filius. Relatio alia eſt realis, alia rationis, hæc fit ab intellectu in re, quę relationem à parte rei fundare non poteſt, vt v.g. in Deo in ordine ad creaturam; illa reperitur in re ſecluſo quocunque opere intellectus, vt in Creatura in ordine ad Deum; ad quam tres requiruntur conditiones ex Scoto 1.d.31. & quol.6. art. 3. quod extrema ſint realia, quod ſint reali-

ter diſtincta, & quod inter ea ex natura oriatur extremorum, non verò per actum intellectus, & hæc ſubdiuiditur in aptitudinalem, quæ reſpicit terminum non actu exiſtentem, ſed aptitudine, & ſubiecto realiter identificatur, vt ſunt propriæ paſsiones; & actualem, quæ reſpicit terminum actu exiſtentem, & hæc rurſus ſubdiuiditur, alia .n. eſt ſuo fundamento realiter identificata, vt relatio eſſentialis dependentiæ Creaturæ ad Deum, alia realiter à fundamento diſtincta; quæ adhuc duplex eſt, intrinſecus aduenlens, quæ neceſſariò ponitur extremis poſitis in quacunque diſtantia, vt ſimilitudo; & extrinſecus aduenlens, quę non reſultat ex ſola extremorum poſitione in rerum natura, ſed vlterius requiritur debita eorum approximatio, vnde quid extrinſecũ exigit, vt inſurgat, & tales pręſeferunt reſpectus vltima ſex prædicamenta Actio, Paſsio, &c Ex quo ſequitur ad relationem de quarto prædicamẽto quatuor exigi conditiones, quòd ſit relatio realis; quod ſit actualis, nam aptitudinales pertinent ad prædicamentum ſui fundamenti, quod ſit à fundamento realiter diſtincta ob eandem rationem, vndè quæ realiter fundamentis identificantur dicuntur relationes tranſcendentales, non prędicamentales, & tandem, quòd ſit intrinſecus aduenlens, nam extrinſecus aduenientes ſpectant ad vltima ſex prædicamenta. Relatiua ſimiliter, quæ ſunt concreta relationis, alia ſunt ſecundum eſſe, quæ de principali ſignificato relationem pręſeferunt, & abſolutũ connotant,

notant, vt Pater, & filius, vndè ſecundum totum ſuum eſſe ad aliud dependere dicuntur, tanquam ad terminum; quod notanter dicitur, quia licet accidens vt ſic habeat dependentiam ad ſubiectum, non tamen tanquam ad ſuum terminum, & hęc ſunt relatiua huius prędicamenti: alia ſunt relatiua ſecundum dici, quę de principali abſolutum important, & relationem ſolum connotant abſoluto, annexam, vt ſcientia, quę principaliter qualitatem importat, & connotat relationem ad ſcibile, & ideò ad prędicamentum abſolutum ſpectant, Vtraque verò relatiua alia ſunt mutua, alia non mutua, illa ſunt, quę adinuicem referuntur relatione reali, iſta, in quorum vno eſt relatio realis, & in alio rationis, nec eſt dependentia reciproca hinc inde, vt Creator, & Creatura, Et rurſus vtraque alia ſunt ęquiparantię, quę in vtroq. extremo fundamentum eiuſdem rationis habent, vt ſimilitudo, ęqualitas, alia diſquiparantię, quę fundamentum habent diuerſę rationis, vt Paternitas, & filiatio, quę tandem alia ſunt ſuperpoſitionis, vt Dominus erga ſeruum, alia ſuppoſitionis, vt ſeruus ad Dominum.

28 Affectiones Relatiuorũ quinque enumerantur. Prima eſt, quod in relatiuis, licet non in omnibus, reperitur contrarietas, vt inter virtutem, & vitium, ſimile, & diſſimile; ſed hęc non eſt vera affectio relatiuorum huius prędicamenti, nam virtus, & vitium ſunt relatiua ſecundum dici, & quamuis ſimile, & diſsimile, ſint relatiuã

ſecundum eſſe, tamen contrarietas non cõuenit illis per ſe, & formaliter, vt relatiua ſunt, quia ratione relationum tantum relatiuè opponuntur, ſed tantum ratione fundamenti, .i. contrariarum qualitatum, in quibus fundantur. Secunda eſt, quod quędã ſuſcipiunt magis, & minus ratione fundamenti, vt ſimile, & diſſimile, quæ fundantur in qualitatibus ſuſcipientibus magis, & minus, ſolemus etiam dicere magis, & minus æquale, vel inæquale: verum vt notat Delphinus, id impropriè dicitur, nam æqualitatis, & inæqualitatis fundamentũ, quod eſt quantitas, non intenditur, aut remittitur, ſed extenditur, & fit maior, aut minor, & ita fit maior, vel minor inæqualitas, non magis, vel minus inæquale. Sed quamuis ità communiter explicentur hæ duæ relatiuorum proprietates; adhuc tamen valdè probabile eſt contrarietatẽ propriam competere quibuſdam relatiuis ſecundum eſſe etiã formaliter ſecundum eſſe relatiuum; ac etiam quaſdam relationes poſſe magis, & minus ſuſcipere etiam in ſuis formalibus entitatibus & non in fundamentis tantum, vt ex profeſsò dicemus infrà diſp. 8. q. 11. declarando has proprietates. Tertia, quæ competit ſolis, & omnibus relatiuis, eſt dici ad conuertentiam, .i. quod vnum dicatur mutuò in ordine ad aliud, ſiuè hic ordo ſit realis, ſiuè rationis, vt ſi dicimus Dominus ſerui dominus, dicere etiam valeat ſeruus domini ſeruus, ſcientia ſcibilis ſcientia, ſcibile ſcientiæ ſcibile: ex quo patet falſum eſſe, quod multi

dicunt

dicunt hanc relatiuorum conuertentiam dicere mutuam dependentiam vnius relatiui ab alio per relationem realem in vtroque extremo fundatam, atque ideò ſolis relatiuis mutuis hanc proprietatem conuenire; Ariſt. .n. ait hanc affectionem omnibus relatiuis conuenire, & inter alia exempla adducit illud de ſcientia, & ſcibile, quæ ſunt relatiua non mutua. Oportet tamen conuenienter aſſignare relatiua ad hoc, vt ad conuertentiam dicantur, ſi .n. quis diceret ſeruus domini ſeruus, non poteſt conuertere dicendo, homo ſerui homo, vndè interdum ad hanc conuenientem aſsignationem oportet noua nomina componere, vt facit Ariſt. in textu. Quarta eſt, quod ſunt ſimul natura, hoc eſt, ſimul naturali exiſtẽtia, ita quod poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt, ad quam relatiuorum ſimultatem ex poſt prædic. cap. de ſimul duæ exiguntur conditiones, vna, quod conuertantur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam; quæ ſola non ſufficit, quia ita ſe habent ſubiectum, & paſſio, & tamen ſubiectum eſt prius natura paſſione; altera, quod neutrũ ſit cauſa alterius, quia cauſa pręcedit natura cauſatum; & ſi dicas Patrem eſſe cauſam filij, id verum eſt de patre materialiter, non formaliter ſumpto, vt relatiuum eſt, hæc tamen affectio non eſt communis omnibus relatiuis, ſed tantùm mutuis, vt Scot. docet 1. d.28.q.3. F. nam ablato (ait Ariſt.) ſcibili, & ſenſibili, aufertur vtique ſcientia, & ſenſus, ſed non è contra ablata ſcientia, & ſenſu, aufertur ſcibile, & ſenſibile.

bile. Quinta tandem affectio, quę eiſdem competit relatiuis, eſt, quòd non tantum ſint ſimul natura, ſed etiam ſimul cognitione, & definitione, itaut qui definitè cognoſcit vnum relatum, definitè cognoſcat, & alterũ, quia diſtincta cognitio vnius relatiui ex diſtincta alterius cognitione depẽdet, de qua proprietate fuſius infra in diſp. 8. q. 11.

29 *Actio* ex Auctore ſex principiorum *eſt, ſecundum quam in id, quod ſubijcitur, agere dicimur*, .i. vt explicat Doctor in 4. d. 13. q. 1. eſt reſpectus ipſius agentis ad paſſum, quo agens dicitur formaliter agens, & dicitur notanter *formaliter*, quia agens effectiuè non dicitur agere actione, ſed ſua virtute abſoluta, vt ignis effectiuè dicitur agere calore, ſed formaliter dicitur agere actione, vndè notat Doctor cit ſub P. quod aliter calidum calore calefacit, & aliter calefactione, nam calore calefacit, vt principio effectiuo, & fundamentali, quod dicitur ratio agendi, calefactione verò vt principio formali denominandi calidum agens, ita quod ly *ſecundum quam* dicit habitudinem cauſæ formalis, & formæ proximè denominantis agens. Dicitur *in id, quod ſubijcitur*, ad differentiam productionis, quæ reſpicit pro termino, non ſubiectum tranſmutatum, ſed formam in illo productam v. g. calorem in aqua, atque ideò eſt reſpectus intrinſecus adueniens ad quartũ prædicamentum ſpectans, actio autem pro termino reſpicit ſubiectum tranſmutatum, & eſt reſpectus extrinſecus adueniens, quia vt inſurgat, extremorum approximationem

poſtu-

poſtulat, nam vt inter ignem, & aquam reſpectus calefactionis exurgat, debet aqua illi approximari, vndè minus rectè Delphinus & Poncius reſpectum productionis in hoc pręd icamẽto reponit. Diuiditur Actio velut genus in ſpecies in immanentem, & tranſeuntem ex Scoto quol. 13. D d. per immanentem intelligendo, quę eſt ad terminum manentem in agẽte, vt actio, qua oculus ſe immutat ad viſionem, & intellectus ad intellectionem, quia viſio manet in vidente, &c. per tranſeuntem verò, quæ eſt ad terminum tranſeuntem extra agens, vt calefactio, per quã ignis non ſeipſum tranſmutat, ſed aquam, in qua recipitur calor productus: ſolent etiam operationes vitales appellari actiones immanentes, vt viſio, auditio, intellectio ex Ariſt. 9. met. 16. ſed ęquiuocè ſolum, & grammaticaliter, quatenus ſignificantur per verbum actiuum, alioqui ſunt qualitates de tertia ſpecie, vt ibi diximus, & monet Doct. cit. Propria actionis affectio in quarto modo eſt ex ſe inferre paſsionem, non quidem illatione conſecutionis, vt aliqui exponunt, quatenus ſi actio eſt, valet inferre, quod etiam ſit paſſio, hęc. n. illatio conuenit etiam paſſioni, quia relatiua mutua, vt ſunt huiuſmodi, inferunt ſe mutuo, ſed intelligendum eſt de illatione cauſationis, quo ſenſu cauſa infert effectum, non è contra, eſt autem hoc proprium actioni in quarto modo, quia licet qualitas, aut ſubſtantia vt ratio agendi, & principium effectiuum inferat paſſionem, non tamen tanquam principium formale,

male, & forma denominans.

Paſſio definitur ab Auctore ſex princ. quod *ſit effectus, illatioq. actionis* hoc eſt effectus, qui infertur ab actione, quę eſt quędam notificatio paſſionis per eius proprietatem, proprium enim paſſionis in quarto modo eſt ab actione inferri modo iam declarato, melius tamē deſcribi poteſt ex Scoto loc. cit. quod ſicut actio formaliter de ipſa loquendo eſt reſpectus agentis ad paſſum, ſeu transmutantis ad transmutatum; ità è cōtra paſſio eſt reſpectus paſſi ad agēs, ſeu transmutati ad transmutans, vndè ſicut actio pro formali ſubiectatur in agente, ità paſſio in paſſo, Et ſicut actionis duæ aſſignabantur ſpecies ſubalternæ, actio .ſ. immanens, & tranſiens, ſic duæ erunt ſpecies paſſionis, paſſio nimirum immanens, quæ erit effectus illatus ab agente, ſed non extra ſeipſum, & tranſiens, quæ erit effectus illatus ab agente extra ſeipſum; vndè quando aliquid agit in ſeipſum vt cum aqua calida ſe frigefacit, dicitur pati paſſione immanente, Quandò verò agit in aliud, illud aliud dicitur pati paſſione tranſeunte; & licet cōmuniter hæc diuiſio ſit actionis, nil tamen impedit, quin ſuo modo applicetur paſſioni; Omittimus hic quaſdam diuiſiones alias actionis, & paſſionis, quas affert Auctor ſex princip. puta in corporalem, & ſpiritualem &c. quia non ſunt diuiſiones formaliter, & per ſe actioni, & paſſioni competentes, ſed tantum ratione ſubiectorum, in quibus fundantur; allatæ autem à nobis petitæ ſunt à terminis, à quibus præſertim ſpecificantur

actio-

nes. Commune eſt autem actioni, & paſſioni habere contrarium, & ſuſcipere magis, & minus, non quidem per ſe, ſed per accidens, quatenus qualitates, quæ imprimuntur ab agente in paſſum inter ſe contrariantur, vel magis, & minus ſuſcipiunt, i. intenduntur, & remittuntur, ſic calefactio dicitur frigefactioni contraria, ſiuè ſint actiuæ, ſiuè paſſiuæ, & vna res dicitur calefacere, vel calefieri magis alia.

31 *Quando*, vt prædicamentum eſt, non aduerbialiter, ſed nominaliter ſumitur, quatenus ſignificat eſſe in tempore, ſi concretiuè ſumatur, in abſtracto vero dicit habitudinem, & reſpectum rei temporalis ad tempus, cui res illa ſubijcitur, vnde definitur ab Auctore ſex. princip. eſſe id, *quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur*; pro cuius intelligentia ſciendum eſt tempus eſſe menſuram durationis iſtarū rerum generabilium, & corruptibilium, vndè ſi quæratur quantum durauit concio, reſpondetur vna hora, duabus, hoc autem tēpus, quod eſt menſura rerum tranſeuntium, eſt motus primi Cœli, qui quotidie conficitur ab Oriente in Occidens, per duratione̅ .n. huius regulatiſſimi motus durationis harum inferiorum rerum metiri ſolemus, ſicut in horologio per motum illius inſtrumēti, quod dicitur tempus, quia vniformis eſt, & regulatus, menſurantur motus aliarum rotarum inferiorum. Ex coexiſtentia verò rei temporalis ad tempus, qui eſt motus primi Cœli, duplex conſurgit reſpectus mutuus, vnus in tempore ad rem tēporalem, vt menſuran-

ſurantis ad menſuratum, & dicitur quando actiuum, alter in re temporali ad tempus, vt menſurati ad menſuram, & dicitur quando paſſiuum, quod ſolum definitur ab Auctore ſex princip. cum tamen hoc non conſtituat prædicamentum quando, ſed reſpectus aliquis vtrique communis, quod etiam fecit de Vbi, Situ, & Habitu. Cur autem id fecerit, dicendum, vel quia reſpectus paſſiui ſunt nobis manifeſtiores, ac magis familiares, vel erraſſe non aſſignando rationes horum prædicamentorum communes, vt poterant aſſignari, vt ait Doctor 4. d. 10. q. 1 K. De ſpeciebus huius prædicamẽti aliqui dixerunt nullas habere, vt refert Doctor 1. d. 8 q. 3. O, & adhuc eſſe generaliſſimum, de cuius ratione ſolum eſt, quod nullũ habeat ſuperueniens genus, non autem, quod ſub ſe nullas habeat ſpecies. Alij dicunt eſſe tempus præſens, præteritum, & futurum, vel melius eſſe in tempore præſenti, in præterito fuiſſe, & in futuro fore, quæ etiam ex plicantur per hodiè, heri, & cras. At ſicut præteritum, & futurum, quæ ſunt partes temporis, non differũt ſpecie, ſicut nec partes lineæ inter ſe, ità nec coexiſtẽtia ad hoc, vel illud tempus erit ſpecie diuerſa: Itaque ſpecies huius prædicamenti erunt Quando actiuum, & Quando paſſiuum, vt pariter dicemus de Vbi, Situ, & Habitu. Affectiones verò ſunt quod non habeat contrarium, & quamuis manè contrarium veſperi videatur, id non eſt ratione reſpectuum, quos important, ſed fundamentorum, .ſ. lucis, & tenebræ; quod non ſuſcipiat magis, & mi-

nus;

nus; & quod ſit aptum eſſe in omni eo, quo 1 incipit eſſe in tempore; .i. quod ſit aptum denominare ſolum res corruptibiles, & tẽpori ſubiacentes, & eſt proprium in quarto modo, An verò ad hoc prędicamentum reduci debeat etiam coexiſtẽtia Angeli ad æuiternum, vt facit Delphinus, dicetur in quæſtionibus; vbi etiam explicabimus, quomodo ſit reſpectus extrinſecus adueniens.

Vbi, quod etiam nominaliter ſumitur, *eſt circumſcriptio corporis a loci circumſcriptione procedens*; pro cuius definitionis explicatione ſciendum, quod ex applicatione ſuperficiei concauæ corporis locantis, quæ dicitur locus 4 Phyſ.41. ad corpus locatum duplex exurgit reſpectus, vnus continẽtiæ actiuæ in ipſa ſuperficie continente, & dicitur Vbi actiuum: alter continentiæ paſſiuæ in corpore contento, & dicitur Vbi paſſiuum, & vtrumq; diuiditur in circumſcriptiuum, & definitiuum; quam diuiſionem fortè inſinuauit Gilbertus ipſe, dum Vbi diuiſit in ſimplex, & compoſitũ: Circumſcriptiuũ eſt proprium corporum, quia eſt cum commenſuratione rei locatæ ad locum, & è cõtra; itaut totus locus toti locato correſpõdeat, & partes partibus. Definitiuũ eſt proprium rerum immaterialium, quia eſt ſine vlla commenſuratione, ita quod res ſit tota in toto loco, & tota in qualibet loci parte: Ex quo patet à Gilbert. ſolum Vbi paſſiuum circumſcriptiuum fuiſſe definitum, cum tamen Vbi in communi ad actiuũ, & paſſiuũ, circumſcriptiuum, & definitiuum ſit apex huius prædicamenti, illa vero Vbi ſpecies illius,

illius, vt docet Doct. 4. d. 10. q. 1. K. & quol. 11. infra C. Affectiones verò ſunt, quod cõtrarietatem non habeat, quod de vera contrarietate in qualitatibus reperta intelligẽdum eſt, quia contrarietatem in alio ſenſu, qualis eſt illa quæ verſatur inter terminos motus ſucceſſiui, habet vtique, & talis reperitur inter Vbi ſurſum, & deorsũ, de qua in Phyſicis. Altera, quod non ſuſcipiat magis, & minus, quia Vbi non intenditur, vel remittitur. Tertia tandem in quarto modo, quam aſſignauit Ariſt. 4. Phyſ. eſt, quod ſit immobile, & explicat Doctor 2. d. 2. q. 6. E. de immobilitate oppoſita motui locali.

33 *Situs*, ſeu Poſitio *eſt quidam partium ſitus, & generationis ordinatio*, ad cuius definitionis intelligentiam ſciendum eſt, quod ex applicatione partium loci ad locatũ duplex exurgit reſpectus mutuus, vnus in partibus loci terminatus ad partes locati, & dicitur ſitus actiuus, alter in partibus locati terminatus ad partes loci, & dicitur Situs paſſiuus, quem ſolum definit Gilbert. licet generaliſſimum huius prædicamenti ſit Situs in communi. Differt verò Situs ab Vbi, vt ex Scoto colligitur 4. d. 10. q. 1. ſub M. quod Vbi reſultat (loquendo de paſſiuo) in re locata ex habitudine ad totum locum; Situs verò ex habitudine partium rei locatæ ad determinatas partes loci, vndè fit vt inuariato Vbi poſſit mutari ſitus, vt quando vinum agitatur in vaſe, manet intrà eandẽ ſuperficiem concauam vaſis, & in eodem loco, at ſingulæ partes vini reſpondent viciſſim diuerſis partibus loci; tamen vterque

reſpe-

reſpectus tàm .ſ per Vbi, quàm per Situm importatus eſt extrinſecus aduenie ns, quia corpus ab iſta v. g. ſuperficie nec locati, nec ſituati dicitur, niſi prius ei approximetur, & fiat præſens. Differt autem poſitio huius prædicamenti, vt Doctor innuit loc. cit. à poſitione de genere quantitatis, quod hęc ſignificat ordinationem partium in ipſo toto ſine reſpectu actuali ad locum, illa verò ordinem actualem partium locati ad partes loci, vndè inuariata poſitione de genere quãtitatis poteſt mutari poſitio huius prędicamenti, vt fit quando homo varijs modis ſe componit, erigit, incuruat, incumbit, &c. tunc .n. non mutatur ordo partiũ hominis, nam caput ſemper immediatè adhæret collo, mediatè pectori, & ſic de alijs partibus inter ſe, mutatur tamen ordo illarum ad locum. Solet ſitus diuidi tanquam in ſpecies in ſeſſionem, ſtationem, & cubationem, item in naturalem, quem tetigit Gilbert. in allata definitione, veluti à natura inſtitutum, vt quod caput ſit ſupra, pedes infra; & in accidentalem, qui ex libero pendet arbitrio, vt ſi quis pedes ſupra caput eleuaret, ſed non ſunt verè diuiſiones generis in ſpecies, ſed potius ſubiecti in accidentia; quarè veræ ſpecies huius prædicamenti erunt Situs actiuus, & paſſiuus. Alij verò etiam ex Scotiſtis, vt Bonet. in ſuis Prædicam. ità explicant prædicamentũ Situs, vt ſit modus quidam ipſius Vbi, ſic quod Vbi dicat abſolutè præſentiam rei in loco, Situs verò ſpecificet modum præſentiæ ſic, vel ſic .ſ. iacendo, ſtando, ſedendo; iuxtà

iuxtà quam opinionem Situs fundatur in Vbi, & eſt accidens eius, & diuiditur in ſtationem, ſeſſionem &c. vt genus in ſpecies, de quo fuſius diſp. 8. q. 12. art. 2. interim teneatur allata à nobis explicatio, vt communior inter Scotiſtas. Affectiones verò ſunt quod contrarium non habeat loquendo de contrarietate propriè, alioquin fusè ſtatio opponitur ſeſſioni, vel cubationi: rurſus ꝙ non ſuſcipiat magis, & minus, non .n. eſt magis ſituatum corpus ſtans, quàm ſedens: Proprietas in quarto modo eſt nobis ignota, niſi fortè ponatur ordinabilitas in loco.

34 *Habitus*, vel *Habere* varijs modis accipitur, & quidem in lata ſua ſignificatione dicitur de omni eo, quod in aliquo eſt quomodocunque, qua ſignificatione ponitur ab Ariſt. inter poſtprædicamenta; hic verò ſpeciali modo ſumitur, vt ſignificat habitudinem mediam inter habentem, & rem habitam, & definitur a Gilbert. *Habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt adiacentia* ſenſus eſt, quod eſt mutua quædam habitudo corporum, & eorum, quæ ſunt circa corpus adiacentia, ità quod corpus habet illa, & illa habentur à corpore formaliter per illam habitudinem mediam; vnde ſciendum eſt, quod ex adiacentia veſtimenti ad corpus (cuius exemplum traditur, quia notior eſt talis adiacentia), vel cuiuſcunque alterius formæ ad ſuum ſubiectum duplex conſurgit reſpectus mutuus, vnus in veſtimento, ſeu forma applicata, & terminatur ad corpus, ſeu aliud ſubiectum, & dicitur habitus, ſeu habitio paſſiuà, alter

in

in corpore, vel alio ſubiecto, & terminatur ad veſtem, vel aliam formam habitam, & dicitur habitus, ſeù habitio actiua; vndè Habitus conſtituens hoc prædicamẽtum eſt habitio in communi ad actiuam, & paſſiuã, quæ alio nomine vocatur inhærentia, informatio, vnio, &c. ita quod omnis vnio abſoluti ad abſolutum, omnis reſpectus ſubiecti ad formam, & è contrà ſpectant ad hoc prædicamentum, vt benè notat Baſſolius 4. d.11.q.1. art.1. & Bonet. in ſuis Prædicam. libell.10. quia omnis talis habitudo eſt aliquo modo derelicta ex adiacentia formæ ad ſubiectum, vel eſt ipſamet adiacentia talis; quod etiam clarè Gilbert. inſinuat, dum in iſto prædicamento ponit album eſſe, & quantum eſſe .i. reſpectum ſubiecti ad albedinem, & quantitatem; Species huius prædicamenti ſunt habitus actiuus, & paſſiuus, & important reſpectus extrinſecus aduenientes, quia non inſurgunt, niſi approximatis extremis; Affectiones autem ſunt, quod nõ habet contrarium, nam eſſe calceatum, & loricatum non ſunt oppoſita, & ſi aliquæ informationes contrariæ videbuntur, vt eſſe album, & eſſe nigrum, hoc non erit per ſe ratione reſpectuum formæ ad ſubiectũ, ſed ratione ipſarum formarum; Altera eſt, quod ſuſcipiat magis, & minus, nam eques eſt armatior pedite, & forma magis radicata in ſubiecto dicitur magis haberi à ſubiecto, quam alia minus radicata, quamuis id nõ ſit propriè ſuſcipere magis, et minus: Proprietas in quarto modo eſt nobis ignota.

CA-

CAPVT VIII.

De Legibus eorum, quæ ſunt in Prædicamento.

35 DVas aſſignat regulas Ariſt. in antepræd. cap. 3. & 4. eorum, quæ ſunt in prædicamento. Prima eſt, quicquid prædicatur eſſentialiter de ſuperiori, vt de ſubiecto, de inferiori etiam eodem modo prædicari debet, quæ regula de omni prædicatione eſſentiali debet intelligi, ſiuè ſit in quid, ſiuè in quale, vt ſubſtantia, vel ſenſibile prædicatur de animali, vt de proprio ſubijcibili, ergo & de homine prædicari debebunt, qui eſt inferius animali, eodem modo, nimirum eſſentialiter in quid, vel quale, cum hoc ſolum diſcrimine, quod de ſuperiori immediatè prædicantur, & proximè, de inferiori mediatè, & remotè. Quæ regula, vt ſit recta, intelligi debet de omnibus prædicatis, quæ competunt ſuperiori, vt conuenit cum inferiori, non autem de his, quæ ei competunt præciſè ſumpto, & quatenus ab inferiori differt, v. g. *homo eſt animal* in hac propoſitione quæcunque prędicantur de animali, quatenus conuenit cũ homine, vt ſunt ſenſibile, corpus, ſubſtantia, illa eadem dicuntur de homine; quæ verò dicuntur de animali, prout in præciſo ſignificato differt ab homine, vt ſunt eſſe ſuperius, eſſe commune pluribus ſpecie differẽtibus, etc. illa non dicuntur de homine; poteſt etiam hæc regula aliquo pacto de prędicatis accidentalibus verificari, quia enim

v.g. album dicitur de lacte; poteſt quoque de eodem prædicari coloratum, quod dicitur de albo, licet non eodem modo, quia de albo prædicatur eſſentialiter, ſed de lacte accidentaliter tantùm.

Altera regula eſt, quod diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, .i. quorum vnum alteri non ſubordinatur in prædicamentorum ſeriebus, diuerſæ omninò ſunt differentiæ diuiſiuæ, ſiuè talia genera ſub eodem tertio genere contineãtur, vt animal, & planta, ſiuè non, vt animal, & color, hæc .n. omnia diuerſas prorſus habẽt differentias diuiſiuas, vt patet diſcurrenti; Si verò de differentijs conſtitutiuis loquamur, licet illa genera, quæ non ſub eodem aliquo tertio genere continentur, diuerſas adhuc habeant differentias, quia alia differentia conſtituitur color in eſſe coloris, alia animal in eſſe animalis, illa tamen, quæ ſub eodem tertio genere continentur, eaſdem differentias habere poſſunt, vndè animalis, & plantæ eædem ſunt differentię cõſtitutiuæ corporeum, & animatum; Sed licet quorundam generum nõ ſubalternatim poſitorum eædem eſſe poſſint differentiæ conſtitutiuæ, non tamen eſſe poſſunt eædẽ ſpecies, nam cum habeant diuerſas ſemper differentias diuiſiuas, vt dictum eſt, conſequens eſt, vt etiam eorum ſpecies ſint diuerſæ, quandoquidem ex diuerſis differentijs diuidentibus, & contrahentibus idem genus ſemper diuerſæ ſpecies conſtituũtur.

Verùm diuerſorum generum ſubalternatim poſitorum in eadem ſerie prædica-

mentali eſſe poſſunt eædem differentiæ, ſic tamen vt earum vna ſit vnius generis conſtitutiua, & altera alterius generis diuiſiua v. g. auis, & animal ſunt genera ſubalternatim poſita, & aliquas habent differentias eaſdem, licet non omnes, nam greſſibile, volatile, aquatile, reptile, bipes; omnes ſunt differentiæ animalis diuiſiuæ, & vna iſtarũ eſt auis conſtitutiua nempè volatile; ſic etiã ſenſibile eſt differentia diuiſiua corporis animati, & conſtitutiua animalis.

CAPVT IX.

De Terminorum collatione inter ſe.

36 VAriæ Terminorum diuiſiones iam aſſignatæ ſunt, qui omnes ſi adinuicem conferantur, vel ſunt pertinẽtes, vel impertinentes, pertinentes dicuntur illi, qui ſe inferunt, ſeu quorum vnus deduci poteſt ex alio affirmatiuè, vel negatiuè, ita quod ex poſitione vnius ponatur alter ob connexionem, quam habent adinuicem, vel remoueatur ob repugnantiam; primò modo termini minus vniuerſales dicũtur pertinentes reſpectu magis vniuerſalium, quia ab inferiori ad ſuperius conſequentia tenet affirmatiuè, eſt homo, ergo animal, ſed non è contra; altero modo pertinentes termini ſunt, qui repugnant adinuicem, & de eadem re eodem tempore nequeunt affirmari, quia ex poſitione vnius neceſſario negatur alter; Termini verò repugnantes ſunt duplices, alij diſparati, alij oppoſiti; diſparati ſunt, qui non habent inter ſe maiorem repugnãtiam,

tiam, quam cum alio tertio, vt homo, & aſinus, non .n. homo magis repugnat cum aſino, quam cum equo; oppoſiti vero dicũtur, qui magis pugnant inter ſe, quam cum tertio, vt album, & nigrum magis inter ſe pugnant, quàm cum tertio, v.g. dulci, & iſti ſunt quadruplices iuxtà quadruplicem oppoſitionem ab Ariſt. aſſignatam in poſt prędic. cap. de oppoſitis; relatiuam, contrariam, priuatiuam, & contradictoriam; Oppoſita relatiuè dicuntur, quæ per relationes oppoſitas adinuicem referũtur, vt Pater, & filius; contrariè quando ſunt formæ poſitiuæ ſeinuicem expellentes ab eodem ſubiecto, vt album, & nigrum, calidum, & frigidũ; priuatiuè, qũãdo vnũ ſignificat formam, aliud carentiam illius formæ in ſubiecto apto ad illam habendam, vt cœcus, & videns; contradictoriè, quæ opponuntur ſecundam affirmationem, & negationem, itaut quod affirmat vnus terminus, negat alter, vt homo, non homo.

Omnes hi termini repugnantes diſparatè, vel oppoſitè dicuntur pertinentes ſecundo modo, quia ex poſitione vnius valet ſẽper alterum remouere, vt in relatiuè oppoſitis, hic eſt Filius Petri; ergo non eius Pater; in oppoſitis contrariè hoc eſt album, ergo non nigrum: in priuatiuè oppoſitis hic eſt videns, ergo non cœcus: in oppoſitis contradictoriè Petrus eſt homo, ergo falſum eſt, quod non ſit homo; in diſparatè tandem repugnantibus, vt homo eſt animal, ergo non eſt lapis. Termini verò impertinẽtes dicuntur, qui nec ſe includunt, nec ſe

excludunt,nec repugnant,nec ſe mutuò inferunt,vt diues,& ſapiens,nigrum,& ignorans,doctus,& iuſtus, hi termini nullam inter ſe habent connexionem, aut repugnantiam,non .n. valet deducere affirmatiuè,hic eſt diues, ergo ſapiens,neque negatiuè, hic eſt doctus, ergo non eſt iuſtus.

CAPVT X.

De varia terminorum ſuppoſitione.

37 COgnita eſſentia, & multiplicitate Terminorum, reſtat agere de eorũ proprietatibus, quarum præcipua eſt ſuppoſitio: quia ergo termini plura ſignificare poſſunt,vt hic terminus *homo* immediatè ſignificat naturam humanam: mediatè Petrũ, & Paulum; & etiam ſeipſum ſignificare poteſt, quia omnis vox ſe ipſam repræſentat, ideò varia eorum ſignificatio ſolet in propoſitione determinari mediante prædicato aut copula ; & tunc dicuntur pro hoc, vel illo ſignificato ſupponere, vnde ſi dicamus *homo currit*, terminus *homo* ſupponit pro aliquo indiuiduo naturæ humanæ, cui hoc prædicatum competit, non pro natura humana immediatè : ſi dicamus *homo eſt dictio biſsyllaba*,tunc ſupponit pro ſeipſo.Ex quo patet non eſſe idem ſignificare,& ſupponere ſignificationem,& ſuppoſitionem,vt benè notauit Petrus Hiſp. tract.7.de ſuppoſit. nam ſignificare eſt facere venire in cognitionem, quomodo fumus ſignificat ignem , ſed ſupponere, ſeu ſupponi eſt loco alterius ſuffici, & ſubſtitui ,vt calculi ſupponuntur

loco

loco pecuniæ; ſignificatio fit per impoſitionem vocis ad ſignificandum rem, ſuppoſitio eſt acceptio termini iam ſignificantis rem pro aliquo, vndè ſignificatio prior eſt ſuppoſitione & ſignificare latius patet, quam ſupponere, nam omne id, pro quo aliqua vox ſupponit, etiam ſignificat, non è contra, vt ſi dicamus *homo curr t* terminus *homo* indifferenter ſecundum ſe ſignificat tā naturam humanam, quam eius indiuidua, ſed in hac propoſitione ſupponit tantum pro ſignificato mediato, nempè pro indiuiduo aliquo humanæ naturæ, & terminus connotatiuus, vt album, ſignificat formale .ſ. albedinem, & ſupponit pro materiali .ſ. pro habente albedinem, vt ſæpè docet Tatar. non ergo ſunt idem ſignificatio, & ſuppoſitio. Ex quo rurſus ſequitur aliud diſcrimen inter ſignificationem, & ſuppoſitionē, quod ſignificatio poteſt termino conuenire etiam extrà propoſitionem, ſed ſuppoſitio illi non conuenit, niſi in propoſitione, quia ex varietate prædicati, quod ei adiungitur, dicitur vario modo ſupponere, & eius indeterminata ſignificatio vario modo determinari modo iam explicato; & ſuppoſitionem propriè non conuenire termino, niſi in propoſitione tenent Summuliſtæ melioris notæ antiqui, & Recētiores, Villalpand. lib. 1. ſumm. 3. p. cap. 1. Bannes lib. 2. ſumm. tract. vnic. cap. 1. Ioan de S. Tho. lib. 2. ſumm. cap. 10. quod ſumpſerunt ex Tataret. tract. 7. com 2. §. *Primo ſciendum*, & tract. 13. circa finem, & colligitur ex Scoto 1. d. 21. q. vn in calce, & ideò ſuppoſitio definitur à

Tat. cit. quod ſit *acceptio termini in propoſitione pro aliquo eius ſignificato*. An autẽ ſuppoſitio ſit ſolius termini ſubſtantiui, vel etiam competat adiectiuo adiectiuè tento negant Petrus Hyſpan. & Tatar. cit & alij Summuliſtæ communiter. Sed dicendum, quod ſi ſupponere capiatur in rigore, vt iſti faciunt, pro eo nimirum, quod eſt non ſolũ accipi pro aliquo, ſed etiam reddere ſuppoſitum verbo, vtique adiectiua non ſupponunt, ſed copulant ſuum ſignificatũ formale alteri ſuppoſito, ſed ſi minus rigoroſè ſumatur, pro eo .ſ. quod eſt accipi pro aliquo, ità ſupponere poſſunt, vndè Tatar. ipſe docet loc. cit. quod in propoſitionibus de prædicato concreto etiam adiectiuo cõcretum ſupponit pro ſignificato materiali, vt in iſta *Petrus eſt albus* ly *albus* ſupponit pro re habente albedinem, & importatur in recto, itaut ſenſus ſit Petrus eſt habens albedinem; ità etiã tenent Ioan. de S. Thoma loc. cit & Caſil. lib. 1. trac. 2. cap. 1. ſec. 2.

38 Quia igitur in voce ſignificatiua duo ſunt, vnum, quod habent rationem materiæ, literæ nimirum, ſyllabæ, & earum combinatio, ac ſonus, alterum, quod habet rationem formæ, ipſa nimirum vocis ſignificatio, hinc ſuppoſitio prima ſui diuiſione diuiditur in materialem, & formalem; materialis eſt vſus, & acceptio termini pro ſeipſo, .i. pro ipſa materia vocis, vt Petrus eſt vox biſſyllaba: formalis eſt acceptio termini pro ſuo ſignificato, vt Petrus eſt homo, & ab vna ſuppoſitione ad aliam arguere non licet, vndè non valet homo eſt vox

bil-

biſſyllaba, Franciſcus eſt homo, ergo eſt vox biſſyllaba. Suppoſitio formalis ſubdiuiditur in propriam, & eſt acceptio termini pro re, quam propriè significat, & impropriam, & eſt acceptio termini pro re, quam impropriè, ac metaphoricè ſolum ſignificat, vt cum hominem fortem appellamus Leonem; & crudelem Neronem. Propria ſubdiuiditur in communem, & eſt acceptio termini communis pro ſuo ſignificato, vel ſignificatis, vt omnis homo eſt animal: & ſingularem, ſeu diſcretam, & eſt acceptio termini pro vna re ſingulari tantũ, hoc modo ſupponit omnis terminus ſingularis, vt Petrus, Paulus, & terminus cõmunis ſigno demonſtratiuo determinatus, vt hic homo. Communis ſuppoſitio ſubdiuiditur in ſimplicem, perſonalem, & abſolutam; Simplex eſt acceptio termini communis pro ſuo immediato, & primario ſignificato præcisè ſumpto, vt abſtrahit ab omnibus inferioribus, & ideò dicitur ſimplex, & præciſa ſuppoſitio, nã terminus quilibet communis duo habet ſignificata, vnum primarium, ſeu immediatum, alterum mediatum, & ſecundarium, vt homo v.g. primariò, & immediatè ſignificat naturam humanam in communi, at ſecundariò Petrum, & Paulum; vndè regula generalis dignoſcendi hanc ſuppoſitionem eſt, quando terminus communis coniungitur cum tali prædicato, quod ponit differentiam inter ſuperius, & inferius, vt cum dicimus, quod homo eſt ſpecies, vel natura communicabilis pluribus, quæ prædicata indiuiduis conue-

nire non poſſunt, hinc eſt axioma apud Summuliſtas, quod ſub termino communi ſimpliciter ſupponente non licet deſcendere. Perſonalis eſt acceptio termini communis pro ſignificatis mediatis, vt omnis homo currit, quia currere competit immediatè indiuiduis, non homini in communi, & dicitur perſonalis, vt notat Orbellus tract de ſuppoſ. quia inter ſingularia, pro quibus ſupponit terminus, nobiliora ſunt indiuidua intellectualis naturæ, quæ dicuntur perſonæ; regula generalis ad hãc ſuppoſitionem dignoſcendam eſt, quando terminus communis notatur aliquo ſigno omnis, aliquis, &c. vel iungitur prædicato, quod ei immediatè conuenire non poteſt, vt ſunt accidẽtia communia. Abſoluta ſuppoſitio eſt acceptio termini communis pro ſignificato mediato, & immediato, & generalis regula ad hanc dignoſcendam eſt, cum terminus communis iungitur prædicato, quod vtrique ſignificato competere poteſt, vt homo eſt animal, eſt riſibilis, nam hæc prædicata non ſolum humanæ naturæ in ſe ſpectatæ, ſed & Petro, & cęteris indiuiduis conueniunt, & ideò dicitur abſoluta, quia cũ aliæ acceptiones limitentur ad ſignificandũ, vel ipſum vocis primarium ſignificatum, vel ſecundarium, hęc ad vtrumq; eſt indifferẽs, hinc eſt axioma, quod ſub termino abſolutè ſupponente deſcendere licet, quid autẽ ſit aſcenſus & deſcenſus, & quotuplex, dicemus infrà tract. 3. cap. 4.

39 Rurſus ſuppoſitio perſonalis ſubdiuiditur in diſtributiuam, collectiuam, deter mi-

minatam, & confuſam. Diſtributiua eſt, cũ terminus communis accipitur pro omnibus ſuis inferioribus, & ſingulis cum copulatione ſumptis; ita quod prædicatum de omnibus illis in propoſitione copulatiua verificetur, vt in hac propoſitione *omnis homo eſt animal* ly homo diſtributiuè ſupponitur pro hoc, & illo homine, itaut de ſingu isl verum ſit dicere, hic homo eſt animal, & hic homo eſt animal, & ſic de ſingulis. Collectiua eſt, cum terminus communis accipitur pro omnibus ſimul, & collectiuè ſumptis, vt in hac propoſitione *Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim* ly Apoſtoli nõ ſupponit pro ſingulis Apoſtolis ſeorſim ſumptis, i. pro hoc, & illo, non .n. valet inferre, ergo Petrus, & Paulus ſunt duodecim, ſed pro omnibus collectiuè, vndè de tota ſolum collectione inferiorum verificari poteſt, & ideo ait Scot. 2. d. 2. q. 9. I. ſignum vniuerſale in hac ſuppoſitione debere accipi in plurali. Determinata eſt, quando terminus accipitur pro aliquo, vel aliquibus inferioribus ſuis determinatè, & ſeorſim ſumptis, ſed diſiunctiuè, vt aliquis homo eſt albus, non .n. inferre licet in propoſitione copulatiua, ergo hic homo eſt albus, & ille homo eſt albus, ſed ſolum in propoſitione disiunctiua, ergo hic homo, vel ille homo eſt albus, et ideò dicitur determinata, quia determinatur ad vnum, licet ſub disiunctione. Falſum tamen eſt, quod hic aiunt aliqui ſigna particularia, vt ſunt aliquis, quidam etc. facere ſemper ſuppoſitionem determinatam, quia huiuſmodi ſigna

deſeruiunt quoq. vt mox patebit, ſuppoſitioni confuſę, vt cum dicitur, aliquis calamus eſt neceſſarius ad ſcribendum. Confuſa eſt, cum terminus accipitur pro aliquo inferiori, vel aliquibus ſub disiunctione, ita tamen, vt nō determinatè ſupponat pro aliquo, in quo diſtinguitur à ſuppoſitione determinata vt rectè Orbellus cit. aduertit, quæ talis eſt, vt etiamſi disiunctiuè ſignificet inferiora, attamen à parte rei datur aliquod ſingulare, cui determinatè conueniat prædicatum enunciatum, et ſi non explicetur, vt ſi dicatur *aliquis homo currit*, nam aliquis homo determinatè currit, etiamſi ſub disiunctione ſignificetur; vnde ſaltim Deus oſtendere poteſt quiſnam ille ſit; at confuſa ita ſub disiunctione ſupponit, vt nullum ſit inferius, de quo affirmari poſſit determinatè, vt ſi dicatur *aliquis calamus eſt ad ſcribendum neceſſarius*, quia de nullo calamo determinatè dici poteſt, quod ſit neceſsarius ad ſcribendum, benè tamen de aliquo homine, quod currat, vel quod ſit albus.

Hinc patet latum diſcrimen inter ſuppoſitionem determinatam, et confuſam, quas tamen aliqui diſcernere neſciunt, nam ſuppoſitio confuſa eſt acceptio termini communis pro aliquo ex inferioribus, ſed adeò incerto, ac indeterminato modo, vt nec Deus ipſe diſcernere queat vllum determinatum inferius, pro quo ſupponat, nec mirum, quia tale non eſt dabile, vndè ſi dicas, aliquis equus eſt neceſſarius ad equitandū, quantumuis Deus equos omnes, et ſingulos

los perfectè comprehendat, nunquam tamē quendam determinatum equum designare poterit, de quo determinatè dicere queat, hic equus eſt neceſſarius ad equitandum, quia in re non eſt vnus magis neceſſarius, quam alter. At ſuppoſitio determinata talis eſt naturæ, quod licet ex vi ipsius non magis competat prædicatum, quod dicitur, vni ex inferioribus, quam alteri, nam si dicatur, aliquis equus currit, ex vi iſtius propositionis præcisè non datur intelligi, quod vllus vnus determinatus equus magis, quam alius quicunq. currat, in quo conuenit cum ſuppositione confuſa; attamen qui omnes equos videret, poſſet abſolutè, et abſq. vlla disiunctione designare equū, reſpectu cuius propoſitio verificatur, et dicere, hic equus currit, quia ſupposita veritate illius propositionis, datur re vera à parte rei, equus ille, de quo verificatur curſus, & in hoc ſuppoſito determinata differt à confuſa, imo ob id dicitur determinata, quia hac de cauſa habet magis determinatam ſignificationem, quam confuſa; & ratio huius eſt, quia prædicatum, ꝙ dicitur in ſuppoſitione determinata dicit determinatā actionē exercitam, q̄ petit à determinato principio procedere, vt cū dicimus, aliquis equus currit, ſanè hic curſus eſt actio procedens à determinato principio; at cum in ſuppoſitione cōfuſa dicimus, aliquis equus eſt, neceſſarius ad equitandum, hoc prædicatum non dicit determinatam actionem, ſed tantùm neceſſitatem conditionatā, quæ de vnoquoq. equo verificari poteſt ſup-

 poſi-

poſito, quod cęteri abeſſent; Hinc ſequitur, data hypotheſi, quod duo tãtùm in rerum natura dentur equi, ſi de vno dicatur, hic èquus non eſt neceſſarius ad equitandum, non obindè licet inferre, ergo alter neceſſariò requiritur ad equitandum, quia ſine hoc poteſt fieri equitatio in illo, & è contrà, vndè inaſſignabilis eſt, qui illorum requiratur, ex vi ſuppoſitionis confusæ; at ſi de illis duobus equis cum veritate dicatur, aliquis equus currit, eo ipſo quod vnus illorum non currat, per neceſſariam cõſequentiam licet inferre alterum currere, quia in ſuppoſitione determinata aſſignabile eſt indiuiduum, de quo verificetur prędicatum. Demum ſuppoſitio diſtributiua ſubdiuiditur in diſtributiuam pro ſingulis generum, quę dicitur completa, & pro generibus ſingulorum, quæ dicitur incompleta; prima eſt acceptio termini communis pro ſingulis indiuiduis omnium ſpecierum copulatiuè ſumptis, vt omne animal moritur, hoc eſt Petrus moritur, & Bucephalus moritur; ſecunda eſt acceptio termini pro omnibus ſpeciebus indiuiduorum, vnde hic nomine generum intelliguntur ſpecies, & nomine ſingularium indiuidua, vt omne animal fuit in arca Noe. i. ex omnibus ſpeciebus hoc, vel illud indiuiduum; & hæc diſtributio ſolet appellari accomoda, quatenus non abſolutè, & ſimpliciter pro omnibus, & ſingulis diſtribuit. Præfatas ſuppoſitiones alio modo aſſignat, & explicat Arriaga ſect. 6. quia in Nominaliſmum prolapſus negat vniuerſalia præferre rationem

com-

communem abſtractam ex parte obiecti ab indiuiduis, quæ immediatè ſignificetur, nos à communi non recedimus.

CAPVT XI.

De reliquis Terminorum proprietatibus.

40 QVædam aliæ Terminorum affectiones minoris momenti ſolent enumerari, de quibus hoc vno capite breuiter agemus relictis Summuliſtarum ambagibus, & ſunt potius variationes quædam ſignificationis, & ſuppoſitionis per quaſdam additiones, aut conditiones, quam diſtinctæ proprietates ab illis.

Prima dicitur Status, & eſt acceptio termini pro ſuo ſignificato ſecundùm illã tantum temporis differentiam, quam copula verbalis importat, vt ſedens diſputat, ly ſedens dicitur habere ſtatum, quia ſumitur tempore determinato, quod importat verbum principale, nimirum pro tempore præſenti per verbum *diſputat* importato; vnde eſt regula generalis, quod quando prædicatum aliquod nequit cõuenire ſubiecto, niſi præſuppoſita exiſtentia ipſius, tunc tale ſubiectum dicitur habere ſtatum, v. g. homo eſt albus; quia albedo nequit conuenire niſi homini exiſtenti, ideò hæc propoſitio dicitur habere ſtatum; quãdo verò prædicatum non determinat exiſtentiam ſubiecti, tunc non dicitur habere ſtatum, & ita eſt in propoſitionibus neceſſarijs, vt v. g. homo eſt animal; quia animal conuenit homi-

mini etiam non præſuppoſita exiſtentia ipſius, ideò nomen *homo* non habet ſtatum, ſed potius ampliatur, homo .n. qui eſt, fuit, vel erit, eſt animal, verbum .n. *eſt* non dicit exiſtentiam extremorum, ſed neceſſariam ipſorum connexionem.

Secũda dicitur Ampliatio, quæ ſtatuĩ opponitur, & eſt acceptio termini ad ſignificandam rem ſecundum plures differentias temporis, quam indicet verbum principale propoſitionis, vt *Sancti Deũ videbunt* ly Sãcti extenditur ad Sanctos, qui fuerũt, ſunt, & erunt; cum tamen per verbum principale *videbunt* ſignificetur ſolum tempus futurum, & in propoſitione neceſſaria, vt dictum eſt, ſubiectum ampliatur ad omnem temporis differentiam; ex quo patet, quã incõſultò loquatur Fuentes p p. ſumm. diff. 3. art. 2. dum ait ampliationem ſemper prædicato conuenire, nunquam ſubiecto, nam in propoſitionibus paſſim cernitur oppoſitum, & licet in neceſſariis ampliatio cõueniat etiam prædicato, præcipuè tamen cõuenit ſubiecto, vndè per ampliationẽ ſubiecti, & prædicati ſic explicari ſolent *Homo eſt animal* .i. homo actualis, qui eſt tẽpore præſenti, eſt animal actuale exiſtens tempore præſenti, & homo actualis, qui fuit, erit, aut poteſt eſſe. Ex quo etiam patet terminũ communem non ſolum ampliari ad plura tempora, ſed etiam ad plura ſubiecta, .i. ad hominem præſentem, futurum, &c.

41 Tertia eſt Diſtractio, & eſt acceptio termini ad rem ſignificandam pro alia temporis differentia, quam indicet, verbũ principa-

cipale, vt *homo eſt mortuus* ly *homo* ampliatur ad tempus præteritum, i. ille, qui fuit homo, & in Euang. *cæci vident, claudi ambulant*, i. qui erant cœci, & claudi; poteſt etiã fieri ampliatio ad tempus futurum, vt in iſta *Antichriſtus eſt reprobus*, ſubiectum ampliatur ad tempus futurum, & ſenſus eſt, homo ille, qui erit Antichriſtus; Multi reducunt diſtractionem ad ampliationem, eo, quia per ipsã ampliatur terminus; ſed quia non ſolum ampliatur ad aliam temporis differentiam, quam indicet verbum principale, verum etiam ab illo diſtrahit, ideò ad Ampliationem attinere non poteſt, quæ licet ampliet ſignificatum termini, nõ tamen diſtrahit; ex quo patet has tres proprietates conuenire terminis, quatenus referũtur ad menſuram temporis, illiſque proueniũt ex coniunctione cum verbo: Poteſt autem ad Diſtractionem reduci Alienatio, cum .ſ. vox addita alienat alterius ſignificatum, vt homo mortuus, leo marmoreus, nam hæ particulæ dicuntur alienantes, & diſtrahentes, vnde Alienatio à nonnullis etiam Diſtractio nuncupatur; & in ea talis obſeruatur regula, quod non valet conſequentia à termino alienato ad non alienatum, vndè non valet eſt homo mortuus, ergo eſt homo, ſed eſt fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter.

Quarta eſt Reſtrictio, & eſt acceptio termini ob aliquid additum coarctata ad minorem ſignificationem, quam ex natura rei illi competat, vt diſcipulus diligens euadet doctus, vbi *diſcipulus* per particulam addi-

tam

tàm reſtringitur ſolum ad ſignificandos diſcipulos diligentes, cum alioqui abſolutè ſumptus etiam negligentes comprehēdat, vndè eſt regula, quod valet conſequentia à termino reſtricto ad amplum, vt Petrus eſt homo iuſtus: ergo eſt homo. Reſtrictioni affinis eſt Diminutio, cum nimirum ex additione alicuius particulæ ſignificatio termini minuitur, vt doctus in Grammatica, vel ità limitatur, vt non ſumatur abſolutè, ſed tantum ſecundum quid, vt Æthiops albus ſecundum dentes, vbi particula *ſecundum dentes* minuit, & limitat ſignificatum albi, quia albus ſecundum dentes non eſt abſolutè albus, ſed tantum ſecundum quid. Porrò etſi Diminutio ſit Reſtrictioni affinis, tamē in eis contraria obſeruatur regula, quod nō valet conſequentia à termino diminuto ad non diminutum, vti valebat à reſtricto ad non reſtrictum, non .n. valet, eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus, ſed eſt fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter: de quibus p. ſeq. trac. 3. cap. *3.*

42 Quinta demum eſt Appellatio, cum vox vna aliam afficit, ac denominat ſecundū ſuum formale ſignificatum; terminus denominans dicitur appellans, denominatus verò dicitur appellatus, vndè iſte eſt terminus ſubſtantiuus, vel per modum ſubſtantiui ſe habens, ille adiectiuus, vel habēs modū adiectiui; ex quo ſit terminum appellātem ſemper accipi ſecundum ſignificatum formale, at appellatum poſſe accipi interdum ſecundum materiale, & interdum ſecundū formale materialiter tamen ſe habens, &

per

per modum denominati, vndè duplex poſtea ſolet aſſignari appellatio, vna materialis, altera formalis. Vt autem dignoſcatur quando materiale, & quando formale ſignificatum appellatur in propoſitione, adducamus exemplum propoſitionis conſtantis ex prædicato compoſito, in qua difficilior eſt cognitu appellatio; v. g. *Plato eſt diuinus Philoſophus*, in hac propoſitione terminus appellans .ſ. *diuinus* non appellat materiale ſignificatum .ſ. Platonem, ſed formale.ſ. Philoſophum, & hoc contingit quoties nomen adiectiuum coniungitur cũ alio ex parte prædicati, vt in propoſito; cum verò terminus appellans eſt ſolus ex parte prædicati, tunc appellat materiale, vt ſi diceretur Plato Philoſophus eſt diuinus, nam ſic dicendo diuinitas applicatur Platoni, nõ eius doctrinæ; hæc eſt communis doctrina Summuliſt. adhuc tamen verum eſt etiamſi propoſitio fiat hoc ſecundo modo terminũ appellantem.ſ. *diuinus* appellare poſſe ſupra Philoſophum ſi ex modo proferendi propoſitionem ly *Philoſophus* ſeiungatur à ſubiecto, & coniugatur prædicato, vnde nulla certior regula tradi poteſt dignoſcendi, & diſcernendi appellationem formalem à materiali, quam diligens animaduerſio propoſitionis conſtantis ex ſubiecto, vel prædicato compoſito.

Aduertendum tamen hic, quod etſi appellatio in materialem, & formalem ſecerni conſueuerit modo iam explicato, ſola tamen appellatio formalis propriè meretur nomen appellationis, non autem materia-

lis,

lis, nam applicatio formalis ſignificati alicuius termini ad materiale tantùm eſt ſimplex formalis prædicatio, vt ſi dicamus Petrus eſt bonus, vel Petrus eſt logicus; Appellatio igitur propriè dicta eſt, quando terminus appellans non abſolutè conuenit ſubiecto, ſed ratione alicuius ſignificati formalis, quod appellat, ſic quod media illa formalitate ſubiecto competat, vt ſi dicamus, Petrus eſt magnus logicus, *ly magnus* non abſolutè conuenit Petro, ſed ratione logicæ; hæc propriè eſt appellatiua prædicatio, vndè Appellatio definiri ſolet, quod ſit *applicatio ſignificati formalis vnius termini ad ſignificatum formale alterius* cuius variatio magnos ſolet defectus parere in paralogiſmis, vt ſi dicatur, hic puer eſt magnus logicus, ergo eſt magnus, & logicus, variatur appellatio, quia ly *magnus* appellat in antecedente logicum, in conſequente puerum.

CAPVT XII.

De Terminis exponibilibus.

43 INterdum propoſitiones cõſtant quibuſdam terminis, qui ad rectam illarum intelligentiam exponi indigent, vndè, & propoſitiones ex ipſis conſtantes, ac etiam ipſimet termini exponibiles dicuntur, Hi vero ſunt multiplices, ſed præcipui, & frequentiores ſunt excluſiui, exceptiui, & reduplicatiui, relatiuos autem, comparatiuos, ſuperlatiuos, & alios huiuſmodi omittimus, vt minus neceſſarios, & potius

ad

ad Grammaticam pertinentes: de Incipit, & Deſinit egimus in Phyſicis diſp. 14.

Termini itaque excluſiui ſunt *tantum*, *dumtaxat ſolum*, &c qui poſſunt in propoſitione determinare ſubiectum, vel prædicatum, cum determinant ſubiectum faciunt propoſitionem de ſubiecto excluſo, vel melius excluſiuo, vt Aldus tantum eſt grammaticus: cum determinant prædicatum, faciunt propoſitionem de prædicato excluſiuo, vt Aldus eſt tantum grammaticus: Cum igitur terminus excluſiuus ponitur à parte prædicati, si eſt excluſiuus reſpectu numeri, vt vniuerſalia ſunt tantum quinque, ſolet propoſitio exponi per remotionem termini excluſiui cum hac additione, *& non plura*, & ſenſus eſt vniuerſalia ſunt quinque, & non plura: si verò eſt excluſiuus rei, vt Aldus eſt tantum grammaticus, exponi ſolet per remotionem termini excluſiui cum hac additione *& nō aliud* vt ſenſus ſit, Aluds eſt grammaticus, & nō aliud, aut nihil aliud, ita Scotus lib. 4. de exponibilibus, Caſilius lib. 2. Appendic. de exponib. c. 1. Roccus lib. 2. c. 4. & alij. Sed quamuis pręfato modo bene exponatur terminus excluſiuus reſpectu numeri, cum determinat prædicatum, non tamen bene exponitur, cum eſt excluſiuus rei, nam si hæc Aldus eſt tantum grammaticus ità exponatur, Aldus eſt grammaticus, & nihil aliud, ſenſus hic eſt falſus, quia eſt homo, eſt animal, eſt quantus, albus &c. & terminus excluſiuus in ea excludit ab Aldo aliam quācunque facultatem à logica, nō aliam quā-

cun-

cunque rem,& qualitatem; Et ideo præſtat dicere cum Tatar.trac.13. com. 1. §. *tertio ſciendum* quod terminus excluſiuus rei à parte prædicati poteſt exponi ratione alietatis,vel alteritatis, primo modo ſenſus illius propoſitionis eſt, Aldus eſt grammaticus,& non eſt aliud à grammatico, .i. aliquid non grammaticum : ſecundo modo ſenſus eſt, Aldus eſt qualificatus grammatica, & non alia facultate, nam excluſio ratione alteritatis excludit qualitatem eiuſdē rationis, ſeu eiuſdem generis propinqui. Cum verò terminus excluſiuus determinat ſubiectum, vt *tantum Petrus currit*, ſignificat, quod alijs ſubiectis non conuenit illud prædicatum, et ſenſus eſt Petrus currit, et nullus alius currit, et notat Tatar. cit. quod ly *tantum* ex vi ſermonis excludit ea ſubiecta, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, aut generis propinqui, vnde ſenſus eſt Petrus currit, et nullus alius homo currit, & iſtius *tantum homo currit*, ſenſus eſt, quod homo currit, & nullum aliud animal currit, interdum tamen excludere poteſt alia quæcūque ſubiecta in vniuerſum, vt ſi dicatur, tantū homo eſt riſibilis, excluduntur omnia prorſus, etiam ea, quæ riſibilitatem participare non poſſunt.

44 Termini exceptiui ſunt *præter*, *præterquam*, *niſi*, etc. & dicuntur exceptiui, quia excipiunt illum terminum, cui adduntur, à principali prædicato, vt omnis homo præter Petrum currit, omne animal præter hominem eſt irrationale, nullum animal præter hominem eſt riſibile, hinc

netat

notat Tatar. cit. com. 2. §. *primo ſciendum*; duo præſertim requiri, vt terminus exceptiuus faciat propoſitionem exceptiuam, vnum eſt, quod terminus, à quo fit exceptio, ſupponat vniuerſaliter, ſeu diſtributiuè, ita quod ſit terminus communis ſuptus cum ſigno vniuerſali, vel quod ſit terminus diſtributus; vnde iſta non eſt exceptiua, aliquis homo præter Socratem currit, quia excipere eſt à toto genere partem detrahere, ab eo autem, quod eſt particulare determinatum, nihil poteſt detrahi, vnde etſi quandoque dicatur aliquis miles præter Achillem ſtrenuus fuit, ly *præter* idem ſonat quòd *vltra*, & ſenſus eſt, quod non ſolus Achilles fuit ſtrenuus miles. Alterum eſt, quod terminus communis, à quo fit exceptio ſub ſe contineat terminum exceptum, quare hæc non eſt exceptiua. Omnis homo præter hunc equum currit, quia equus terminus exceptus non continetur ſub homine.

Termini reduplicatiui ſunt *inquantum*, *quatenus*, *prout*, &c. & duplicem poſſunt in propoſitione facere ſenſum, vt notat Doct. quol. 3. H & 3. d. 11. q. 2. reduplicatiuum, & ſpecificatiuum; primus eſt, cum particula reduplicatiua denotat rationem, quam afficit, eſſe cauſam, vel ſaltim conditionẽ, cur prædicatum conueniat ſubiecto, vt homo inquantum rationalis, eſt riſibilis, ignis inquantum applicatus comburit; quando reduplicat cauſam, vt in prima exponitur propoſitio per cauſalem, & ſenſus eſt, quia homo eſt rationalis, eſt riſibilis; quando redu-

plicat

plicat tantum conditionem, aut concomitantiam, vt in ſecunda, exponenda eſt per conditionalem, & ſenſus eſt, ſi ignis comburit, eſt applicatus; & dat Scotus regulam ex 1. Priorum c. 35. deductam, quod particula reduplicatiua reduplicatiuè tenta infert vniuerſalem, vt ſi homo ſecundũ quòd rationale, intelligit, ſequitur, quod omne rationale intelligit, id tamen intelligas de prędicatis conuenientibus ſubiecto ſupponenti abſolutè, non ſimpliciter; appellatur etiã ſenſus reduplicatiuus, cum particula reduplicatiua notat prædicatum eſſe de conceptu eſſentiali, ſeu quidditatiuo ſubiecti, vt cum dicimus *Homo inquantum homo eſt rationalis*, & ſenſus eſt, quòd rationale ſit de conceptu eſſentiali hominis, vndè exponitur per hoc, quod homo nequeat quidditatiuè concipi ſine rationalitate, & particula ſic reduplicatiuè tenta adhuc infert vniuerſalem, vt patet deſcendendo ſub allata propoſitione. Porrò ſenſus ſpecificatiuus eſt, cùm denotatur, quòd ratione illius rei, quæ afficitur tali particula, non repugnet aliquod prædicatum ſubiecto, vt muſicus, quantum muſicus poteſt eſſe logicus, ſenſus eſt, quod dum habet muſicam, poteſt habere logicam, & conſequenter, quod logica non repugnat muſicæ in eodem ſubiecto; vnde in hoc ſenſu non indicat rationem inhæſionis prædicati cum ſubiecto, nec prædicatum eſſe de eſſentia ſubiecti, ſed tãtum peculiarem modum conſiderandi ſubiectum, ſub quo non repugnat ei prædicatum, & ideò ab his particulis ſpecificatiuè

uè tentis vniuerſalem affirmatiuam inferre non licet, alioquin ex hac muſicus inquã tum muſicus eſt logicus, valeret inferre, ergo omnis muſicus eſt logicus.

CAPVT XIII.

Explicantur quidam Termini in Scholis frequentiſſimi.

45 PRimò ſatis frequentes ſunt apud Philoſophos Termini *materialiter*, *& formaliter*, & primum adhibemus, cum ſignificare volumus prędicatum aliquod conuenire ſubiecto non ratione formæ per ſubiectum importatæ, ſed ratione materiæ, in qua talis forma reperitur, v.g. hæc propoſitio, *album eſt dulce*, nõ eſt vera formaliter, ſed materialiter tantum, quatenus materia, in qua eſt forma albedinis, .ſ. lac, eſt dulce; tunc verò propoſitio eſt vera formaliter, quando prædicatum cõuenit ſubiecto ratione formæ per ipſummet ſubiectũ importatæ v.g. hæc propoſitio *album eſt diſgregatiuum viſus* eſt vera formaliter, quatenus albo conuenit diſgregare viſum ratione albedinis importatæ, in quo ſenſu nõ eſt vera propoſitio *album eſt dulce*, quia faceret hunc ſenſum, albedo eſt ratio; ob quã lac eſt dulce, in idem recidunt *pro per ſe ſignificato, & pro connotato*, per connotatum namque materiale ſignificatum inſinuatur, & per ſe ſignificatum indicat formale.

Secundò *per ſe, & per accidens*, per primum ſignificamus prædicatum conuenire ſubiecto ex intrinſeca eius natura, ac indigen-

gentia, non autem ab extrinſeco, & acciden tali aliquo euentu, vt ſonat ly *per accidens*, vnde hæc propoſitio eſt per ſe vera *homo eſt riſibilis*, quia riſibilitas conuenit homini ex principijs intrinſecis naturæ, iſta verò per accidens *homo eſt claudus*, & *ſurdus*, quia hæc merè per accidens, & caſualiter illi obtigerunt, huc recidit *eſſentialiter*, & *accidentaliter*.

Tertiò *abſolutè*, *ſeu ſimpliciter*, & *reſpectiuè*, *ſeu comparatiuè*, illud dicitur tale ſimpliciter, & abſolutè, quod nulla facta comparatione cum alio habet tale prædicatum v. g. Petrus, ſi habeat ſufficientẽ ſciẽtiam, dicitur abſolutè doctus; illud verò dicitur tale reſpectiuè, cui non conuenit tale prædicatum, niſi comparetur cum alio, v. g. homo paruus nequit dici abſolutè magnus, tamen Nano collatus dicitur magnus, magnus nimirum reſpectiuè, & ſecundum quid, non ſimpliciter, & abſolutè; vnde *ſecundum quid* coincidit ferè cum *reſpectiuè*, & contradiſtinguitur à *ſimpliciter*.

Quartò *vt quo*, & *vt quod* illud ſignificat formam, vel quid ſimile formæ, iſtud verò, quod habet formam, & ab illa accipit denominationem, v. g. paries eſt id, quod eſt albus, albedo eſt id, quo eſt albus. Interdũ etiam, vt Quod, ſignificat cauſam principalem, vt quo, inſtrumentalẽ, ità Petrus ſcribit, vt quod, calamus, vt quo.

Quintò *formaliter*, & *virtualiter*, tunc aliquid dicitur formaliter tale, quando verè habet in ſe illam formam, à qua denominatur talis, ſic ignis dicitur formaliter

cali-

calidus, quia verè habet in ſe calorem, à quo denominatur calidus; tunc verò dicitur aliquod virtualiter tale, quando verè nõ habet in ſe illam formam, à qua denominatur, poteſt tamen illam producere, hoc modo, Sol dicitur calidus virtualiter, quia licet verè in ſe non habeat calorem, poteſt tamen illum producere.

Sextò *actu*, & *potentia*, res dicitur eſſe actu, cum actu exiſtit, dicitur in potentia, cum non eſt de facto in rerum natura, poteſt tamen exiſtere; Rurſus ex his, quæ ſunt in actu, alia dicuntur eſſe talia in actu primo, alia in actu ſecundo, per actum primum intelligitur principium, & virtus operandi, per ſecundum intelligitur ipſa operatio, quæ prouenit à tali principio, & virtute, v.g. homo eſt ſcribens in actu primo, quando habet potentiam ſcribendi, ſed non ſcribit, nec exercet actum ſcribendi, eſt verò ſcribens in actu ſecundo, cum in actuali ſcriptione ſe exercet.

Septimò *poſitiuè*, & *negatiuè*, & primum dicitur, cum aliquid eſt tale per formã poſitiuam, ità virtute imbutus dicitur poſitiuè bonus; ſecundum dicitur, cum in ſubiecto ſaltim non reperitur forma oppoſita; ſic non imbutus virtute, & carens quoque vitio dicitur negatiuè bonus.

Octauò *in actu ſignato*, & *in actu exercito*, primum eſt, cum denotatur ſignificatio termini; ſecundum, cum accipitur pro exercitio ſignificationis eiuſdem, v.g. dum dicitur, Definitio conſtare debet ex genere, & differentia, tunc ſumitur definitio in actu

ſignato, dum autem actu definimus, Homo eſt animal rationale, tunc definitio ſumitur in actu exercito.

Nonò *In ſenſu compoſito, & in ſenſu diuiſo*; primo modo ſignificatur aliquid conuenire ſubiecto cum aliquo adiuncto, vt paries albus diſgregat, hoc .n. prædicatũ de pariete verificatur, componendo cum eo albedinem; ſecundo modo ſignificatur prędicatum conuenire ſubiecto ſeiuncto aliquo alio, vt *ſedens poteſt currere*, eſt vera in ſenſu diuiſo, hoc eſt, ſeiuncta ſeſſione, nã in ſenſu compoſito falſa eſt, quia dum ſedet, non poteſt currere: qui termini tract. ſeq. c. 5. iterum examinantur, & p. 2. tract. 3. cap. 2.

Decimo *Obiectiuè, & ſubiectiuè* ea ſunt obiectiuè in alio, quæ obijciuntur alicui, dum ab illo cognoſcuntur, vel appetuntur, ſic quod cognoſcitur ab intellectu, & quod amatur à voluntate, dicuntur eſſe obiectiuè in intellectu, & voluntate; ea verò ſunt ſubiectiuè in aliquo, quæ ſunt in illo, vt in ſubiecto, à quo ſuſtentantur; ſic cognitio eſt in intellectu, albedo eſt in pariete, & omne accidens eſt in ſubſtantia: Quæ verò dicantur diſtincta realiter, quæ formaliter, & quę ratione Diſp. 1. q. 5. art. 2. ex profeſſo diſſerimus, ac etiam tract. 3. huius 1. p. Inſtit. cap. vlt.

TRA-

TRACTATVS II.

De propoſitione, & eius affectionibus.

De Nomine, & Verbo. Cap. I.

46 ARiſt. lib. 1. Periher. antequam de propoſitione agat, prius tractat de nomine, & verbo, vtpotè, quæ ſola à Dialectico cẽſentur eius partes, licet enim omnes termini aliquo modo ſignificatiui, de quibus hucuſque egimus, enunciationem componere poſſint, tamen ſolum nomen, & verbum ad talem compoſitionem per ſe concurrunt, quia de neceſſitate requiruntur ad eam, eo quod ſine illis nec ſimplex enunciatio ſtare poteſt, reliqui verò termini ſolum quaſi per accidens propoſitionem intrant, quia ſine illis ſtare poteſt ſimplex enunciatio, & hac de cauſa ait D.Tho. 1. Perhier. lect. 1. ſola iſta duo ibi conſiderari à Philoſopho, vt partes orationis, ſeu propoſitionis alijs prætermiſſis, ita etiam Petr. Hiſpan. tract. 1.

Nomen itaque ibi ab Ariſt. definitur c. 1. quod ſit *vox ſignificatiua ad placitum, ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat, finita, & recta*. dicitur *vox ſignificatiua ad placitum*, vt excludantur voces non ſignificatiuæ, & ſignificatiuæ naturaliter. dicitur *ſine tempore* vt excludatur verbum, cuius

proprium eſt ſignificare cum tempore, i. exercitium alicuius actionis, vel paſſionis in tempore denotare, vnde licet nomina poſſint ſignificare tempus, vt *annus*, *dies*, *tempus*, & aliquam temporis differentiam, vt *præteritio* & *futuritio*, vel eam connotare, vt cœna, prandium, completorium, nunquam tamen ſignificare poſſunt cum tēpore i. importare exercitium actionis, vel paſſionis, quæ fit in tempore. dicitur *cuius nulla pars*, &c. vt excludatur oratio, cuius partes ſeparatæ eandem retinent ſignificationem, quam habebant coniunctæ, non ſic nomen, nam etſi eius partes ſeparatæ poſſent aliquid ſignificare, vt partes iſtius nominis *Dominus do*, & *minus*, non tamen illud idem ſignificant, quod antea coniūctæ, ſignificabant, vt faciunt partes orationis; vnde ſolutio partium orationis nec tollit, nec mutat ſignificationem illarum; at ſolutio partium nominis etiam compoſiti, aut tollit, aut ſaltem mutat, vt eſt videre in illa voce *Reſpublica*, licet .n. ſingulæ eius partes, *Res*, & *publica* eandem retineant ſignificandi vim in integra dictione, & extra illam, vt diximus tract præced. c. 3. n. 7 tamē combinatæ in vnam dictionem ſignificant totam hominum communitatem, quam nō ſignificāt ſingillatim ſumptæ. dicitur *finita*, vt excludantur nomina infinita, vt non homo, non leo, quæ non ſunt ſimpliciter, & abſolutè nomina, ſed cum addito *infinita*, eo quod nihil determinatum, & certum ſignificant, & potius quid non ſit res, quam quid ſit explicāt, cum tam dicantur de his,

quæ

quę ſunt, quam quæ non ſunt, vnde licet ingredi poſſint propoſitionem, vt prædicatũ, vel ſubiectum, vt lapis non eſt homo, nõ tamen propoſitionem ſcientificam. dicitur *recta*, vt excludantur caſus obliqui, qui ratione ſui non ſunt partes propoſitionis, niſi caſibus rectis adiungantur. vt hic liber eſt Petri, .i. aliquid Petri, vnde ſolum, caſus nominum ſunt dicendi, non autem nomina. Ex quo patet, vt bene notãt Tat.1. Perhier. q.2.& Complut.lib.2.c.1.Ariſt. in præſenti nomen definiſſe in toto rigore, inquantum deſeruire poteſt propoſitioni ſcientificę, & ideò à ratione nominis excludit terminum complexum, infinitum, ſyncategorematicũ, & obliquum, huiusmodi .n. termini, ſicut ſecundum quid tantum, & in fuſa ſignificatione dicuntur termini, eodem modo nomina dici poſſunt: Nec aliud probant oppoſitum affirmantes, vt Hurtad. diſp.8.§. 12. & Arriaga diſp.13.ſect.3.

47 Sed Dices, nomen infinitum ex parte ſignificati formalis ſignificat quid certum, & determinatum, quia *non homo* v.g. ſignificat negationem determinatam, .ſ hominis, & non equi, ergo eſt propriè nomen hac .n. de cauſa *cęcum* eſt verè nomen, quia certã negationem ſignificat, nempè viſus, & non auditus. Accedit, quod ſi ratione indeterminati ſignificati excluditur nomen infinitum à vera ratione nominis, tunc etiam nomina tranſcẽdentia forent excludẽda, quia nihil determinatum ſignificant, immo aliqua applicari poſſunt tam enti, quam non enti, vt intelligibile, imaginabile, &c.

Reſp. negant aliqui aſſumptum, & aiunt nomen infinitum de formali ſignificare cęteras res omnes indeterminatè præter illā, quam negat: Sed hoc non bene dicitur, quia ly *non homo* planè non eſt impoſitum ad ſignificandum leonem, aut bouem, ſed tantū negationem rei ſignificatæ per nomen, cui adiungitur; concedi tamen poteſt illa connotare, veluti ſubiecta, quibus applicari poteſt, & hæc eſt verior opinio, quam tradunt Ruuius 1. de interp. c. 2. q. 5. Amic. trac. 21. q. 2. dub. 6. ex noſtris antiquioribus Tatar. Ioann. de mag. & alij. Concedendum igitur eſt aſſumptum, & neganda conſequētia, licet .n. nomen infinitum de formali rē certam ſignificet, adhuc tamen remanet indeterminatio ex parte modi ſignificandi, quia ſignificat ipſam negationem formæ, non ſignificando quid ſit ipſa negatio; ſed quid non ſit forma negata, & in hac indeterminatione, quæ ſe tenet ex parte modi ſignificandi, conſiſtit præſertim infinitas nominis; ad probationem cōſequentiæ negatur paritas, ly enim *cæcum* ſignificat negationem formæ, & ſimul explicat quid ſit ipſa negatio, vnde & determinatum, & determinatè ſignificat. Ad aliud patet per idem, quòd infinitatio nominis non tam attendi debet ex indeterminatione, quæ ſe tenet ex parte rei ſignificatę, quam ex ea, quę ſe tenet ex parte modi ſignificandi, licet igitur nomina traſcendētia ſignificent quid indeterminatum, & communiſſimum, quia tamen determinatè illud ſignificant, explicant enim, quid ſit conceptus ille communiſſi-

niſſi-

niſſimus, non autem quid non ſit, ideò propriè dicenda ſint nomina.

Quæres, an hæc nomina tranſcendentia infinitari poſſint? Negant Albert. & Auic. quos ſequuntur Tolet. Amic. Poncius & alij, quia non poſſunt accipere indeterminationem ex negatione addita, nam cum ratione tranſcendentiæ vagentur per omnia, negatio illis addita potius deſtruit indeterminationem, vnde ſi infinitetur ens abſolutè ſumptum ſolum de non entibus dici poterit. At potius cum Tatar 1. Perhier. qu. 2. dub. 3. ſentiendum eſt oppoſitum, quia cuilibet termino cathegorematico negatio infinitans addi poteſt, & re vera hæc prædicatio *Chymera eſt non ens*, eſt affirmatiua de prædicato infinito, & ita ſentiunt Louanienſes 1. de interp. vbi Sueſſanus, & Ruuius, Sotus lib. 2. ſumm. c. 1. & alij. Ad rationem oppoſitæ ſent. dicendum ex noſtro fundamento infinitationem nominis conſiſtere in indeterminatione, non rei ſignificatæ, ſed modi ſignificandi, quem bene retinent termini tranſcendentes infinitati, vt *non ens* ſignificat negationem entis, non per modũ determinati, .i. quid ſit negatio entis, ſed modo indeterminato, .ſ. quid non ſit ens; nec eſt neceſſe nomen infinitum verificari de entibus, & non entibus, ſed id ſolum cõuenit termino particulari infinitato.

48 Verbum ex Ariſt. 10. c. 2. *eſt vox ſignificatiua ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat finita, & recta, & eſt ſemper eorum, quæ de altero dicuntur, nota*, primæ duæ particulæ, in quibus

verbum conuenit cũ nomine, patent ex dictis. Dicitur *cum tempore* ad differentiã nominis, quod nunquam importat exercitium actionis ſub aliqua differentia temporis, vt verbum, & quandò in propoſitionibus neceſſarijs, vt homo eſt animal, verbum dicitur abſolui à tempore, non eſt ſenſus, quod ſignificet ſine vllo prorſus ordine ad tempus, quia hic modus ſignificandi eſſentialis eſt verbo, ſed dicitur abſolui à tempore determinato, vt notat Arriag. cit. quia cum extrema naturalem habeant connexionem, exigunt vniri ſimpliciter, & abſolutè; & non pro tempore aliquo determinato, & ideò tract.præced.c.11.diximus verbum nō reſtringere extremã in huiuſmodi propoſitionibus in ordine tantum ad differentiam temporis, quam conſignificat, ſed propoſitiones ampliari debere ad omne tempus. Alia particula, *cuius nulla pars ſeparata*, &c. explicari poteſt, vt in definitione nominis, dictum eſt ex Ariſt. doctrina, vel cum Tatar. cit & tract 1. in Petr. Hiſp. ſenſus eſt, quod ei in mente non correſpondet cõceptus complexus iuxta declarationem termini incomplexi, quam dedimus tract. præced. c.3. & applicari poteſt definitioni nominis, quia nec ei correſpondet conceptus complexus in mente. Sed iuxta hanc explicationem oritur difficultas de verbo quolibet adiectiuo, vt *amat*, *ſtudet*, & de *eſt* ſecũdo adiacente, vt cum dicimus *Petrus eſt*, nã hæc omnia verba ſubordinantur in mente conceptui complexo, nam *amat* reſoluitur per *eſt amans*, & *eſt*, ſecundum adiacens reſol-

ſoluitur per *eſt ens*, vnde hæc omnia verba erunt ſaltim implicitè, & virtualiter complexa. Ad hanc difficultatem Auctores variè reſpondent, Ioann. de S. Thoma lib. 1. ſumm. c. 6. negat ex hoc, quod verbũ adiectiuum, aut ſubſtantiuum de ſecundo adiacente æquiualet copulæ, & prædicato ſubordinari conceptui complexo, ſeu duplici conceptui, nam quocunque modo in propoſitione diſponatur, sẽper ſignificat rem per modum motus, aut actionis, & paſſionis, quæ tempore menſurantur, hæc autem non ſunt duo ſignificata, nec duo conceptus, ſed vnum ſignificatum cum tali modo ſignificandi, vnde eadem actio prorſus ſignificatur in Petro, ſi dicas Petrus amat, & Petrus eſt amans. Caſilius verò lib. 2. tract. 1. c. 2. nfin e ait non eſſe contra rationem verbi incomplexi, quod correſpondeat ei in mente conceptus rei compoſitæ, nam hoc eſt commune etiam nominibus incomplexis, cœna enim, & alia nomina connotatiua important plura, nec propterea ſunt nomina complexa; vt ergo verbum ſit complexum pluribus debet conſtare vocibus. Tataret. cit. totum concedit argumentum, & ait in rigore logico nullum verbum adiectiuum, nec ſubſtantiuum de ſecundo adiacente eſſe verbum ob allatam rationem, ſed tantum *eſt* de tertio adiacente, hanc teneas, vel primam.

49 Deinde additur *finita* ad excludenda verba infinita, vt non currit, non ſtudet, eadem ratione, qua excluſa ſunt nomina infinita à ratione nominis. Sed aliqui hanc ex-

poſitionem non recipiunt, vt Conimbric. Caſſ. Ioan. de S. Thom. cum Albert. & Boet. dicentes verbum intra propoſitionem infinitari non poſſe, eo quod negatio ante verbum non faciat propoſitionem affirmatiuã, ſed negatiuam, quare v. g. *homo non currit*, ſenſus eſt *homo non eſt currens*, & ità etiam videtur ſentire Scot. 2. Perhier. q. 1. quare inquiunt Verbum hic dici vox finita, quia infinitari non poteſt; Sed planè Ariſt. eadẽ ratione addidit *finita* in definitione verbi, qua ipſam poſuit in definitione nominis, & fruſtrà adderetur hæc particula, ſi infinitari non poteſt, ſicut *recta* ſi non poſſet obliquari. Quantum autem ad hoc dubium in ſe ait Tatar. cit. 1. Perhier. q. 2. §. *Dubitatur primo*; quòd licet verbum *eſt* tertium adiacens non poſſit infinitari, quia tale eſt purum Syncategorema, & negatio infinitans talibus conuenienter non additur, tamen verbum adiectiuum, (& idem dici poteſt de *eſt* ſecundo adiacente), ſecundum quod includit copulam, & ſuum participium, põt infinitari, & hoc ſecundum conceptum ſui participij, atq; ita dicendo *non currit*, ſenſus eius non eſt iſte, *non eſt currens*, ſed iſte *eſt non currens*, ſic quod actus infinitandi feratur ad participium, & non ad copulam; & vt notauit Bannes, qui hanc ſequitur ſententiam, Ariſt. ipſe vſus eſt verbo adiectiuo hoc modo infinitato, nam 1. Poſt. c. 10. & 2. Cœli c. 4. hunc facit ſyllogiſmum *Stellæ non ſcintillantes ſunt propè nos, planetæ non ſcintillant, ergo planetæ ſunt propè nos*, minor huius ſyllogiſmi debet eſſe affirmatiua de-

ver-

verbo infinitato, vt ſenſus ſit *planeta ſunt non ſcintillantes*, nam ſi minor eſſet negatiua, concluſio quoq; negatiua eſſe deberet ex regulis infra tradendis. Id verò quod reſpondent Caſil. & Ioan. de S. Thoma *non ſcintillare* in minori ſumi infinitanter, vt æquiualet participio *non ſcintillantes* nō ſoluit, imò potius confirmat, quod diximus ex Tatar. verbum infinitari poſſe, ſecundū, quod includit copulam, & participium, ita quod actus infinitandi feratur ad participium, nón ad copulam, & in hoc ſenſu verbum infinitari poſſe concedit etiam Doct. loc. cit. in corpore quæſiti, dum ait, *ſi tamen intelligeretur negatio infinitans referri ad rem verbi, conſequens eſſet dicere, quod verbum infinitum maneret infinitum in oratione*, in eo igitur tantum ſenſu negauit verbum infinitari poſſe, ſi nempè actus infinitandi feratur ad copulam, & hanc ſententiam ſequuntur Amic. Ruuius, & alij.

Poſtea additur *recta* .i. præſentis tēporis indicatiui modi, ratio eſt, quia ibi Ariſt. loquitur de verbo, quod per ſe poteſt enunciare veritatem, independenter ab alio, vt notant Compl. hoc autem eſt ſolum præſēs indicatiui modi, alia .n. tempora dependēter ab illo enunciant veritatem, nam *Petrus cucurrit*, ideò eſt vera, quia aliquando fuit verum dicere de præſenti *Petrus currit*, & ſic de alijs. Tandem additur, *& eſt ſemper eorum*, &c. ad excludendum participium, quod licet ſignificet cum tempore, n.inquā, tamen eſſe poteſt nota, ſeu vnio extremorum, & copula propoſitionis. Porrò verba

adiectiua,ac etiam *eſt* de 2.adiacente, licet expreſsè extremorum nota non appareant, ſed potius extrema videantur.ſ prædicata, tamen re vera, vt ait Tatar. includunt implicitè notam cum prædicato, vt patet ſi reſoluantur *currit eſt currens*. Poſſent tamē adhuc participia excludi à ratione Verbi, vt notat Orbel. quia abſtrahunt à temporis determinata differentia,& cuicunque,poſſunt adaptari, vt Petrus eſt amans, fuit amans, &c.

Poſtremo pro recta totius definitionis intelligentia tùm nominis, tùm verbi obſeruandum eſt ex Tatar.cit. nomen, & verbum poſſe ſumi primò intentionaliter, & ità ſignificant ipſas voces nominis, & verbi, & ſecundò intentionaliter,quo ſenſu important quandam ſecūdam intentionem illis vocibus attributam, & ita hic definiuntur, cum logicus principaliter conſideret ſecundas intentiones,vndè quando dicitur, nomen, aut verbum eſt vox, eſt ibi prædicatio denominatiua, & fundamentalis, & ſenſus eſt, nomen, aut verbum eſt vnum intentionale, ſeu intentio ſecunda attributa voci ſignificatiuæ ad placitum, & benè poteſt ſecunda intentio accidentaliter, & denominatiuè prædicari de primis,vt dicimus diſp.3. q.8. Hurtad. vt ſingularis videatur, quibuſdam leuis momenti obiectionibus præſatas reijcit definitiones,& alias adducit merè grammaticales, ac etiam Arriaga diſp.2.Summ.ul. ſect.1.

De

De Oratione quid ſit, & quotuplex. Cap. II.

50 DEfinit Ariſt. vbi ſupra cap. 4. orationem, quod *eſt vox ſignificatiua ad placitum, cuius aliqua pars ſeparata ſignificat, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio.* dicitur *vox ſignificatiua ad placitum*, in quo conuenit cum nomine, & verbo, cum hoc tamen diſcrimine, quod nomen, & verbum ſignificant ad placitum ex impoſitione ſui, at oratio ratione ſuarum partium, nunquam. n. aliquis impoſuit totam iſtam orationem *homo eſt animal* ad ſignificandũ, ſed præciſè partes orationis ſunt impoſitæ ad ſignificandum ratione ſui; dicitur autem vox in numero ſingulari ratione vnius formæ, quæ eſt vnitas ordinis, & complexionis, vt notat Verſorius hic. dicitur *cuius aliqua pars ſeparata*, &c. quia non eſt neceſſe, quod omnes eius partes ſint ſignificatiuæ, ſed ſatis eſt vt aliqua earum ſic ſe habeat, aliæ verò ſint conſignificatiuæ, vt ſunt omnia ſyncategoremata, & non poteſt melius explicari hæc particula, quam dicẽdo cum Tatar. quod oratio ſubordinatur conceptui complexo, ità quod intra ipſam orationem habeantur partes componentes ipſam, quæ diſtinctis, & ſeparatis conceptibus correſpondeant, qua de cauſa dictiones compoſitæ figuræ, vt ſignifer, reſpublica, circumſcriptio, &c. non ſunt orationes, quia non reſpondent duplici conceptui, ſed vni; vndè non oportet, ait Tat. quod partes orationis in ſe ſint plures dictiones, quia ſi A im-

imponeretur ad ſignificandum, quod *homo eſt animal*, eſſet oratio, ſed ſufficit, quod ſubordinetur conceptui complexo, cuius partes ſunt ſignificatiuæ, vt dictio, & hanc expoſitionem amplectitur Ioan. de S. Thoma lib. 2. cap. 1. Vltima particula *vt dictio*, &c. ponitur ad denotandum, quod partes orationis ad minus eſſe debent ſignificatiuæ, vt dictio, & non requiritur neceſſariò, quod ſint affirmatio, & negatio, ita quod non intendit negare, quod interdum aliquæ partes orationis ſignificent, vt affirmatio, & negatio; nam oratio compoſita, ſeu hypothetica habet partes, quæ conſtant ex affirmatione, & negatione, ſed neceſſariũ eſt, quod aliquę eius partes ſint dictiones, nam etiam ipſamet affirmatio, & negatio, ex quibus conſtat oratio compoſita, reſoluuntur in partes ſignificatiuas per modum ſimplicis termini, vt patet de iſta *Petrus currit, & Paulus diſputat*; & conſultò id fecit Ariſt. quia cum hic intendat definire orationem in communi, debuit in definitione eius ponere id, quod omni orationi commune eſt, & hoc eſt habere partes, quæ ſunt dictiones, nam habere partes, quæ ſe habeant vt affirmatio, vel negatio, competit tantũ orationi compoſitæ, ſeu hypotheticæ, non autem ſimplici, ità exponit Tatar. cit. q. 3. §. *Secundò ſciendum*.

51 Sed petes, cur in definitione orationis, non ponatur particula *cum tempore*, vel *ſine tempore?* Reſp. Tatar. quia hic definitur oratio in cõmuni ad perfectam, & imperfectam, & datur aliqua oratio imperfecta, in

qua

qua nulla ponitur dictio, quæ ſignificet cũ tempore, vt iſta, *homo albus*, & perfecta ſem per ſignificat cum tempore; At multi hanc expoſitionem non recipiunt, arbitrantes orationem neceſſariò cōſtare debere ex nomine, & verbo, vndè complexiones ſine verbo, vt *homo albus*, & conſimiles aiunt eſſe puros terminos complexos, qui non debent cum oratione confundi, ità Hurtad. diſp. 3. ſumm. ſect. 3. Fuentes 2. p. ſum. q. 1. diff. 2. art. 4. & videtur fuiſſe opinio Alberti, & Philoponi, quod probant. Tum quia ſi qualiſcunq; plurium vocum combinatio ſufficeret ſine verbo ad orationem conſtituendam, tunc *Cælum, Terra, lapis* eſſet oratio: Tum deinde quia terminus complexus habet quidem partes ſignificantes, & pluribus ſubordinatur conceptibus, ſed per modum partis vlterius componentis, non per modum totius compoſiti, quod eſt propriũ orationis. Tum quia nomen, & verbum sũt partes orationis principales, & neceſſariæ apud logicum. Tum demum quia oratio, & terminus ſunt genera nō ſubordinata, quia ſi oratio continetur ſub termino, tunc terminus de omni oratione prædicaretur, & conſequenter etiam de propoſitione, ſi terminus ſub oratione, iam omnis terminus oratio foret, ergo *homo albus*, & ſimiles complexiones nequeunt contineri ſub genere termini, & orationis ſimul, exco n quod planta, & animal ſunt genera non ſubordinata, repugnat aliquid ſimul contineri ſub vtroque.

Falſum tamen eſt orationem, vt ſic, neceſ-

ceſſariò ex nomine, & verbo conſtare debere, nam Ariſt. 1. Topic. cap. 4. ſub oratione comprehendit definitionem copula carentem, vt animal rationale; & quidem ſi verbum ad orationis conſtitutionem neceſſariò requireretur, ſanè illius definitio ab Ariſt. allata eſſet manca, & deficeret particula *cum tempore*: Nec rationes in oppoſitum vrgent. Ad primam non qualiſcunq; combinatio terminorum ſufficit ad orationem, ſed debet eſſe inuicem connexi aliquo nexu ſaltim grammaticali, qui non reperitur inter illa *Cælum, Terra, lapis*, benè tamen inter illa *homo albus*. Ad ſecundam ex hoc, quod *homo albus* ordinari poſſit per modum partis ad conſtituendam orationem perfectã verbo conſtantem, non extrahitur à ratione orationis, quia etiam ipſa oratio perfecta ſimplex ordinari poteſt, vt pars ad cõſtitutionem orationis compoſitæ. Ad tertiam nomen, & verbum dicuntur partes principales orationis perfectæ, & propoſitionis. Ad quartam Complut. lib. 2. cap. 2. qui noſtram ſequuntur ſententiam cũ Conimb. 1. Perhier. cap. 4. Tolet. Ruuio, Amic. Maſio, & alijs multa dicunt cõcedentes terminum non eſſe genus reſpectu orationis, neq. è contra: at nos breuiter negamus aſſumptum, oratio namque continetur ſub termino, nec inconueniens reputamus propoſitionem ipſam poſſe dici terminum, vt probat Caſil. contra Hurtad. lib 1. tract. 1. cap. 1. vndè terminus genericè ſumptus diuiditur in complexum, & incomplexum.

52 Diuiditur oratio prima ſui diuiſione

in perfectam, & imperfectam, illa eſt, quæ integram ſententiam declarat, itaut animus audientis quieſcat, nec quicquã aliud expectet, vt Deus eſt ſummũ bonum; iſta eſt, quæ integram ſententiam non declarat, ſed relinquit animum ſuſpenſum, vt ſi Deũ timueris, & vtraque ſubdiuiditur; imperfecta namque altera eſt cum verbo, vt in exemplo allato, altera ſine verbo, vt homo albus, animal rationale, & eſt idem ac terminus complexus; perfecta etiam eſt duplex, .ſ. non enunciatiua, & enunciatiua: illa eſt, quæ licet ſententiam explicet, & quietet, non tamen dicit verum, vel falſum, & hæc fit, vel modo optatiuo, vt *vtinam homines ſaperent*, vel imperatiuo, vt *diſce puer virtutem*, vel vocatiuo, vt *parcite Dardanidæ*, vel interrogatiuo, vt *quo vadis?* Enunciatiua verò eſt, quę verum, vel falſum dicit, vt *homo eſt animal*, & ideò fit in modo indicatiuo: hinc infert Petrus Hiſp. quod ſolą oratio indicatiua dicitur enunciatio, aut propoſitio, eo quia aliæ non ſignificant verum, vel falſum, niſi reducantur ad indicatiuam; notat autem ibidem Tatar. id intelligendum eſſe de categorica, quia multæ ſunt hypotheticæ determinatè veræ, quæ non ſunt indicatiui modi, vt ſi Aſinus volaret, Aſinus haberet alas; cum quo itẽ eſt obſeruandum pro intelligentia definitionum orationis, propoſitionis, ſyllogiſmi. & ſimilium complexorum, quod hæc non definiuntur in Logica pro prima intentione, quia ſic ſunt quædam complexa, cõplexum verò non definitur, ſed pro ſecunda

da intentione attributa orationi, vel propoſitioni vocali, quo ſenſu ſunt quid incõplexum, & eſt ibi prædicatio denominatiua, ſicut in definitione nominis, & verbi.

CAPVT III.

Quid ſit Propoſitio, ſeu Enunciatio, & quotuplex.

53 Ex communi vſu Logicorum ſupponimus Enunciationem, & Propoſitionem pro eodem accipi, & tantum penes diuerſum reſpectum differre propoſitionem ab enunciatione, nam ſi ſola ponatur, dicitur enunciatio, quaſi ſimpliciter veritatem, vel falſitatem enunciet; at ſi ponatur in argumentatione, dicitur propoſitio, quaſi pro alio ponatur, .ſ. pro inferenda concluſione, atque ità propoſitio addit ſupra enunciationem, quod proponatur ad inferendum aliquid in argumentatione; hoc quantum ad quid nominis ſufficiat.

Quo autem ad quid rei, Ariſt. Propoſitionis duplicem tradidit definitionem, nã 1. Priorum cap. 1. eam definiuit per affirmationem, & negationem, dicens, quod eſt *oratio aliquid affirmans, vel negans*, & 1. Perhier. c. 4. eam definit per veritatem, & falſitatem, dicens, quod eſt *oratio verum, vel falſum ſignificans*, quam Petrus Hiſp. amplexus eſt; hinc orta eſt dubitatio, quænam iſtarum definitionum quidditatiua ſit, & melius rem explicet, & quidem Alexãder, Ammonius, & Niphus, quos ſequuntur Recen-

centiores ferè omnes fatentur ſecundam definitionem non eſſe per eſſentialia datã, quia veritas, & falſitas ſunt accidẽtia propoſitionis, & poteſt vna, & eadem propoſitio tranſire de vera in falſam, præſertim in m teria contingenti, nam hæc propoſitio *Sortes ſedet*, vera eſt ſedente Sorte, & falſa nõ ſedente, idq. docet Scotus ex profeſſo 4. d. 8. q. 2. V. vbi proindè concludit conceptum quidditatiuum propoſitionis præcedere natura veritatem, & falſitatem. Idcircò communiter prima definitio acceptatur, vt quidditatiua, & magis per eſſentialia data; ità Complut.lib.2.cap.3. Blanc. lib.6.cap.1. Fuent.q.4.diff.2. art. 1. Hurtad. & alij, tum quia affirmatio, & negatio ſunt eſſentiales differentiæ propoſitionis, vndè impoſſibile eſt eandem propoſitionem de affirmatiua fieri negatiuam, vel è contra; tum quia eſſe orationem aſſertiuam, in quo tota conſiſtit enunciationis ratio, formaliter ei conuenit, vel quatenus vnum de alio affirmat, vel negat: tum quia propoſitio vera, vel falſa dicitur, quia affirmatiua, vel negatiua eſt, non è contra, non .n. affirmatur, vel negatur, quia verum, aut falſum dicitur, ſed ex eo verum dicitur, aut falſum, quia affirmatur, quod non eſt, & negatur, quod eſt, vel è contra; tum demum, quia aſſerere affirmãdo, vel negando eſt de eſſentia enunciationis, & ità illi conueniens, vt talis affirmatio, vel negatio in alia oratione nequeat reperiri, vnde quamuis aliqua oratio non enunciatiua videatur affirmationem, vel negationem continere, vt *vtinam* *ſtude-*

ſuderes,re tamen vera affirmatio huiuſmodi, vel negatio non eſt aſſertiua, qualis eſt illa, quæ in propoſitione reperitur, Videatur Doctor cit. ſub X, vbi eleganter docet, quomodo aſſertio ex vi copulationis præcedat in propoſitione aſſertionem prouenientem ex aſſenſu, vel diſſenſu iudicij, atq; ideò quod in ea priori conſiſtat propoſitionis eſſentia; id patet manifeſtè in addiſcente, ait Doctor, prius .n. aliqua cõcluſio non demonſtrata concipitur à diſcipulo per modum aſſertionis, ſecundò demonſtratione ad ipſam applicata concipitur, vt vera.

Hæc tamen propoſitionis definitio non placet Ouuied. & Poncio, quia non explicatur per eam ratio propoſitionis, vt ſic, vt abſtrahit à ſuis ſpeciebus, quotieſcunq. autem deſcribitur bene aliquod commune, debet definitio ipſius abſtrahere à rationibus particularibus. Conf. quia definitio ſuperioris conuenit inferiori ſaltim ſecũdariò, & poni pòteſt in definitione cuiuſcunq. inferioris, ſed definitio prædicta non rectè ponitur in definitione propoſitionis affirmatiuæ, aut negatiuæ, non enim propoſitio affirmatiua eſt, in qua aliquid de alio affirmatur, vel negatur. Conf. rurſus, quia ſi quis vellet definire animam, vt ſic, dicendo quod eſſet forma, quæ eſſet principium vel vegetandi, vel ſentiendi, vel diſcurrendi, malè definiret illam, ſed prorſus eadem eſt ratio de hac deſcriptione, ac de iam præmiſſa, ergo etc. ità diſcurrit Poncius in Logica parua c. 10. Tandẽ arguit Ouuied.

con-

controuerſ. 3. Summul. punct. 2. n. 6. ideò quærendam eſſe aptiorem definitionē propoſitionis, quia allata ex Ariſt. explicat naturam propoſitionis per diſiunctionē, quæ inquantum fieri poteſt, in definitione vitāda eſt, quia duplicem reddit definitionem, quarum vna parti cuidam definiti, ſeù quibuſdam inferioribus rationis communis, quæ definitur, & altera alteri parti, ſeù alijs inferioribus conuenit; vndè tandem ipſe definit propoſitionem, quod ſit oratio, ex vi cuius vnum de alio enunciatur, ſeù oratio, in qua vnum de alio dicitur; ſic enim data definitio conuenit propoſitioni, vt ſic in cōmuni, ac etiam inferioribus, quia enunciari vnum de alio abſtrahit ab affirmatione, & negatione, & per vtramq. fieri poteſt. Poncius verò deſcribit propoſitionem vocalem, vt ſic, eſſe orationem, qua ſignificatur iudiciū intellectus de aliqua re; & propoſitionem mentalem formalem eſſe iudicium intellectus de aliqua re; & propoſitionem obiectiuam eſſe totum obiectum complexum, circa quod fertur iudicium; quia verò intellectus habet duplex iudiciū de rebus, vnum quo affirmat aliquid de aliquo, quod eſt iudicium affirmatiuum, & aliud quo negat, quod eſt iudicium negatiuum, hinc propoſitio vocalis, vt ſic, optimè diuiditur, tanquam genus in ſpecies in propoſitionem affirmatiuam, & negatiuam.

Sed quicquid ſit de definitionibus propoſitionis ab his Auctoribus allatis, immeritò quidem refutatur ab ipſis definitio ab Ariſt. data per affirmationem, & nega-

tio-

tionem iam explicata, neq. enim nouum eſt apud Philoſophos, vt notat Ferrar. lib. 2. de Anim. q. 3. duplex genus definitionis aſſignari poſſe alicuius communioris, vnũ eſt per purè eſſentialia, vt dicẽdo homo eſt animal rationale, animal eſt ſubſtantia animata ſenſitiua; alterum eſt, quando aliquod commune definitur per actus ſuorum inferiorum connumerando illos ſufficienter, vt ſi definiretur animal per proprios omnium animalium actus; nec hoc inconuenit, nam licet proprius vnius ſpeciei actus attribui nequeat alteri ſpeciei, tamen actus inferiorum dicuntur competere ſuperiori, & communi, vt quia homo ridet, dicimus animal ridere, non tamen dicimus ridere bouem, vel equum; inter quæ duo definitionũ genera hoc pręſertim diſcriminis intercedit, quod definitio primi generis competit ſecundum omnes partes ſuis inferioribus contentis ſub definito, at loquendo de altera non eſt neceſſe, vt ſecundum omnes partes ſui competat cuilibet contento; ſed tantùm in ſenſu diſtributiuo, & accomodo; & quidem iuxtà communem Interpretum omnium expoſitionem hoc ſecundo definitionis genere deſcripſit Ariſt principia rerum naturalium 1. Phyſ. 42. cũ dixit eſſe illa, quę non fiunt ex alijs, nec ex alterutris, ſed ex his omnia, & animam in communi 2. de Anim. 24. cum ait eſſe principium primũ, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus: & tali genere definitionis dicunt explicari ſolere ſuperiora non quidem, vt abſtrahunt ab inferioribus,

ſed

potius vt illa reſpiciunt: Ex qua doctri-
facilè ſoluuntur argumenta aduerſa,
orum robur totum in hoc cōſiſtit, quod
initio data ab Ariſt. non ſit bona, quia
integro, & ſecundum omnes ſui partes
n conuenit ſuis ſpeciebus nimirum pro-
ſitioni affirmatiuę, & negatiuę. Deindè
uertendum eſt Ariſtot. non conſtituiſſe
incipales propoſitionis ſpecies affirma-
iam, & negatiuam, ſed cathegoricam,
hypotheticã, quia vt mox dicemus, hęc
uiſio directè pertinet ad ſubſtantiam pro
oſitionis, interroganti namque de ſub-
antia propoſitionis, quænam ſit, reſpon-
emus eſſe cathegoricam, vel hypotheti-
am: diu ſio autem propoſitionis in affir-
natiuam, & negatiuam potius ex parte
qualitatis attenditur: iuxtà quam doctri-
iam adhuc falſum eſt Ariſt. non ità deſcri-
ſiſſe propoſitionem, vt eius definitio ſpe-
ciebus ipſius ſubſtantialibus competere
poſſit, ſiquidem tam propoſitioni cathego-
ricę, quam hypotheticæ conuenit ſuo mo-
do affirmare aliquid de aliquo, vel nega-
re: vnde ex vno, vel altero fundamento
rationibus Poncij, & Ouuied. contra A-
riſt. definitionem adductis facilè ſatisfieri
poteſt: Non ob id tñ negare intendimus
propoſitiones affirmatiuã, & negatiuã eſſe
ſpecies propoſitionis eſſentialiter abinuicē
diſtinctas, quia, vt dictum eſt, affirmatio,
& negatio ſunt differentiæ eſſentiales pro-
poſitionis, neque pertinere dicuntur ad
qualitatem propoſitionis, niſi in eo ſenſu,
quo ipſa rei differentia eſſentialis dici ſo-
let

let eius qualitas, vt dicemus cap. ſeq. Vel tandem dici poteſt cum Tatar. Orbel & alijs, quod per illud diſiunctum *affirmans*, vel, *negans*, circumloquimur differentiam eſſentialem nobis ignotam, & cum propoſitione, vt ſic, conuertibilem.

54 Sed quamuis verum ſit propoſitionē melius, & profundius per affirmationem, & negationem definiri; tamen vt aiunt Conimb. multò accomodatius definitur per verum, & falſum: & ratio redditur à Tatar. 1. Perhier q. 3. §. *tertio ſciendum*, quia hic principaliter conſideratur de enunciationibus vocalibus, vt ſunt ſigna conceptuum verorum, vel falſorum: ponitur autem verum, vel falſum diſiunctim (ait Tat.) ad circumloquendū nobis differentiā enunciationis, vndè illud diſiunctum *verum*, *vel falſum* eſt paſſio diſiuncta propoſitionis, vt par, & impar numeri, & conuertitur cum ea, quia omnis enunciatio eſt vera, vel falſa, & omne verum, vel falſum eſt enunciatio; Dum autem dicimus in enunciatione vocali veritatem, & falſitatem reperiri, id non debet intelligi tanquam in proprio ſubiecto, & fundamento, ſic .n. ſolum reſidet in propoſitione mentali, vt notat Tat. cit. q. 1. §. *Dubitatur ſecundò*, vndè veritas formalis propriè dicta eſt conformitas propoſitionis mentalis, ſeu iudicij ad eius ſignificatum, quando nimirum ità eſt in re, vt per propoſitionem mentalem ſignificatur, & falſitas eſt difformitas oppoſita; debet igitur intelligi veritatem, & falſitatem reperiri in propoſitione vocali, velut in ſigno

ex-

expreſſiuo iudicij mentalis, eo modo, quo dicitur ſanitatem contineri in vrina, quatenus eſt ſignum ſanitatis animalis; Significare autem verum, vel falſum, quod propriè vocali propoſitioni conuenit, eſt ſignificare rem eſſe, qualiter res ſe habet, vel aliter, quam ſe habeat, & hoc non eſt ſolum ſignificare aliqualiter, ſicut ſyncategorema, nec ſolùm aliquid ſimplex, vt cathegorema, ſed aliquod compoſitum, ſeu aliquid, quod eſt applicatio vnius ad alterum per copulã, quem ſignificandi modum appellat Tatar. tract. 1. totalem, & propoſitionalem, vt eũ diſtinguat à modo ſignificandi partiali, & ſimplici, qui terminis conuenit. Itaq; melius explicari non poteſt enunciatio, vt eſt communis cathegoricæ, & hypoteticę, quę ſunt principales eius ſpecies, vt poſtea dicemus, quã dicendo, quod ſignificat obiectum complexum, ſuper quod poteſt cadere iudicium, in quo veritas, & falſitas eſt, vbi per obiectum complexum non ſolum intelligendum eſt coniunctum per copulam verbalem, quæ vnit ſubiectum, & prædicatum, ſed etiam per copulam hypoteticam, quæ vnit propoſitiones cathegoricas, nam ſuper vtrumque complexum poteſt cadere iudicium verum, vel falſum; oratio autem ſuper quam tale iudicium cadere nequit, non eſt enunciatio.

Ex dictis ſequitur propoſitionem vocalem, & ſcriptam non dici veram, vel falſam denominatione intrinſeca, ſic quod veritas, & falſitas ſint in ipſa, ſed ſolum denominatione extrinſeca, quatenus ſubordi-

natur propoſitioni mentali veræ, vel falſæ. Et ſi quis dicat, propoſitio vocalis nunquā ſubordinatur mentali, quia vel eſſet, quando ſubiectum profertur, vel prædicatum, vel copula, ſed nullum iſtorum eſt dicendū, quia quando ſubiectum profertur, intellectus non format adhuc mentalem, ſed ſolum in vltimo inſtanti ſuæ prolationis, & tunc non eſt amplius vocalis propoſitio. Reſpondet Tat. cit. ex longa diſputatione, quam de hoc habet Doctor 4. d. 8. q. 2. §. *Aliter ergo*, quod nulla propoſitio vocalis de rigore ſermonis eſt vera, vel falſa, ſed ſolum de communi vſu logicorum accipiētium ipſam, ac ſi omnes partes eius eſſent ſimul, eo modo quo Mathematici abſolutè dicunt Sphæram tangere planum, & ſi ſolum in puncto tangat; ità igitur de rigore ſermonis nulla propoſitio vocalis ſubordinatur mentali: ſed ſolùm de communi vſu, & inſtitutione logicorum vtentium ea, ac ſi omnes partes eius eſſent ſimul.

55 Diuiditur autem Enunciatio, tanquā in ſpecies principales, in ſimplicem, ſeù cathegoricam, & in compoſitam, ſiuè hipotheticam; cathegorica eſt, quæ conſtat ſubiecto, prædicato, & copula, tanquam partibus præcipuis, vt homo eſt animal; hypothetica eſt, quæ conſtat ex pluribus enunciationibus ſimplicibus coniunctione aliqua copulatis, vt ſi dies eſt, lux eſt; Petrus dormit, & Paulus legit; Et quamuis Complut cit. Ruuius q. 6. Maſius 2. Periher. c. 1. q. 5. & alij dicant hanc diuiſionem non eſſe generis in ſpecies, ſed tantū analogi in ſua

ana-

analogata; probabilius tamen eſt eſſe generis in ſpecies; tum quia hęc diuiſio directè pertinet ad ſubſtantiam propoſitionis, interroganti .n. de ſubſtantia propoſitionis, quænam ſit, reſpondemus, quod eſt cathegorica, vel hypothetica; tum quia vt notauit Delphinus hic, hæc diuiſio pęnes partes attenditur, ex quibus componuntur, & conficiuntur propoſitiones, quæ omninò ad illarum ſubſtantiam pertinet; tum deindè quia hypothetica propoſitio, vt talis eſt oratio perfecta, quæ non continetur ſub ſp .cie optatiuæ, vel interrogatiuę, aut aliarum, ergo enunciatiuæ; tum demum ſicut terminus complexus, & incomplexus vniuocè conueniunt, licet vnus ſignificet rem compoſitam, alius ſimplicem, ita cathegorica, & hypotetica conueniunt vniuocè in ſignificando veritatem, licet vna ſit compoſita, & alia ſimplex, fatemur tamen cum tali vniuocatione eſſe analogiã admixtam, in quantum hypothetica conſtituitur ex cathegorica, & per prius inuenitur veritas in cathegorica, quàm in hypothetica; ſequitur Ioan. de. S. Thoma cit. q. 5. art. 3. Sotus 2. lib. Summul. c. 6. cum multis alijs.

At obijciunt Complut. non eſſe vniuocã generis in ſpecies; tum quia id repuguat Ariſt. loc. cit. vbi propoſitionem cathegoricã ſimpliciter vnam appellat, hypotheticam verò vnam tantum coniunctione, ſeu ſecũdum quid; Tum 2. quia hypothetica non eſt enunciatiua, non .n vnam propoſitionem de alia prædicat, ſed tantum eas adinuicem connectit; quod eſt vmbra quædam, & ſi-

militudo propriæ enũciationis. Tũ 3. quia hypothetica non continet diuerſam veritatem, vel falſitatem à cathegoricis, ex quibus conſtat; Tum demum, quia hypothetica conſtat ex cathegorica, ergo non eſt ſpecies ab ea condiſtincta, quia vna ſpecies non componit aliã, à qua cõdiſtinguitur, vnde potius diſtinguũtur vt includẽs, & incluſũ.

Reſpondẽtur ad primum, quod ſicut in entibus ens ſimplex eſt magis vnum ente compoſito ex per ſe actu, & potentia, ſed adhuc compoſitum eſt abſolutè ens vnum vnitate compoſitionis, ità in propoſitionibus, licet ſimplex ſit magis vna, quàm compoſita, tamen adhuc compoſita eſt vna vnitate compoſitionis factæ per copulam hypotheticam, quantum ſufficit, vt abſolutè vna dicatur, & tantum ſecundum quid per comparationem ad aliam. Ad ſecundam de ratione propoſitionis, vt ſic, eſt eſſe enunciatiuam, i. alicuius complexi aſſertiuam, poteſt autem aliquid aſſeri non tantum per prædicationem vnius de alio, ſed etiam per copulationem pluriũ propoſitionum, quę diuerſum iudicium poſtulat, & diuerſam veritatem ab illis, vndè qui dicit ſi Petrus ſtuderet, euaderet doctus, vtique aliquid aſſerit. Ad tertiam negatur aſſumptum, quia hypothetica habet propriam veritatem, & falſitatem à cathegorica diſtinctam, quia non fertur iudicium ſolum de cathegoricis, ex quibus conſtat, ſed etiam de ipſa coniunctione hypothetica quantum ad ita eſſe, vel non eſſe, vt patet in iſta, ſi homo eſſet aſinus, eſſet rudibilis,

nam

nam de ſingulis cathegoricis fertur iudicium falſum, de tota autem hypothetica verum, quod magis infra patebit. Ad quartam ſi valeret, neq. binarius eſſet ſpecies à ternario diſtincta, neq. terminus incomplexus à complexo, neque homo à corpore, & partibus, ex quibus conſtat; qua propter poteſt vna entitas ſimplex alterani componere ſpecie dictinctam, in qua habebit vtiq; rationem materiæ, & partis, licet in ſe cõſiterata ſit quoddam totum, & ſpeciem vnam conſtituat.

CAPVT IV.

Quid ſit propoſitio Cathegorica, & quotuplex.

56 IAm dictum eſt propoſitionem cathegoricam eſſe illam, *qua habet ſubiectum, pradicatum, & copulam verbalem, vt partes principales ſui*, quod additur propter alia ſyncathegoremata interdum concurrentia ad propoſitionis conſtitutionem: quæ definitio ità à Tatar. exponitur tract. 1. ſum. *cathegorica eſt illa, qua explicitè, vel implicitè, formaliter, vel aquiualenter habet ſubiectum, pradicatum, & copulam, tanquam principales partes ſui*: dicitur *cathegorica*, .i. prædicatiua, quia prædicatum enunciat de ſubiecto; & ab alijs dicitur ſimplex; quia ſolum ex verbo, & nomine componitur, dicitur *explicitè, vel implicitè*, propter propoſitiones de verbis adiectiuis, vt Deus creat, vel de *eſt* ſecundò adiacente, vt Deus eſt, in quibus implicitè ſolùm copula con-

tinetur, vt patet eas reſoluendo, Deus eſt creans, Deus eſt ens, capiendo ens participialiter; ponitur *formaliter, vel æquiualenter*, quia etiamſi A imponeretur ad ſignificandum tantum, quantum *animal currit*, tunc A eſſet propoſitio, quia ſubordinaretur conceptui complexo, cum verò propoſitio continet formaliter, & explicitè ſubiectum, copulam, & prædicatum dicitur de *eſt* tertio adiacente, quia nimirum illa tria explicitè continet, ſiuè prædicatum poſt copulam ponatur, ſiuè ante; vt in propoſitionibus de modo loquendi inconſueto, vt homo animal eſt. Interdum autem contingere ſolet, quod ſubiectum ſit vnica tantũ dictio, vt in exemplo allato, quandoq. vna oratio, vt homo ſapiens eſt bonus aliquando etiam vnica propoſitio, vt homo, qui eſt ſapiens, fugit peccatum, & adhuc iſtæ ſunt propoſitiones cathegoricæ, ſicut etiam cũ dicimus *homo eſt animal, eſt propoſitio*: nam in his, & ſimilibus integra propoſitio habet rationẽ ſubiecti, & copula propoſitionis illius, quæ gerit vicem ſubiecti, dicitur copula minus principalis, quia ex illa veritas, vel falſitas propoſitionis non attenditur, ſed ex ſecunda, quæ idcirco copula principalis appellatur.

57 Solent autem in propoſitione cathegorica quattuor conſiderari, quæ etiã ſuo modo in hypothetica inueniuntur, vt poſtea videbimus: forma, materia, quantitas, & qualitas, metaphora tranſlata ex phyſicis corporibus: Forma propoſitionis eſt copula, quæ efficit vnionem prædicati cum ſubie-

ſubiecto ſecundum affirmationem, vel negationem, quæ interdum in vnica propoſitione poteſt eſſe duplex, vna principalis, & alia minus principalis, vt nuper dicebamus. Materia ſunt obiecta, in quibus, vel de quibus formatur propoſitio, & cognoſcitur per habitudinem, vel connexionem prædicati cum ſubiecto. nam ſi ſunt neceſſariò connexa, vt homo eſt animal, propoſitio eſt in materia neceſſaria: ſi ſunt connexa contingenter, vt homo eſt albus, eſt in materia contingenti: ſi demum neutro modo connecti poſſunt, vt homo eſt lapis, eſt in materia impoſſibili, ſeu remota: de qua triplici propoſitionum materia dantur hæ regulæ, quod in materia neceſſaria affirmatiua ſemper eſt vera, negatiua falſa, vt omnis homo eſt animal, nullus homo eſt animal: in remota è contra, negatiua ſemper vera, affirmatiua falſa, vt omnis homo eſt lapis, nullus homo eſt lapis; in contingenti verò poteſt vtraq; eſſe vera, & vtraq; falſa, vt omnis homo ſtudet, nullus homo ſtudet, aliquis homo ſtudet, aliquis homo non ſtudet.

Quantitas eſt, quæ explicat extenſionē, vel reſtrictionem propoſitionis i. quod ſit vel vniuerſalis, cuius nempè ſubiectum eſt terminus communis ſigno vniuerſali determinatus, vt omnis homo eſt animal, nullus homo eſt lapis; vel particularis; cuius .f. ſubiectum eſt terminus cōmunis ſigno particulari determinatus, vt quidā homo currit, aliquis homo non currit; vel eſt indefinita, quæ habet pro ſubiecto terminum cō-

munem nullo ſigno notatum, & ideò dicitur indefinita, vt homo eſt animal, homo eſt albus, quæ proindè ſi fiat in materia neceſſaria, vel remota æquiualet vniuerſali, nam homo eſt animal, idem valet, quod omnis homo eſt animal, & homo non eſt lapis idem valet, quod nullus homo eſt lapis: ſi verò in materia contingenti, æquiualet particulari, vt homo currit, idem valet, quod aliquis homo currit; vel demum eſt ſingularis, cum .ſ. ſubiectum eſt terminus ſingularis, vt Petrus legit, vel communis ſigno demonſtratiuo notatus, vt hic homo currit, Ex quo patet quantitatem propoſitionis attendi ſolum ex parte ſubiecti, quomodocunque prædicatum ſe habeat, vndè iſta adhuc eſt ſingularis, Petrus eſt homo.

Qualitas propoſitionis eſt affirmatio, & negatio, veritas, & falſitas, ſed quia illæ videntur eſſe eſſentiales differentiæ, ideò dicuntur qualitas intrinſeca: veritas autem, & falſitas qualitas extrinſeca, & dicuntur qualitas propoſitionis, quia interroganti qualis eſt propoſitio, reſpondere ſolemus eſſe veram, vel falſam, affirmatiuam, vel negatiuam; affirmans eſt, in qua prædicatum affirmatur de ſubiecto, & negans, in qua negatur, vndè ad enunciationem negatiuã neceſſariò exigitur, vt negatio cadat ſupra copulam principalem, ſeu verbum præcipuum, & ideò ſi negatio ſit coniuncta cum nomine, .ſ. cum ſubiecto, vel prædicato propoſitio negatiua non erit, ſed affirmatiua de termino, vel terminis infinitis, quales ſunt iſtæ, Petrus eſt non lapis, non lapis eſt

homo,

homo, non lapis eſt non homo, neq; ſi negatio coniuncta ſit cum copula minus principali reddit propoſitionem negantē, qualis eſt hæc, qui non ſtudet, eſt iners, debet ergo eſſe coniuncta cum verbo præcipuo dicendo, qui ſtudet, non eſt iners. Quid verò ſit propoſitionem eſſe veram, vel falſam patet ex cap. præced.

Quæres, an præfatæ diuiſiones propoſitionis in veram, & falſam, affirmatiuam, & negatiuam, vniuerſalem, & particularem ſint eſſentiales, ac generis in ſpecies, vel potius ſubiecti in accidentia. Reſp. breuiter deciſionem quæſiti quoad primam diuiſionem in veram, & falſam pendere ex dicendis infrà diſp. 10. q. 2. art. 2. an veritas, & falſitas ſint eſſentiales, vel potius accidentales propoſitioni, adeoquod de vera poſſit mutari in falſam, & è contrà, ſi enim res ità ſe habeat, planum eſt hanc diuiſionem non eſſe eſſentialem, neque generis in ſpecies, ſed potius ſubiecti in accidentia; cōtrarium verò aſſerendum eſt, ſi res non ità ſe habeat, de quo loc. cit. Quoad aliam diuiſionem propoſitionis in affirmatiuam, & negatiuam, non deſunt exiſtimantes eſſe accidentalem, quorum præcipuum fundamētum eſt, quia eſt diuiſio penes qualitatem propoſitionis, qualitas autem ſupponit eſſentiam, & ſubſtantiam rei; Nihilominus dicendum eſt hanc eſſe diuisionem eſſentialem, ac generis in ſpecies, quia vt ſupradictum eſt, affirmatio, & negatio ſunt eſſentiales differentiæ propositionis, nam propositio affirmatiua reſpicit eſſentialiter idē

tiatem, & connexionem prædicati cum ſubiecto, negatiua verò reſpicit eſſentialiter negationem prædicati cum ſubiecto: ex quo fit impoſſibile eſſe vt negatiua tranſeat in affirmatiuam, vel è contrà, quia forma eſſentialiter conſtitutiua propoſitionis affirmatiuæ eſt connexio, cōiunctio, & vnio inter extrema; forma verò negatiuæ eſt ſeparatio, diſiunctio, & diuiſio extremorū: ergo omninò compertum eſt hanc diuiſionem eſſe eſſentialem: neque oppoſitū fundamentum vrget, quia vt notat Orbellus, intantùm hæc diuiſio dicitur fieri penes qualitatem, quia ſicut qualitas conſequitur formam, ità affirmatio, & negatio principaliter reſpiciunt copulam, quæ habet rationem formæ in propoſitione: vel quia affirmatio, & negatio ſunt differentiæ eſſentiales propoſitionis, quæ habent modum qualitatis. Dices benè tranſire propoſitionem negatiuam in affirmatiuam, vt cum dicitur lapis non eſt animal, lapis eſt non animal; hæc enim eſt affirmatiua de prædicato infinito, & illa negatiua; & tamen ſunt eſſentialiter eadem propoſitio. Negatur ꝙ ſint eadem propoſitio, quia in prima negatur animal de lapide, & in ſecunda affirmatur de lapide negatio animalis, ac etiam quicquid non eſt animal. Dices ſaltim eſſe non poſſe diuiſionem generis in ſpecies, vel vniuoci in vniuocata, quia affirmatio, & negatio explicantur per eſſe, & non eſſe, affirmatur namq. dicendo, quod aliquid eſt, & negatur dicendo, quod non eſt, ſed ad eſſe, & non eſſe nequit dari aliquod com-

mune

mune vniuocum, ergo etc. Reſp. negando aſſumptum, quia tam benè participat eſſentialem rationem enunciationis, eiuſq. paſſiones negatiua propoſitio, ac affirmatiua: tam enim benè poteſt ſignificare verum, vel falſum vna perinde, ac altera, nec minus propriè terminare poteſt aſſenſum, vel diſſenſum affirmatiua, quam negatiua; ad probationem aſſumpti dicendum, quod licet inter eſſe, & non eſſe nullum detur medium, nec aliquid cõmune ab eis abſtrahi poſſit, adhuc tamen inter ſignificare eſſe, & non eſſe aliqua duo inuicem vnita, & connexa poteſt dari aliquod cõmune abſtrahens ab vtroq. ſignificatio nimirũ propoſitionalis, & complexa, quæ conuenit propoſitioni, vt ſic, & vtraq. ſignificatio tam. ſ. affirmationis, quam negationis eſt poſitiua, & ſe habent vt duæ ſpecies ſignificationis, vt ſic, quia licet obiectum ſignificationis negatiuæ ſit aliquod negatiuum, actus tamen mentis eſt poſitiuus, & realis.

Quo tãdem ad aliam diuiſionem propoſitionis in vniuerſalem, particularem, etc. ferè conueniunt omnes non eſſe eſſentialẽ, ſed accidentalem, & ratio eſt, quia non ſumitur penes id, quod eſt eſſentiale in propoſitione putà penes ſignificationem complexam, & extremorum copulationem, in quo conſiſtit vis enunciatiua, ſed penes extenſionem ſubiecti ad ea, quibus prædicatum conuenire poteſt, vndè ſupponit enunciationem iam eſſentialiter conſtitutã per copulationem extremorum, quæ poſteà extẽditur ad plura, vel pauciora iuxtà

quantitatem ſigni appoſiti termino cōmuni. Dices poſſe duas propoſitiones ſpecie inter ſe differre ratione ſolius quantitatis, vt iſtæ, omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus, nam prima eſt falſa, & ſecunda eſt vera ſolùm ratione quantitatis. Negatur aſſumptum cum probatione, quia licet vniuerſalis plura obiecta reſpiciat, quā particularis, tamen illa plura non ſunt ſpecie diuerſa ab obiecto, quod reſpicit ſingularis, neq. enim *omnis homo* quod eſt ſubiectum illius vniuerſalis, ſpecie diſtinguitur ab aliquo homine, qui ſubiectum ſtatuitur in particulari; neq. ex hoc quod vna ſit vera, altera falſa præcisè ratione quantitatis, benè deducitur illas propoſitiones ſpecie diſtingui, quia vt diximus, veritas, & falſitas non ſunt eſſentiales differentiæ propoſitionis.

58 Diuiditur autem cathegorica propoſitio ratione prędicationis in directam, ſeu naturalem, & indirectam, ſeu innaturalem: directa eſt, in qua predicatur id, quod prædicari debet, debet autem prædicari ſuperius de inferiori, vt quantitas eſt accidēs, diſtinctum de confuſo, vt homo eſt animal rationale, accidens de ſubiecto, vt ferrum eſt durum: propoſitio, quæ hunc ordinem ſeruat, dicitur directa, ſeu naturalis; quæ autem ordine inuerſo affirmat, dicitur innaturalis, ſeu indirecta, vt accidēs eſt quātitas, animal rationale eſt homo, durum eſt ferrum. Ratione verò modi, quo exprimitur prædicatum conuenire ſubiecto, diuiditur in abſolutam, ſeu de ineſſe, & in modalem

dalem; propoſitio abſoluta, ſeu de ineſſe eſt, in qua abſolutè prædicatum ſubiecto tribuitur nullo addito modo, quo ei conueniat, vt homo eſt animal. Modalis eſt, quæ non tantum ſubiecto tribuit prædicatum, ſed etiam modum exprimit, quo ei cõuenit, vt neceſſe eſt hominem eſſe animal: & quia hæc diuiſio ſatis eſt celebris apud Summuliſt. ideò relicta priori hanc proſequamur; an autem hæc diuiſio ſit generis in ſpecies, Tatar. lib. 2. Perhier. q. 2. §. *ſecundò ſciendum*, affirmat, quia propoſitiones modales, & de ineſſe magis differunt, quã affirmatio, & negatio, ſed hæc ſpecie differunt, ergo, &c. At aſſumptum eſt falſum, quis .n. non videt plus differre iſtas homo eſt animal, homo non eſt animal, quam iſtas homo eſt animal, quæ eſt de ineſſe, & homo neceſſario eſt animal, quæ eſt modalis? potius ergo dicendum eſt modalem, & de ineſſe non differre, niſi accidentaliter, quatenus in vna prædicatum tribuitur abſolutè ſubiecto, & in alia ſpecificatur modus, quo ei conuenit.

CAPVT V.

Quid ſit propoſitio modalis, & quotuplex?

59 CVm modalis ſit membrum cathegoricæ, eam quoque præmittimus hypotheticæ, dicitur autem modalis, quia conſtat ex modo determinate ipſam, modus .n definitur, quod ſit *adiacens rei determi-*

minatio, *& modificatio*; aliqui modi determinant tãtùm extrema propoſitionis, ſubiectum. ſ. vel prædicatum, de quibus egimus tract. preced. cap. 2. vt ſi dicamus Homo iuſtus eſt ſapiens, Petrus currit velociter, ly *iuſtus* in prima modificat, ſeu reſtringit ſubiectum, ly *velociter* in ſecũda modificat prędicatum, & hi modi non faciunt propoſitionem modalem. aliqui verò nati ſunt determinare totam compoſitionem, ſeù vnionem prędicati cum ſubiecto, vt neceſſe eſt hominem eſſe animal, aut homo neceſſariò eſt animal, & hi conſtituunt propoſitionem modalem: vndè propoſitio modalis definitur, quod ſit illa, *quæ conſtat modo determinante ipſam*, vt excludatur modus determinans extrema tantum; modi verò determinantes totam propoſitionem ſex enumerari ſolebant, vt apud Petrum Hiſp. videre eſt, poſſibile, impoſſibile, neceſſarium, contingens, verum, falſum, ſed quia duo vltimi ſupra propoſitiones de ineſſe nihil addunt, idem .n. eſt dicere hominem eſſe animal eſt verum, ac dicere, ꝙ homo eſt animal; ideò quattuor primi tantùm retenti ſunt, vt potè qui propriè extrahunt propoſitionem à ratione propoſitionis de ineſſe, & modalem conſtituunt: ita tamen retenti ſunt, vt quãuis *poſſibile* ſit quid commune neceſſario, & contingenti, & ab vtroque diſtinctum, tàm .n. neceſſarium, quàm contingens non repugnat eſſe, quę eſt definitio poſſibilis, vt ſic, ſed contingens vlterius addit poſſe non eſſe, & neceſſarium è contra non poſſe non eſſe; nihilominus in præſenti poſſibile ſumitur,

tur, vt coincidit cum contingenti, ꝙ .ſ. poteſt eſſe, & non eſſe: vndè licet quò ad vocem ſint quattuor modi, tamen ſecundùm rem ſunt tres tantùm, & correſpondent triplici materię propoſitionum iam explicatę cap. pręced. naturali, remotæ, & contingenti; hoc tamen aduertendum eſt, quod modalis in quacunq. materia formetur, aut eſt neceſſaria, aut impoſſibilis, nulla cōtingens, nam in materia contingenti etiam eſt neceſſaria, nam ſi dicamus, contingens eſt hominem currere, certum eſt applicationē modi ad dictum eſſe neceſſariam, quia neceſſe eſt, vt curſus contingenter ei cōueniat, nec aliter ei conuenire poteſt.

60 Dupliciter autem poteſt modus in propoſitione poni, nominaliter, & aduerbialiter; primo modo ita afficit totam propoſitionem, vt illam conſtituat ſubiectum de verbo infinitiui modi, & ipſe cum alia copula finita ſit prædicatum, vt Petrũ currere eſt poſſibile, neceſſe eſt hominem eſſe animal, vnde parum refert, quòd modus anteponatur, vel poſtponatur orationi infinitiui modi, ſemper .n. retinet vim prædicati, vt Ariſt. docet 2. Perhier. c. 5. & hic aduertendum propoſitionem de verbo infinito, quæ locum ſubiecti tenet .ſ. *Petrum currere*, à Summuliſtis appellari *dictum*, de quo media copula finita prædicatur modus, .ſ. *eſt poſſibile*; ſi verò modus ponatur aduerbialiter in propoſitione, vt cum dicitur homo neceſſariò eſt animal, paries eſt contingenter albus, tunc modus non eſt prædicatum, ſed mera copulæ determinatio, vnde mo-

modificat vnionem prædicati cum ſubiecto, vt patet in allatis exemplis; & hic etiã aliqui diſtinguunt modum, & dictum, nam totam propoſitionem, vt homo eſt animal, quæ modificatur à ly *neceſſariò*, dictum appellant; ſed re vera in modalibus aduerbialiter formatis non ita propriè poteſt aſſignari dictum, ſicut quando formantur nominaliter, & ratio eſt, quia cum aduerbialiter formantur, modus non eſt prædicatum totam propoſitionem immediatè afficiens, ſed immediatè ſolam copulam modificat.

61 Porrò modales habent quocunque modo formentur, propriam quantitatem, & qualitatem, & quidem eam dignoſcere in modalibus aduerbialiter formatis non eſt difficile, cum .n. in his modus non prædicetur, ſed ſolum modificet copulam, atque ideo idem remaneat ſubiectum, & prædicatum, quod erat in ſimplici, quantitas, & qualitas earum eodem ferè modo venanda erit, ſicut in propoſitionibus de ineſſe; at in modalibus nominaliter formatis, cum modus prædicetur, & totum dictum ſubijciatur; ad eam venandam eſt aliter procedendum; in his igitur tum quantitas .i. vniuerſalitas, vel particularitas, tum qualitas .i. affirmatio, vel negatio, veritas, aut falſitas ex duplici capite attendi poteſt, nimirum ex dicto, & modo, ſed principalius ex hoc, quã ex illo; vnde si modus negatur de dicto, etsi dictum ſit affirmatum, propoſitio dicitur ſimpliciter, & abſolutè negatiua, & ſolum affirmatiua ſecundum quid, vt Petrum currere non eſt neceſſarium, eſt affirmatiua de

di-

dicto, negatiua de modo, atque ideò ſimpliciter negatiua, ſecundum quid affirmatiua; & è contra ſi eſt affirmatiua de modo, negatiua de dicto, vt hominem non eſſe lapidem eſt neceſſe, erit ſimpliciter affirmatiua, ſecundum quid negatiua. Sic etiam veritas, & falſitas ex vtroque attendi poteſt, at principaliter attendi debet ex modo, an ſit conuenienter poſitus; vnde fit, vt quãuis dictum ſit verum, propoſitio poſſit eſſe falſa, vt ſi dicamus contingens eſt hominẽ eſſe animal, in hac dictum eſt verum, & adhuc propoſitio eſt ſimpliciter falſa, quia licèt verum ſit hominem eſſe animal, falſum tamen eſt illi contingenter conuenire rationem animalis; & ideò vt modus ſit cõuenienter poſitus, & reddat propoſitionẽ ſimpliciter veram, attendi debet materia, in qua ſit propoſitio, & dictum, cui applicatur modus, non enim conuenienter formaretur propoſitio de neceſsario in materia contingenti, aut propoſitio de contingenti in materia naturali.

Eodem modo circa quantitatem modalium diſcurrendum eſt, quòd ſimpliciter attendatur ex quantitate modi, ſecundũ quid ſolum ex quantitate dicti, vnde illa propoſitio erit vniuerſalis ſimpliciter, quæ cõſtat modo vniuerſali, etiamſi dictum ſit particulare, idem è contra: illi autem cẽſentur modi vniuerſales, qui amplectuntur omne tempus, & copulam diſtribuunt pro omni tempore, tales ſunt *Neceſſarium, & impoſſibile*, nam ille rem ponit pro omni tempore, iſte pro omni tempore tollit; particulares

lares modi è contra cenſentur *contingens*, *& poſſibile*, vt hic ſumitur (nam ſi ſumeretur, vt idem eſt, quod non repugnans, poſſet eſse modus vniuerſalis, poſſibile enim ſemper eſt poſſibile) quia non amplectuntur omne tempus, contingens enim nō ſemper accidit, ſicut nec poſſibile, vt contingentiam importat; illa igitur modalis, cuius dictum eſt particulare, & modus vniuerſalis, vt iſta neceſſe eſt Petrum eſse animal, eſt ſimpliciter vniuerſalis, & ſolum ſecundum quid particularis; & idem eſt è contra.

62 Diuiditur propoſitio modalis in compoſitam, & diuiſam; compoſita eſt, *in qua modus ſe habet, vt prædicatum, & dictum, vt ſubiectum*, vnde conſtat ex modo nominaliter ſumpto; diuiſa eſt, *in qua modus aduerbialiter ſumptus determinat copulam*, habes exempla ſuperius; aiunt quamplures hanc diuiſionem eſse æquiuoci in æquiuocata, nā alij tantum, diuiſam putant eſſe modalem, compoſitam verò eſſe merè de ineſse, vt Tatar. tract. 1. & lib. 2. Perhier. q. 2. §. *quarto ſciendum*, cum Bargio citādo, cuius ratio eſt, quia modalis eſt, cuius copula non eſt ſimplex, ſed modificata per modū, ſed ſolū diuiſa copulā habet modificatā, cōpoſita vero copulam habet ſimplicem, & ideò hæc eſt ſimpliciter de ineſſe. Alij è contra compoſitam agnoſcunt pro verè modali, at diuiſam inquiunt eſſe meram de ineſſe, quia habet prorſus idem ſubiectum, & prædicatum, quod ipſa, nec in ea cernitur dictum, de quo verificetur modus. At aſſerendum

eſt

eſt vtramque propoſitionem tum diuiſam, tum compoſitam eſſe verè modalē, & ideò eſſe diuiſionem vniuocam, nam in vtraq; reperitur modus determinās vnionem prędicati cum ſubiecto, & in vtraque exprimitur modus, quo prædicatum conuenit ſubiecto, ergo vtraque verè modalis erit, per hoc enim modalis ſecernitur à ſimplici; Cōpoſita talis dicitur nō tantum, quia expreſsè componitur ex dicto, & modo, ſed præſertim quia facit ſenſum compoſitum, & diuiſa è contra talis dicitur, quia facit diuiſum, ita Tatar. cit. trac. 1. in Pet. Hiſp. c. de modalibus, qui ſenſus compoſitus, & diuiſus licet ſit obiter explicatus tractat. præc. c. vlt hìc tamen rurſus diligentius enucleandus eſt, vt ille, ex cuius intelligentia pendet ſolutio multarum difficultatum in Theologia, vt notant Complut. lib. 2. cap. 8.

63 Senſus itaque compoſitus per propoſitionem modalem fit, vt docet Tat. cit. faciendo modum prædicari de tota propoſitione correſpondente dicto, vt ſenſus iſtius propoſitionis *poſſibile eſt album eſſe nigrum* eſt compoſitus, & explicatur ſic per vnam cathegoricam, hæc propoſitio, album eſt nigrum, eſt poſſibilis; ratio eſt, quia cum modus eſt prædicatū in propoſitione modali, tūc totum dictum verè eſt ſubiectum, & cōſequenter de partibus eius ſimul ſumptis, & per modum vnius prædicatur modus, & ideò ſēſus erit formas importatas per extrema dicti eſſe ſimul compoſſibiles in eodem ſubiecto, & pro eodem tempore, in quo conſiſtit ſenſum eſſe compoſitum;

qua-

lares modi è contra cenſentur *contingens*, *& poſſibile*, vt hic ſumitur (nam ſi ſumeretur, vt idem eſt, quod non repugnans, poſſet eſſe modus vniuerſalis, poſſibile enim ſemper eſt poſſibile) quia non amplectuntur omne tempus, contingens enim nō ſemper accidit, ſicut nec poſſibile, vt contingentiam importat; illa igitur modalis, cuius dictum eſt particulare, & modus vniuerſalis, vt iſta neceſſe eſt Petrum eſſe animal, eſt ſimpliciter vniuerſalis, & ſolum ſecundum quid particularis; & idem eſt è contra.

62 Diuiditur propoſitio modalis in compoſitam, & diuiſam; compoſita eſt, *in qua modus ſe habet, vt prædicatum, & dictum, vt ſubiectum*, vnde conſtat ex modo nominaliter ſumpto; diuiſa eſt, *in qua modus aduerbialiter ſumptus determinat copulam*, habes exempla ſuperius; aiunt quamplures hanc diuiſionem eſſe æquiuoci in æquiuocata, nā alij tantum, diuiſam putant eſſe modalem, compoſitam verò eſſe merè de ineſſe, vt Tatar. tract. 1. & lib. 2. Perhier. q. 2. §. *quarto ſciendum*, cum Bargio citādo, cuius ratio eſt, quia modalis eſt, cuius copula non eſt ſimplex, ſed modificata per modū, ſed ſolū diuiſa copulā habet modificatā, cōpoſita verò copulam habet ſimplicem, & ideò hæc eſt ſimpliciter de ineſſe. Alij è contra compoſitam agnoſcunt pro verè modali, at diuiſam inquiunt eſſe meram de ineſſe, quia habet prorſus idem ſubiectum, & prædicatum, quod ipſa, nec in ea cernitur dictum, de quo verificetur modus. At aſſerendum

eſt

eſt vtramque propoſitionem tum diuiſam tum compoſitam eſſe verè modalẽ, & ideò eſſe diuiſionem vniuocam, nam in vtraq; reperitur modus determinãs vnionem prędicati cum ſubiecto, & in vtraque exprimitur modus, quo prædicatum conuenit ſubiecto, ergo vtraque verè modalis erit, per hoc enim modalis ſecernitur à ſimplici; Cõpoſita talis dicitur nõ tantum, quia expreſsè componitur ex dicto, & modo, ſed præſertim quia facit ſenſum compoſitum, & diuiſa è contra talis dicitur, quia facit diuiſum, ita Tatar. cit. trac. 1. in Pet. Hiſp. c. de modalibus, qui ſenſus compoſitus, & diuiſus licet ſit obiter explicatus tractat. præc. c. vlt hìc tamen rurſus diligentius enucleandus eſt, vt ille, ex cuius intelligentia pendet ſolutio multarum difficultatum in Theologia, vt notant Complut. lib. 2. cap. 8.

63 Senſus itaque compoſitus per propoſitionem modalem fit, vt docet Tat. cit. faciendo modum prædicari de tota propoſitione correſpondente dicto, vt ſenſus iſtius propoſitionis *poſſibile eſt album eſſe nigrum* eſt compoſitus, & explicatur ſic per vnam cathegoricam, hæc propoſitio, album eſt nigrum, eſt poſſibilis; ratio eſt, quia cum modus eſt prædicatũ in propoſitione modali, tũc totum dictum verè eſt ſubiectum, & cõſequenter de partibus eius ſimul ſumptis, & per modum vnius prædicatur modus, & ideò ſẽſus erit formas importatas per extrema dicti eſſe ſimul compoſſibiles in eodem ſubiecto, & pro eodem tempore, in quo conſiſtit ſenſum eſſe compoſitum;

qua-

quapropter cum modalis compoſita ſemper vniat inter ſe formas importatas per extrema dicti, & de illis ſimul ſumptis prædicet modum, hinc eſt, quod ſemper facit ſenſum compoſitum, ex quo infert Tatar. ex Scoto 2.d 2. q.9. modalem compoſitam de rigore ſermonis non bene diſtingui ſecundum ſenſum diuiſum, & compoſitum, quia formaliſſimè reddit tantum ſenſum compoſitum; quòd ſi ſequēdo communem vſum velimus eam exponere in ſenſu diuiſo, tunc ex modali illa compoſita duas formare debemus cathegoricas, vnam de ineſſe, & aliam modalem de aduerbio, & ſic allata modalis compoſita *poſſibile eſt album eſſe nigrum* explicatur per has duas, hoc eſt album, & hoc poſſibiliter eſt nigrum, ſiue poteſt eſſe nigrum, & ſic in ſenſu diuiſo eſt vera propoſitio, quia eidem ſubiecto pro eodem inſtanti tribuitur albedo cum poſſibilitate ad nigredinem, quæ duo non repugnant, quia vna forma non excludit potentiam ſubiecti ad recipiendum aliam, ſed ſolum coexiſtentiam, & ſimultatem cum illa, ità Scotus 1.d.39 ſub G, vbi ità explicat ſēſum compoſitum, & diuiſum. Hinc fit, quod ſenſus diuiſus eſt ille, qui ſignificatur per modalem diuiſam, cum n. in ea modus ſolā copulam afficiat, & non totam propoſitionem, denotat ſubiecto conuenire illum modum, non autem ipſis formis prædicati, & ſubiecti ſimul conuenire, & ideò ſicut ſenſus iſtarum compoſitarum, *nigrum eſſe albū eſt poſſibile, ſtantem ſedere eſt poſſibile*, eſt cōpoſitus, & ſignificat, quod coniunctio ſeden-

dendi,& ſtandi eſt poſſibilis;ità ſenſus iſtarum diuiſarum, ſedens poſſibiliter ſtat,ſeu poteſt ſtare, album poſſibiliter eſt nigrum, ſeu poteſt eſſe nigrum,eſt diuiſus, & ſignificat,quod ſubiecto ſedenti conuenit potentia ad ſtandum, non tamen ad ſtādum ſimul cùm ſeſsione;totam hanc doctrinam de modali diuiſa,& compoſita,& de ſenſu diuiſo, & compoſito recipiunt Complut. cit. & Ioan.de.S.Thoma lib 2.c.20. vt communem Thomiſtarum,& valdè notanda eſt pro difficultatibus theologicis in materia de prædeſtinatione,& diuinis auxilijs; ità etiā explicat Bargius ſenſum compoſitum,& diuiſum in 1.d.39.ad §. *Ex iſto ſecundo patet tertium* ex eodem Scoto 2.d.2.q.9.de hoc vide etiam p.2.inſtit.tract.3.c.2. vndè immeritò hanc doctrinam inficiatur Poncius cap. 14. paruæ log.

CAPVT VI.

Quid ſit hypothetica propoſitio, & quotuplex.

64 HYpotheticam cap. 3. diximus eſſe propoſitionem ex pluribus ſimplicibus conſtantem coniunctione aliqua inter ſe connexis, & hæ vel ſunt ambæ perfectæ,& conſtituunt hypotheticam copulatiuam,ſi per particulam *&*,connectantur,vt Petrus dormit,& Paulus ſtudet: ſi verò per particulam vel,conſtituūt diunctiuam, vt vel dies eſt,vel nox eſt. Aut vna propoſitio eſt perfecta, altera imꝑfecta, ſeu vnius veritas ab alia dependet, & conſtituunt hypothe-

theticam conditionalem, quæ illas duas continet inuicem vnitas per particulam ſi, vt ſi Petrus currit, Petrus mouetur. Ex quo cōſtat copulam hypotheticam nō eſſe verbum, ſed aliquod aduerbium, ſeù notā ſimplices coniungentem, v. g. Et, Vel, Si, atq; adeò per cōiunctionem hypotheticam vna pars coniuncta non prædicatur de alia, ſolum n. verbum eſt nota eorum, quæ prædicantur; conſtat etiam eſſe principales ſpecies hypotheticæ, .ſ. conditionalem, copulatiuam, & diſiunctiuam, ad quas aliæ minus principales reducuntur, quia n. conditionalis includit rationem diſcurſus, & habet vim illationis, ita quod vna ſimplex infertur ex alia, ideo ad eam reducuntur rationalis, ſeu illatiua, quæ conſtat particula *ergo*, vt Sol eſt, ergo diēs eſt, ac etiam cauſalis, quæ cōſtat particula *quia*, vt quia Sol eſt, dies eſt; Immo vt notat Tat. tract. 1. cap. de prop. hyp. ſi particula *ſi* non ſumatur illatiuè in rigore; vt denotat conſequens ſequi ex vi antecedentis, ſed largè vt importet concomitātiam antecedentis, & conſequentis conditionalis fundatam, non quidem in bonitate illationis ſecundum ſe, ſed ſuppoſita aliqua promiſsione, aut propoſito, vel alia cauſa, ratione cuius posito in eſſe antecedenti, poneretur etiam conſequens, vt si veneris ad me, dabo tibi equum, si haberem libros, libenter ſtuderem, quarum prima dicitur promiſsiua, altera purè conditionalis, iſtæ etiam poſſunt ad hypotheticam conditionalem reduci: non tamen si ly, si, in rigore ſuma-

ſumatur, quia licet iſtæ in antecedenti habeant cauſam conſequentis, non tamen neceſſariam, & ideò dicuntur conditionales imperfectæ, quam doctrinam recipiũt Sotus lib. 3. ſum c. 8 lect. 3. Compl. lib. 2. cap. 4. Casil. lib. 2. tract. 2. c. 1. & alij ex Societate: Conditionalis verò ſecundum vocem tantùm, in qua nimirum conditio poſita in antecedente nullo modo eſt cauſa conſequẽtis, ſed penitus diſparatè ſe habent, vt si Cœlum tonabit, Berta filabit, nullo modo ad hanc ſpeciem reduci poteſt, ſed eſt mera copulatiua importans ſolam temporis coexiſtentiam antecedentis cum conſequenti, non cauſalitatem. Ad copulatiuam tãdem, vt notat Tatar. cit. non ad conditionalem, vt quidam putant, reducuntur omnes propoſitiones per aduerbium temporis, vel loci, vel ſimilitudinis, vt Petrus dormit, quando, aut vbi Paulus ſtudet, Plato fuit doctus, ſicut Ariſt. & aliæ conſimiles, nam ſenſus, earum eſt Petrus dormit in iſto tempore, vel loco, & in eodem Paulus ſtudet, & ſic de alijs: ſequitur Casil. cit. cum alijs.

Verùm cum hæc definitio hypotheticæ propoſitionis, quod ſit cõſtans ex pluribus ſimplicibus coniunctione aliqua inter ſe connexis, & eius diuiſio in conditionalem, copulatiuam, & diſiunctiuam ſit omnium Summuliſtarum communis, vt potè quæ manifeſte traditur ab Ariſt 1. Periherm c. 4. vbi propoſitionem hypotheticam vocat *coniunctione vnam*, nihilominus non recipitur ab Hurtad. diſp. 3. ſec 3. vbi proindè nõ diſtinguit hypotheticam à cathegorica,

quia

quia hæc conſtet ſubiecto,prędicato,& copula, tanquam partibus præcipuis, illa vero pluribus enunciationibus ſimplicibus coniunctione aliqua connexis; quod poſt ipſum tenet etiam Ouuied.controu.3.ſummul.punc.4.quia, inquit, omnis propoſitio ſiuè categorica,ſiuè hypothetica conſtat æquè primo, & per ſe ſubiecto, & prędicato, tanquam partibus proximis, nam omnis propoſitio eſt enunciatio vnius de alio, ergo in omni propoſitione datur vnũ quod enunciatur, & eſt prędicatum; & aliud de quo enunciatur, & eſt ſubiectum; ergo omnis propoſitio conſtat ſubiecto, & prædicato: Conf. omnis propoſitio eſt iudicium, quod eſſentialiter eſt cognitio,qua cognoſcitur conuenientia duorum extremorum; ergo omne iudicium,ſeù omnis propoſitio dicit vnum extremum, cui aliud conuenit, & aliud quod conuenit, quorum hoc prædicatum, illud ſubiectum dicitur. Nec iuuat dicere hypotheticam habere ſubiectum, & prædicatum remotum, quia iudicium immediatè enunciat vnum de alio, & immediatè fertur in conuenientiam extremorũ; ergo reſpicit extrem tanquam immediatè affecta copula *eſt*; ergo tanquam partes immediatè componentes propoſitionẽ omnem. Nõ ergo ex hoc capite volunt hypotheticam à cathegorica ſecerni, ſed ex eo, quod cathegorica abſolutè, & ſe ſola eſt ſignificatiua, hypothetica verò minimè, ſed in ſua ſignificatione pendet ab alia, tanquã à cõditione, vt *ſi Sol lucet, dies eſt*, hic enim exiſtentia prædicatur de die, non abſolutè,

ſed

ſed dependenter ab exiſtentia conditionata Solis, vndè ſenſus eſt, dies eſt exiſtens, ſi Sol lucet, vbi additum illud *ſi Sol lucet*, prędicato appoſitum facit propoſitionem nihil ponere in eſſe, ſed tantùm ſignificare connexionem, ſeù dependẽtiam inter ſubiectum, & prædicatum. Ex quo inferunt hypotheticam differre à cathegorica ratione additi, ſi, afficientis illius prædicatum, ex vi cuius copula *eſt*, quæ abſolutam exiſtentiã ex ſe importat, illam tantùm dicit conditionatam; ac proindè etſi forma propoſitionis cathegoricæ, & hypotheticæ ſit copula *eſt*, hæ propoſitiones inter ſe differũt eſſentialiter, quia copula *eſt* in hypothetica ratione additi ſe tenentis ex parte prædicati contrahitur ad ſignificandam exiſtentiã conditionatam prædicati, quam abſolutã ex ſe nullo appoſito addito in cathegorica propoſitione ſignificat. Ex hoc tandem inferunt nullam propoſitionem eſſe propriè hypotheticam, niſi conditionalem; copulatiuam verò, & diſiunctiuam eſſe ſolùm plures cathegoricas ſimul ſumptas; ratio eſt, quia in his omnibus exiſtentia prædicati abſolutè enunciatur, & illam importat ſecundum exiſtentiam copula *eſt* in propoſitione appoſita. Deindè propoſitio coniunctiua *Petrus currit, & Ioannes ambulat*, nõ eſt ſimplex propoſitio, ſed duplex cathegorica, ergo non eſt hypothetica, probat antecedens Ouuied. quod quia à nobis non negabitur, ſuperfluum eſt eius probationem adducere, ità loc. cit. diſcurrit hic Auctor.

Hæc eſt contentio ferè tota de nomine,

& modo loquendi, nam quoad rem negari nequit, quin hypothetica quoque reduci poſſit ad modum cathegoricæ, ita ut copula *eſt* ſit forma ipſam cōſtituens in eſſe propoſitionis, & ſuo modo poſſit aſſignari in ipſa ſubiectum, & prædicatum, non quidem abſolutè ſumptum, ſed per aliquam conditionem reſtrictum, vt patet in exemplo adducto *ſi Sol lucet, dies eſt*, quæ ità reſoluitur, dies eſt exiſtens, ſi Sol lucet; imò vt verum fateamur, hoc modo reſoluta magis habet rationem propoſitionis, nam primo modo potius habere videtur vim argumētationis, & illationis, quia ſic ſumitur per modum antecedentis, & conſequentis; vndè benè per hoc diſcerni poteſt cathegorica ab hypothetica, quod in illa prædicatū affirmatur de ſubiecto abſolutè loquendo, in iſta verò minimè, ſed dependenter à conditione, quæ afficit, & reſtringit prædicatum; fatemur etiam propriè, & in rigore philoſophico, licet non dialectico, ſolas conditionales eſſe hypotheticas, tùm ob rationē ipſam nominis, tum quia copulatiuæ, & diſiunctiuæ poſſunt commodè explicari per plures cathegoricas; & hic dicendi modus re vera breuius, & clarius aperit rationem propoſitionis hypotheticę, vt à cathegorica ſecernitur, minuſq. confundit Tyronū mentes. Attamen attendendo ſtructurā ipſam artificioſam propoſitionum hypotheticarum benè loquuntur Summuliſtæ, dum aiunt formam conſtitutiuam illarum non eſſe copulam *eſt*, ſed aliquod aduerbium, vel notans plures ſimplices coniungentem

v.g.

v.g. *Si & Vel*, qua ratione dixit Ariſt. loc. cit. propoſitionem hypotheticam eſſe vnā coniunctione; vndè tam propoſitiones copulatiuæ, quam diſiunctiuæ ſunt reuera cōplexæ, quatenus cōſtant duplici copula verbali; & licet conditionalis ſit minus omniū compoſita, quatenus veritas reperitur ſolū in vna, & altera ſe habet, vt mera conditio, adhuc tamen dici poteſt, ac debet propoſitio complexa, & compoſita propter duplicem propoſitionem, vnam tamen ab alia dependentem, nam hypothetica illa *ſi Sol eſt, dies eſt*, includit has ſimplices, quæ ambæ forent veræ ex ſuppoſitione exiſtentiæ Solis ſuper Orizontem *Sol eſt*, ac *dies eſt*; Item attendendo ſtructuram artificioſam copulatiuarum, & diſiunctiuarum benè ſtatuunt Summuliſtæ illas eſſe hypotheticas, & à ſimplicibus eſſentialiter diſtinctas, quia veritas copulatiuæ, & diſiunctiuæ, & iudicium, quod fertur de ipſis, diuerſum eſt à veritate, & iudicio, quod fertur de ipſis cathegoricis abſolutè prolatis, & ſine cōiunctione, vel diſiunctione; hoc patet de copulatiua, nam ipſa ſignificat illas ſimplices, ex quibus componitur, eſſe ſimul veras, quam ſimultatem non ſignificant duæ illæ ſimplices non copulatæ; tum quia ſolutè ſumptæ vna poteſt eſſe vera, altera falſa, ſed dum ſunt copulatæ vna exiſtente falſa, tota coniunctiua eſt falſa, vt poſteà ex eius regulis conſtabit, ergo eſt diuerſum iudicium, & diuerſa veritas de vnaquaq. propoſitione cathegorica ſeorſum, quam de vtriuſque ſimultate, quia ſi ſeorſim ſumantur, vna

verificatur, vel falsificatur independenter ab alia, at copulatè veritas vnius dependet à veritate alterius; hoc etiam adhuc magis patet in disiunctiua, nam altera parte exiſtente falſa, tota disiunctiua eſt vera, aliud ergo eſt iudicium, & alia veritas totius, & alia partis, per ꝙ patet ad rationes Ouuied. in oppositũ, & adhuc magis patebit ex dicendis in fine huius capitis n 67. vbi de hac re ſermo redibit. Quia ergo hic præſertim explicare intendimus formaliter ſtructurã artificioſam hypotheticarum, & non materialiter tantùm, relinquendo modum dicẽdi Recentiorum, proſequimur declarare hypotheticas de more Summuliſtarum noſtrorum Pariſienſium Tatar. Orbell. Ioan. de Monte, & aliorum.

65 In hypothetica propoſitione ſuo etiã modo inuenitur materia, forma, quantitas, & qualitas; Forma eius eſt copula, qua ambæ ſimplices coniungũtur, ſicut in cathegorica erat copula vniens prædicatum cum ſubiecto. Materia eſt connexio, quam habet vna propoſitio cum alia, ſicut in cathegorica erat connexio, quam habebat prædicatum cum ſubiecto, & etiam ipſa poteſt eſſe naturalis, impoſſibilis, & contingens, qualis erit connexio propoſitionum; vndè ſi duæ contingentes, ſimplices neceſſariò cõnectantur, efficient hypotheticam in materia neceſſaria, vt ſi Homo currit, mouetur, quarè non ex materia cuiuslibet ſimplicis ſeorſim, ſed ex eo quod principaliter affirmatur, vel negatur per integram hypotheticam, attendenda eſt eius materia. Quantitas

tas eius eſt, quæ inuenitur in vtraque cathegorica, vndè ſi vtraque eſt vniuerſalis, vel particularis, tota hypothetica talis erit; ſi vna vniuerſalis, & alia particularis, erit mixta: an vero etiam ſecundum ſe poſſit aliquā habere quantitatem, mox dicemus. Quali tas demum eius erit veritas, vel falſitas, affirmatio, vel negatio, vt de cathegorica dicebamus, quæ vt magis innoteſcat eiuſdem regulas ſubiungimus.

66 Pro veritate, & falſitate hypotheticarum dignoſcenda ſequentes regulæ ſunt obſeruandæ. Ad veritatem conditionalis affirmatiuæ ſtrictè ſumptæ requiritur, vt conſequentia ſecundum ſe ſit bona, i. quod ex natura antecedentis conſequens deducatur, ſiue antecedens, & conſequens in ſe ſint vera, vel falſa, siue poſſibilia, ſiue impoſſibilia, ſiue neceſſaria, aut contingentia; vnde iſta conditionalis eſt vera, ſi homo eſt aſinus, homo eſt rudibilis; erit autem falſa si antecedens poteſt eſſe verum conſequente exiſtente falſo, ſeu si conſequens non neceſſario ex antecedenti inferatur: vnde quia conſequentia ſecundum ſe bona ſemper eſt neceſſaria, & ſecundum ſe mala ſemper eſt mala, & conſequenter impoſſibilis, ideò omnis conditionalis vera ſtrictè ſumpta, vt habet. ſ. vim conſequentiæ, eſt neceſſaria, & omnis falſa impoſſibilis, & nulla datur talis conditionalis contingens. Ad veritatem rationalis vltra bonitatem conſequentiæ requiritur, vt antecedens sit in ſe verum, vnde hæc erit falſa, homo eſt aſinus, ergo rudibilis eſt. Ad veritatem cauſa-

lis vltra bonitatem conſequentiæ, & veritatem antecedentis in ſe, adhùc requiritur, quod antecedens ſit cauſa conſequentis, vnde hæc erit falſa, quia homo eſt riſibilis, eſt rationalis, quia fumus eſt, ignis eſt; Ad veritatem tandem puræ conditionalis, & promiſſiuæ requiritur, vt verè exiſtat a parte rei fundamentum illius concomitantiæ antecedentis, & conſequentis, vnde vt hæc ſit vera, ſi veneris ad me, dabo tibi equum, neceſſe eſt tunc adeſſe propoſitum dandi equum, etiamsi poſtea non impleatur promiſſum, quod ſi tale propoſitum nō adſit, erit propoſitio falſa, etiamsi poſtea promiſſum adimpleatur, vt bene hic Complut. aduertunt.

Ad veritatem copulatiuę requiritur vtrāque partem eſſe veram, quod ſi altera pars, vel vtraque ſit falſa, falſa erit tota copulatiua; ratio eſt, quia cum vtramque partem coniungat, ſignificat vtramque ita ſe habere, ſicut enunciatur, vndè iſta eſt falſa, Petrus eſt homo, & homo eſt lapis: pariter vt dicatur neceſſaria, vtraque talis eſſe debet, & ſi vna ſola eſt contingens, tota copulatiua eſt contingens; ratio eſt, quia hypothetica copulatiua non ſolum affirmat hanc partem, vel illam, ſed vtramque, atq; adeò ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua aliquando eſſe vera, & aliquando falſa, atque adeò contingenter vera, vel falſa, ergo vt neceſſaria ſit, vtramque partem neceſſariam requirit. Vt autem ſit poſſibilis non ſufficit vtramque partem eſſe poſſibilem, ſed requiritur etiā; vt ſint

com-

compoſſibiles, hæc. n. propoſitio Petrus loquitur, & non loquitur, conſtat ex partibus poſſibilibus ſeorsim, ſed quia ſunt incompoſſibiles, tota propoſitio eſt impoſſibilis.

Ad veritatem disiunctiuæ ſtrictè ſumptę requiritur alteram partem eſſe falſam, quia disiunctiua in rigore continet excluſionem alterius partis, & reddit hunc ſenſum, alterum tantum iſtorum eſt verum, & sic ſemper altera pars debet eſſe falſa: si verò largè ſumatur, vt idẽ valet, ac *ſaltem*, vel *ad minus*, sic vtraque pars poteſt eſſe vera, nã reddit hunc ſenſum, vnum ſaltim iſtorum eſt verum, quo disiunctiuo loquendi modo vſus eſt Chriſtus cum dixit *vbi duo, vel tres fuerint congregati*, &c. ita Petrus Hiſp. tract. 1. & per hanc diſtinctionem ſedatur grauis contentio de hac re inter Modernos. Ad eius neceſſitatem requiritur, quod vna pars sit neceſſaria, vel si vtraque contingens eſt, vna sit alteri incompoſſibilis, vt Petrus legit, vel non legit, quare si ambæ sint contingentes compoſſibiles, vt Petrus ambulat, vel legit, tota diſiunctiua erit contingens. Tandem ad eius poſſibilitatem requiritur, quod vna pars eius ſit poſſibilis, & ad impoſſibilitatẽ, quod vtraque ſit impoſſibilis.

Pro affirmatione verò, & negatione hypotheticarum hæc regula pro omnibus tradi ſolet, quod tunc ſunt affirmantes, cum coniunctio vtramque coniungens propoſitionem eſt affirmata, tunc negantes, quãdo eſt negata: ratio eſt, quia hæc ſe habet in hypotheticis, vt copula in cathegoricis,

G 4 vndè

vndè hæc erit affirmatiua, ſi nullus homo currit nullus homo mouetur, quia cōiūctio *ſi* nō eſt affecta negatione, hæc verò erit negatiua Nō ſi homo currit, homo mouetur, quia cōiūctio *ſi* afficitur negatione; Sed quã uis prædicta regula pro dignoſcēdis affirmatiuis, & negatiuis in cauſali, & cōditionali locũ habeat, attamē nō videtur ſatis cōgrua in rationali, quæ vt negatiua fiat, præponi nō ſolet negatio particulæ illatiuæ *ergo*, neque in coniunctiua, quã dum volumus negantem facere, non præponimus particulæ & negationem dicendo. *Non, & Petrus ſtudet, & Paulus ſtudet*, ſed dicimus, *& Petrus non ſtudet, & Paulus non ſtudet*, & etiam de diſiunctiua eadem dubitatio currit: Dicendum tamen eſt, quod licet huiuſmodi hypotheticæ poſſint ſecundum rem alio modo negatiuæ reddi, quàm per negationem præpoſitam particulæ negatiuæ, tamen ſecundum rigorem logicum ita debet negari, vndè hæc erit rationalis negatiua ſecundum regulam aſſignatam *Petrus eſt homo, non ergo Petrus eſt equus*, & hæc negatiua coniunctiua *Nec Petrus ſtudet, nec Paulus ſtudet*, nam ly *nec*, propriè eſt particula negatiua coniunctiua: diſiunctiua tamen nō videtur fieri poſſe negatiua, niſi per negationem partium.

Pro quantitate harum propoſitionum nulla peculiaris aſſignatur regula, eo quia diuerſam quantitatem non habeant ab ea, quæ eſt in partibus, cum. n. quantitas ſumatur ex ſubiecto, vt dictum eſt ſupra, & hypotheticæ non componantur ex ſubiecto, &

& prædicato, indè fit propriè non eſſe vniuerſales, aut particulares: vbi tamen aduertendum eſt copulatiuas, & diſiunctiuas aliquo modo vniuerſales, & particulares dici poſſe, quia particula coniunctiua nata eſt eſſe nota vniuerſalitatis, & diſiunctiua particularitatis, vndè ratione iſtarum poterunt ſecundum ſe dici vniuerſales, & particulares, vt infra cap. 4. magis explicabitur.

67 Quæres, an diuiſio propoſitionis hypotheticæ in conditionalem, coniunctiuã, & diſiunctiuam ſit propriè generis in ſpecies? Negant quamplures, eo quia putant copulatiuas, & diſiunctiuas eſſe omnino ſimplices, nec diſtinctam veritatem habere, aut falſitatem à ſimplicibus, ex quibus conſtant, vndè etiam, & earum ſenſus eſt ſimplex, & per vnam cathegoricam explicatur, ſenſus.n. v.g. iſtius cõiunctiuæ, & Petrus, & Paulus ſtudet, eſt hic, vterque ſtudet, ſenſus iſtius diſiunctiuæ, vel Petrus ſtudet, vel Paulus ſtudet, eſt hic, vnus iſtorum ſtudet; immo neque conditionalis videtur vera hypothetica, cum.n. includat vim diſcurſus, non ſignificat veritatem, ſed cõſequẽtiam, atque ideò erit argumentatio potius, quam hypothetica propoſitio. Dicendum tamen eſt tám conditionalem, quam coniunctiuam, & diſiunctiuam eſſe propriè hypotheticas, ac proindè diuiſionem allatam eſſe generis in ſpecies, ità Tatar. cit. & ſequitur Ioan. de S. Thom. q. 5. art. 3. licet cum aliqua analogia, quia vt patet ex vi ipſius nominis propoſitio hypothetica prius dicitur de conditionali, quàm de cæ-

teris. Ad rationem in oppoſitum de coniunctiua, & diſiunctiua negatur aſſumptũ, nam habent veritatem, & falsitatem propriam à ſimplicibus prorſus diuerſam, & diuerſum fit iudicium de ipsis, ac de simplicibus, ex quibus conſtant, vt patet ex regulis allatis pro earum veritate diſcernenda; ſunt etiam propoſitiones verè complexæ, quia conſtant duplici copula verbali, nec dicuntur vna, nisi coniunctione, vt inquit Ariſt. Quod autem poſsit designari earum veritas per vnam cathegoricam, velut in actu signato, non tollit, quin verè in actu exercito veritas earũ sit hypothetica in copulatione, aut diſiunctione pluriũ propoſitionum cõſiſtens; immo, & veritas ipsius conditionalis ità exprimi poteſt per vnam cathegoricam in actu signato dicendo, quod eſt coniunctio plurium ſimpliciũ per particulam *ſi*. Ad aliam de conditionali concedunt Complut. cit. non participare rationem propoſitionis nisi ſecundũ quid, eſſentialiter verò eſſe tãtũ argumẽtationẽ. Sed dicendum eſt conditionales multoties non tãtùm habere vim illatiuam, ſed etiam aſſertiuam, cum nimirum ſub conditione aliquid affirmant, vel promittunt, vt patet de iſta *ſi homo eſſet equus, eſſet rudibilis*, nam de iſta fertur iudicium non tantum quoad illationem; ſed etiam quantum ad aſſertionem, .i. quãtum ad ità eſſe, vel non eſſe, atque adeò vt sic propriam veritatem habebit.

Sed dices quomodo eadem oratio poteſt eſſe simul argumentatio, & propoſitio, cũ

hęc

hæc eſſentialiter ſit oratio enunciatiua, cui conuenit eſſe veram, vel falſam, argumentatio autem ſolum dici poteſt bona, vel mala, cum non ſit enunciatiua, ſed illatiua? Reſp. non eſſe inconueniens, quod eadem oratio materialiter ſub diuerſis formalitatibus pertineat eſſentialiter ad orationem enunciatiuam, & illatiuam, & ita ſe habet in propoſito conditionalis hypothetica; quatenus.n. includit vim conſequentiæ, dicitur illatiua, & quatenus ẽt præciſa vi cõſequentiæ aſſerit aliquid ita eſſe, vel non eſſe, non quidem per prædicationem vnius de alio, quia id pertinet ad cathegoricas, ſed per conexionem plurium ſimplicium factam per copulam hypotheticã, dicitur enunciatiua.

CAPVT VII.

De oppoſitione Cathegoricarum ſimplicium.

68 Cognita eſſentia, & multiplicitate propoſitionum, reſtat earum proprietates explanare, quæ ſunt Oppoſitio, Æquipollentia, & Conuerſio, & primo agemus de oppoſitione, poſtea de alijs, & adhuc prius de oppoſitione cathegoricarum ſimplicium, deindè modalium, & hypotheticarum.

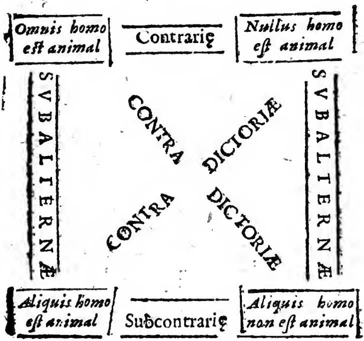
Oppoſitio itaque eſt *duarum propoſitionum vtroque extremo participantium eodem ordine ſecundum qualitatẽ, vel quantitatem, vel vtramq; repugnantiã*, ex quo patet, hic nos non loqui de oppoſitione reali rerum,

qualis eſt ea, quæ inter calorem, & frigus verſatur, nec de illa, quæ inter terminos reperitur, nam de hac egimus tract. præced. cap. 9. ſed de illa præcisè, quæ inter propoſitiones verſatur; neque oppoſitionem hic accipi in toto rigore, quia talis penes qualitatem tantùm attenditur in propoſitionibus; ita quod vna ſit affirmans, altera negans, vna vera, altera falſa, non autem penes quantitatem, non .n. in rigore vniuerſalis, & particularis opponuntur, cũ vna contineatur ſub alia, ſumitur ergo fuſè pro quacunque diuerſitate propoſitionum ſecundum qualitatem, vel quantitatẽ, & dicitur *repugnantia duarum propoſitionũ*, nam eadem enunciatio ſibi ipſi non aduerſatur. dicitur *vtroque extremo participantiũ*, .i. eodem ſubiecto, & prædicato, hæc nãq. ſunt extrema propoſitionis, & eodem modo in vtraque acceptis, ita quòd non varietur terminorum ſuppoſitio, appellatio, ampliatio, &c. ſed in vtraque ſumantur pro eodem ſignificato re, & nomine, vt ſeruetur terminorum vniuocatio cum eadem integritate, ne aliquis terminus ponatur in vna, qui non ſit in alia, pro eodem loco, & tempore, vt docet Scot. 2. d 2. q. 9. ſub S, vt in ſumma ſola variatio ſit in qualitate, aut quantitate propoſitionum, in cæteris ſunt prorſus vniformes. dicitur *eodem ordine*, quia propoſitionum vtroque extremo participantium, aliæ participant inuerſo ordine, vt homo eſt animal, animal eſt homo, aliæ eodem ordine, ita quod ſubiectum in vna ſit etiam ſubiectum in alia, & pariter

præ-

prædicatum vnius ſit quoque prædicatum alterius, vt homo eſt animal, homo non eſt animal, & hoc ſecundum requiritur ad oppoſitionem. dicitur *ſecundum qualitatem, vel quantitatem*, &c. quia ſecundum affirmationem, & negationem, vniuerſalitatē, aut particularitatem repugnantia propoſitionum attenditur.

69 Poſſunt autem quadrupliciter propoſitiones adinuicem repugnare, nam eſſe poteſt repugnantia maxima, itaquod opponatur, & in quantitate, & in qualitate, & hæc dicitur contradictoria oppoſitio; vel eſſe poteſt minima, itaquod in ſola quantitate repugnent, in qua non datur rigoroſa oppoſitio, & hæc appellatur ſubalterna, vel medio modo repugnare poſſunt, .ſ. in qualitate ſola, in qua attenditur vera oppoſitio, in quantitate autem conuenire, quæ ſi fuerit vniuerſalis dicitur oppoſitio cōtraria, ſi particularis, dicitur ſub contraria: ex quo ſequitur quadruplicem eſſe oppoſitionem, contradictoriam, contrariam, ſub contrariam. & ſubalternam, quarum prima eſt maxima, vltima minima, aliæ duæ mediæ, & ſingulæ ſunt explicandæ eum ſuis regulis, & legibus. Vt autem tota hæc doctrina de oppoſitione cathegoricarū ſimplicium à Tironibus percipiatur ſubſcriptā figuram ſolent illis proponere Sūmuliſtæ.

Contradictoria oppoſitio eſt repugnātia duarum propoſitionum in quantitate,& qualitate ſimul, itaquod vna ſit vniuerſalis affirmatiua,& alia particularis negatiua, vt omnis homo eſt albus, quidam homo non eſt albus, vel vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt nullus homo eſt albꝰ, quidā homo eſt albus; vbi notādū cū Tat. tr. 1. hic definiri cōtradictoriā oppoſitionē de ſubiecto communi, ideò licet iſtæ Sortes currit, Sortes non currit, non ſint vniuerſalis affirmatiua, & particularis negatiua, tamen ſunt veræ contradictoriæ, nam ſingularis affirmatiua, & ſingularis negatiua ſemper contradictoriè opponuntur, vt docet Ariſt. 1. Perhier. cap. 5. Lex verò contradictoriarum indiſpenſabilis eſt, quòd nō poſ-

ſunt

ſunt ſimul veræ eſſe, aut ſimul falſæ, ſed sẽper vna eſt vera, altera falſa, & fundatur in illo generali, & irrefragabili principio, *idem de eodem ſimul affirmari, & negari non poſſe*; in propoſitionibus autem contradictorijs idem prædicatum eodem modo cõparatur ad idem ſubiectum in vna affirmatiue, in alia negatiuè, ergo impoſſibile eſt vtramque eſſe veram.

Dices iſta contradicunt album, & non album, & tamen homo, inquantùm homo, nec eſt albus, nec non albus, ergo inter cõtradictoria dari poteſt medium. Reſp. aliud eſſe loqui de terminis, aliud de propoſitionibus contradictorijs, nam inter terminos, ſeu contradictoria incomplexa, ſi ſumãtur cum aliqua determinatione, vel ſyncathegoremate, vtique dari poteſt medium, vt probat argumentum, ſi tamen fiant propoſitiones dicendo, homo inquantum homo eſt albus, homo inquantùm homo non eſt albus (ſic .n. formari debent, vt ſint contradictoriæ, vt quod affirmatur in vna negetur in alia) prima eſt vera, altera falſa, ita Doctor 1. d. 2. q. 7. infra k K, & d. 4. q. 1. ſub E, & d. 5. q. 1. ſub L. & alibi ſæpè, & malè negat Caſil. cit. c. 7. præfatas propoſitiones eſſe contradictorias, licet .n. iſtæ non contradicant, *homo inquantum homo eſt albus, homo inquantum homo non eſt albus*, quia quod affirmatur in prima non negatur in ſecunda, & cum ipſa ſit affirmatiua de prædicato infinito, negatio tamen præpoſita copulæ negat in ſecunda, quod affirmabatur in prima, & ita conſtituit illam contradicto-

dictoriam primæ, nam illa affirmata albedinem eſſe de eſſentia hominis, quod iſta directè negat, vnde falſum eſt, quod ait Caſil hanc ſecundam affirmare carentiam, ſeu negationem albedinis eſſe de eſſentia hominis, quia hæc ſecunda propoſitio eſt negatiua de prædicato finito, vt autem affirmaret de homine carẽtiam albedinis deberet eſſe affirmatiua de prædicato infinito hoc modo *homo inquantum homo eſt non albus*. Eadem de cauſa malè negant Arriaga diſp. 2. n. 36. & Ouuied. has eſſe contradictorias *Petrus eſſentialiter eſt albus, Petrus eſſentialiter non eſt albus*, ea fretus ratione, quia vtraque falſum affirmat prima albedinem eſſe de hominis eſſentia, & ſecunda negationem illius. Nam re vera ſecunda propoſitio non eſt affirmatiua, ſed negatiua eius, quod affirmatur in prima.

Obſeruandum tamen eſt meliorem modum contradicendi, ne deceptio contingat, eſſe, ſi in negatiua propoſitione negatio nõ ſolum copulæ præponatur, verumetiã aduerbio, & cuicunq; syncathegorematì, q̃ affirmatiuam afficiebat, ita n. fiet, vt verè opponantur, & quidquid in vna affirmatur, in alia negetur, nam de rigore ſermonis negatio ſolum negat, quæ poſt ſe inuenit, non quæ ante ſe: Hac de cauſa hæ non cõtradicunt *Petrus ſemper ſtudet, Petrus ſemper non ſtudet*, cum poſſint ſimul eſſe falſæ ex hypotheſi, quod interdum ſtudeat, interdum non, quare potius ſunt contrariæ, vt igitur contradicant, ſic debent fieri *Petrus ſemper ſtudet, Petrus non ſemper ſtudet*,

nam

nam cum *non ſemper* æquiualeat *aliquando non*, ſicut *non omnis* æquiualet *aliquis non*, ſenſus ſecundæ eſt *Petrus aliquando non ſtudet*, quæ ideo opponitur primæ, quæ faciebat ſenſum vniuerſalem quoad tempus, & ideò nunquam eſſe poſſunt simul veræ, vel falſæ. Dices hæ poſſunt eſſe simul veræ *homo ſemper ſtudet, homo non ſemper ſtudet*, si Petrus v.g. ſemper ſtudeat, & Paulus nō ſemper ſtudeat. Reſp. id verum eſse, quia illæ propoſitiones ſunt ſubcontrariæ, quia terminus eſt communis, qui in materia cōtingenti æquiualet particulari, ac proindè ambæ verificari poſſunt, cum non sint de eodem ſubiecto; quot autem conditiones requirantur, vt duæ propoſitiones inuicem contradicant, vide Tatar. lib. 1. Perhier. q. 3. dubit. 2. & alios Summuliſtas.

70 Contraria oppoſitio eſt repugnantia duarum propoſitionum vniuerſalium in qualitate, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, & ad hanc ſpectāt propoſitiones indefinitæ, ſi ſint in materia neceſſaria, aut impoſſibili, quia ſic æquiualēt vniuerſalibus, quæ autem conditiones requirantur, vt duæ ſint contrariæ, vide Tatar cit. dub. 1. Lex iſtarum eſt, quod in nulla materia poſſunt ambæ ſimul eſſe veræ, benè tamen ſimul falſæ in materia contingenti, vt patet in allato exemplo: in materia verò neceſſaria, aut impoſſibili ſemper vna eſt vera, & alia falſa, vt omnis homo eſt animal, nullus homo eſt animal; non poſſunt ambæ ſimul eſſe veræ, quia alioqui contradictoriæ poſſunt eſſe ſimul veræ, nā ſi duæ alla-

allatæ eſſent veræ, etiam hæ duæ eſſent veræ, omnis homo eſt animal, & aliquis homo non eſt animal, ex vniuerſali ſi quidem negatiuá vera, nullus homo eſt animal, poteſt inferri particularis negans, aliquis homo non eſt animal; poſſunt tamen eſſe ſimul falſæ in materia contingenti,. i. quia ex falſitate propoſitionis vniuerſalis non rectè infertur in tali materia falſitas particularis, v.g. ex hac falſa omnis homo eſt albus, non ſequitur hanc eſſe falſam aliquis homo eſt albus, quia prædicatum contingẽs poteſt conuenire vni ex inferioribus ſubiecti, licet non omnibus; in neceſſaria verò, aut impoſſibili non poſſunt eſſe ſimul falſę, quia in his prædicatum omnibus conuenit inferioribus, aut nulli. Sed dices, contradictoriæ in nulla materia queunt eſſe ſimul veræ, vel falſę, quia affirmatiua totaliter per negatiuam remouetur, ſed hoc idem in cõtrarijs euenit, quia hæc propoſitio omnis homo eſt animal totaliter per hanc remouetur nullus homo eſt animal, & inter eas nullum relinquitur medium. Reſp. affirmatiuá vniuerſalem vt ſic, non remoueri totaliter per negatiuam vniuerſalem, vt benè hic notarunt Complut. nam inter omne, & nullũ mediat aliquis, atque ita vniuerſalis affirmatiua, & vniuerſalis negatiua verè habent medium, interdum tamen ratione materiæ, naturalis .ſ. vel impoſſibilis medium non admittunt, vt patet in exemplo allato in argumento, eadem .n. ratione, qua verum eſt aliquem hominem eſſe animal, verũ eſt etiam ratione materiæ omnem hominem

eſſe

eſſe animal, hinc dicimus in materia impoſſibili, vel naturali duas contrarias non poſſe eſſe ſimul falſas.

Subcontraria oppoſitio eſt repugnantia duarum enunciationum particularium in qualitate, vt quidam homo eſt albus, quidã homo non eſt albus. Lex earum eſt poſſe eſſe ſimul veras in materia contingenti; vt patet in allato exemplo: & ratio eſt, quia idem prædicatum non affirmatur, & negatur de eodem ſubiecto determinato, aliter eſſent contradictoriæ. Non poſſunt tamen ſimul eſse falſæ, alioqui ſequeretur contradictorias ſimul eſſe falſas, nam ex falſitate particularis rectè infertur falsitas vniuerſalis, eo n. ipſo quod prædicatum remouetur ab aliquo inferiori ſubiecti, nõ amplius conuenit illi ſubiecto vniuerſaliter ſumpto; ergo ex his duabus ſub contrarijs aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus inferrentur hæ contradictoriæ ſimul falſæ, omnis homo eſt albus, & aliquis homo nõ eſt albus, tum quia vt affirmatiua eſset falſa, nullus homo deberet eſse albus, & ſic negatiua tunc eſset vera.

Subalterna denique oppoſitio eſt repuguantia duarum propoſitionũ in ſola quantitate, vt vniuerſalis affirmatiua cum partilari affirmatiua, vel vniuerſalis negatiua cũ particulari negatiua: lex earum eſt, quod ſi vniuerſalis ſit vera, particularis etiã erit vera, non tamen è conuerſo, nisi in materia neceſsaria; ratio eſt, quia ex vniuerſali vera poteſt inferri particularis, non è contra, quia ſi prædicatum conuenit omnibus inferio-

dem, non nominis tantum, nec rei tantum, ſed rei, & nominis ſimul, ergo quia ſubalternæ non opponuntur ſecundum affirmationem, & negationem, & poſsunt ambæ eſse ſimul veræ, & ſimul falſæ, vt patet ex regulis earum, immo vna illarum, ſ. vniuerſalis continet aliam, quæ eſt particularis, qui n. aſserit omnem hominē eſse animal, conſequenter aſserit aliquem hominem eſſe animal: ſanè non erunt verè, & in rigore oppoſitæ. Et parum refert, quod vna ſit vniuerſalis, altera particularis, quia in quantitate non datur vera oppoſitio, & quantitas maior minori non repugnat, quarè ſubalternæ dici debent potius diuerſę quantitatis, quam oppoſitæ; vndè, & contradictoriæ ipſę non verè dicuntur opponi ratione quantitatis vniuerſalis, & particularis, ſed prçcisè ratione qualitatis, affirmationis nimirum, & negationis, falſitatis, & veritatis. Quia verò ſubcōtrariæ, licet ſint affirmantes, vel negantes, non tamen ſunt de vno, & eodem ſubiecto ſecundum rem, ſed tantum ſecundum vocem, alioquin non poſsent eſse ſimul verę, cum de eodē ſubiecto nō poſſit idem affirmari, & negari, ideò non ſunt verè oppoſitę: vndè quando dicimus *quidam homo eſt albus, quidam homo non eſt albus*; eſt idem ſubiectum in vtraque tātum ſecundum vocem, non tamen ſecundū rem, quia in prima ſupponit v. g. pro Petro, qui eſt albus, & in alia pro alio, ſ. Paulo qui non eſt albus. Quod ſi ſupponerent pro eodem homine, tunc non erunt ſubcontrarię, ſed contradictorię propoſitiones,

nes, nam affirmatio, & negatio de ſubiecto ſingulari pertinet ad oppoſitionē cōtradictoriam, vt diximus, & facerent hunc ſenſum, hic homo eſt albus, hic homo non eſt albus. Ex quo ſequitur duas tantum eſſe ſpecies oppoſitionis in rigore, .ſ. contradictoriam. & contrariam, in his .n. ſolū, quod vna negat, altera affirmat; nihilominus Petrus Hiſp. & cęteri omnes Summuliſtę inter oppoſitiones recenſent etiam ſubcontrariam, & ſubalternam, eo quod inſeruiant ad conficiendam figuram oppoſitarum, & quia ſumunt oppoſitionem latè pro quacunque diuerſitate, vt notat Caſil. cit. cap. 7.

In fine obſeruandum eſt ſigna quantitatis propoſitionum, quę ſunt quattuor, omnis, nullus, quidam, quidam non, ex quibus duo priora ſunt vniuerſalia, alia duo poſteriora particularia, inter ſe habere omnes oppoſitiones, quę in enunciationibus reperiri valent, nam *omnis, & nullus* ſunt notę contrarię, *aliquis & aliquis non*, ſubcontrarię, *omnis, & aliquis, nullus, & aliquis non*, ſunt ſubalternæ, demum *omnis, & aliquis non, nullus, & aliquis*, contradicentes; Ac etiam in ſignis mixtis ex vniuerſali, & particulari ſuo modo reperitur oppoſitio, quia .n. alia ſunt magis vniuerſalia, vt vterque, & neuter, alia magis particularia, vt alter, alter non, ideò vterque, & neuter opponuntur contrariè, neuter verò, & alter, & ſimiliter vterque, & alter non, contradictoriè, alter verò, & alter non, ſubcontrariè, denique vterque, & alter; aut neuter, & alter non, ſubalternè opponuntur.

CA-

CAPVT VIII.

De Aequipollentia, & Conuerſione cathegoricarum ſimplicium.

72 ÆQuipollentia ad explicandas propoſitiones obſcuriores inſeruit,& dignoſcendam vnius propoſitionis ad alteram, cui æquiualet in ſignificato, etſi verbis ſit diuerſa, conſequentiam, & definitur, quod *ſit duarum propoſitionum oppoſitarum æquiualentia in ſignificato ob negationem ſubiecto earum præpoſitam, vel poſtpoſitam, vel præpoſitam,& poſtpoſitam ſimul*, vndè negatio eſt, quæ propoſitiones oppoſitas reddit in ſenſu æquiualentes,cum .n. ſit malignantis naturæ, vt aiunt logici, & tollat, quicquid poſt ſe inuenit, hinc eſt, quod ſi inuenit propoſitionem affirmatiuam; reddit negatiuam, ſi vniuerſalem reddit particularē, & è contra,dummodo neganter accipiatur, & non infinitanter,atque ita facit propoſitiones oppoſitas æquipollere, & diuerſimodè iuxta diuerſam diſpoſitionem illius circa ſubiectum illarum,nam præpoſita facit vno modo æquipollere, poſtpoſita facit æquipollere alio modo, & ideò ad dignoſcendam variam propoſitionum æquipollētiam tres ſolent dari regulæ hoc vno verſu contentæ. *Præ contradic, Poſt contra, Præ poſtque ſubalter.*

Præ contradic ſignificat primam regulam, .ſ.quod negatio præpoſita ſubiecto propoſitionis,& illius ſigno, reddat illam ſuæ cōtradictoriæ æquipollentem, vt hæc *omnis*

homo

homo eſt albus fit æquipollens huic *aliquis homo non eſt albus*, ſi præponas negationẽ, & dicas *non omnis homo eſt albus*, & ſi huic propoſitioni, aliquis homo non eſt albus, præponas negationem dicendo, non aliquis homo non eſt albus, fit æquipollens ſuæ cõtradictoriæ, quæ eſt, omnis homo eſt albus; ratio eſt, quia negatio, vt dicebamus, deſtruit omne, quod poſt ſe inuenit, & oppoſitum ponit. *Poſt contra* ſignificat ſecundam regulam, .ſ. quod negatio poſtpoſita ſubiecto vniuerſalis facit illam æquipollentem ſuæ contrariæ, v.g. omnis homo eſt albus, ſi poſtponas negationem ſubiecto dicendo, omnis homo non eſt albus, æquipollet ſuæ contrariæ, quæ eſt, nullus homo eſt albus, & hæc alia, nullus homo eſt albus, ſi ſubiecto poſtponas negationem dicendo, nullus homo non eſt albus, æquiualet illi, omnis homo eſt albus, quæ eſt ſua contraria. *Præpoſtque ſubalter* ſignificat tertiam regulã, .ſ. quod negatio præpoſita, & poſtpoſita ſubiecto facit illam ęquipollere ſubalternæ, vt omnis homo eſt albus, si eius ſubiecto præponas, & poſtponas negationem dicendo, non omnis homo non eſt albus, æquipollet ſuę ſubalternę, quę eſt, quidam homo eſt albus, & hęc rurſus illi ęquipollet, si eius ſubiecto prępονas, & poſtponas negationem dicendo nõ quidam homo non eſt albus; vt autem facilius ęquipollentia propoſitionum dignoſcatur, & memorię mandetur, notarum, ſeu signorũ propoſitionis aduertere debemus ęquipollentiam, quę his verſibus continetur,

nam

nam illa ex iſta dependet.

Non omnis, quidam non, omnis non, quaſi nullus

Non nullus, quidam, ſed nullus non, valet omnis

Non aliquis nullus, non quidam non, valet omnis.

Non alter, neuter: neuter non, præſtat vterq;

73 Reſtat tamen adhuc difficultas de modo, quo ſubcontrariæ fieri poſſint ęquipollentes, Casilius cap.8. cum quibuſdam alijs inquit pro ęquipollentia ſubcontrariarum deſeruire poſſe regulam datam pro ęquipollentia contrariarum, quod nimirum poſtponatur negatio; At ſi regulam illam applicemus, inutilem eſſe patebit, accipiamus v g. has duas ſubcontrarias, *quidam homo currit, quidam homo non currit*, ſi negationem poſtponamus ſubiecto primæ dicendo, quidam homo non currit, iam non erit ęquipollens, ſed penitus eadem cum ſua ſubcontraria, ſi ſecundę poſtponas negationem, neque ob id ęquipollentiam cũ prima adinuenies, ſed fiet inutilis repetitio negationis dicendo quidam homo non, non currit, ergo negatio poſtpoſita inepta eſt pro ęquipollentia ſubcontrariarum. Sed neque valet præpoſita, nam ſi pręponatur primæ dicendo, non quidam homo currit, idem erit, quod nullus homo currit, ſi pręponatur ſecundæ dicendo, non quidam homo non currit, idem erit quod omnis homo currit. Neque tandem ſi præponatur, & poſtponatur ſimul, nam ſi id fiat in prima

dicendo, non quidam hòmo non currit, idē valet, quod omnis homo currit; ſi fiat in ſecunda, fit inutilis repetitio negationis, dicendo, non quidam homo non, non currit, ergo quocunque modo diſpoſita negatio nequit facere ſubcontrarias ęquipollentes; hac de cauſa Summuliſtę communiter negant ęquipollentiam in ſubcontrarijs reperiri poſſe, ità Sot. lib. 3 ſumm. c. 4. Villalp. lib. 2. cap. 8. Ioan. de S. Thom. c. 18. Roccus lib 1. cap. 14. Hieron. Pla. & alij.

Sed cum ęquipollentia communiter inter proprietates propoſitionis enumeretur planè omnibus conuenire debet, & potius enitendum erit inuenire modum applicandi vnam ex tribus allatis regulis pro ęquipollentia ſubcontrariarum, quam abſolutè negare proprietatem hanc illis conuenire; poterit igitur applicari ſecunda regula poſtponendo nimirum negationem, non aduerbialiter, ſed nominaliter. ſ. *nullum*, vt aduertit Fonſec. cit. cap. 7. & ſequitur Blanc. ſect. 18. ſi .n. ſubcontrarię affirmanti v. g. quidā homo eſt albus apponas poſt eius ſubiectū negationem *nullum* faciet, hanc *quidam homo nullum eſt album* hęc autem ęquipollet illi *quidam homo non eſt albus*, & ſi huic ſubcontrarię neganti poſtponas negationem *nullum* dicendo, quidam homo non nullum eſt album ęquipollet affirmanti quidam homo eſt albus; Quod ſi etiam poſtponeres negationem verbaliter hoc modo *quidam homo non eſt non albus* adhuc æquipollebit affirmāti *quidam homo eſt albus*, atque ità per tres pręfatas regulas habemus modum

inueniendi ęquipollentiam in omnibu propoſitionibus.

74 *Quares*, an propoſitio affirmatiua de prædicato infinito æquipolleat negatiuæ de prædicato finito, & è contra, ita quod ex vna poſſit alia inferri, vt Petrus non eſt iuſtus, ergo eſt non iuſtus, & è contra. Reſp. quod Ariſt. 1. Perhier. c. 1. ita docuiſſe videtur, nam ibi abſolutè dicit ex negatiua de prædicato finito inferri poſſe affirmatiuam de prædicato infinito, & è contra, tamen poſteą 1. Priorum. c. vlt. illam regulam limitat, quod non valet in prædicatis compoſitis, non. n. ualet, lapis non eſt lignum album, ergo eſt lignum non album: quia affirmatur lignum in ſecunda, quod nō affirmabatur in prima: quam limitationem ex Ariſt. etiã Scotus memorat 1. d. 4. q. 1. ad 3. E. & 3. d. 3. q. 1. ſub G, docet etiam non valere in prædicatis ſimplicibus accidentalibus arguere à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de infinito v. g. Antichriſtus non eſt crudelis, ergo eſt non crudelis, nam ſecunda ratione affirmatæ copulæ, & prædicati contingentis importat exiſtentiam ſubiecti, vbi prima de exiſtẽtia ſubiecti nihil curat; ſubdit tamen poſſe conſequentiam tenere, ſi in negatiua arguatur cũ conſtantia ſubiecti hoc modo, Antichriſtus non eſt crudelis; & Antichriſtus eſt, ergo eſt non crudelis; vndè quia in propoſitionibus in materia neceſſaria, vel remota non requiritur exiſtentia ſubiecti, valebit abſolutè conſequentia ex vna ad aliam, v. g. homo non eſt animal, ergo homo eſt non ani-

mal, homo non eſt lapis, & hęc eſt communis doctrina Summuliſt. Tatar. tamen lib. 2. Perhier q. 1. §. *dubitatur primò*, inquit, quod etiam in prædicatis ſimplicibus accidẽtalibus conſequentia tenet à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de infinito, quia licet album v. g. aut nigrum ſupponat exiſtentiam ſubiecti, non tamen illud neceſſariò ſupponit non album, & non nigrũ, immo ſunt negationes extra genus conuenientes indifferenter tàm enti, quam non enti, vndè dum dicimus, Chymera non eſt alba, ergo Chymera eſt non alba, ſenſus eſt, quod Chymera eſt ens, vel non ens, quod eſt non album, & hæc doctrina videtur à Scoto inſinuata 1. d. 28. q. 2. § *ad arg. huius quæſtionis*, vbi ait in ſimplicibus affirmatiuam de prædicato infinito ſequi ad negatiuam de prædicato finito, vbi illud prædicatum infinitum ſignificat negationem extra genus; quid autem ſit negatio in genere, & extrà genus, & quomodo differant docet Doctor eleganter p. d. 23. q. vn. H.

Hanc ſententiam ſequuntur quicumque affirmant nomen infinitum verificari tam de his, quæ ſunt, quam quæ non ſunt iuxta illa, quæ docuimus de nomine infinito c. 1. huius trac. & fuit doctrina Ariſt. 1. de interp. c. 1. dum inquit, *non homo non eſt nomen, quia ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt*, & probatur ex ratione ipſius nominis infiniti, quia hoc non ponit in ſubiecto, niſi negationem illius, cui adiungitur negatio. ſed negatio, vt verificetur, non exigit exiſten-

ſtentiam,aut poſſibilitatem ſubiecti, quia nihil prorſus ponit in eo,ergo,&c.& ita ſẽtiunt de nomine infinito antiquiores omnes Boet. Ammon. D. Tho. 1. de interp. c. 1. & recentiores ferè omnes ibidem Tol. Ruu. Amic. & alij; & videtur etiam ita ſentire Scot. 2. Perhier. q. 5. in fine, vbi ait affirmatiuam de prædicato infinito tot modis verificari, quot negatiua de prædicato finito; eſſe .n. non hominis non plus ponit, quam non eſſe hominis.

Sed obijcit Sotus lib. 2. Summ. c. 1. nomẽ infinitum non verificari de non exiſtentibus,& impoſſibilibus,quia ſecundum regulam Summuliſt. propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponente, .i. non exiſtente eſt falſa,& 1. prio. c. vlt. docet Ariſt. valere conſequentiam à propoſitione de 3. adiacẽte ad 2 adiacens, non valeret aũt, ſi ſubiectum non exiſteret,quia eſt 2. adiacens dicit exiſtentiam ſubiecti. Addit Arriag. diſp. 13. Log. ſect. 3. quod licet poſſit de chymera dici,quod *non eſt homo*, non tamen dici poteſt, quod *eſt non homo*, quia id ſignificat eſſe aliquid, quod non ſit homo, hęc .n. negatio confuſè dicit omnia alia ab homine, chimera autem neq. eſt homo, neq. aliquid ab homine diſtinctum.

℞. Regulam illã Summul. valere tantum in propoſitionibus accidentalibus, in quibus copula vnit ſubiecto formam aliquam poſitiuam ſecundum actualem exiſtentiam extremorum,non autem in propoſitionibus neceſſarijs, aut illis, quæ ſimplicem enunciant negationem, & nihil poſitiuum po-

 nunt

ſunt in ſubiecto, vt eſt propoſitio conſtituta ex nomine infinito, ſic etiam cum ait Ariſt. valere conſeq. à propoſitione de 3. adiacente ad 2.loquitur de illis propoſitionibus accidentalibus, quia accidens nō poteſt conuenire ſubiecto, niſi exiſtenti. Ad Arriag. falſum eſt nomen infinitum, vt *non homo* ſignificare omnia alia ab homine,quia formaliter non ſignificat, niſi negationem rei ſignificatæ per nomen, cui adiungitur: poteſt tamen concedi,quod illa omnia connotet materialiter tanquam ſubiecta, quibus applicari poteſt.

75 Conuerſio propoſitionum eſt per extremorum commutationem ſubiecti in prædicatum, & prædicati in ſubiectum vnius ad aliam neceſſaria conſequentia ſeruata eadē ſemper qualitate,& veritate, .i.quod maneat copula affirmatiua, & negatiua vtrobique, & vtraque ſit vera,vt v.g.aliquis homo eſt animal,ſic conuertitur, aliquod animal eſt homo; propoſitio, quæ conuertitur,dicitur conuerſa, altera, quæ ex illa infertur, & in quam conuertitur, dicitur cōuertens. Triplex ſolet aſſignari conuerſio, ſimplex, per accidens, & per contrapoſitionem,prima fit, quando nec quātitas mutatur, nec qualitas, & ideò dicitur conuerſio ſimpliciter,totalis,& mutua,& hoc modo duo propoſitionum genera conuertuntur, vniuerſalis negatiua in vniuerſalem negatiuam,vt nullus lapis eſt homo, ergo nullus homo eſt lapis: & particularis affirmatiua in particularem affirmatiuā,vt quidā homo eſt animal, ergo quoddam animal eſt

ho-

homo. Secunda conuerſio fit mutata quantitate vniuerſali in particularem, & ſic duo propoſitionum genera, conuertuntur, vniuerſalis affirmatiua in particularem affirmatiuam, vt omnis homo eſt animal, ergo aliquod animal eſt homo, & vniuerſalis negatiua in particularem negatiuam, vt nullus homo eſt lapis, ergo quidam lapis non eſt homo, & ideo dicitur conuerſio partialis, & non mutua: vbi nota vniuerſalem affirmatiuam poſſe etiam ſimpliciter conuerti in terminis conuertibilibus, vt omnis homo eſt rationalis, ergo omne rationale eſt homo, & vniuerſalem negatiuam poſſe ſimpliciter conuerti, & etiam per accidẽs, quia particularis continetur ſub vniuerſali. Tertia fit, cùm infinitantur extrema, & ideò dicitur per contrapoſitionem, quia fit per terminos infinitos, qui finitis cõtraponuntur, & ſic conuertuntur vniuerſalis affirmatiua in vniuerſalem affirmatiuam, & particularis negatiua in particularem negatiuam, vt omnis homo eſt animal, ergo omne non animal eſt non homo, aliquis homo non eſt albus, aliquod non album non eſt non homo, & propriè non eſt conuerſio (niſi ſecundum ſenſum) quia non manent extrema eadem.

76 Regula communis omnibus conuerſionibus, vt benè fiant, eſt, quod in vtraque propoſitione, .i. conuerſa, & conuertente, ſeruentur ſemper eadem ſuppoſitio, & aliæ terminorum affectiones, propterea vitioſæ ſunt hæ conuerſiones, aliqua ſpecies eſt leo, ergo aliquis leo eſt ſpecies, aliquis dormiẽs

eſt excitatus, ergo aliquis excitatus eſt dormiens, in prima .n. variatur ſuppoſitio, in ſecunda variatur ſtatus, & ſic de alijs; vt verò hæc omnia facilius intelligantur quattuor vocales deſignatæ ſunt. A. E. I. O. quarum prima ſignificat vniuerſalem affirmatiuam, ſecunda vniuerſalem negatiuam, tertia particularem affirmatiuam, quarta particularé negatiuam; quod his carminibus exprimi ſolet.

Aſſerit A, negat E, ſunt vniuerſaliter amba,
Aſſerit I, negat O, ſunt particulariter amba.

Ex his vocalibus quibuſdam adiectis conſonantibus pro integritate dictionum tres ſunt conſtitutæ dictiones *Feci, Eua, Aſto*, in quibus omnes comprehenduntur conuerſiones, & his verſibus indicantur.

Feci ſimpliciter conuertitur; Eua per acci,
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota.

Vndè ly *Feci*, denotat, quod vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua ſimpliciter conuertuntur, *Eua* ſignificat, quod vniuerſalis negatiua poteſt etiam per accidens conuerti, vniuerſalis autem affirmatiua per accidens ſolum loquendo vniuerſaliter. *Aſto* demum ſignificat, quod vniuerſalis affirmatiua, & particularis negatiua cõuerti poſſunt per contrapoſitionem. Obſeruandum tamen eſt in conuerſione ſimplici, quod ſi prædicatum implicitè continеatur in copula, vt accidit in propoſitionibus de 2. adiacente, tunc reſolui debet verbum in ſuum ſignificatum hoc modo,

omne

omne animal ſentit, ergo omne ſentiens eſt animal, equus currit, ergo aliquod currens eſt equus : in propoſitione verò conſtante terminis obliquis debet etiam fieri aliqua circumlocutio hoc modo, vt v.g. hic liber eſt Petri, ergo aliqua res Petri eſt hic liber.

Quæres quomodo conuertantur propoſitiones ſingulares, ac indefinitæ?

Reſp. quod conuertũtur ſimpliciter, vt v. g. Petrus currit conuertitur in hanc aliquod currens eſt Petrus, idem dicendum de indefinitis, quarum ſubiectum eſt terminus communis ſimpliciter ſupponens, & pro ſuo immediato ſignificato, vt animal eſt genus, ergo aliquod genus eſt animal, homo eſt ſpecies, ergo aliqua ſpecies eſt homo.

CAPVT IX.

De oppoſitione, æquipollentia, & conuerſione cathegoricarum modalium, ac etiam hypotheticarum.

77 Oppoſitio in modalibus attendi debet penes modum, ſi nimirũ fuerit vniuerſalis, aut particularis : affirmatiuus, vel negatiuus, diximus autem ſupra cap. 5. quod *neceſſe* eſt modus vniuerſalis, affirmatiuus, vndè aſſimilatur ſigno *omnis*; *impoſſibile* eſt modus vniuerſalis negatiuus, & aſſimilatur ſigno *nullus*: *contingens* autem, ſeu *poſſibile* eſt modus particularis affirmatiuus, & aſſimilatur ſigno *aliquis*, & tandem *poſſibile non*, ſeu *contingens non* eſt modus particularis negatiuus, & aſſimila-

tur ſigno *aliquis non*, quod breuiter his ver ſibus exprimi ſolet.

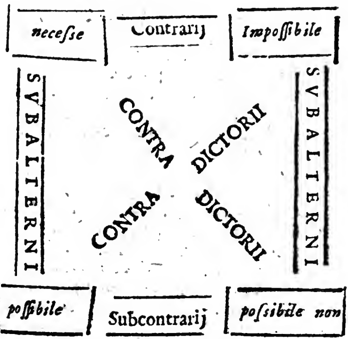
Omnis neceſſe valet, impoſſibile nullus.

Poſſibile quidam, quidam non, poſſibile nõ.

Cum igitur hi modi per omnia aſſimilẽtur prædictis ſignis, conſimili etiam modo contingit in eis oppoſitio, & ideò ſicut cõtrariantur *omnis*, & *nullus*, ità *neceſſe*, & *impoſſibile*, & ſicut ſubcontrariantur *quidã*, & *quidam non*, ità ſubcontrariantur *poſſibile*, & *poſſibile non*, & rurſus ſicut contradicunt *nullus*, & *quidam*, *omnes*, & *quidam non*, ità contradicunt *impoſſibile*, & *poſſibile*, ſeù *contingens*, item *neceſſe*, & *poſſibile non*, *ſeu contingens non*, Et tandem ſicut *omnis*, & *aliquis*, *nullus*, & *aliquis non* ſubalternantur, ita etiam *neceſſe*, & *poſſibile*, ſeu *contingens*, ac *impoſſibile*, & *poſſibile nõ*, ſeu *contingens non*. Exemplum ſit in modali de dicto ſingulari, vt res percipiatur facilius, contrariæ ſunt, Petrum currere eſt impoſſibile, Petrum currere eſt neceſſe, quia prima eſt vniuerſalis negatiua, ſecunda vniuerſalis affirmatiua; contradictoriæ ſunt Petrum currere eſt impoſſibile, Petrũ currere eſt poſſibile, ſeu contingens, quia hæc eſt particularis affirmatiua, illa vniuerſalis negatiua; ſubcontrariæ ſunt, poſſibile eſt Petrum currere, poſſibile non eſt Petrũ currere, quia ambæ ſunt particulares, prima affirmatiua, altera negatiua; ſubalternæ demum ſunt neceſſe eſt Petrum currere, poſſibile eſt Petrum currere, quia ambæ ſunt affirmatiuæ, vna vniuerſalis, altera particularis. Pariter in modalibus diuiſis vt

fiat

fiat oppoſitio, attendi debet quantitas modi, & ſi fuerit modalis diuiſa de ſubiecto communi debebit etiam attendi quantitas dicti. Vt autem doctrina hæc de oppoſitione horum modorum facilius percipiatur, hoc ſchema proponitur.

78 Æquipollentia in modalibus fit ſicut in ſimplicibus, præponendo negationem, vel poſtponendo, vel præponendo, & poſtponendo ſimul, tunc autem in modalibus præponitur negatio, quando negatur modus, tunc poſtponitur, quando negatur dictum, tunc demum poſtponitur, & præponitur, cum negatur vtrumque, conſtituendo nempè negationem ex parte dicti, & modi ſimul; v.g. hæ ſunt contradictoriæ, poſ-

...bile eſt Petrum currere, impoſſibile eſt Petrum currere, ſi in prima negationem præponas dicendo, non eſt poſſibile Petrum currere, tunc æquipollet ſecundæ, quod ſi ſecundæ præponas negationem dicendo, non eſt impoſſibile Petrum currere, ſtatim æquipollet primæ, ſic etiam contrarias, & ſubalternas æquipollentes inuenies, ſi alias regulas applicabis. Vt autem iuxta prædictas regulas quiſque dignoſcere poſſit oppoſitionem, & æquipollentiam modalium, aſſignari ſolent quattuor dictiones *Purpurea, Illiace, Amabimus, Edentuli*, in quibus notandæ ſunt quattuor vocales A. E. I. V. nam prima indicat propoſitionem modalẽ affirmatiuam de dicto, & modo, ſecunda negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo, tertia affirmatiuam de dicto, & negatiuam de modo, quarta negatiuam de vtroque, quod his exprimitur carminibus.

Deſtruit V totum, ſed A confirmat vtrũq;
Deſtruit E dictum, deſtruit I q; modum.

Inſuper in vnaquaque ex ſupradictis dictionibus quattuor reperiuntur ſyllabę, quarum prima in ſingulis petit modũ poſſibile, ſecunda contingens, tertia impoſſibile, quarta neceſſe; vt autem rectè ex his dictionibus conſtituatur figura modaliũ quatuor effici debent anguli, itaut in duobus ſuperioribus ſint *Purpurea*, & *Illiace* cum modalibus eis correſpondentibus, & in inferioribus *Amabimus*, ac *Edentuli*, sic .n. facilè dignoſces oppoſitionem, & æquipollentiam modalium, omnes .n. propoſitiones ſub eadem dictione contentæ ſunt in-

ter

ter ſe æquipollentes, contentæ vero di-
uerſis dictionibus inuicem opponuntur, nã
propoſitiones, quæ fiunt in Purpurea, &
Illiace opponuntur contrariè, quæ in Ama-
bimus, & Edentuli ſubcontrariè, quæ in
Purpurea, & Edentuli, ac pariter, quæ in
Illiace, & Amabimus contradictoriè, &
tandem, quæ fiunt in Purpurea, & Amabi-
mus, & ſimiliter, quæ in Illiace, & Edentuli
opponuntur ſubalternè. Ad cuius rei maio-
rem intelligentiam pro Tyronibus propo-
nimus hic figuram conſtructam in dictis de
termino ſingulari pro modalibus compo-
ſitis, quæ vt inſeruiat pro diuiſis conſtitui
debet in dictis de termino communi.

Pur-

79 Conuerſio tandem modalium eſt eadem ferè, ac conuerſio ſimplicium, nam generaliter loquendo conuertuntur ratione dicti, non ratione modi, vnde regulariter modi inuariati manent tàm in modali compoſita, quàm diuiſa, & ſola dicta variãtur, & ideò regulæ iam aſſignatæ pro conuerſione ſimplicium inſeruire modò poſſunt pro conuerſione modalium, & ſic hæc vniuerſalis affirmatiua omnis homo neceſſariò eſt animal, quę eſt modalis diuiſa, conuertitur in hanc particularem affirmatiuam, aliquod animal neceſſariò eſt homo, conuerſione per accidens: & hæc particularis affirmatiua, aliquem hominem eſſe album eſt poſſibile, quæ eſt modalis compoſita, conuerſione ſimplici in hanc conuertitur, aliquod album eſſe hominem eſt poſſibile, & ſic de alijs, alia de modalibus miſſa facimus, vt inutilia & potius deterrentia Tyronum ingenia, quam iuuantia; ſolum tademus regulam in fine cap. eas reducendi ad ſuas de ineſſe.

80 De Hypotheticis verò propoſitionibus, quia cap. 6. dictum eſt non habere propriam quantitatem diuerſam à quantitate ſimplicium, ideò inter ipſas à Summuliſtis non niſi oppoſitio contradictoria ſolet aſſignari, quæ generatim fit præponendo negationem toti propoſitioni itaut cadat ſupra copulam principalem, vt v.g. Si Petrus ſtudet, erit doctus, contradicit huic, Non ſi Petrus ſtudet erit doctus, & ità præſertim Delphinus adnotauit de interp. cap. de prop. oppoſ. vbi proindè negat poſſe hypothe-

nerrus contrariè opponi, ſubcōtrariè aut ſubalternę. Sed quia cap. cit. diximus copulatiuas, & diſiunctiuas quodam modo propriam habere quantitatem, quia *&* eſt nota vniuerſalitatis, *vel* eſt nota particularitatis, nam ſi dicimus, & Petrus ſtudet, & Paulus ſtudet, hæc propoſitio reddit hunc ſenſum, vterque ſtudet, hoc autem ſignum mixtum redolet vniuerſalitatem, vt dictum eſt cap. 7 in fine; ſi verò dicimus, vel Petrus ſtudet, vel Paulus ſtudet, hæc propoſitio reddit hunc ſenſum, alter illorum ſtudet, hoc autem ſignum notat particularitatem; Hac de cauſa in copulatiuis, & diſiunctiuis prę̨ter contradictoriam aſſignari etiam poterit oppoſitio contraria, ſubcontraria, & ſubalterna, qualis reperitur in ſignis mixtis, quibus æquiualent, iſta igitur, *& Petrus ſtudet, & Paulus ſtudet*, erit contraria huic, *nec Petrus ſtudet, nec Paulus ſtudet*, quia prima eſt vniuerſalis affirmatiua cuius ſenſus eſt, vterque ſtudet, ſecunda vniuerſalis negatiua, cuius ſenſus eſt, neuter ſtudet: ex dictis autem c. 7. hæc ſigna opponuntur cōtrariè: erit verò contradictoria huic, vel Petrus non ſtudet, vel Paulus non ſtudet, nam ſenſus huius eſt, quod alter nō ſtudet, quod eſt ſignum particulare negatiuū: & ſic etiā adinuenies oppoſitionem ſubcontrariam, & ſubalternam, ſi conſideraueris oppoſitionem ſignorum mixtorum c cit. explicatam, & examinaueris, quibus eorum æquiualeat hypothetica copulatiua, vel diſiunctiua, vide apud Caſil lib. 2. tract. 2. cap. 2 figurā de oppoſitione harū hypotheticarū.

De

De Æquipollentia hypotheticarum . . . parũ curant Summuliſtæ, tum quia non omnes propriam habent oppoſitionem, & conſequenter neq; æquipollentiam; tum quia æquipollentia inuenta eſt ad declarandam obſcuritatem propoſitionis alicuius, at in hypotheticis obſcuriores vtique forent propoſitiones de nouo aſſumptæ, quam illæ, pro quarum declaratione fierent æquipollentes. Sic etiam neque de conuerſione earum ſunt admodum ſolliciti, quia in hypotheticis quadrare non videtur, nam in conditionalibus conuerti nequit conditio in conditionatum, & in copulatiuis, & diſiunctiuis identitas terminorum ſeruari nõ poteſt, cum sint diuerſæ propositiones, & quando etiam aliqualis fieri poſſet conuerſio, nullam prorſus afferret vtilitatem, & ideo de ſola cathegoricarum conuerſione debemus eſſe ſolliciti.

81 Quæres, quæ regula ſit obſeruanda in reducendis modalibus ad ſuas de ineſſe; Reſp. reduci per officiantem de ineſſe hoc modo, prius formari debet propoſitio de ineſſe implicata in modali, deindè oſtendendum eſt, quod illi conueniat modus in propoſitione modali poſitus, hoc totum declaratur exemplis, hæc modalis compoſita, *contingens eſt Petrum currere*, reducitur sic ad ſuam de ineſſe, *hæc propoſitio, Petrus currit, eſt contingens*, & iſta vocatur *officians* illius modalis, quatenus inſeruit, vt per eam probetur de ineſſe in modali implicatæ, .ſ. Petrus currit, conuenire talem modum, .ſ. cotingentiæ; Sic etiam hæc modalis diuiſa,

Pe-

Pe[illegible]ſſario eſt homo, itâ reducitur ad ſuam de ineſſe per hanc officiantem *hac propoſitio, Petrus eſt homo, eſt neceſſaria*; itaque vt reducatur modalis ad ſuam deineſſe ſufficit per officiantem oſtendere, quod deineſſe in modali implicatæ conueniat talis modus, qui in modali ponitur.

CAPVT X.

De propoſitionibus exponibilibus, & inſolubilibus.

82 PRopoſitiones exponibiles dicuntur illæ, quæ ratione alicuius ſigni importantis ſenſum obſcurum pluribus propoſitionibus debent exponi, & declarari, qua ratione illæ dicuntur exponibiles, iſtæ exponẽtes; ſunt autem triplicis generis excluſiuæ, exceptiuæ, & reduplicatiuæ, ſecũdum quod conſtant ſignis excluſiuis, exceptiuis, vel reduplicatiuis, & quia ex horum ſignorum explicatione pendet propoſitionum exponibilium intelligentia, cum ſatis fuerint explicata trac. præced. cap. 12. modò de exponibilibus propoſitionibus nihil momenti ſupereſt declarandum, niſi cuius ſint generis: num .ſ. ſint cathegoricæ, an potius hypotheticæ? Reſp. formaliter eſſe cathegoricas; ſed virtualiter hypotheticas, quatenus exponuntur per plures cathegoricas, quæ faciunt vnam hypotheticam copulatiuam, aut diſiunctiuam, aut conditionalem, vel cauſalem iuxtà qualitatem propoſitionis exponibilis, nam v.g. excluſiua vt

Petrus tantum currit, exponitur per hanc copulatiuam hypotheticam *Petrus currit, & nullus alius currit*; reduplicatiua, vt *homo inquantum rationalis eſt riſibilis*, exponitur per hanc hypotheticam cauſalem, *quia homo eſt rationalis, eſt riſibilis*, & ſic de cæteris; dicuntur ergo virtualiter hypotheticæ, eo quia virtute continent hypotheticam, & ei æquiualent in ſignificãdo. Tatar. tamẽ trac. 13. com. 1. § *ſecundò ſciendum* contendit exponibiles non æquiualere hypotheticis in ſignificando, ſed tantũ in inferendo.

83 Aſſignatur etiam in iſtis oppoſitio contraria, ſubcontraria, contradictoria, & ſubalterna, quarum figuram, vel rotulum (vt vocant) contextum afferunt Tatar. tract. cit. Caſil. lib. 2. append c. 1. & alij Summuliſtæ; ſed grauis eſt difficultas de ſtructura contradictoriarum: aiunt n. in excluſiuis has inuicem contradicere *tãtum Petrus currit, non tantum Petrus currit*, quod non videtur benè dictum, cum ambæ poſſint eſſe falſæ ex hypotheſi, quod non currat, ſic .n. falſa eſt prima, vt de ſe patet, item & ſecunda, quia ex hypotheſi nec ſolus currit, nec cum alijs aſſociatus. Sic etiam iſtæ duæ ſunt falſæ *Tantum Deus eſt malus, non tantum Deus eſt malus*, quia iſta ſic reſoluitur *Deus eſt malus, & aliquis alius præter Deum eſt malus*. Reſpondent Summuliſtæ in his propoſitionibus ſemper ſecundam eſſe veram, nam illa *non tantum Petrus currit* ità exponitur *vel Petrus non currit, vel aliquis alius currit* quare Petro non currente, ſi tamen alij currant, verum eſt dicere *non tantum*

Pe-

[illegible] *currit*; vndè de rigore ſermonis concedunt etiam illam, vt veram, *non tantum Deus eſt malus*, quia non eſt reſoluenda, vt dicebatur, ſed in rigore logico ità debet exponi, *vel Deus non eſt malus, vel aliquis alius eſt malus.* Ratio autem, cur ità reſolui debeat iſtæ negatiuæ, eſt, quia propoſitioni copulatiuæ contradici debet per diſiunctiuam de partibus contradicentibus, i. ſi partes copulatiuæ ſunt affirmatiuæ, partes diſiunctiuæ eſſe debent negatiuæ, ſi autem copulatiua ſit de vna parte affirmatiua, & altera negatiua, prima pars diſiunctiuæ erit negatiua, altera affirmatiua; & ideò cum in caſu, illa excluſiua *tātum Petrus currit* æquiualeat huic copulatiuæ, *& Petrus currit, & nemo alius currit*, illi benè contradicetur dicendo, *vel Petrus non currit, vel aliquis alius currit*, Verū doctrina hæc multum diſplicet Hurtad. diſp. 4. Summul. ſect. 14. & Arriag. n. 28. qui nullo modo volunt illam admittere *non tantūm Deus eſt malus*, & volūt debere reſolui, vt æquiualeat copulatiuæ in argumento allatæ, quarè concludunt illas propoſitiones eſſe contrarias tantum, atque ideò eſſe ſimul falſas; cur autem ſint contrariæ potius, quam contradictoriæ, ipſi declarare conātur, ſed quia lis eſt de nomine, & modo loquendi, non vltra proſequimur; teneas, quod magis placet.

84 Propoſitiones inſolubiles dicūtur, quæ nullo modo exponi poſſunt, vt in aliquo ſenſu veritatem habeant, quia ipſæmet ſe falſificant, ac ſuam deſtruunt veritatē, hoc autem toties continget, quoties ex ipſamet

met verificatione propoſitionis, ... ità ſit, vt per ipſam ſignificatur, ſequitur, quod ſit falſa, vt ſi dicatur, *nulla propoſitio eſt negatiua*; nam ex eo, quod ità ſit, vt per ipſam enunciatur, ſeipſam deſtruit, & falſificat, cum ipſa ſit negatiua, eadem ratione hæc etiam ſeipſam deſtruit, *Omnis propoſitio eſt negatiua*, cum ipſa ſit affirmatiua; ità Tatar. tract. inſolub. §. *ſequitur de veritate*, vbi propoſitiones ſeipſas falſificantes ait eſſe duplicis generis, quædam .n ſeipſas per ſe, & immediatè falſificant, & nullo caſu poſito, vt allatæ; quædam per accidens ſolum; poſito nimirum aliquo caſu, quæ aliàs in ſe poſſent eſſe veræ, quod declaratur exemplo; ſupponamus Petrũ cõueniſſe cum Paulo de dãdo illi equo, ſi prima propoſitio, quam ipſe Paulus protulerit, ſit vera, & quod prima propoſitio prolata a Paulo ſit hæc, *Petrus non dabit mihi equum*, hæc propoſitio, quæ aliàs poſſet eſſet vera, ſeipſam falſificat ex caſu poſito, quia conuentio procedere non poteſt de propoſitione, quæ ſit deſtructiua pacti, qualis eſt allata.

Quæres, cuius generis ſint propoſitiones inſolubiles, an cathegoricæ, vel potius hypotheticæ? Videatur Tatar. cit vbi ſoluit hoc quæſitum, & multa dicit curioſa de inſolubilibus, quæ quia non ſunt admodum neceſſaria, dimmittimus; hoc ſolum eſt aduertendum, quod propoſitiones inſolubiles quocunque modo ſe falſificent, ſunt ſimpliciter falſæ; quia licent habeant verificationem, & ità ſit, vt per illas enunciatur,

to [illegible] nen ex hoc ipſo ſtatim falſę reducuntur, non poteſt verificatio illa dici veritas ſimpliciter, & abſolutè, ſed potius falſitas, quia ex verò ſimpliciter nunquam ſequitur falſum ex dicendis tractat. ſequēt. cap. 3.

TRACTATVS III.

De Argumentatione, & eius affectionibus.

Quid, & quotuplex ſit argumentatio. Cap. I.

25 HIC ſupponendū eſt ex lib. de anim. triplicē eſſe intellectus operationē, prima eſt ſimplex rerū apprehenſio, qua nimirū res apprehendimus nihil de illis affirmando, vel negando, ſicut oculus corporeus nihil affirmat, vel negat de colore, quem videt; ſecunda vocatur compoſitio, & diuiſio, & communi nomine iudicium, quia per eam intellectus iudicat de re componendo, aut diuidendo, i. affirmando, vel negando aliquid de ipſa, vt cum cognita hominis natura iudicat ipſum eſſe animal, & non eſſe lapidem. Tertia vocatur diſcurſus, ſeu argumentatio, & ratiocinatio, per quam .ſ. intellectus progreditur à cognitione vnius

ad

ad cognitionem alterius, vt cum cognoſco hominẽ eſſe animal, & ex hoc infert, quod eſt ſubſtantia. Oratio igitur vocalis, aut ſcripta, quæ huic duplici cognitioni ſubordinatur quarum vna infertur ex alia, vocatur diſcurſus, & argumentatio, & ideò definiri ſolet, quod ſit, *oratio, in qua vnum ex alio deducitur*, vnde colligitur tria ad argumentationem conuenire, *antecedens*, quod eſt illa propoſitio, ex qua alia ſequitur, *conſequens*, quod eſt illa propoſitio, quæ ſequitur, & *notam illationis*, qualis eſt particula *ergo*, vel *igitur*, aut alia ſimilis, per quam denotatur eſſe connexum conſequēs cum antecedente, vt v. g. Sol eſt, ergo dies eſt.

Ex quo patet conſequens à conſequentia valdè differre, nam conſequens eſt propoſitio, quæ ſequitur poſt notam illationis; conſequentia verò eſt illatio illius, ſeu habitudo antecedentis ad conſequens, vndè cum optima conſequentia ſtare poteſt falſitas conſequentis, vt ſi dicatur homo eſt aſinus, ergo homo eſt irrationalis. Et hinc eſt, quod diuerſas habent quoque differentias diuiſiuas, nam conſequens diuiditur in verum, & falſum; non ſic conſequentia, ſed in bonam, & malam; ratio eſt, quia conſequentia non eſt propoſitio, ad quam ſolum pertinet verum, & falſum, quia affirmat, aut negat, ſed eſt connexio illatiua propoſitionum, ad quam pertinet debita diſpoſitio, & conueniens connexio, conueniens autem, & inconueniens faciunt bonum, vel malum, non verum, aut falſum. Conſe-

quen-

vniuerſaliter tenet in quacunque materia, etiam falſa, quia conſequens infertur ex antecedenti gratia formæ .i. ratione diſpoſitionis extremorum, taliter vt eadẽ diſpoſitio applicata cuicunque materiæ inferat concluſionem, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia; hæc enim eadem diſpoſitio applicata cuicũque materiæ etiam impoſſibili concluſionem infert, vt v.g. omne animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt lapis: vndè regula generalis eſt, quod quando ſeruata eadem forma in alia materia non habetur vera cõcluſio, talis conſequentia non eſt formalis, ità communiter exponunt Summuliſtæ cõſequentiam materialem, & formalem, præſertim Tatar. tract. 4. declarando quatuor modos primę figuræ, iuxta quam expoſitionem volunt quamplures ſolum ſyllogiſmum eſſe argumentationem formalem, quia in eo ratione formæ ſyllogiſticæ nunquam negari poteſt conſequentia, cęteras vero argumentationes eſſe materiales, ità Ponc. cap. 17. vndè Tatar. cit. inquit, quod nulla conſequentia præcisè tenens per locum dialecticum eſt formalis conſequentia, & ſic argumentatio iſta, omnis homo eſt animal, ergo quidam homo eſt animal, tenet per conſequentiam materialem.

Verum tantus rigor non placet, nec neceſſarius eſt, immo ſecundum communem vſum loquendi tunc aliqua cenſetur eſſe cõſequentia formalis, quando innititur me-

dio e... [illegible] rectè, & vniuerſaliter conſequẽtiam inferunt; quomodocunque termini diſponantur; & illa cenſetur materialis, quæ innititur medio habenti vim inferendi non ex ſe, ſed præcisè ex ſubiecta materia, in qua arguitur, & acceptio iſta conſequẽtiæ materialis, & formalis ab omnibus recipitur Theologis, dum p.p. diſputant, an ex omnipotentia Dei conſequentia formali inferatur immenſitas, quaſi nimirum omnipotentia medium ex ſe præcisè abſtrahẽdo à natura infinita, vbi reperitur, valens inferre immenſitatem, & planè conſequẽtia illa ab vniuerſali ad particularem, dicere, quod ſolum ſit materialis, videtur irrationabile prorſus; quamuis .n. ex particulari non liceat inferre vniuerſalem, niſi in materia neceſſaria, vt v. g. quidam homo eſt animal, ergo omnis homo eſt animal, & ideò hæc conſequentia ſit verè materialis; tamen è contra ex veritate vniuerſalis, aut falſitate inferre particularem valet in quacunque materia ratione ſubalternationis propoſitionis particularis ad vniuerſalem; ità ſentit Sotus lib. 6. cap. 1. de ſyllogiſmo lect. 2. vbi ait omnem conſequentiam tenẽtem per locum dialecticum eſſe formalem.

Demum argumẽtatio rurſus duplex eſt, alia illatiua ſolum, alia illatiua, & probatiua ſimul, prima eſt, quæ ſolam habet vim inferendi, ſed non probandi, quia vel conficitur in terminis non ſignificantibus, aut in materia falſa vbi non concludit niſi ratione formæ, vel ſi ſit in materia vera, tamen

men

men antecedens non eſt noti... ... ſequente, cuius defectu antecedens non habet vim probandi conſequens, &ſi ratione connexionis neceſſariæ cum illo habeat vim illud inferendi. Illatiua verò, & probatiua ſimul eſt, quæ habet vim inferendi, vel ratione formæ, vel ſaltim materiæ connexæ, ac etiam habet vim probandi, quia vna propoſitio eſt notior alia, ac proindè ex notitia illius benè deducitur notitia alterius, vt cum ex definitione cõcludimus definitum, aut paſſionem de definito monſtramus; Solet etiam argumentatio diuidi ex parte notę illationis in cauſalem, conditionalem, & rationalem, nam nota illationis eſſe poteſt, *quia*, *ſi*, aut *ergo*, quæ diuiſio facilè intelligitur recurrendo ad dicta c. 6. præced. tract. de propoſitione hypothetica.

CAPVT II.

De ſpeciebus argumentationis.

87 QVatuor ſolent aſſignari argumentationis ſpecies ex Ariſt. 2. Priorũ cap. 29. & deinceps; Exemplum, Inductio, Syllogiſmus, ac Enthymema; Exemplum eſt argumẽtatio, qua aliquod ſingulare probamus ex vno, aut paucis ſimilibus, vt Deus pepercit Niniuitis pęnitentibus, ergo & nobis parcet ſi pęnitentiam agerimus: vnde medium, cui innititur tota vis exempli ad concludendum, eſt ſimilitudo ſingularium: hinc Tatar. tract. 5. explicans hanc ſpeciem argumentationis aduertit, q.

exemplum, non eſt bona conſequentia, nec probatiua, niſi in antecedente, & conſequente exprimatur terminus ſimilitudinis, vt hoc exemplum non eſt bona argumentatio, Ianuenſes ſunt diuites, ergo, & Veneti ſunt diuites, quia non exprimitur terminus ſimilitudinis, ob quem antecedens eſt verum .ſ. propter portum maris. Delphinus tamen ait ſufficere, ſi ſubaudiatur; dicitur autem exẽplo probari aliquod ſingulare, quia licet interdum confirmetur aliquod vniuerſale, tamen ex ſua natura ordinatur ad confirmandum ſingulare; & inter omnes argumentationis ſpecies hæc eſt debilior, quia ſolum tenet per modum ſimilitudinis, modo talis argumentatio multis claudicat, vt notat Tatar. 2. Priorum in fine, & ideò hæc ſpecies potius ad Rethores ſpectat, quam ad logicos.

Inductio, vt colligitur ex Ariſt. 1. Topic. c. 10. & 8. Top c. 2. & 2. Priorũ c. 33. eſt progreſſio a ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale, v.g. hic ignis comburit, & ille comburit, & ità pariter ſe habent cęteri ignes, ergo omnis ignis comburit; vndè obſeruãdum eſt debere fieri progreſſum ab omnibus ſingularibus, quæ ſi facilè enumerari non poſſint, addenda eſt illa particula, *& ſic de cæteris*, vel alia ſimilis, quæ particula ſi negetur, petenda eſt ab Aduerſario inſtantia, vt Ariſt. docet 8. Topic. c. 2. quam ſi dederit, inductio erit firma, & cõſtans argumẽtatio, qua de cauſa ex recẽtioribus quamplures negant inductionem eſſe formalem argumentationem, de quo poſteà;

ſteà: Ex quo patet inductione non eſſe propriè ſpeciem argumentationis ab exemplo diſtinctam, ſed differre tantum penes perfectum, & imperfectum, nam inductio ex pluribus particularibus procedit ad vniuerſale, à qua perfectione deficit exemplũ; quod ex debilitate antecedentis ſingularis ſolum colligit aliud ſingulare, cum tamen ſi adderentur alia, etiam vniuerſale colligeret, fieretque perfecta inductio, & hęc fuit Ariſt. ſententia 1. Poſt c. 1. vbi exempla appellat inductiones imperfectas; ſed quia de inductione 4. ſpecialis erit ſermo, ad alias ſpecies tranſimus.

Syllogiſmus eſt argumentatio tribus propoſitionibus conſtans, quarum tertia ſequitur ex duabus primis, prima dicitur maior, ſecunda minor, tertia concluſio, de quo poſtea agemus ex profeſſo. Enthymema eſt argumentatio duabus conſtans propoſitionibus, quarum vna ex alia infertur, vt Deus eſt bonus, ergo eſt amandus, cui ſi addas propoſitionem, Omne bonum eſt amandum, efficies integrum ſyllogiſmum, ex quo colligitur Enthymema eſſe ſyllogiſmum truncatum, & imperfectum, vt ait Ariſt. 2. Priorum c. 27. & ideò à Syllogiſmo ſpecie non differre.

Addunt quidam ſpeciem aliam argumentationis, quæ dicitur Dilema, & dicitur argumentatio bicornis, eo quia duas continet partes, ità diſpoſitas, vt neceſſario cogatur reſpondens aliquid cõtra ſe admittere, vel negare, vt ſi quis afferat tanquam verum ſe per totam horam elapſam in fo-

ro fuiſſe, nec ibi hiſtrionem vidiſſe, & alius ità eum impugnet; Vel eras in foro hora iam elapſa, vel non eras, ſi primum, ergo mentiris dicendo tūc non vidiſſe hiſtrionē, qui tali hora venit in forum, ſi ſecundum, mentiris adhuc dicendo te tota illa hora in foro permanſiſſe, atque ità ex conceſſione, vel negatione cuiuslibet partis reſponſor conuincitur mendacij; Sed re vera talis argumentatio non eſt ab enumeratis ſpecie diuerſa, cum in Syllogiſmum formari poſſit, ſi pro minori addas, *ſed neutrum dici poteſt*, & poteſt etiam formari in enthymema, ſi placet, immo vt notat Caſil. in prolus. ad Summ. c. 2. Dilemma non eſt reuera vna argumentatio, ſed duplex pro duplici parte, quam impugnat, vt in exemplo allato experimentum fieri poteſt; & re vera eſt ſpecies ſyllogiſmi hypothetici ex diſiunctiuis ex dicendis cap. 11.

28 Quæres, an enumeratæ argumentationes ſint propriæ ſpecies, & ab inuicem eſſentialiter diſtinctæ? Affirmat Maſius 1. Prior. q. 5. & Lemos. ab eo relatus, & videtur fuiſſe opinio Tatar. cit. Complut. verò lib. 3. c. 1. quos ſequitur Io. de S. Thom. lib. 2. c. 5. & lib. 3. c. 2. volunt in rigore loquendo duas tantum eſſe ſpecies argumētationis. ſ. ſyllogiſmum, & inductionem, ab his verò enthymema, & exemplum ſolum diſtingui, vt perfectum, & imperfectum intra eandem ſpeciem modo iam explicato. Sed planè ſi in rigore loqui velimus, potius ob eandem rationem dicendum eſt, neque inductionem conſtituere ſpeciem eſſen-

ſentialiter à ſyllogiſmo diſtincta , quia tam enthymema, quam exemplum, & inductio ad ſyllogiſmum reducuntur, vt argumentationes imperfectæ ad perfectam, vt Ariſt. docet ex profeſſo 2. Priorum cap. 22 & cum eo cæteri ferè omnes, & quidem de enthymemate res eſt per ſe clara; exemplum verò reducitur ad Syllogiſmum accipiendo terminum importantem ſimilitudinem pro medio, & prædicatum concluſionis pro maiori extremitate , & ſubiectum pro minori extremitate, & ſic exēplum iā poſitum reducitur, omnes habentes portū maris ſunt diuites , Veneti habent portum maris , vt Ianuenſes , ergo ſunt diuites , vt illi; Inductio verò reducitur , accipiendo ſingularia, pro medio,& prædicatum concluſionis pro maiori extremitate,& ſubiectum pro minori extremitate , vt Sortes currit , Plato currit , & ſic de alijs , ergo omnis homo currit , ſic reducitur , omne, ꝙ eſt Sortes, vel Plato currit,omnis homo eſt Sortes,vel Plato, ergo omnis homo currit,ſic fieri reductionē exēpli,& inductionis ad Syllogiſmum docet.Tat.cit.tract.5.licet ibidem , vt ſuam defendat opinionem , dicat hoc non tollere, quin ſint ſpecies diſtinctæ à Syllogiſmo , quia vnam argumentationem reduci ad aliam non eſt ipſam fieri aliam,ſed eſt ipſam probari per aliam perfectiorem argumentationem; Sed id eſt minus rectè dictum , quia re vera talis reductio demonſtrat exemplum, inductionem, ac Enthymema eſſe imperfectos ſyllogiſmos,quare ſicut homo, cui manus;vel bra-

 chium

ſchium d. ſcis, ſpecie non dicitur differre ab homine integro. ſic neque argumentationes iſtæ ſyllogiſmo, & hic modus dicẽdi frequentior eſt, quem ſequitur Faber in Philoſoph. Theor. 1. Auerſa. q. 25. ſect. 5. & alij paſſim.

At obijciunt Complut. & Io. de. S. Th. quod ſyllogiſmus, & inductio ſint ſpecies argumentationis eſſentialiter diſtinctæ, tũ quia modus procedendi vtriuſq; eſt eſſentialiter diuerſus, nam ſyllogiſmus procedit à toto ad partes, ſeu ab vniuerſalioribus ad particularia, & à notis natura ad nota nobis, inductio verò procedit modo oppoſito; tum quia vis concludendi vtriuſque eſt eſſentialiter diuerſa, nam tota vis ſyllogiſmi conſiſtit in vnione duorum in vno tertio, quod in præmiſſis aſſumitur, vt mediũ, vndè poſtea in concluſione infertur vnio eorum inter ſe; vis autem concludendi in inductione nõ pendet ex vnione extremorum in tertio, ſed ex pluribus ſingularibus ſufficienter enumeratis infert vniuerſaliter ſic fieri in omnibus, quas duas eſſentiales differentias inſinuauit Ariſt. 2. Priorum c. 23. illis verbis *Quodammodo opponitur inductio ſyllogiſmo hic. n. per medium probat extremum de tertio, illa verò per tertium probat extremum de medio: natura igitur prior, & notior eſt ſyllogiſmus, qui fit per medium, nobis verò euidentior eſt, qui fit per inductionẽ*, cum ergo ex Ariſt. ſyllogiſmus, & inductio habeant formas argumentationis eſſentialiter diuerſas, erunt conſequenter argumentationes eſſentialiter ſpecie diuerſæ.

Reſp.

Reſp.ly *quodammodo* ſati-- ..ndere illas duas differentias ab Ariſt.cit. inſinuatas inter inductionem, & ſyllogiſmum eſſentiales non eſſe, ſed merè accidentales, & materiales, & quidem primam differentiam ex vario modo procedendi petitam ab vniuerſalibus ad ſingularia, aut è contra, etiam ipſimet Còmplut.c.2. fatentur eſſe accidentalem, quia & ſyllogiſmus procedere poteſt à particularibus ad vniuerſalia, & inductio è contra, quia ad eam ſecundum ipſos pertinet tàm aſcenſus, quam deſcenſus: cęterum quia in ſyllogiſmo frequentius vtimur medio ſuperiori, vel ſaltim æquali, & raro inferiori, è cõtra verò in inductione ſæpius aſcẽdimus à ſingulari ad vniuerſale, quã deſcẽdamus, ideò Ariſt. & Dialectici ab eo, quod frequentius accidit in his argumentationibus, ſolent denominare illas aſſerentes in ſyllogiſmo procedi à toto ad partes, in inductione è contra, quã reſponſionem gratis admittunt Complut. cit. Sed neque alia differentia eſſentialis eſt, vt ipſi putãt, quia & ſi non appareãt ibi extrema inter ſe vnita ex vi vnionis, quam oſtendatur in antecedẽte habere in tertio, re tamen vera ſubintelligitur talis vnio, quia omnis diſcurſus innititur illi principio *quacunque ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*, vt poſtea dicemus, & in quolibet diſcurſu talis vnio interuenit ſaltim implicite, & virtualiter, & quo modo etiam in inductione ipſa interueniat, patet ex iam data regula reducendi ipſam ad ſyllogiſmum, quod autem explicitè, & formaliter in ipſa non appa-

reat, non infert eſſentialem differentiam inter ſyllogiſmum, & inductionem quoad formam argumentationis, alioquin etiam enthymema eſſet ſpecies eſſentialiter à ſyllogiſmo diſtincta, quia in eo formaliter, & explicitè talis vnio non apparet; cum igitur in omni argumētatione requiratur medius terminus, ſiuè implicitus, ſiuè explicitus, ratione cuius teneat conſequentia, vt aduertit Caſil. lib. 3. tract. 3. c. 6. cōſequenter omnis argumentatio eſt ſyllogiſmus perfectus, vel imperfectus.

89 Quæres, an ſaltim ſit aliqua conſequētia, quæ non ſit argumentatio, vel ſyllogiſmus, Conimbr. 1. Priorum c. 1. q. 2. art. 3. & Fonſeca lib. 6 c. 1. Moriſan. 1. Priorum cap. 2. dub 2. exiſtimant non omnem conſequētiam eſſe argumentationem, ſed quid ſuperius ad eam, & ab ea diſtingui, eo quod cōſequentia non dicat medium terminum, vt dicit argumentatio, vndè iſta eſt conſequētia bona (ait Fonſeca) ex regulis conuerſionis deducta, *omnis homo eſt animal, ergo aliquod animal eſt homo*, tamen quia in ea nō eſt medium, non poteſt dici argumentatio. Dicendum tamen eſt omnem bonam cōſequentiam re vera eſſe argumentationem, immò in omni conſequentia ſyllogiſmum includi virtualiter, ſyllogiſmus n. vt poſtea magis patebit, tribus terminis conſtat tres propoſitiones conſtituentibus, & ità inter ſe diſpoſitis, vt in primis duabus ille terminus, qui dicitur medium, modò cum vno cōnectatur extremo, modò cum altero, ex vi cuius connectuntur tandem alij duo termini,

ni,qui dicuntur extrema; ir [illegible]a propoſitione,quæ dicitur concluſio; ſed omnis conſequentia tres terminos includit, cum ſit connexio conſequentis cum antecedenti ratione alicuius medij, ergo re vera omnis conſequentia eſt argumentatio, vel ſyllogiſmus ſaltim virtualiter, probatur minor,quia ſi omnis conſequentia rectè perpendatur, concludit in virtute alicuius medij, vt eſt videre etiam in illa, quam facit Fonſeca,& ait carere medio, nam re vera medium illius cōſequentię eſt hoc, quod aliquid repertū in tota collectione animalium eſt homo;licet voce non exprimatur, vndè ſic poſſet illa conſequentia in ſyllogiſmum efformari, aliquid, quod reperitur in tota collectione animalium,eſt homo, ſed aliquod animal reperitur in tota collectione animalium ,ergo aliquod animal eſt homo;& vt vno verbo dicamus, regulæ omnes,in quarum virtute tenent ſimiles conſequentiæ, putà ex vi ſubalternationis,æquipollentiæ,& conuerſionis, ſunt ip'amet media illarum conſequentiarum. Dices, multoties conuertens eſt æquè nota, ac cōuerſa,vndè deducitur,non .n notior eſt iſta conuerſa,nullus homo eſt lapis, quam conuertens ex ea deducta, nullus lapis eſt homo,ergo conuerſio non eſt argumentatio, quæ eſt diſcurſus à noto ad ignotum. Reſp. neg.conſeq;quia argumentatio abſolutè ſūpta eſt oratio, in qua vnum ex alio deducitur, quod autem talis deductio fiat ex notioribus,peculiare eſt argumētation s probatiuæ,vt patet ex c.1. huius tract. vnde in

tali [illegible] tia: conuerſio non eſt probatiua argumentatio.

CAPVT III.

De regulis communibus bonæ argumentationis.

90 MVltæ, & fortè plures, quã ſit opus, ſolent afferri regulæ à Summuliſtis pro bonitate conſequentiæ, nos verò ex his pluribus vtiliores, ac vniuerſaliores ſelegemus.

Prima regula eſt, quod ex antecedenti verò in bona conſequentia ſemper ſequitur conſequens verum, ex poſſibili poſſibile, & ex neceſſario neceſſarium. Fundatur verò hæc regula in illo vniuerſaliſſimo principio apud Dialecticos, *Non poteſt in bona conſequentia dari antecedens verum, & conſequens falſum, ſed ſi antecedens eſt verum, etiam & conſequens*, quod principium eſt naturæ lumine notum, nam cum conſequens trahat poſt ſe antecedens ratione connexionis, quam habet veritas cõſequẽtis cum veritate antecedentis, idem planè eſt ponere antecedens verum, & conſequés falſum, quod ponere antecedens non abſolutè verum, ſed ex parte falſum, quia conſequens eſt quaſi pars quædam eius, & cum eo connexum, quare ſi daretur antecedens verum, & conſequens falſum, iam daretur antecedens verum, & non verum, quæ ſunt contradictoria. Eadem etiam ratione ſi antecedens eſt poſſibile, poſſibile quoque erit

con-

conſequens, nam ſi antecedens eſt poſsibile, iam poterit eſſe verum; ergo conſequens nequit eſſe impoſſibile, quod nunquam verificari poteſt, alioquin in aliquo caſu poſſet dari antecedens verum, & conſequens falſum. Qua demum de cauſa ſi antecedens eſt necesſarium, et conſequens neceſſarium erit, quia ſi antecedens eſt neceſſarium ſemper eſt verum, ergo & conſequens ſemper debet eſſe verum, atque ità neceſſarium; alias poſſet in aliquo caſu dari antecedens verum, & conſequens falſum.

Sed obijcies hos ſyllogiſmos, quibus ex antecedenti neceſſario deducitur conſequēs contingens, v.g. omne currens mouetur, omne currens eſt corpus, ergo aliquod corpus mouetur. Item omne album eſt coloratum, omne album eſt corpus, ergo aliquod corpus eſt coloratum, iam patet in his ſyllogiſmis præmiſſas eſſe neceſſarias, & concluſionem contingentem. ℞. propoſitionē de tertio adiacente in materia contingenti ſupponere exiſtentiam ſubiecti, quæ explicatur per aliam propoſitionem de ſecundo adiacente, vt v. g. Petrus eſt albus, ſenſus eſt, & *Petrus eſt*, ſeù exiſtit, *& eſt albus*, vndè quælibet talis propoſitio in materia cōtingenti eſt virtualiter copulatiua, iam verò tract. præced. cap. 6. dictum eſt ad veritatē, & neceſſitatem copulatiuæ requiri vtrâque partem eſſe veram, & neceſſariam; quod ſi vna pars ſit falſa, vel contingens, talis etiā euadit tota propoſitio; cū igitur illæ præmiſſæ ſint in materia contingenti, vt patet de illa, *Omne currens mouetur*, dicendum

eſt

eſt eſſe vi[illegible] [illegible]r copulatiuas,& illã æquiualere huic, & *omne currens eſt*, ſeù exiſtit; & *omne tale mouetur*; & cum prima pars talis copulatiuæ ſit contingens, tota copulatiua erit contingens, & ſic de alijs præmiſſis diſcurrendum eſt, ac negandum, quod ſint neceſſariæ.

91 Secunda Regula eſt, quod ex antecedente falſo in bona conſequentia ſequitur falſum, & etiam interdum ſequi potuerũt; exemplum primi, vt homo eſt aſinus, ergo eſt rudibilis, exemplum ſecundi, vt homo eſt aſinus, ergo eſt animal; ſic etiam ex impoſſibili ſequitur impoſſibile, vt homo eſt leo, ergo eſt ruggibilis; interdum ſequi poteſt poſſibile, immò, & neceſſarium, vt homo eſt equus, ergo currit, vel eſt animal, Sic demum ex contingenti ſequitur contingẽs, vt Petrus currit, ergo mouetur, vbi conſequentia eſt vtique neceſſaria, ſed conſequens in ſe ſpectatum eſt poſſibile tantum, & contingens, ſed interdum etiam ſequi poteſt neceſſarium, vt v.g. Petrus ſentit, ergo eſt animal, nam prædicatum, quod contingenter conuenit ſubiecto antecedentis, & eſt medium in conſequentia, poteſt habere neceſſariam connexionem cum prædicato conſequentis, & ſic illud inferre, vt patet in allato exemplo. Hic tamen aduertendum eſt, quod quãdo ex falſo ſequitur verum, ex impoſſibili poſſibile, & ex contingenti neceſſarium, id non ità ſit, quaſi præmiſſæ falſæ, impoſſibiles, aut contingentes, veritatem, poſſibilitatem, ac neceſſitatem deriuent in concluſionem, nemo .n. dat, quod

non

n habet; ſed fit ex certa ea um diſpoſi-
ne,nam ſic, & ſic diſpoſ... præmiſſis ſe-
itur conſequens verum,poſſibile, aut ne-
ſſarium, cuius ſequela vtique pendet ex
s præmiſſis, non tamen eius veritas, aut
ſſibilitas,vel neceſſitas, ſed aliunde in ſe
rum eſt, poſſibile,vel neceſſarium,vt pa-
t in exemplis allatis.

92 Tertia Regula, in bona conſequētia,
cut poſito antecedenti ponitur conſe-
uens,non è contra,itá ablato conſequēti,
ufertur antecedens,non è contra, quod à-
ijs verbis dici ſolet valere conſequentiam
poſitione inferioris ad poſitionem ſupe-
ioris,non è contra; & rurſus valere à ne-
gatione ſuperioris ad negationem inferio-
is,non è contra, v. g. homo eſt antecedēs,
& inferius reſpectu animalis, animal cōſe-
quens,& ſuperius; valet vtique dicere, eſt
homo, ergo eſt animal, non tamen è cōtra,
quia poteſt eſſe animal, quod non ſit homo,
ſed equus, aut leo; rurſus valet dicere, non
eſt animal,ergo non eſt homo, non tamen
è contra,non eſt homo, ergo nō eſt animal,
quia in plus ſe habet animal, quam homo;
& cum hęc regula ſit tritiſſima mirum eſt,
quomodo Blanc.lib.7. ſect.3. ſit hallucina-
tus dicendo, quod ſicut poſito antecedenti
ponitur conſequens,itá ablato anteceden-
ti aufertur conſequens, quaſi arguere va-
leat à negatione inferioris ad negationem
ſuperioris.

Quarta Regula, in bona conſequentia
quicquid ſequitur ad conſequens eſſentia-
liter ſumptum, & abſolute, ſupponens, ſe-
qui-

quitur, & ad antecedens illius, quod alijs verbis dici ſolet, quod valet conſequentia à primo ad vltimum; quam arguendi formam Græci vocant aceruale m, nam fit aceruatum tribuendo antecedenti prædicata, quæ competunt conſequenti, v.g. homo eſt animal, animal eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia, &c. ergo homo eſt corpus, ſubſtantia, &c. & fundatur hæc regula in illa antepredicamentali, quando alterum de altero prædicatur, &c. & intelligitur ſicut illa.

Quinta tandem eſt, quicquid repugnat conſequenti eſſentialiter ſumpto, & abſolutè ſupponenti in bona conſequentia, repugnat & antecedenti: quod alijs verbis dici ſolet, ſi ex antecedente ſequitur conſequens, ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis. Ratio eſt, quia ſi ex oppoſito conſequentis non ſequitur oppoſitum antecedētis, ergo poterit ſtare oppoſitum conſequentis illius, quod verum ſupponitur, cum iſto antecedente; & ſic dabitur antecedens verum, & conſequēs falſum; & hac regula frequenter vtimur ad oſtendendam bonitatem cōſequentię procedendo à contradictorio conſequentis ad contradictorium antecedentis.

93 Petes, quando liceat argumentari ex ſuppoſitione impoſſibili. Scotus in 1. d. 11. q. 2. ſub A. docet modum, quo licet vti huiuſmodi argumentandi forma, eſſe quod ſuppoſitio impoſſibilis ita fiat, vt non ſequantur ex ea contradictoria per locū intrinſecum (nam ex ſuppoſitione impoſſibili contradictoria aliquo modo ſequi ſem-

per

per neceſſe eſt) ſed vna pars co tradictionis per locum intrinſecum, altera verò per locum extrinſecum duntaxat; ratio huius eſt, quia vt talis forma argumētandi ſit bona, requiritur conſtantia ſuppoſitionis, ſeu conſiſtentia, non conſiſteret autem, ſi ex ipſa per locum intrinſecum ſtatim ſequatur vtraque pars contradictionis, v.g. ex iſta ſuppoſitione impoſſibili, *ſi Petrus non eſſet animal, eſſet homo*, non poſſumus argumentari, quia *homo* formaliter, & intrinſecè includit animal, atque ità ex illa ſuppoſitione per locum intrinſecum ſequitur vtraque pars contradictionis, .ſ. *animal, & non animal*, vnde non poneretur in eo caſu conſtantia ſuppoſitionis, ſed formaliter, & intrinſecè ſeipſam deſtrueret; inquit igitur Doctor, quod licet poſitio, quæ ſtatim ex intellectu ſuo includit contradictoria, non poſſit admitti, qualis eſt allata, tamen illa, quæ ex intellectu ſuo tantum vnum cōtradictorium includit, & aliud non, niſi per cōſequentiam accidentalem, vel per locū extrinſecum, benè videtur poſſe admitti, quia tali poſitione poſita poſſunt ſuſtineri regulæ diſputationis, poteſt .n. concedi ſequens conſequentia eſſentiali, & negari repugnās; ſi autem inferatur aliud repugnans ſequens per locum extrinſecum, vel conſequentia accidentali, negandum eſt illud ſequi, quia propoſitio illa, per quam talis conſequentia teneret, deſtrueretur ex poſitione: vndè ex iſta ſuppoſitione impoſſibili, *ſi Petrus non eſſet riſibilis, eſſet homo*, poſſumus argumentari, quia circumſcripta riſibilitate ponendo

do Petrum non eſſe hominis non ponuntur contradictoria ex primo intellectu poſitionis, ſed tantum alterum, .ſ. quod Petrus ſit homo. reliquum verò, .ſ. quod non ſit homo, non ponitur, niſi ex conſequentia accidentali, & per locum extrinſecum ex remotione paſſionis remouendo ſubiectum, & ideò iſta poſitio non ſic includit oppoſita, quin poſſit admitti, & hunc dicendi modũ amplectitur Hurtad. diſp 15. Metaph. ſect. 9. §. 114.

Rurſus aduertit Doctor ibidem, quod etiam ex remotione impoſſibili vnius prędicati eſſentialis, quod nõ ſit ratio inhærentiæ alterius prædicati, poſſumus argumentari; quia adhuc contradictoria non ſequerentur per locum intrinſecum, v.g. iſta ſuppoſitio eſt admittenda, ſi per impoſſibile homo non eſſet animal; & eſſet rationalis, adhuc diſcurreret, & ab equo diſtingueretur, ratio eſt, quia eſto animalitas ſit prędicatum eſſentiale hominis, tamen quia non eſt principium formale diſcurrendi, nec diſtinctiuum à brutis, ideò etiam ſuppoſita animalitatis carentia benè adhuc infertur per locum intrinſecum, quod homo diſcurreret, & ab equo diſtingueretur altera autem pars contradictionis, .ſ. quod non diſcurreret, nec ab equo diſtingueretur, non infertur, niſi materialiter, & per locum extrinſecum, ex identitate .ſ. animalitatis cũ rationalitate, ex qua per concomitantiam ſequitur, quod ſi homo non eſt animal, nec etiam eſt rationale, & per conſequens, quod non diſcurreret, nec ab equo diſtingueretur;

tur ; & ſequitur hunc dicendi modum Vaſquez p.p.diſp.147.c.1. Vtrumque verò approbat poſt longum examen Caſilius lib.3. tract.2.c.vlt. quia re vera vterque recidit in idem,& huc collimat, quod valeat argumentari ex ſuppoſitione impoſſibili,quando ex ea non ſequuntur contradictoria per locum intrinſecum : valdè autem notanda eſt hæc arguendi forma,quia finis eius eſt , vt Vaſquez aduertit , perſcrutari rationem formalem rei,vndè apprimè inſeruit ad diſtinguendam cauſam formalem,& prædicatum quodcunque intrinſecum à conditionibus ,& prædicatis extrinſecis.

CAPVT IV.

De inductione, vbi de aſcenſu , & deſcenſu.

94 QVia inter omnes argumentationis ſpecies Inductio , & Syllogiſmus principem obtinent locum , intantum vt aliqui eas agnouerint pro veris argumentationis ſpeciebus abinuicem eſſentialiter diſtinctis ; idcircò de his ſpecialiter agemus, de Inductione quidem in hoc capite , de ſyllogiſmo autem in ſequentibus.

Inductio itaque, vt dicebamus cap.2. eſt illatio propoſitionis vniuerſalis ex ſuis ſingularibus, vbi ſingularium nomine, vt notat Tatar.2.Priorum q.vlt.§.*dubitatur primo*,intelliguntur non ſolum ea , quæ ſunt verè ſingularia , ſed etiam quæ ſunt minus vniuerſalia reſpectu magis vniuerſalium, & partes reſpectu totius ; ſicut enim à ſin-

gula-

ularibus progredimur ad vniuerſalia hoc modo, hic ignis calefacit, & ille ignis, & ſic de cæteris, ergo omnis ignis calefacit, ſic etiam progredi poſſumus à minus vniuerſalibus ad magis vniuerſalia, & à partibus ad totum hoc modo, omnis homo ſentit, & omnis beſtia ſẽtit, ergo omne animal ſentit, & etiam, caput valet, ſtomacus valet, & ſic de alijs membris, ergo totum animal valet.

Vt autem Inductio ſit bona conſequentia, & ritè inferatur vniuerſalis ex ſuis ſingularibus duæ præſertim requiruntur conditiones. Prima eſt, quã tradit Tat. cit. quod inferatur mediante iſta particula *& ſic de alijs*, vel aliqua ſibi æquiualente, & hoc quando non enumeratur omnia ſingularia, quando autem enumerantur, ponitur hæc alia particula, *& non ſunt plura*, adhibitis.n. iſtis particulis redditur bona conſequentia, quia tunc nulla reperitur inſtantia. Et ſi quis petat, quid intelligatur per illam particulam, *& ſic de alijs*, Reſp. Tatar. quod intelligitur vna propoſitio vniuerſalis ſignificãs eſſe, ſicut ſignificatur per alias ſingulares formaliter expreſſas, vt Sortes currit, Petrus currit, & ſic de alijs, &c. ſẽſus eſt, &, quilibet homo alius à Sorte, & Platone currit, ergo omnis homo currit. Et ſi quis dicat, ergo in inductione proceditur ab vniuerſali in vniuerſalem. Reſp. Tat. quod illa vniuerſalis in antecedente dicitur ſingularis reſpectiuè, quia eſt minus vniuerſalis, quam illata in conſequente:

Altera cõditio, quam idem Tatar. aſſignat

4. Phyſ.

ſ.q. 2.§. *Quartò ſciend.* .. Scoto in
q.9.k.eſt quod vt vniuerſalis ex ſuis
laribus rectè inferatur, non ſufficit,
omnes ſingulares ſint veræ, ſed vlte-
equiritur, quod omnes ſint compoſſi-
cum vniuerſalis æquiualeat ſingula-
copulatiuè, vel copulatim ſumptis v.
nis homo currit, æquiualet his ſingu-
is, & Petrus currit & Paulus currit, &
alijs vel Petrus, & Paulus, Franci-
& alij homines currunt. Ratio eſt quia
ties contingit, quod ſingulares ſint
tamen quia non omnes ſunt compoſ-
s, ideò non rectè inferunt vniuerſalē:
anc Doctor cit. euidenti manifeſtat
lo; ponamus, ait, quod hic ſint decem
s in pondere æquales, & quod Petrus
oſſit portare hos decem lapides ſimul,
uem tantum, iſta propoſitio vniuer-
oſſibile eſt omnes hos lapides portari
o falſa eſt, non quia aliqua ſingularis
t falſa, quia verum eſt, Petrum poſſe
e hunc lapidem, & illum, & illum, ſed
liquibus determinatis, eſt aliqua in-
minata incompoſſibilis, quæcunque.n.
a ſingularia ſunt compoſſibilia, & de-
indeterminatè eſt incompoſſibile il-
ortet igitur ad ritè inferēdam, & col-
am vniuerſalem, quod omnes ſingu-
int veræ, & ſimul compoſſibiles, tàm
res determinatæ, quā indetermina-
a ſi omnes determinatæ eſſent com-
les, ſed aliqua indeterminata eis re-
et, adhuc nō rectè colligeretur vni-
s, vt patet in allato exemplo, ſed cō-
mit-

mitteretur fallacia figuræ dictionis (ait Doctor) arguendo à pluribus determinatis ad vnam; qua doctrina vtimur diſp. 10. Phyſ. q. 3. ad ſoluenda argumēta Nominalium, quibus conantur oſtendere continuum poſſe à Deo ſimul diuidi in omnes ſuas partes, quia in hoc inſtanti poteſt hanc, & illam, & illam diuidere, & ſic de ſingulis; & pari ratione poſſe infinitam actu multitudinem producere, quia in hoc inſtāti poteſt à Deo produci hic homo, & ille, & ille, & ſic de ſingulis.

95 His obſeruatis conditionibus modus arguendi per inductionem eſt optimus, & vocatur Aſcenſus, quatenus per eam ſēſim à ſingularibus aſcendimus ad probationem vniuerſalis, vnde aſcenſus ordinatur ad inueniendas, & probandas veritates vniuerſales, vt vniuerſales ſunt, .i. inquātum conſtant ex ſingularibus ſub eis contentis, non .n. melius probari poteſt, quod aliquod vniuerſale ſit tale, niſi quia eius ſingularia ſūt talia. Deſcenſus verò eſt modus arguendi oppoſitus inductioni, eſt .n. progreſſio ab vniuerſali ad ſingularia, v.g. omnis ignis calefacit, ergo, & hic ignis, & ille ignis calefacit, & ideò ſolet etiam dici reductio, ſeu deductio, & præcipuè ordinatur ad oſtendendam falſitatem vniuerſalis, vt vniuerſale eſt, optimè .n. oſtenditur falſitas vniuerſalis deſcendendo ſub illo, & oſtendēdo aliquod ſingulare non eſſe tale. Verùm tamen eſt, quod ſuppoſita veritate vniuerſalis inuenta per aſcenſum, & comprobata, etiam deſcenſus deſeruire poteſt ad oſtendendam

cor-

eſpondentiam vniuerſalis ad ſingulari
:o contenta; ex quo colligitur aſcensũ,
:ſcenſum deſeruire ad oſtendendam ve-
em, vel falſitatem propoſitionis vni-
alis.

:cenſus, & deſcẽſus eſt quadruplex co-
tiuus, & copulatus, diſiunctiuus, & di-
ctus. Copulatiuus eſt, qui fit per con-
:ionem *&*, aut ſimilem copulatiuę ac-
am, .i. copulantem, & coniungentem
propoſitiones, non terminos propo-
ıis. Copulatus verò eſt, qui fit per eã-
particulam, *&* copulatim ſumptam, .i.
lantem partes vnius extremi, non autẽ
propoſitiones; Diſiunctiuus fit per
culam *vel* diſiunctiuè ſumptam, i. iun-
em propoſitiones. Diſiunctus eſt, qui
:r eandem particulam diſiũctim acce-
ı, .i. iungentem partes vnius extremi;
uo patet deſcenſum, & aſcẽſum copu-
ım, & diſiunctiuum, in hoc differre à
lato, & diſiuncto, quod in illis fit de-
us, vel aſcẽſus per hypotheticam pro-
onem ex multis cathegoricis conſtã-
n iſtis verò fit enumeratio ſingularium
nicam propoſitionem cathegoricam,
alterum extremum conſtat omnibus
laribus, in deſcenſu quidem, aut aſcẽ-
pulato copulatim ſumptis, in diſiun-
iſiunctim.

c totum manifeſtatur docendo mo-
reſoluendi terminos: ſi terminus
butiuè ſupponit, à propoſitione vni-
.i deſcenditur ad plures ſingulares
atiuè, vel ad vnam de copulato ex-

tre-

tremo, & ... bo ſingulari, ſic, omnis homo eſt animal, ergo hic homo eſt animal, & ille homo eſt animal, vel ſic, ergo hic homo, & ille homo, & ille eſt animal; nullus angelus eſt corpus, ergo nec Michael eſt corpus, nec Gabriel eſt corpus, vel ſic, ergo nec Michael, nec Gabriel, nec Raphael eſt corpus, aſcēſus verò fieri debet è cōtra. Si aūt terminus ſupponat collectiuè, tūc aſcēdendum eſt, vel deſcendendum copulatim, ſic, omnia elementa ſunt quatuor, ergo ignis, & aer, & aqua, & terra ſunt quatuor, non autem ignis eſt quatuor; omnes Apoſtoli ſunt duodecim, ergo hic Apoſtolus, & hic, & hic &c. ſunt duodecim, aut è contra, ſi vis aſcendere. Si verò terminus determinatè ſupponat, deſcenditur à propoſitione particulari ad plures ſingulares diſiunctiuè ſic, aliquis homo currit, ergo hic homo currit, vel ille homo currit, &c. aut ad vnam de diſiuncto extremo ſic, ergo hic homo, vel ille homo &c. currit: & è contra aſcenditur. Si tandem terminus ſupponat confusè eodem modo deſcenditur, & aſcenditur à termino confuſo ad ſingulares, & è contra, quæ omnia melius percipientur recolendo dicta de ſuppoſitionibus tract. 1. c. 10. Et hic aduerte, quod veritas in deſcenſu copulatiuo æſtimatur ex ſingulis partibus, quæ copulatiuè enumerantur, in copulato non ex ſingulis, ſed ex omnibus ſimul collectiuè ſumptis partibus .i. ex tota earum collectione; in diſiunctiuo attēditur ex vnica determinata parte, licet ſub diſiūctione ſignificata; in diſiuncto de

mum

m ex omnibus cōfuſè, aut ex vna parte
. prorſus tamen indeterminata, & vaga
ir(e rei, quę omnia conſtant ex dictis de
oſit. loc. cit. quod ſi plura deſideras,
: tractat. de Deſcenſu apud Tataret.
6 Quæres, an Inductio ſit bona, & for-
is conſequentia, ſeù argumentatio? Ne-
: Conimb. 1. Priorum c. 1. q. 2. art. 3. A-
is tractat. 23. diſp. 2. qu. 2. dub. 5. Ioan.
. Thom. p. p. log. q. 8. art. 2. conſentit
arte Tat. 2. Priorum. qu. vlt. §. *Dubita- ſecundò*, & Poncius cap. 22. Log. par-
& quidam alij, quod eo magis aſſerunt
xemplo, ac Enthimemate. Dicendum
n eſt eſſe bonam, & formalem conſe-
ntiam ſeruatis conditionibus allatis, ità
munis, & probatur auctoritate Ariſt.
p. c. 12. vbi habet, quod inductio eſt
umentum aptius ſyllogiſmo ad perſua-
um, & apertius; & ſecundum ſenſum
is: Tum 2. ratione quia efficacius pro-
equit vniuerſale eſſe tale, quam oſten-
o ſingularia eſſe talia, ſic verò proce-
iductio. Tum 3. quia conſequentia ab
ialenti ad æquiualens formalis eſt, ac
x; ſed ità procedit inductio ex ſingu-
is.n. copulatiuè ſumptis infert vniuer-
illis æquiualentem; Tũ demum, quia
imus c. 2. tàm Inductio, quam enthi-
, & exemplum habent ſuum medium,
e cuius concludunt, & ſunt virtuali-
llogiſmi; ergo ſunt argumentationes
iles, & ex vi formæ concludētes, quia
tualiter ſyllogiſtica, atque ità defen-
Maſius hic q. 5. & Blanc. diſp. 2. Pla.

pauciores, Imò etiamſi on. ia emi-
tur ſingularia, adhuc non erit forma-
umentatio, quia nihil diuerſum erit
cluſione ab eo, quod eſt in præmiſſis.
Ariſt 2. Poſt ait inducentem non de-
are; ergo non neceſſariò infert, &
on eſt formalis argumentatio. Tan-
quod tanto minus exemplum, & En-
ma ſint argumentationes formales
ur, quia ad formalem argumenta-
i requiritur, quod nullus terminus
onſequenti, qui non ſit in anteceden-
n antecedenti ſit aliquis, qui non ſit
ſequenti, alioquin ex quolibet ante-
te poſſet inferri quodlibet conſe-
v.g homo eſt animal, ergo eſt irra-
is, ſed in Enthymemate aliquis ter-
ponitur in conſequenti, qui non erat
cedenti, v.g. omnis homo eſt animal,
ſt ſenſitiuus, ly *ſenſitiuus*, quod eſt
ſequenti, non eſt in antecedenti; ſic
in exemplo v. g. Salomon inuenire
otuit felicitatem in omni gloria ſua,
eque Alexander inueniet.
℞ ad primum, quod quando commu-
dicitur vim Inductionis conſiſtere in
ſu à diſtributiuo ad collectiuum, non
ur diſtributiuum, & collectiuum in
, diſtributiuum nempè pro ſolo aſcē-
latiuo, & collectiuum pro termino
ieute copulatim, quia fit inductio tā
i copulatiuo ad terminum diſtributi-
ponentem, quam aſcenſu copulato
ninum ſupponentem collectiuè, ſed
oceſſum à diſtributiuo ad collectiuū

, dum efformatur in ſyllogiſmum ; &
iclusione ſcitur idem, quod in præ-
ſed diuerſo modo; immò dicere poſ-
ſciri etiam aliquid diuerſum, quia in
ius conuenire toti collectioni, quod
miſſis ſciebamus conuenire ſingula-
ingillatim, collectio autem eſt quo-
odo effectus particularium compo-
m ipſam collectionem, & ideò quid-
ab eis aliquo modo diuerſum. Ad
im negatur conſequentia, quia neq;
, qui ſyllogiſmo vtitur, demonſtrat,
en non negatur ſyllogiſmum eſſe ar-
itationem formalem : demonſtratio
vltra argumentationem formalem
, quod neceſſariò probat, & infert,
lum ratione formæ, ſed etiam ratio-
eriæ. Ad quintum negatur minor,
iplicitè, & virtualiter ſe habent en-
ma, & exemplum, ſicut ſyllogiſmus,
ent medium, ratione cuius conclu-
inde in enthymemate allato in argu-
medius terminus eſt *animal*, deeſt.n.
opoſitio in voce, quæ tamen habetur
ite, .ſ. *omne animal eſt ſenſitiuum*,
in exemplo allato in argumento ſub-
gitur medium quod erit hoc, Salo-
ſt eiuſdem rationis, ac alius Rex ; ve-
men eſt exemplum ab alijs ſpeciebus
ientationis valdè deficere.
es, in forma enthymematis multo-
ari antecedens verum, & conſequens
i, vt patet in hoc, *omnis homo eſt ani-
rgo omnis homo eſt doctus*, ergo non
umentatio formalis, ad quam exigi-

tur, quod nunquam in ſimili forma arguendi reperiatur antecedens verum, & conſequens falſum. Reſp. ob id Recentiores quãplures Blanc. diſp. cit ſect. 6. Pla. diſp. de enthym. q. 5. & alios velle enthymema tunc tantum eſſe formalem argumentationem, quando diſponitur in terminis ſubalternatis, vt omnis homo eſt animal, ergo quidã homo eſt animal, tunc. n. eſt argumentatio formalis ratione ſubalternationis, aliàs nõ. Sed præſtat dicere argumentationem in obiectione adductam non eſſe enthymema, quia ad hoc conficiendum non ſufficit aſſumere pro antecedente, & cõſequente duas propoſitiones quomodocunque, ſed tales quod vna inferatur ex alia, & poſſit reduci ad formam ſyllogiſticam addendo aliam propoſitionem, quod non reperitur in argumentatione allata in obiectione.

CAPVT V.

De Syllogiſmo, & eius principijs conſtitutiuis, vbi de figuris eiuſdem.

98 DIximus tract. præced. enunciationem diuidi in ſimplicem, & compoſitam, ſeù cathegoricam, & hypotheticam, & rurſus cathegoricam in abſolutam, & modalem; eodem pacto ſyllogiſmus diuiditur in cathegoricum, & hypotheticum, & cathegoricus rurſus in abſolutum, & modalem, prout continet propoſitiones ſimplices, vel coniunctas, abſolutas, vel modales; prius igitur de cathegorico erit ſermo, & ſpeciebus eius, de hypothetico poſtea,

& mixto. Ariſt. itaq. 1. Priorum c. 1.
è finem, & 1. Top. c. 1. ſyllogiſmū defi-
quod *ſit oratio, in qua quibuſdam poſi-
terum quid à poſitis neceſſe eſt contin-
eo quod hæc ſint*, dicitur *oratio* non au-
ırgumentatio, quia argumentatio re
non eſt genus ad ſyllogiſmum, indu-
ıem, &c. vt dictum eſt c. 2. & dicitur
› in numero ſingulari. vel quia eſt vni-
opoſitio hypothetica, vt ait Tatar.
.4. vel potius, vt aiunt Auer. Philopon.
ſtatius ratione vnitatis medij, in quo
ıtur extrema in præmiſſis, & vnitatis
ıæ, ſeu diſpoſitionis terminorū, & etiā
ne vnius finis, quia ambæ præmiſſæ or
ıtur ad vnicam concluſionem inferen-
; dicitur *quibuſdam poſitis* in plurali,
ex vna ſola propoſitione, ex qua alia
tur, ſyllogiſmus non conficitur, ſed
rgumentatio imperfecta, .ſ. enthyme-
ut inductio, &c. debent igitur plures
oſitiones aſſumi, non quomodocūque,
oſitæ, .i. diſpoſitæ in modo, & figura;
notat Tatar. non debet addi particula,
neceſsis, quia ſiuè præmiſſæ ſint veræ,
alſæ, nihil refert ad ſyllogiſmum ſim-
:er, ſeu ſecundum formam conſidera-
qui hic definitur, dicitur *alterum quid
tis, &c.* ad denotandum, quod conclu-
uæ ſequitur ex præmiſſis, eſt alia pro-
io ab illis, & ab eis neceſſariò illata ob
ım diſpoſitionem, vndè ly *neceſſe*, vt
: Tat. & Alex. non ſignificat neceſſitatē
:equentis, quaſi conſequens in omni ſyl
ıιo debeat eſſe neceſſarium, cum eſſe

 poſſit

poſſit contingens, vel falſum, ſed tantum neceſſitatem conſequentiæ, vt ex præmiſſis neceſſariò inferatur concluſio, etiam si illa non sit neceſſaria, quæ erit de eſſentia ſyllogiſmi, si capiatur pro aggregato ex præmiſſis, & concluſione, non autem si capiatur pro ſolis præmiſſis diſpoſitis, vt capit Ariſt. 2. Priorum, ità docet Tat. 1. Priorum q. 1. in fine.

Senſus igitur præfatæ definitionis eſt, quod ſyllogiſmus eſt oratio diſcurſiua, in qua poſita maiori, & minori propoſitione (sic. n. appellantur præmiſſæ, vt mox dicemus) aliud, ſ. cõcluſio, ab his, quæ poſita sũt, ſeq̃tur, .i. deducitur ex vi diſpoſitionis terminorum in præmiſſis, v. g. omne animal eſt ſubſtãtia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtãtia, hæc tertia ꝓpoſitio, quæ dicitur concluſio, ſequitur neceſſariò ex diſpoſitione duarum priorum; vnde breuius poſſet definiri ſyllogiſmus, eſt oratio diſcurſiua conſtans medio cum extremis diſpoſito, vt eſt videre in ſyllogiſmo allato.

Sed dices, hanc definitionem non conuenire omnibus ſyllogiſmis, quia non hypothetico, & expoſitorio, de quibus infra. Reſp. verum eſſe Ariſt. mentem fuiſſe hic definire ſyllogiſmum cathegoricum & hũc termino communi conſtantem; adhuc tamẽ poteſt etiam hypotheticus hãc definitionẽ participare, quatenus; & ipſe per principia cathegorici habet regulari, & põt in cathegoricum reſolui; poteſt etiam applicari ſyllogiſmo expoſitorio, & omnibus alijs, quatenus

ıs omnes, vt neceſſariam, & formalem
rant conſequentiam, ind gent diſpoſi-
e terminorum, & propoſitionum ſyllo-
.ca iam declarata, & amplius declaran-
& omnes eiſdem communibus princi-
regulari debent, quæ omnia ex dicen-
›atebunt.

9. Quia verò ſyllogiſmus eſt quoddam
npoſitum rationis, ideò habet ſua prin-
ı conſtitutiuà, quæ ſunt duplicia; alia
erialia, alia formalia; & materialia,
proxima, vt propoſitiones, alia remo-
t termini propoſitionum, qui in quoli-
ſyllogiſmo ſunt tres, ex quorum cõbi-
one tres quoque formantur propoſi-
es, & ideò neceſſe eſt vnumquemq. bis
ti; ratio eſt, quia in ſyllogiſmo debet
:ri duo extrema eſſe ſimul connexa ob
ıexionem, quam habent cum aliquo ter
›rius ergo debet vnum extremum cõ-
i cum illo tertio, & erit prima propo-
, deindè debet alterum extremum cum
m tertio copulari, & erit ſecũda pro-
:io, denique ipſa extrema debent in cõ-
onem inuicem connecti, & erit tertia
›oſitio; hinc cõſtat illud tertium, quod
:l in vna, & ſemel in alia præmiſſarum
tur, vnum facere terminum, duo autem
ema concluſionis, quæ ſemel in præmiſ
ı'n illo tertio, & ſemel in concluſione
:em connectuntur, alios duos terminos
ere; hoc totum manifeſtatur exemplo,
limus oſtendere hominem eſſe ſubſtan
ı, excogitandum eſt aliquod tertium, cũ
tùm homo, tùm ſubſtantia coniungan-

tur, quod erit v.g. animal, ſi igitur ſubſtantiam, & ſemel hominem cum animali componas, duæ propoſitiones reſultabũt, nimirum omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, poſtremò ex his inferendo hominem, & ſubſtantiam eſſe ſimul connexa, tertiam conficies propoſitionem, ergo omnis homo eſt ſubſtantia: prima propoſitio dicitur *maior*, cum .n. denominatio maioris ſit quædam dignitas, optimè illi tribuitur propoſitioni, quæ primum obtinet locum in ſyllogiſmo: ſecunda *minor*, tertia *concluſio*, quæ ponitur poſt notam illationis, vnde conſequens in plus ſe habet, quã concluſio, quia omnis propoſitio, quæ ponitur poſt notam illationis, dicitur conſequens; ſed illa, quæ ponitur poſt notam illationis in ſyllogiſmo, dicitur propriè concluſio, ex terminis verò ille, quibus ſumitur ante concluſionem, dicitur *medium*, qui jungitur cũ medio in maiori, dicitur *maior extremitas*, qui vero in minori, dicitur *minus extremũ*.

Sed quamuis hic explicãdi modus maiorẽ, & minorẽ propoſitionẽ, ac ẽt maiorẽ, & minorem extremitatem ſit Summuliſtarum communis cum Petro Hiſpan. tract. 4. ſuper lib. Prior. & Ariſt. ibidem. Ouuied. tamen controu. 4. Summul. punct. 3. Poncius diſp. 20. Log. q. 5. Auerſa q. 25. ſect. 7. (quem falſo Ponc. in oppoſitum citat) & alij Recentiores inquiunt non ex eo dici propoſitionem maiorem, vel minorem, quod prius, poſteriuſuè proferatur, ſed illam dici maiorem propoſitionem, in qua medium eſt ſubiectum, & altera extremitas eſt prædica-

ca-

catum, & minorem è contra, in qua mediũ prædicatur, & altera extremitas ſubijcitur, & ſic pariformiter maius extremum eſſe, quod in propoſitione prędicatur de medio, & minus extremum, quod ſubijcitur. Hurtad. etiam diſp. 10. Log. ſect. 11. §. 70. aliter explicat, vt nimirum maior extremitas ſit, quæ continet ſub ſe plura, minor, quæ pauciora. Attamen recedendum non eſt à cõmuni, tum quia ità ſignificarunt Ariſt & Petr. Hiſpan cum alijs Summuliſt. tum quia ex oppoſito modo dicendi ſequitur in ſecunda, & tertia figura non poſſe aſſignari maiorem, vel minorem, quia medium in vna ſemper ſubijcitur, & in alia prædicatur, quod licet gratis concedat Ouuied. hoc tamen conceſſo abſurditatem non tollit.

At Poncius obijcit primò Ariſt. qui 1. Prior. cap. 5. explicare volens maiorem, & minorem extremitatem ait *dico autem maiorem extremitatem in qua medium eſt* (.i. ſub qua medium eſt) *minorem voco, quæ eſt ſub medio*, ergo propoſitio illa, in qua ſubijcitur medium, eſt maior propoſitio, & in qua prædicatur eſt minor, ſiuè primo loco proferatur, ſiuè nõ. Deindè arguit ratione, quia ex maiori particulari nihil infertur benè in ſecunda figura, at hoc eſſet falſum, ſi maior eſt, quę primo loco ponitur, nam hic Syllogiſmus optimè concludit, aliquod animal eſt quadrupes, nullus homo eſt quadrupes, ergo aliquod animal non eſt homo. Reſp. Ariſt. ibi, vt ex contextu patet, explicare illis verbis, quænam ſit maior, & minor extremitas in prima figura præcisè, non autem

tẽ in omnibus; ait enim, *in prima figura mediam voco, quod eſt in alio, & aliud in ipſo, extremitatum verò alia eſt, quę eſt in alio, alia in quo aliud*. Ad aliud, ſyllogiſmus ille non concludit in ſecunda figura, niſi indirectè, cum autẽ dicitur ex maiori particulari nihil inferri in ſecunda figura, id eſt intelligendum de concluſione directa. At inſtat Poncius ex hoc ſequi etiam in ſecunda figura aſſignari debere modos indirectè concludentes, quod eſt falſum. Negatur falſitas, vt conſtabit ex infrà dicendis cap. 8 n. 111.

Solet hic quoq. diſputari, an concluſio ſit de eſſentia ſyllogiſmi, quæ eſt ferè quæſtio de nomine, quia iuxtà varias ſyllogiſmi acceptiones vtrumq. aſſeri poteſt; vt infrà dicetur diſp. 11 q. 1. Breuiter tamen dicendum concluſionem eſſe de eſſentia ſillogiſmi non minus, quam præmiſſas, prout ab Ariſt. hic ſumitur, & definitur, quia ait ſillogiſmum eſſe orationem, in qua plures ſunt propoſitiones, quarum vna ex alijs ſequitur, per quod ſignificat ad eſſentiam ſillogiſmi ſpectare tam præmiſſas, quam concluſionem, & æquè ex vtriſq. conſtare, nam re vera ad ſtructuram ſillogiſticam tres requiruntur propoſitiones. Conf. ratione, quia ſillogiſmus eſt eſſentialiter conſequentia, omnis autem conſequentia includit eſſentialiter antecedens, & conſequens, ergo concluſio, quæ eſt illatum, & conſequens in ſillogiſmo eſt de integritate, & complemento ipſius.

100 Formalia item principia ſunt duplicia, duobus nimirum materialibus correſpon-

reſpondentia, & quidem cum forma ſillogiſmi ſit ordinatio, ſeu diſpoſitio materiæ eius, illa diſpoſitio, qua ordinatur materia remota, ſeù termini, dicitur *figura*, & illa, qua ordinatur materia proxima, .ſ. propoſitiones, dicitur *Modus*; figura igitur, quæ eſt forma materiæ remotæ, *eſt apta diſpoſitio terminorū ſecūdū ſubiectionē, & prædicationē*. Mod⁹, qui eſt forma materiæ pximę, *eſt apta diſpoſitio propoſitionū in debita quantitate, & qualitate*, debita quantitas eſt, vt non omnes præmiſſæ ſint negatiuæ, ſed aliqua ſit affirmatiua; debita qualitas eſt, vt non omnes ſint particulares, ſed aliqua ſit vniuerſalis. Et quia recta combinatio medij cum extremitatibus, in qua conſiſtit rō figuræ, eſt triplex, triplex ēt datur figura, nā vel mediū ſubijcitur in vna, & prędicatur in alia, & ſic habetur prima figura; vel prędicatur in vtraque, & ſic habetur ſecunda; vel in vtraque ſubijcitur, & ſic habetur tertia; quod eo carmine oſtendi ſolet.

Sub, præ, prima: ſecunda bis præ; tertia, bis ſub.

Quæres an admittenda ſit quarta figura, quę tribui ſolet Galeno, & Auicennæ? Medici eam admittunt, & quidam alij etiam ex noſtratibus, vt Tat. 1. Priorum q. de figuris ſyllogiſmorum §. *dubitatur primò*, & Roccus lib. 2. c 10. vbi proindè recenſent modos quartæ figurę, & Camerar. q. 13 Log. Ratio fundamentalis huius opinionis, omiſſis alijs minoris momenti, eſt, quòd tot ſunt figuræ, quot ſunt diſpoſitiones medij termini cum extremis, ſed datur

quar-

quarta diſpoſitio medij cum extremis, ergò &c. probatur minor, quia poteſt ità diſponi, vt prędicetur in maiori, & ſubijciatur in minori, vt patet ſic arguendo, omnis homo eſt animal, omne animal eſt ſubſtantia, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, quæ eſt forma arguendi valdè familiaris, qua ratione conuictus Blanc. lib. 7. ſect. 7. quartã figuram cum Medicis libenter amplectitur.

Verum peripathetica ſchola nunquã hãc quartam admiſit figuram, vt à prima eſſentialiter condiſtinctam, & eſt manifeſta Ariſt. ſententia, qui 1. Priorum c. 2. concludit neceſſe eſſe fieri omnem ſyllogiſmũ per tres prædictas figuras; & ſequuntur omnes Scotus 1. Prior q. 34. Auerr. 1. Priorum c. 8. Zab. lib. de 4. figura, Conimb. & Complut. Fuentes, Caſilius, Poncius, Moriſanus, Hurtad. Auerſa, Amicus, & paſſim alij Recentiores; & quamuis varijs modis, & quidem vt plurimum inutilibus; vt oſtendit Auerſa q. 25. ſect. 7. reijci ſoleat ab Auctoribus citatis, nempe quia inferat concluſionem innaturalem, & indirectam; aut prædicationem eiuſdem de ſeipſo; ratio tamen à priori eſt illa, quam Scot. cit. aſſignat, & ex ipſo Ariſt. deducitur, quia nimirum diſpoſitio medij non poteſt eſſentialiter diuerſificari, niſi illis tribus modis relatis, quod .ſ. vel in præmiſſarũ vna ſubijciatur, & in altera prædicetur, vel in vtraque prędicetur, vel demum in vtraque ſubijciatur, ergo cum in quarta figura à Medicis aſſignata habeat medium primam diſpoſitionem, planè non erit à prima figu-

ra

ra condiſtincta, quæ in eo præcisè eſſentialiter conſiſtit, vt habeat mediũ in vna propoſitione ſubiectum, in altera prædicatũ. Reſp. Iatar. quod prima figura poteſt capi dupliciter, largè nimirum, vt eſt diſpoſitio trium terminorum ſic ſe habentium, quod medium ſubijcitur in vna præmiſſarum, & prædicatur in alia, ſiuè hoc ſit in maiore, ſeu in minore, & ſic concedit quartam figurã non eſſe à prima condiſtinctam; alio modo capitur ſpecialiter, vt eſt diſpoſitio trium terminorum ſic ſe habentium, quod mediũ ſubijcitur in maiori, & prædicatur in minori, & ſic eſſe condiſtinctam.

Hæc ſolutio nulla eſt, quamuis .n. verum ſit medium in prima figura, ità communiter diſponi, quod ſit ſubiectum maioris, & prædicatum minoris, id tamen non efficitur, vt in prima figura ſyllogiſmus fiat, ſed potius regulariter, vt directè concludat, quia non minus in prima figura foret, ſi ità diſponeretur, vt medium eſſet prædicatum maioris, & ſubiectum minoris, hoc .n. præcisè primam conſtituit figuram, quod medium in vna ſit ſubiectum, in altera prædicatum qualiſcunque hæc fuerit, hoc ſiquidem penitus accidentarium eſt ad primæ figuræ conſtitutionem: Et quod diuerſitas diſpoſitionis medij, quod in maiori ſubijciatur, & in minori prædicetur, aut è contra, non variet primam figuram eſſentialiter patet ex Ariſt. loc. cit. qui ſæpè trãſponit præmiſſas, vt magis ſyllogiſmus cõformetur primæ regulæ antepredicamentali, vbi tamen nulla ratione dicendus eſt

vo-

voluiſſe ponere exempla quartæ figuræ, quam ipſe nunquam agnouit; ergo ſignum eſt talem variationem diſpoſitionis medij eſſe prorſus accidentariam, nec ſufficere ad conſtituendam figuram aliquam à prima eſſentialiter diuerſam.

Ex hoc patet reſponſio ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, & quæcunque in oppoſitum obijci ſolent, quamuis .n. poſſint fieri quattuor combinationes medij cum extremis, illæ tamen duæ, qua medium ſubijcitur in maiori, & prædicatur in minori, aut è contra, non ſunt eſſentialiter diuerſæ, immo quia hęc combinatio, qua medium prædicatur in maiori, & ſubijcitur in minori, facit ſillogiſmum concludere indirectè, vt patet in exemplo ab Aduerſarijs allato, vbi minor ęxtremitas prædicatur de maiori in concluſione, quod eſt cõcludere indirectè, vt poſtea dicemus, deberet quarta figura (ſi daretur) ad primã reduci, ſicut ſillogiſmi concludentes indirectè reducuntur ad directos; maneat ergo quartam figuram non dari, aut non eſſe à prima eſsentialiter diuerſam, & ſillogiſmũ ab Aduerſarijs allatum re vera eſse in prima figura, quia habet medium ſubiectum in vna, & prædicatum in alia, etſi nonità diſpoſitum, vt poſſit concludere directè; poteſt tamen facili negotio ita diſponi traſponendo præmiſſas abſq; vlla penitus alia mutatione dicendo, Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia.

CA-

CAPVT VI.

De principijs regulatiuis ſyllogiſmi.

101 NOmine principij regulatiui ſyllogiſmi intelligimus regulam, à qua ſyllogiſmus habet ſuam certitudinē, & euidentiam ad concludendum; ſunt autē duo principia huiuſmodi; Primum eſt generaliſſimum pro quocunque ſyllogiſmo, etiā expoſitorio, cuius medium eſt terminus ſingularis, eſt autem tale, *Quæ ſunt eadem vni tertio, sūt eadem inter ſe; & quorum vnū eſt idem cum tertio, cum quo alterum non eſt idem; non poſſunt eſſe eadem inter ſe*; quoad primam partem valet pro regulandis affirmatiuis, quoad ſecundam valet pro negatiuis, & hoc principium eſt tantæ efficacitatis, vt in ipſo fundetur vniuerſa ſtructura ſyllogiſtica, vt teſtatur Doctor p. d. 2. q. 7. li. in ſolut. ad 1. princ. pro 4. q. & declaratur ſic; propoſita quæſtione v. g. an anima ſit immortalis, ad cognoſcendum num hi termini ſint cōnexi, aduertendum eſt, quas habeat anima proprietates, & prædicata intrinſeca, & reperto animam eſſe incorpoream, rurſus eſt inquirendum, an incorporeum connexionem habeat cum immortali, & reperto ità eſſe, tunc rectè poſſumus inferre ex hoc, quod illi termini ſunt cum hoc tertio .ſ. incorporeo coniuncti, eſſe etiam inter ſe coniunctos; Quod ſi è contra reperiatur incorporeum cum immortali non poſſe connecti, tunc negatiuè concludendum eſſet nec animam cum immortali eſſe connexam, quia incorporeum, quod

ſup-

ſupponitur cum anima eſſe coniunctum, nō coniungitur cum immortali; atque ità ex hoc patet, quomodo ex connexione extremitatum cum medio infertur propoſitio affirmatiua, in qua extremitates vniuntur inter ſe, & quomodo ex affirmatione vnius extremitatis cum medio, & negatione alterius infertur concluſio negatiua, in qua vna extremitas negatur de alia. Et quamuis hoc principium ſit omnibus ſyllogiſmis cōmune, eius tamen vis in expoſitorio luculētius apparet, quia tertium illud, .ſ. terminus, qui eſt medium, eſt magis vnum, cum ſit terminus ſingularis, in alijs verò communis, & ideò hoc genus ſyllogiſmorum eſt omnium perſpicuiſſimum, vt potè, quod eſt alienum à multiplicitate præceptorum de diſtributione, & ſuppoſitione medij, cū ſit ſingulare; vt patet in hoc: Filius Virginis eſt Deus, Chriſtus eſt Filius Virginis, ergo eſt Deus, vt infra magis conſtabit.

Alterum principium eſt, *Dici de omni, & dici de nullo*; quoad primam partem valet pro regulandis affirmatiuis, quoad ſecundā pro negatiuis: dici de omni eſt, quicquid vniuerſaliter dicitur de ſubiecto abſolutè ſupponente, dici etiam de quocunque contento ſub illo, vt ſi omne animal eſt ſubſtantia, ergo & homo, qui ſtat ſub animali, eſt ſubſtantia. Sic dici de nullo eſt, quicquid vniuerſaliter negatur de ſubiecto, negari etiam de quocunque contento ſub eo, vt ſi nullum animal eſt lapis, ergo nec homo, qui ſtat ſub animali, erit lapis. Hoc autem principium non eſt ità vniuerſale, ſicut primū,

quia

quia non deſeruit ad ſyllogiſmum expoſitorium, vt notat Tat.1. Priorum q.1.dub.2. & 3. ſed tantum ad illum, cuius mediũ eſt terminus communis, cui termino dumtaxat applicari poſſunt ſigna vniuerſalia *omnis & nullus*, hoc principium conſtruentia, vt illum diſtribuant pro ſuis inferioribus; Et quamuis paſſim per hoc principium dicantur præcipuè regulari modi perfecti primæ figuræ, non propterea negari debet etiam cœteros regulari, per illud .n. tantum inſinuare volunt ſolos modos perfectos primæ figuræ immediate regulari per ipſum, adhuc tamen, & alij poſſunt mediatè regulari, quatenus omnes ad perfectos poſſunt reduci, vt poſtea dicemus. Aduertendũ autem hìc eſt hoc ſecundum principium regulatiuum à primo dependere, quod vniuerſalius eſt, & ab eo vim regulandi deſumere, vt diſcurrenti patebit, immò notant Complut.lib.3.c.4. hoc ſecundum principium à primo non differre, niſi penes hoc, quod primum ſumitur in ordine ad eſſe, iſtud verò in ordine ad prædicari; & quidem vnum affirmari de alio fundatur ſupra identitatẽ illorum, ſicut vnum negatur de alio ob eorum diuerſitatem & ideò liquidò patet hoc ſecundum principium vim ſuam à primo accipere Conf.ideò .n. ex hoc, quod omnis homo currit per *dici de omni*, ritè concluditur quod Petrus currit, quia ſupponitur probatum Petrum eſſe hominem, & conſequenter coniungitur cum homine Petrus, & curſus; & idem cernitur etiam in altero principio *dici de nullo*.

102 Verum.n.vero quamuis hæc doctrina ſit cõmuni Summuliſtarum calculo probata nihilominus Mol.p.p.q.28. art.3. diſp. 2.Vaſq.p.p.d.123 prīcipiū illud primū, *Quæ ſunt eadem vni tertio,&c.* tāquā infirmū reſpuunt,& non vniuerſaliter verum,niſi reducatur ad dictum de omni,& de nullo, ſequitur Caſilius lib.3. tract.2. c.2. Fundamētum eorum vnicum eſt,quod tale principiū in diuinis claudicare videtur, quia ex identitate reali diuinarum perſonarum cum diuina eſſentia non poteſt inferri realis identitas earum inter ſe,& ideò hic ſyllogiſmus non valet; eſſentia diuina eſt Pater,filius eſt hec eſſentia diuina,ergo filius eſt Pater; Vndè vt hic,& ſimiles ſyllogiſmi expoſitorij in diuinis ritè formētur,vt notat Scot. 1.Prior. q.7.concl.4.per dictū de oī,& dictū de nullo regulari debent, ita quod medius terminus,& ſi ſingularis,diſtribuatur hoc modo, Quicquid eſt eſſentia diuina eſt Pater, filius eſt eſſentia diuina, ergo &c. nam ità conſequentia tenet,ſed maior eſt falſa; Cum ergo primum illud principium; *Quæ ſunt eadem vni tertio,&c.*non teneat in diuinis,niſi cum multis limitationibus, quæ tandem faciunt illud recidere in aliud principium *dictum de omni*, & cum è contra ſecundum principium aptum ſit regulare etiam ſyllogiſmos expoſitorios in diuinis, vt patet in exemplo allato, concludunt Vaſquez, & Molina,Dictum de omni, & dictum de nullo, eſſe vnicum principium regulatiuum omnium ſyllogiſmorū. Addit Caſil.principium illud *Quæ ſunt eadem vni, &c.* poni ab

ab Ariſt.7.Top.c.1.non autem 1. Priorum, vbi erat locus agendi de principijs regulatiuis ſyllogiſmorum; ſed ibi tãtum aſſignaſſe principium *Dici de omni*, *&c.* ergo hoc tantum erit abſolutè principium regulatiuum ſyllogiſmorum.

Sed fruſtra laborant, nam veritas illius principij eſt vniuerſaliſſima, & etiam valet in diuinis, & quamuis D.Th.p.p.q.28.art.3. & Thomiſtæ cum ipſo aliquas afferant limitationes, vt etiam in diuinis verum ſit, Scotus tamen cit p.d. 3.q.7. profert illud, vt abſolutè verum, itaquod ſemper verum eſt, quæ ſunt eadem vni tertio, eſſe quoque inter ſe eadem illa tali identitate, non tamẽ maiori, quia non poteſt cõcludi aliqua idẽtitas extremorum inter ſe, niſi ſecundum illam identitatem, qua ſunt eadem medio, & ſic, inquit Doctor, ex identitate reali perſonarum in eſſentia inferri poteſt identitas realis ipſarum inter ſe, nõ quidem realis perſonalis, ſed realis eſſentialis, quia hae identitate cum eſſentia ſunt idem; ſyllogiſmus autem allatus, & ſimiles, in diuinis non tenent, quia afferuntur, vt expoſitorij, cum tamen re vera tales non ſint, ſed ſophiſmata, vt Doctor notat ibidem, & ſequitur Arubal p.p.diſp.10.ſc.2.ratio eſt, quia medium in ſillogiſmo expoſitorio ita debet eſſe ſingulare, vt ſit hoc aliquid, & incommunicabile vt quod, qualis non eſt eſſentia diuina, & ideò ipſa non eſt ſufficiens medium pro ſillogiſmo expoſitorio, & quando etiam illi ſillogiſmi eſſent expoſitorij, prorſus falsũ eſt poſſe regulari per dictum de omni, & di-

benè demonſtrant Hurt. diſp.10.Log. ſect. 16. Arriaga diſp 8.ſumm. ſect.4.& alij Doctorem noſtrum ſecuti, & nuper Ouuied. controu.4.ſummul.punc.1.

CAPVT VII.

Regulæ generales & ſpeciales cuiuſcunque figuræ aſſignantur.

103 EX principijs regulatiuis syllogiſmi c.præced.declaratis quinque deducuntur regulæ omnibus tribus figuris communes. Prima eſt, ꝙ *ex puris negatiuis nihil ſequitur*, vndè hæc conſequentia non valet, Nullus homo eſt irrationalis, nullus equus eſt homo, ergo nullus equus eſt irrationalis, ratio huius eſt, quia non poteſt concludere affirmatiuè, eo quod medius terminus qui eſt tota ratio coniungendi, cum neutro extremo eſt coniunctus, nec etiam negatiuè, quia ad hoc, vt vnum extremum non iũgatur cum alio per medium, debet idem medium cum alterutro extremo eſſe coniunctum, nam ſi vnum extremum ab altero diſiungitur propter medium, debet hoc oriri ex eo, quod diſiungatur à medio, cum quo coniungitur aliud extremum, & ita ipſa extrema erunt inuicem diſiuncta; ſi autem medium cum nullo extremo iungatur, non erit ratio neque coniungendi, neque ſeparandi ipſa extrema, vndè patet hanc regulam fundari in primo principio regulatiuo. Aduertendum tamen eſt præmiſſas interdum videri affirmatiuas, cum tamen re vera occultam contineant negationem,

&

& ideò non concludunt, vt in hoc ſyllogiſmo, omnis homo differt ab angelo, omnis ſpiritualis ſubſtantia differt ab homine, ergo omnis ſpiritualis ſubſtantia differt ab Angelo; omnes hæ premiſſæ ſunt negatiuę, quia differre eſt idē, ac vnum nō eſſe aliud, & ità ſe habēt omnes propoſitiones, in quibus eſt relatiuum diuerſitatis.

Sed obijcies, hæc conſequentia eſt bona, quod non mouetur, non currit, Sortes non mouetur, ergo non currit, & tamen eſt ex puris negatiuis. Reſp. nos hic tradere regulas de ſyllogiſmo cathegorico, allatus autē eſt hypotheticus, nam illa maior huic conditionali æquiualet, ſi non mouetur, non currit, & præterea fundatur in hac affirmatiua, omne currens mouetur. Dices, hic eſt cathegoricus, Omne, quod non eſt animal, non eſt homo, lapis non eſt animal, ergo lapis non eſt homo, & tamen conſequentia tenet ex puris negatiuis. Reſp. maiorem eſſe vniuerſalem affirmatiuam, nam æquiualet illi omne non animal eſt non homo, idque patet ex regulis cōuerſionis, nam vniuerſalis affirmatiua conuertitur per contrapoſitionem infinitatis terminis, ac etiā, etſi raro, ſubiecto infinitato, & negata copula, vndè hæc propoſitio, omnis homo eſt animal, ſic conuertitur, omne non animal eſt non homo, vel ſic, omne non animal non eſt homo, vide Caſil. lib. 3. tract. 2. cap. 6.

104 Secunda Regula eſt; quod ex puris particularibus nihil ſequitur ratione formæ, non. n. valet, aliquod animal eſt homo, aliquis equus eſt animal, ergo aliquis equus eſt

eſt homo, & ſi interdum ſequatur ratione materiæ, vt aliquod animal eſt ſubſtantia, aliquis homo eſt animal, ergo aliquis homo eſt ſubſtantia: Ratio huius regulæ eſt, quia in propoſitionibus particularibus medius terminus non completè diſtribuitur, .i. non accipitur ſecundum totam suā latitudinem, & vniuerſalitatem, ſed ſolum inadæquatè, i. ſecundum partem; hinc fit, vt ex vi connexionis cum medio non ſequatur inter duo extrema connexio, quia vnū ex his extremis poteſt in maiori cum hoc medio connecti ſecundum vnam partem, & alterum extremum in minori coniungi cum eodem medio ſecundum alteram partem, vt patet in allato exemplo, in quo licet homo, & equus connectantur cum animali, non tamen ſequitur connecti inter ſe, quia animal nō diſtribuitur completè, hinc exſtat illud præceptum, quod medium in aliqua ſaltim præmiſſarum debet diſtribui, vt ſic perfectè poſſit coniungi, vel diſiungi ab extremitatibus, aliàs non regularetur ſyllogiſmus per dici de omni, vel dici de nullo, in quo principio hæc regula fundatur; aduerte tamen, quod quando medium eſt ſingulare, vt in expoſitorio ſyllogiſmo, tunc rectè cōcluditur, quia ſumitur in vtraque præmiſſa ſecundum ſe totum.

Sed obijcies, hæc eſt bona conſequentia, ſi aliquis homo currit, aliquod animal mouetur, ſed aliquis homo currit, ergo aliq animal mouetur, & tamē eſt ex puris particularibus Reſp. hunc ſyllogiſmū eſſe hypotheticū, & præterea maiorē eſſe vniuerſalé

implicitè,& æquiualet huic,quotieſcunque aliquis homo currit, aliquod animal mouetur,nam ly *aliquis homo* ſubiectum in maiori, ampliatur, & fit terminus vniuerſalis per illam conditionalem *ſi*, quæ æquiualet illi,quotieſcunque aliquis homo currit, &c. Dices,hic eſt cathegoricus, quod lucet video,*Sol lucet*,ergo Solem video, & tamē eſt conſequentia bona ex puris particularibus. Reſp.maiorem poſſe ſumi vniuerſaliter,vel particulariter, primo modo æquiualet illi, omne,quod lucet,video, & cōſequentia eſt bona,ſecundo modo æquiualet illi,aliquod, quod lucet,video,& tunc conſequentia non eſt bona, quia poteſt lucere candela, quam non vides.

105 Tertia Regula eſt, quod concluſio ſequitur ſemper debiliorem partem,quare ſi vna præmiſſa erit particularis, vel negatiua,etiamſi altera ſit affirmatiua, vel vniuerſalis,concluſio erit particularis, vel negatiua, quia negatiua eſt ignobilior affirmatiua,& particularis vniuerſali. Ratio huius regulæ eſt, quia ſi vna præmiſſarum eſt affirmatiua, altera negatiua, tunc vnum extremum coniungitur cum medio, & alterū ab eodem medio ſeparatur in præmiſſis; quotieſcunque autem aliqua duo ità ſe habent,vt vnum connectatur cum aliquo tertio, & alterum ab eodem tertio ſeparetur, non poterunt non eſſe inuicem ſeparata, ex eo .n. quod Petrus eſt homo, & equus non eſt homo, non poteſt inferri,niſi Petrū non eſſe equum. Idem dicendum,ſi vna præmiſſarum ſit particularis, quia etiamſi in propoſi-

poſitione vniuerſali vnum extremum vniatur cum medio ſecundum ſe totum, in particulari tamen alterum extremum vnitur cum illo tertio ſolum ſecundum partem, & ideò non poteſt inferri eſſe inuicem connexa extrema, niſi ſecundum partem, vt omnis iuſtus eſt amandus, ſed aliquis homo eſt iuſtus, ergo aliquis homo eſt amandus, non poteſt inferri, omnis homo eſt amandus ob rationem allatam; ex quo patet hãc regulam fundari in primo principio regulatiuo, quia extrema in cõcluſione nequeũt habere inter ſe maiorem connexionem, quã habuerint in præmiſſis cum medio.

Sed ob jcies, ſyllogiſmum Ariſt. 2. Cœli c. 4. Omnes ſtellæ, quæ non ſcintillant, sũt propè nos, Planetæ non ſcintillant, ergo planetæ ſunt propè nos, minor eſt negatiua, & tamen concluſio eſt affirmatiua. Rurſus ex regulis bonæ conſequentiæ traditis c. 2. ex falſo ſequitur verum, vt patet ſic arguendo, omnis equus eſt animal, omnis homo eſt equus, ergo omnis homo eſt animal, ergo non ſemper ſequitur concluſio debiliorem partem. Demum, cum plures cauſæ cõcurrunt ad eundem effectum, & vna eſt perfectior altera, effectus aſſimilatur perfectiori, & ſuperiori, vt patet de duobus idẽ pondus trahentibus, quorum vnus eſt potentior altero, nam tractio ponderis ſequitur virtutem potentioris, ergo &c. ℞ Ad 1. minorem illius ſyllogiſmi eſſe affirmatiuam de prædicato infinito, ac ſi diceret, planetæ ſunt ſtellæ nõ ſcintillantes, vt patet ex dictis c. 1. huius tract. de infinitatione verbi.

Ad 2. cum Summuliſtæ dicunt concluſionē ſequi debiliorem partem, loquuntur quoad attributa propoſitionis ad puram formam ſyllogiſmi attinētia, qualia ſunt affirmatio, & negatio, particularitas, & vniuerſalitas, non autem curant de attributis ſequentibus materiam, qualia ſunt veritas, & falſitas, contingentia, & neceſſitas, nam forma bonæ conſequentiæ optimè ſaluatur etiam in materia falſa; quid autem dicendum ſit etiam de attributis ſe tenentibus ex parte materiæ, diſputant Theologi in prologo de ſacra doctrina, & in materia de fide: vide Caſil. cit. fusè de hac re differentem, & Amic. tract. 23. diſp. 4. q. 11. Ad 3. negatur aſſumptum, potius. n. res è contra ſe habet, quod cum duæ cauſæ ſubordinatæ ad eundem concurrunt effectum, effectus formaliter magis aſſimil. tur inferiori, quam ſuperiori, vt apud omnes eſt in confeſſo, & notat Scot p. d 3. q 7. ſub A 2. & patet de Sole cum cauſis inferioribus concurrente; paritas de duobus pondus trahentibus aſſumpta non valet, quia iſtæ ſunt cauſæ per accidens ſubordinatæ, nam quilibet illorū poteſt aliquid illius ponderis trahere, at præmiſſæ ſunt cauſæ per ſe ſubordinatæ, quarum vna nequit ſine altera etiam minimam concluſionis particulam cauſare.

106 Quarta Regula eſt, quod medium nunquam concluſionem ingreditur. Ratio eſt manifeſta, tum quia quilibet terminus bis tantum ponitur in ſyllogiſmo, ergo cū medium eſt bis poſitum in præmiſſis, iterū in concluſione poni non valebit; tum quia

ſi in

ſi in ea poneretur, non differret concluſio à præmiſsis, contra finem ſyllogiſmi, qui eſt, vt ex coniunctione, quam habent duo extrema cum medio in præmiſsis, inferatur connexio eorumdem excluſo medio.

Sed obijcies, hi ſyllogiſmi tenent, cum tamen medium etiam in concluſione habeant; omnis homo eſt animal, ſed homo eſt homo, ergo homo eſt animal. Item omnis Angelus eſt ſpiritus, Michael eſt Angelus, ergo aliquis ſpiritus eſt Angelus. Reſp. in primo ſyllogiſmo medium ingredi concluſionem ſub ratione extremitatis, nō ſub ratione medij; in ſecundo conſequentia tenet ex regulis conuerſionis per accidens, nam concluſio particularis eſt propoſitio conuertens maioris, quæ eſt vniuerſalis affirmatiua, non autem tenet ex vi formæ ſyllogiſticæ.

Quinta tandem eſt, quod tàm in medio, quam in extremitatibus non varientur proprietates terminorum excepta ſuppoſitione, quæ prouenit à ſignis, vndè tàm medium, quam extremitates non debent eſſe termini æquiuoci, nec in vna propoſitione ampliari, & in alia reſtringi, quia tūc argueretur à termino magis amplo ad eūdem minus amplum, aut è contra: nec in cōcluſione diſtribui debet aliquis terminus, qui nō fuerit in præmiſsis diſtributus, quia tunc argueretur à non diſtributo ad diſtributum: vt verbi gratia, ſi diceremus, omnis homo eſt animal, nullus leo eſt homo, ergo nullus leo eſt animal, nam animal in maiori non eſt diſtributum .i. vniuerſali-

ter ſumptum, ſed accipitur ſolum pro eo; quod eſt in homine nam ſignum vniuerſale affirmatiuum non habet vim diſtribuendi terminos remotos, ſed tantum proximos .i. ſubiectum non prædicatum, in concluſione verò diſtribuitur; & accipitur etiam pro eo, quod eſt in leone, nam ſignum vniuerſale negatiuum vim habet diſtribuendi terminos proximos, & remotos; Et ratio vniuerſalis huius regulæ eſt, quia ſi oppoſitum illius, quod in hac regula præcipitur, fieret, tunc eſſent in ſyllogiſmo quatuor termini, & dari poſſet antecedens verum, & conſequens falſum, quod eſt formaliſſimum iudicium malæ conſequentiæ.

107 Ex regulis generalibus c. præced. declaratis deſumitur pro vnaquaque figura ſpecialis quædam regula. Peculiaris itaque regula pro prima figura eſt, quod in quocunque ſyllogiſmo eius directè cōcludente, vt conſequentia ſit bona, nec maior debet eſſe particularis, nec minor negatiua. Ratio eſt, quia ſi maior eſſet particularis, medium in nulla præmiſſarum diſtribueretur contra præceptum datum in ſecunda regula generali; non eſſet diſtributum in maiori, quia eſſet particularis, neque in minori, cum .n. in ea medium prædicetur, & ſit vniuerſalis affirmatiua (alioquin foret ex puris particularibus) conſequenter neque in ea diſtribuitur, quia vniuerſalis affirmatiua non diſtribuit, niſi ſubiectum, & ideò hæc conſequentia non tenet in prima figura, aliqua ſubſtantia eſt angelus, omnis homo eſt ſubſtantia, ergo aliquis homo eſt angelus

gelus. Item minor negatiua eſſe non debet, quia tunc in concluſione diſtribueretur aliquis terminus, qui non eſſet diſtributus in præmiſſis, & argueretur a non diſtributo ad diſtributum contra quintam regulam generalem, nam maius extremum non diſtribueretur in maiori, quia eſſet vniuerſalis affirmatiua, in qua prædicatum non diſtribuitur, in concluſione autem diſtribueretur, quia eſſet vniuerſalis negatiua, in qua per ſignum negatiuum diſtribuitur tā ſubiectum, quam prædicatū, quia negatio, vt aiunt, eſt malignantis naturę, & negat de ſubiecto, quæcūque inuenit poſt ſe, vt nullus homo eſt lignum, aut quidam homo nō eſt lignum, .i. neque hoc lignum, neque illud lignum, neque iſtud, & propterea vniuerſalis negatiua conuertitur ſimpliciter, non autem vniuerſalis affirmatiua; hac igitur de cauſa hæc conſequentia non tenet in prima figura, omnis angelus eſt ſubſtantia, nullus homo eſt angelus, ergo nullus homo eſt ſubſtantia. Aduertendum tamen, quod ſi concluſio eſſet indirecta, poteſt interdum maior eſſe particularis, & minor negatiua, quia tūc ceſſant defectus aſſignati, vt infra conſtabit de quibuſdam modis primæ figuræ indirectè concludentibus.

Sed obijcies hunc ſyllogiſmum eſſe bonum, & directè concludere in prima figura maiori exiſtente particulari, v.g. aliquod rationale diſcurrit, omnis homo eſt rationalis, ergo aliquis homo diſcurrit. Reſp. concludere, tātum ratione materiæ, nam ſi cōcluderet ratione formæ, hoc etiam aliud

argumentum valeret ſub eadem forma, aliquod animal eſt irrationale, omnis homo eſt animal, ergo aliquis homo eſt irrationalis.

Regula pro ſecunda figura eſt, quod ex puris affirmatiuis nihil ſequitur, vt patet in hoc ſyllogiſmo, omnis homo eſt animal, omnis equus eſt animal, ergo omnis homo eſt equus: Neque ex maiori particulari, vt patet in hoc alio, aliquod viuẽs eſt animal, nullus Angelus eſt animal, ergo nullus Angelus eſt viuens. Ratio eſt, quia ſi ambæ præmiſſæ eſſent affirmatiuæ, cum in hac figura medium ſit prædicatum, in neutra diſtribueret contra præceptum datum, quia in propoſitione vniuerſali affirmatiua, quales ſunt illæ, prædicatum numquam diſtribuitur, quia cum dicitur, omnis homo eſt animal, non eſt ſenſus, quod ſit omne animal, ſed tantum illud animal, quod eſt ad humanam ſpeciem contractum, vel aliquod animal confuſè. Si verò maior eſt particularis, tunc in concluſione diſtribueretur aliquis terminus, qui non eſſet diſtributus in præmiſſis, nam vt patet in allato exemplo, maius extremum non diſtribuitur in maiori, & diſtribuitur in concluſione, & ſic daretur antecedẽs verũ, & conſequẽs falsũ.

Regula tandem pro tertia figura eſt, ꝙ concluſio particularis eſſe debet, & minor affirmatiua; Nam ſi concluſio non eſſet particularis, iam aliquis terminus diſtribueretur in concluſione, qui in præmiſſis diſtributus non eſſet, vt patet in hoc ſyllogiſmo, omnis homo eſt riſibilis, oĩs homo eſt ani-

mal,

mal, ergo omne animal eſt riſibile, vbi animal diſtribuitur in concluſione, & non in præmiſſis. Sic etiam idem ſequitur inconueniens, ſi minor ſit negatiua, vt patet hoc alio ſyllogiſmo, omnis homo eſt animal, nullus homo eſt equus, ergo aliquis equus non eſt animal, vbi animal diſtribuitur in concluſione virtute negationis ante copulam poſitæ, cum tamen in maiori diſtributum non ſit, quia eſt vniuerſalis affirmatiua, in qua prædicatum nunquam diſtribuitur; & hæ regulæ ſunt valdè notandæ, quia iuuant ad cognoſcenda vitia ſyllogiſmorũ inutilium, in quibus ſemper inuenitur aliquis defectus diſtributionis.

CAPVT VIII.

Aſſignantur modi cuiuſcunque figuræ cum eorum exemplis.

108 SExdecim modis poſſunt in qualibet figura propoſitiones ſecundum quantitatem, & qualitatem variari, nam ſecundum quãtitatẽ quattuor ſunt cõbinationes, poſſunt .n. eſſe ambæ præmiſſæ vniuerſales, vel ambæ particulares, vel maior vniuerſalis, & minor particularis, vel maior particularis, & minor vniuerſalis; & rurſus harum ſingulæ poſſunt ſecundum qualitatem quadrupliciter diſponi in ſingulis figuris, aut .n. ſunt ambæ præmiſſæ affirmatiuæ, aut ambæ negatiuæ, aut maior affirmatiua, & minor negatiua, aut demum maior negatiua, & minor affirmatiua. Ceterum ex hac tota multitudine ſo-

lum nouemdecim modi vtiles ſunt ad recte inferendum, ſex ad 3. figuram ſpectantes, quatuor ad 2. & nouem ad 1. quorum primi quatuor directè concludunt, alij quinque indirectè; ille autem modus dicitur directè concludere, in cuius concluſione maior extremitas de minori prædicatur, & è contra ille concludit indirectè, in cuius concluſione minor extremitas prædicatur de maiori: porrò omnes, & ſinguli modi vtiles cuiuſcunque figuræ his verſibus comprehenduntur:

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorom:
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi, Brocardo, Feriſon.

Quorum ſenſus difficilis non erit, ſi recolantur, quæ ſupra diximus tract. præced. cap. 8. vocalem, ſcilicet A vniuerſalem affirmatiuam denotare, E vniuerſalem negatiuam, I particularem affirmatiuam, O particularem negatiuam; illæ igitur dictiones ſingulos indicant modos ſyllogiſmorum cuiuſcunque figuræ, & vocales contentæ in tribus primis ſyllabis denotant tres propoſitiones ſyllogiſmi, quales, & quantæ eſſe debeant, ſi quæ verò aliæ vocales ſuperſunt in quibuſdam dictionibus ponuntur metri gratia. Primi duo verſus explicant nouem modos vtiles primæ figuræ, quatuor primi ſunt directi, quinque alij indirecti: quatuor primæ dictiones tertij verſus indicant quatuor

tuor modos ſecundæ figuræ; denique á *Darapti*, ad finem vſque denotantur ſex modi tertiæ figuræ. Erit igitur ſyllogiſmus in *Barbara*, ſi medium in maiori ſubijciatur, & in minori prædicetur, ſintque tum præmiſſæ, tùm concluſio vniuerſales affirmatiuæ, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Erit ſyllogiſmus in *Ceſare*, ac in ſecunda figura, ſi in vtraq; præmiſſa medium prædicetur, & maior ſit vniuerſalis negatiua, minor vniuerſalis affirmatiua, & concluſio vniuerſalis negatiua, vt nullum vitium eſt amandum, omnis virtus eſt amãda, ergo nulla virtus eſt vitium; Erit denique ſyllogiſmus in *Darapti*, ac in tertia figura, ſi medium in vtraque præmiſſa ſubijciatur, & præmiſſæ ambę ſint vniuerſales affirmatiuæ, concluſio vero particularis affirmatiua, vt omne animal eſt viuens, omne animal eſt ſubſtantia, ergo aliqua ſubſtantia eſt viuens; & in tribus figuris tria protuliſſe exempla in primis cuiuſque modis ſufficeret, ſed ad maiorem Tyronum commeditatem in ſingulis modis afferre exempla iuuabit, in primis itaque quatuor modis primæ figuræ directè concludentibus ità ſyllogizatur.

1

Bar Omne animal eſt ſubſtantia,
ba Omnis homo eſt animal,
ra Ergo omnis homo eſt ſubſtantia.

2

Ce Nullum animal eſt lapis,
la Omnis homo eſt animal,
rent Ergo nullus homo eſt lapis

3

Da Omnis homo eſt rationalis,
ri Aliquod animal eſt homo,
j Ergo aliquod animal eſt rationale

4

Fe Nullus ſpiritus eſt corpus,
ri Aliqua ſubſtantia eſt ſpiritus,
o Ergo aliqua ſubſtantia non eſt corpus.

109 Hæc allata exempla ſunt pro quatuor modis primæ figuræ directè concludētibus, vbi vt vides, primus continet tres propoſitiones vniuerſales affirmatiuas; ſecundus conſtat maiori vniuerſali negatiua, minori vniuerſali affirmatiua, & concluſione vniuerſali negatiua; tertius habet maiorem vniuerſalem affirmatiuam, minorem, & concluſionem particulares affirmatiuas; quartus denique habet maiorem vniuerſalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & concluſionem particularem negatiuam; in alijs verò quinque modis huius primæ figuræ indirectè concludentibus ità ſyllogizatur, vt in ſequentibus exemplis.

1

Ba Omnis ſpiritus eſt ſubſtantia,
ra Omnis Angelus eſt ſpiritus,
lip Ergo aliqua ſubſtantia eſt Angelus.

2

Ce Nullum animal eſt lapis,
lan Omnis homo eſt animal,
tes Ergo nullus lapis eſt homo.

3

Da Omnis leo eſt animal,
bi Aliquod rugibile eſt leo,
tis Ergo aliquod animal eſt rugibile.

Fa-

4

Fa Omne animal eſt corpus,
peſ Nullum elementum eſt animal,
mo Ergo aliquod corpus nõ eſt elementũ.

5

Fri Aliquis homo eſt muſicus,
ſe Nullus lapis eſt homo,
lo Ergo aliquis muſicus non eſt lapis.

Exempla nunc adducta ſunt quinque modorum in prima figura indirectè concludentium, vbi vt vides, primus conſtat ex maiori, & minori vniuerſali, affirmatiua, concluſione verò particulari affirmatiua; ſecundus conſtat maiori vniuerſali negante, minori vniuerſali affirmante, & concluſionem vniuerſalem negantem colligit; tertius continet maiorem vniuerſalem affirmatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & ſimilem omninò concluſionem deducit; quartus habet maiorem vniuerſalem affirmantem, minorem vniuerſalem negantem, & concluſionem particularem negantem; quintus tandem conſtat maiori particulari affirmatiua, & minori vniuerſali negatiua, & colligit concluſionem particularem negatiuam.

Modi ſecundæ figuræ ſunt quatuor ſequentes, qui tantùm vtiles ſunt ad colligendas concluſiones negatiuas, & in eis ità ſyllogizatur.

1

Ce Nullum lignum eſt animal
ſa Omnis homo eſt animal,
re Ergo nullus homo eſt lignum.

Ca-

2

Ca Omnis homo eſt animal,
meſ Nullum lignum eſt animal,
tres Ergo nullum lignum eſt homo.

3

Fe Nullum lignum eſt animal
ſti Aliquis homo eſt animal
no Ergo aliquis homo non eſt lignum.

4

Ba Omnis homo eſt animal
ro Aliquod lignum non eſt animal,
co Ergo aliquod lignum non eſt homo.

Exempla nunc adducta ſunt modorum ſecundæ figuræ, vbi vt vides, primus conſtat ex maiori vniuerſali negante, & minori vniuerſali affirmante, & concluſione vniuerſali negante; ſecundus habet maiorem vniuerſalem affirmatiuam, minorem vniuerſalem negatiuam, & ſimilem prorſus concluſionem; tertius continet maiorem vniuerſalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & colligit concluſionem particularem negatiuam; quartus denique conſtat maiori vniuerſali affirmatiua, minori particulari negatiua, & ſimili prorſus concluſione.

Modi tertiæ figuræ ſunt ſex ſequentes, qui omnes tantùm vtiles ſunt ad eliciendam concluſionem particularem, ac in eis ità ſyllogizatur.

1

Da Omne animal ſentit,
ra Omne animal eſt corpus,
pti Ergo aliquod corpus ſentit.

Fe-

2

Fe Nulla planta eſt ſenſitiua,
lap Omnis planta eſt corpus,
ton Ergo aliquod corpus non eſt ſenſitiuũ.

3

Di Aliquod animal eſt homo,
ſa Omne animal eſt ſubſtantia,
mis Ergo aliqua ſubſtantia eſt homo.

4

Da Omne animal eſt ſubſtantia
ti Aliquod animal eſt viuens,
ſi Ergo aliquod viuens eſt ſubſtantia.

5

Bro Aliqua planta non eſt lapis,
car Omnis planta eſt viuens,
do Ergo aliquod viuens non eſt lapis.

6

Fe Nullum animal eſt lapis,
ri Aliquod animal eſt corpus,
ſon Ergo aliquod corpus non eſt lapis.

Hæc modò adducta ſunt exempla, vt dicebamus modorum tertiæ figuræ, vbi vt vides, primus conſtat ex maiori, & minori vniuerſali affirmante, & concluſione particulari affirmante; ſecundus conſtat ex maiore vniuerſali negatiua, minore vniuerſali affirmatiua, & colligit concluſionem particularem negantem; tertius habet maiorem particularem affirmatiuam, & minorẽ vniuerſalem affirmatiuam, ex quibus colligit cõcluſionem particularem affirmatiuã; quartus gaudet maiori vniuerſali affirmante, minori particulari affirmante, & ſimili prorſus concluſione; quintus continet maiorem particularem negantem minorem vniuerſa-

ſa-

2

Ca Omnis homo eſt animal,
meſ Nullum lignum eſt animal,
tres Ergo nullum lignum eſt homo.

3

Fe Nullum lignum eſt animal
ſti Aliquis homo eſt animal
no Ergo aliquis homo non eſt lignum.

4

Ba Omnis homo eſt animal
ro Aliquod lignum non eſt animal,
co Ergo aliquod lignum non eſt homo.

Exempla nunc adducta ſunt modorum ſecundæ figuræ, vbi vt vides, primus conſtat ex maiori vniuerſali negante, & minori vniuerſali affirmante, & concluſione vniuerſali negante; ſecundus habet maiorem vniuerſalem affirmatiuam, minorem vniuerſalem negatiuam, & ſimilem prorſus concluſionem; tertius continet maiorem vniuerſalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & colligit concluſionem particularem negatiuam; quartus denique conſtat maiori vniuerſali affirmatiua, minori particulari negatiua, & ſimili prorſus concluſione.

Modi tertiæ figuræ ſunt ſex ſequentes, qui omnes tantùm vtiles ſunt ad eliciendam concluſionem particularem, ac in eis ità ſyllogizatur.

1

Da Omne animal ſentit,
ra Omne animal eſt corpus,
pti Ergo aliquod corpus ſentit.

Fe-

2

Fe Nulla planta eſt ſenſitiua,
lap Omnis planta eſt corpus,
ton Ergo aliquod corpus non eſt ſenſitiuũ.

3

Di Aliquod animal eſt homo,
ſa Omne animal eſt ſubſtantia,
mis Ergo aliqua ſubſtantia eſt homo.

4

Da Omne animal eſt ſubſtantia
ti Aliquod animal eſt viuens,
ſi Ergo aliquod viuens eſt ſubſtantia.

5

Bro Aliqua planta non eſt lapis,
car Omnis planta eſt viuens,
do Ergo aliquod viuens non eſt lapis.

6

Fe Nullum animal eſt lapis,
ri Aliquod animal eſt corpus,
ſon Ergo aliquod corpus non eſt lapis.

Hæc modò adducta ſunt exempla, vt dicebamus modorum tertiæ figuræ, vbi vt vides, primus conſtat ex maiori, & minori vniuerſali affirmante, & concluſione particulari affirmante; ſecundus conſtat ex maiore vniuerſali negatiua, minore vniuerſali affirmatiua, & colligit concluſionem particularem negantem; tertius habet maiorem particularem affirmatiuam, & minorẽ vniuerſalem affirmatiuam, ex quibus colligit cõcluſionem particularem affirmatiuã; quartus gaudet maiori vniuerſali affirmante, minori particulari affirmante, & ſimili prorſus concluſione; quintus continet maiorem particularem negantem minorem vniuer-

ſa-

ſalem affirmantem, & concluſionem particularem negantem. Sextus denique conſtat maiori vniuerſali negante, minori particulari affirmante, & deducit concluſionem particularem negantem: Hos autem omnes trium figurarum modos eſſe legitimos ex eo conſtat, quod in ijs nunquam dari poteſt antecedens verum, quin etiam conſequens verum eſſe deprehendatur ex vi antecedentis: quod ſi detur aliquis argumentandi modus, in quo ex antecedente vero ſequatur aliquid falſum, non erit legitimus.

110 Sufficientia verò horum modorum in quacunque figura facilè deducitur ex règulis earum aſſignatis tùm generalibus, tùm ſpecialibus, nam in prima figura ex ſexdecim combinationibus reijci debent omnes quatuor puræ negatiuæ, & omnes quatuor puræ particulares ex duabus primis regulis generalibus, & ex peculiari regula primę figuræ reijci debent omnes modi, qui habent maiorem particularem, & qui habent minorem negatiuam, vndè quatuor modi dũtaxat remanent legitimi in prima figura directè concludentes; quia verò diximus regulam ſpecialem primę figurę ſolum requiri ad concludendum directè, idcirco adhuc in ea poſſunt admitti alij modi indirectè cõcludentes, in quibus etiam interdum poſſit maior eſſe particularis, aut minor negatiua, vt patet in *Fapeſmo*, & *Friſeſomorum*. Sic etiam in ſecunda figura ex duabus primis regulis generalibus excluduntur octo cómbinationes, .ſ. ex puris negatiuis, & puris particularibus; & ex peculiari eiuſdẽ

re-

regula excluditur combinatio ex vtraque præmiſſa affirmatiua, vel ex maiore particulari, & vtraque iſta combinatio poteſt bis fieri, .ſ. vtraque affirmatiua cũ maiore particulari, & minore vniuerſali, vel è contra, & vtraque maior particularis exiſtente prima præmiſſa affirmatiua, & ſecunda negatiua, vel è contra, vndè remanent tantum quatuor modi vtiles ſecundæ figuræ. Sic denique in tertia figura ex duabus allatis regulis generalibus octo excluduntur combinationes etiam ab alijs figuris excluſæ: & ex ſpeciali regula eiuſdem, quod minori exiſtente negatiua nihil concluditur ſiuè maior ſit particularis, & minor vniuerſalis, ſiuè è contra, & ſic excluduntur aliæ duæ combinationes, vndè ſex tantum remanent modi in tertia figura, ex quo tandem ſequitur modos vtiles ſyllogizandi eſſe nouemdecim, cæteros verò inutiles, & vitioſos, eo quia ſemper inueniatur in eis aliquis defectus diſtributionis; de hac ſufficientia vide Scot. 1. Priorum q. 22. 23. & 24.

Contra ſufficientiam modorum primæ figuræ obijcies, Primò quod ſint plures aſſignatis, tum quia poſſunt in ea dari alij modi directè concludentes, v.g. Barbari, & Celabo, quorum primus ex præmiſſis vniuerſalibus affirmatiuis concludit particularem affirmatiuam, alter verò ex maiori vniuerſali negatiua, & minori vniuerſali affirmatiua concludit particularem negatiuã: Tum quia cum quarta figura ex dictis non ſit diſtincta à prima, eius modi, qui ſunt Bamana, Camene, Dimari, Fimeto, ad ipſam

per-

pertinebunt, cum benè concludant. Deinde vrgebis ex alia parte, quod ſint pauciores, quia Ariſt. 1. Priorum c. 5. ſolum duos modos indirectos enumerat in prima figura, nempè Fapeſmo, & Friſeſom.

Reſp. ad primam duas illas combinationes contineri in Barbara, & Celarent, quia ſub vniuerſali particularis continetur: hinc notat Sotus lib. 5. c. 4. lec. vn. not. 3. nec Ariſ. nec Petr. Hiſp. horum meminiſſe modorũ, quia Ariſt. ait, quod omnis ſyllogiſmus, qui poteſt inferre concluſionem vniuerſalem, poteſt etiam inferre particularem per ſubalternationem iſtius ad illam. Accedit, quod monet Scot. 1. Priorum q. 22. diuerſitatem modorum attendendam eſſe pęnes prȩmiſſas, non autem pęnes concluſionem, vt patet ex multitudine combinationum allata. Modi autem pro quarta figura inuenti non differunt à modis primæ, niſi ex ſola tranſpoſitione præmiſſarum merè accidentali, quarè ſicut talis tranſpoſitio non diuerſificat eſſentialiter quartam figuram a prima ex dictis c. 5. ità neq; in eadem figura variabit eſſentialiter modos. Ad aliud pro altera parte Tatar. 1. Priorum q. de modis p. fig. art. 1. §. *primò ſciendum*, quem ſequuntur Conimb. ibi c. 7. q. 2. art. 1. inquit Ariſt. enumeraſſe tantum modos, qui diſtinguuntur à directè concludentibus non ſolum in concluſione, ſed etiam ex parte præmiſſarum, quales ſunt tantum illi duo; alios tres non enumerat, quia non multum differunt à perfectis, cum illis ſint ſimiles in præmiſſis.

De-

Deindè contra ſufficientiam modorum ſecundæ, & tertiæ figuræ obijcies, quod in ipſis poſſunt aſſignari modi indirectè concludentes non minus, quam in prima, ergo ſunt multò plures enumeratis; probatur aſſumptum, tum quia nedum Scotus cit. & cœteri communiter ità docent, ſed etiam eſt expreſſa Ariſt. doctrina 1. Priorum c. 8. ibi n. loquens de duobus modis primæ figuræ indirectè concludentibus Fapeſmo, & Friſeſom, ſubiungit fieri poſſe conſimiliter, & in alijs figuris, hoc eſt poſſe pariter in illis indirectè concludi, vt ibi Auerroes exponit; tum quia ipſa experientia vrget, vt Doctor oſtendit loc. cit. nam in Ceſare, & Cameſtres in ſecunda figura, Darapti, Diſamis, & Datiſi in tertia cum eadem diſpoſitione, & ordine præmiſſarum poteſt conuerti concluſio, & à conuerſa ad conuertentem eſt bona conſequentia, in tali autem caſu minus extremum prædicatur de maiori, quod eſt concludere indirectè; Cœteri etiam modi earundem figurarum, .ſ. Feſtino, & Barocco in ſecunda, Felapton, Brocardo, Feriſon in tertia poſſunt indirectè concludere per tranſpoſitionem præmiſſarum; tranſpoſitis n. præmiſſis concluſio, quæ prius erat directa, fit indirecta, ergo &c.

Reſpondent aliqui, quibus conſentire videntur Fonſec. lib. 6 Inſt. cap. 13. & Conimb. 1. Priorum c. 7. q. 3. Poncius diſp. 20. Log. q. 5. n. 55. negando aſſumptum, quia tunc indirectè concluditur, cum prædicatur minus extremum de maiori, ſed id contin-

gere

gere nequit in ſecunda, & tertia figura, in his .n figuris deſignari nequit maius, & minus extremum ex coniunctione cum medio in præmiſſis, ſed tantum in concluſione ex coniunctione ipſorum adinuicem, quia in illis vtrumq; ſubijcitur in ſecunda figura, vtrumq. prædicatur in tertia, illud ergò erit maius extremum in his figuris, quod in concluſione prædicatur; & minus, quod in eadem ſubijcitur, quarè implicabit in adiecto dicere, poſſe in his figuris minus extremum prædicari, & maius ſubijci. Confirmāt id ex Ariſt. qui 1. Priorum c. 6. hoc pacto videtur in his figuris maius, & minus extremum deſignaſſe, dum ait maius extremū in ſecunda figura eſſe, quod eſt magis propinquum medio, minus, quod eſt magis remotum, & è contra in tertia figura inquit c. 7. maius extremum eſſe, quod longius diſtat à medio, minus, quod eſt medio propinquus. Confirmant tandem, quia in ſecunda, & tertia figura non habemus dictiones indicantes modos indirectos præter directos, ſicut in prima, ſignum euidens non dari in eis modo indirectè concludentes, ſicut in illa.

111 Oppoſitū tamen verius eſt, vt oſtendit ratio allata in argumento; & fundamentum eorum falſum eſt, maius .n. & minus extremum generatim loquendo deſignantur in præmiſſis ex coniunctione cū medio, non in concluſione ex coniunctione eorum inter ſe, vndè illud dicitur maius extremum, quod digniorem obtinet locum in præmiſſis, .ſ. in maiori cum medio, & minus

minus extremum, quod obtinet minus dignum.ſ. in minori, ità docuimus ex communi ſuperius c.5. ergo etiam in ſecũda,& tertia figura diſtinctio maioris, & minoris extremi ſumẽda eſt ex ordine pręmiſſarũ, nõ verò ex ſubiectione, & pręd icatione ipſorũ in cõcluſ. Neq. oppoſitũ docuit Ariſt. cit. nam longè diuerſus eſt ſenſus verborum eius ab eo, quem Aduerſarij prætendunt, vt ibi exponit Sueſſan com. 43. ab Auerſa relatus q.25.ſect. 8. & textus, vt ſonat, ità obſcurus eſt, vt non magis pro eis, quam pro nobis adduci queat. Non fuit autem neceſſe diſtinctas dictiones aſſignare indicantes modos indirectos ſecundæ, & tertiæ figuræ, vt factum eſt in prima, quia vt notat Auerſa cit. longe maiorem habent differentiam modi indirecti primæ figuræ a directis, quam in cæteris; rationem aſſignàt Scot. cit. quia ſi concludatur ind rectè per conuerſionem concluſionis, vt fit in Ceſare, & Cameſtres ſecundæ figuræ, Darapti, Diſamis, & Datiſi tertiæ, ſufficiunt iidem modi, nam ſi in ſecũda figura ſic concludamus indirectè, Nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus lapis eſt homo, adhuc iſte ſyllogiſmus eſt in Ceſare, ſic etiam ſi in tertia figura ſic concludamus indirectè, omne animal eſt viuens, omne animal eſt ſubſtantia, ergo aliquod viuens eſt ſubſtantia, adhuc iſte ſyllogiſmus eſt in Darapti: & ratio eſt, quia vt docet Ariſt. 1. Priorum de ſyllogiſm. poteſtatibus, ſicut ſyllogiſmus inferens concluſionem vniuerſalem poteſt etiam inferre particularem

ex

ex vi conſequentiæ ſubalternationis, ità qui infert vnam concluſionem inferre poterit ſuam conuertentem ex vi conſequentiæ conuerſionis, quarè ſi Ceſare infert directè illam vniuerſalem negatiuam, poterit indirectè inferre ſuam conuertentem, & ſi Darapti infert directè illam particularem affirmatiuam poterit etiam indirectè inferre ſuam conuertentem ex legibus conuerſionis ſimplicis. Si vero concludatur indirectè per tranſpoſitionem præmiſſarum, vt in cæteris modis ſecundæ, & tertiæ figuræ, adhuc modus indirectus non erit eſſentialiter diuerſus à directo, quia ordo præmiſſarum non ſufficit diſtinguere modos ſyllogiſmorum: Itaq; ad argumentum principale concedendum eſt aſſumptum, neganda ſequela ob rationem modo allatam.

CAPVT IX.

De Reductione modorum imperfectorum ad perfectos.

112 ARiſt. 1. Priorum c. 1. in fine diſtinguit penes formam duo ſyllogiſmorum genera, perfectos, ſ. & imperfectos, illos appellat perfectos, qui nullo indigent, vt eorum vis, ac neceſſitas in concludendo appareat, & huius generis ſunt tantum quatuor modi primæ figuræ, in quibus euidentiſſima eſt vis concluſionis: imperfectos è contra vocat eos, qui indigent aliqua probatione, vt eorum neceſſitas concludēdi euidenter appareat, & huius generis sũt

tam

tam reliqui modi primæ figuræ indirectè concludentes,quam cæteri aliarum figurarum , eſto directè concludant, nam eorum neceſſitas concludendi non eſt ità euidens, quin indigeat aliqua probatione ; Ex quo patet ſyllogiſmum imperfectum hic non accipi eo modo,quo dicere ſolemus Enthymema eſſe ſyllogiſmum imperfectum,quia nimirum ei deeſt pars intrinſeca,& eſſentialis ad ſyllogiſmum neceſſaria , nam in hoc ſenſu ſyllogiſmi cuiuſcunque figuræ ſunt perfecti, igitur in præſenti ſillogiſmus imperfectus pro eo ſumitur , cui aliquid euidentiæ deeſt , vt iudicetur euidenter concludere , hæc autem eſt imperfectio quædam accidẽtalis dumtaxat, ità notat Tatar. lib.1.Priorum q 1.§.*Quartò ſciendum*,in fine.Soli autem quatuor modi primæ figuræ dicuntur perfecti,& euidenter concludũt, vt ait Tatar.cit. §.*dubitatur ſecundo*,quia ſoli ipſi regulantur immediatè per principiũ *dici de omni* , *& dici de nullo* , quatenus in eis fit euidenter applicatio eorum, quæ dicuntur ,vel negantur vniuerſaliter , ad ea , quæ ſub ipſis vniuerſalibus continentur , nam in eis perfectè diſtribuitur medium in maiori ,in qua ſtat vniuerſaliter ex parte ſubiecti,cum poſtea in minori prædicetur, hoc ipſo euidenter oſtenditur illud, de quo prædicatur,contineri ſub eius vniuerſalitate,& conſequenter conuenire illi id , quod de tali medio vniuerſaliter poſito prædicabatur in maiore,vel negabatur , quod eſt immediatè regulati per *dici de omni & dici de nullo*; alij verò modi dicuntur imperfecti,

cti, & minus euidenter concludentes, quia non immediatè regulantur per hoc principium, nec in eis fit euidenter applicatio ſuperioris ad ea, quæ ſub ipſo continentur, ſed regulantur mediatè, & ideò reducuntur ad illos modos perfectos, & per eos probantur; vndè vt monet idem Tatar. aliquẽ modum reduci ad alium non eſt de vno facere alium, ſed eſt conſequentiam, vel ineuidentiam vnius oſtendere per conſequentiam, vel euidentiam alterius.

113 Duobus autem modis imperfecti ſyllogiſmi ad perfectos reduci poſſunt, primò oſtenſiuè, ſecundò ad impoſſibile; prima reductio dicitur oſtẽſiua, quia per eam euidenter oſtendimus, & quaſi digito demonſtramus ſyllogiſmum aliquem regulari per dici de omni, & dici de nullo; altera dicitur ad impoſſibile, quia per eam deducimus negantem conſequentiam ſyllogiſmi ad metam concedendi aliquod impoſſibile, & vterque modus reducendi breuitèr declaratur: Reductio oſtenſiua fit per cõuerſionem alicuius propoſitionis, & interdum cùm interuentu etiam tranſpoſitionis præmiſſarum, vt. ſ. maior mutetur in minorem, vel è cõtra, quia hæc reductio eò collimat, vt oſtẽdat clariori modo poſſe diſponi præmiſſas, vt ſic euidentius ibi innoteſcat regulatio per dici de omni, & de nullo.

Vt autem facilius, & ſine errore poſſit talis reductio exerceri, notandę ſunt literę initiales ſingulorum modorum, reducuntur .n. oſtenſiuè illi ſyllogiſmi ad modum primæ figuræ, qui ab eadem litera incipiunt,

vt Baralipton ad Barbara, Ceſare ad Celarent, Darapti ad Darij, Feſtino ad Ferio, & ſic de alijs; aduertendæ ſunt inſuper quatuor aliæ conſonantes, quæ in medio, vel fine nominis ſingulorum modorum imperfectorum reperiuntur, vt S. P. M. C. nam litera S ſignificat propoſitionem indicatam per vocalem ſibi immediatè præcedentem conuertendam eſſe ſimpliciter, P per accidens, M deſignat conuerſionem non ſufficere, ſed præmiſſas tranſponi debere faciendo de maiore minorem, & è contra. C demum ſignificat modos illos, in quibus reperitur, non poſſe reduci oſtenſiuè, ſed per impoſſibile tantum, & tales ſunt Baroco, & Brocardo, id autem totum his duobus verſibus exprimitur.

S vult ſimpliciter verti, P verò per acci.
M vult tranſponi, C per impoſſibile duci.

Quoad adhuc vlterius exemplis declaratur, Ceſare qui eſt primus modus imperfectus ſecundæ figuræ reducitur ad Celarēt, vt indicat litera initialis C, conuertendo ſimpliciter propoſitionem indicatam per E, quæ immediatè præcedit S, nimirū maiorem vniuerſalem negatiuam, vt v. g. hic ſyllogiſmus factus in Ceſare, nullum lignū eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lignum, reducitur ad Celarent, ſi dicamus in maiori propoſitione, nullum animal eſt lignum. Darapti, qui eſt primus modus imperfectus tertiæ, figuræ reducitur ad Darij, vt indicat litera initialis D facta conuerſione minoris per accidens, vt denotat litera P. quæ immediatè

M ſequi-

ſequitur minorem vniuerſalem affirmatiuam; vt denotat litera A, vt v.g. hic ſillogiſmus factus in Darapti omne animal eſt ſubſtantia, omne animal eſt viuens, ergo aliquod viuens eſt ſubſtantia, reducitur ad Darij, ſi in minori dicamus, aliquod viuens eſt animal. Baralipton, qui eſt modus indirectus primæ figuræ, reducitur ad Barbara, vt petit litera prima conuertendo concluſionem per accidens, vt poſtulat litera P, quæ reperitur poſt vocalem I poſitam in tertia ſyllaba, cui reſpondet cõcluſio, & ita hic ſillogiſmus factus in Baralipton, omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo aliqua ſubſtantia eſt homo, reducitur ad Barbara, ſi in concluſione dicamus, omnis homo eſt ſubſtantia: vbi tamē notandum eſt cum Tatar. tract. 3. concluſionem de Baralipton non poſſe in hac reductione dici propriè conuerſam per accidēs, quia particularis affirmans ex regulis conuerſionis ſupra traditis non conuertitur in vniuerſam affirmantem, ſed in particularē, ſed potius reductam ad ſuum ſtatum naturalem, quem ſeruat concluſio de Barbara, quæ cum ſit vniuerſalis affirmatiua, optimè conuertitur per accidens in particularem affirmantem, conuertitur ergo vel potius reducitur concluſio de Baralipton in vniuerſalem affirmantem ex vi præmiſſarum, nam cum ſint eædem in Barbara, & Baralipton, & ad concluſionem de Barbara ſequatur per conuerſionem per accidens particularis affirmatiua, ergo ad præmiſſas de Baralipton ſequitur particularis affirmatiua,

ua,

ua, quia quicquid ſequitur ad conſequens bonæ conſequentiæ, ſequitur etiam ad eius antecedens; ex his exemplis facile eſt addiſcere reductionem aliorum modorum, nam Dabitis efficitur in Darij conuerſa ſimpliciter concluſione, vt petit litera S; Fapeſmo manet in Ferio maiori conuerſa per accidens, vt petit P, & minori ſimpliciter, vt petit S, & facta præmiſſarum tranſpoſitione, vt petit M. & ſic de ſingulis.

Bonitas verò reductionis oſtenſiuæ per conuerſionem propoſitionum, vt notat idẽ Tatar. fundatur in illa regula generali ſuperius tradita, quicquid ſequitur ex conſequenti bonæ conſequentiæ, ſequitur etiã ex antecedente, cum ergo ſit bona conſequentia à conuerſa ad conuertentem, quicquid ſequitur ex conuertente ſequitur ex conuerſa, talis autem concluſio ſequitur ex conuertente, vt patet in ſyllogiſmo perfecto, ergo eadem concluſio benè inferebatur ex conuerſa, q̃ erat præmiſſa ſyllogiſmi imperfecti, & ob eandem rationem in ſyllogiſmo perfecto non ſemper infertur eadem omninò concluſio, quæ fuerat in imperfecto, ſed conuerſa illius vt in Cameſtres, nam cum conuerſa poſſit inferre conuertentem, ſufficienter hoc modo probatur concluſio imperfecti ſyllogiſmi: Diximus autem omnes modos imperfectos poſſe reduci oſtenſiuè ad perfectos exceptis Baroco, & Brocardo, quia cum altera præmiſſarum in eis ſit particularis negatiua, quæ conuerti non poteſt, niſi in ſeipſam per contrapoſitionẽ, & altera vniuerſalis affirmatiua, quæ tantũ

conuertitur per accidens, planè ſi reduceretur oſtenſiuè, fieret ſyllogiſmus ex puris particularibus.

414 Reductio per impoſſibile fit cum negata conſequentia, ſeu concluſione ſyllogiſmi ab Aduerſario (ſub prætextu, quod non ſit in forma) fit propoſitio contradictoria concluſioni negatę, ex qua cum altera ex propoſitionibus conceſſis fiunt tales præmiſſæ, ex quibus inferatur concluſio cõtradictoria alicui ex præmiſſis iam conceſſis, vndè cogitur Aduerſarius vel negare, quod iam concesſerat, vel concedere duo contradictoria ſimul eſſe vera; & fundatur hic reducendi modus in illo principio, *In bona conſequentia ex contradictorio conſequẽtis ſequitur contradictorium antecedentis*: & hoc genere reductionis poſſunt reduci omnes modi imperfecti cuiuſcunque fuerint figurę ad perfectos, vt docet Tat. tract. 4 in explicatione ſecundæ figurę, & 1. Priorum q. de figuris §. *Quartò ſciendum*, & ratio eſt, quia in omni modo vtili, in quo negatur conſequentia, debet concedi contradictorium eius, quod negatur, ex qua contradictoria conceſſa, & altera præmiſſa cõceſſa ſequitur contradictoriũ alterius; ſpecialiter tamen Baroco, & Brocardo dicuntur per impoſſibile reduci, quia alio modo reducibiles non ſunt: Vt autem ritè talis reductio fiat, hoc datur generale preceptum, vt ſemper attendatur ad concluſionem illatam, & ſumatur contradictorium eius, deindè ponatur illa pro vna ex præmiſſis cũ altera, & inferatur contradictorium, vel con-

tra-

trarium alterius præmiſſæ conceſſæ, ſic .n. deducetur Aduerſarius ad impoſſibile, quod eſt duas contradictorias, vel contrarias concedere.

Sed vltra hoc generale præceptum tradit Tat. cit. etiam ſpeciales regulas pro ſingulis figuris, vndè ait, quod modi ſecundæ figuræ reducuntur per impoſſibile ſumendo contradictorium concluſionis pro minori, & retenta eadem maiori infertur contraria, vel contradictoria minoris conceſſæ; modi tertiæ figuræ, reducuntur per impoſſibile ſumendo contradictorium concluſionis pro maiore, & retenta eadem minori infertur contradictorium, aut contrariũ maioris conceſſæ; modi verò indirecti primæ figuræ poſſunt etiam reduci per impoſſibile ſumendo contradictorium concluſionis pro maiori, & ponendo maiorem conceſsã loco minoris, & inferendo tandem contrarium minoris conceſſę: excipitur tamen Celantes, in quo contradictorium concluſionis, quia eſt particularis, debet poni pro minori, & minor de Celantes poni pro maiori, & ſic in Darij inferre contradictorium maioris conceſſę. Vt autem dignoſcatur ad quem modum quiſque ſyllogiſmus debeat reduci per impoſſibile, nõ eſt habenda ratio initialis literarum, vt in ſuperiori reductione (excepto Baroco, & Brocardo, qui reducuntur ad Barbara, ſumendo contradictorium concluſionis illatę, quæ eſt vniuerſalis affirmatiua) ſed obſeruandę ſunt quatuor dictiones à Dialecticis inuentæ. *Neſciebatis, Odiebam, Letare, Romanis* in qui-

 bus.

bus quatuor vocales reperiuntur; A, quę ſignificat modum perfectum vniuerſalem affirmantem, .ſ. Barbara, E vniuerſalem negantem, .ſ. Celarent, I particularem affirmantem, Darij, O particularem negantem Ferio. Prima dictio quinque vocalibus conſtat, quibus modi indirecti primę figurę ſuo ſignificantur ordine; ſecunda quatuor vocalibus reſpondentibus quatuor modis ſecundę figurę; tertia, & quarta ſex vocalibus, quę ſex tertię figurę modos deſignãt, itaque modus imperfectus reſpondens vocali A reducitur ad Barbara, reſpondens E ad Celarent, reſpondens I ad Darij, reſpondens O ad Ferio; Vt verò regulę traditę pro ſingulis figuris memorię mandentur, notanda ſunt quatuor carmina, quorũ duo prima ſeruiunt primę figurę;

Maior ſit minor, ſit contradictio maior,
Dempto Celantes, in quo conuertitur ordo,
Seruat maiorem, variatque ſecunda minorem,
Tertia maiorem variat, ſeruatque minorem.

¶ Vbi variare maiorem, vel minorem eſt loco maioris, vel minoris ſubſtituere contradictoriam concluſionis imperfecti ſyllogiſmi; Iuxtà has regulas poſſunt afferri exempla in quacunque figura; fiat hic ſyllogiſmus in Baralipton, Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo aliqua ſubſtantia eſt homo, ſi negetur concluſio, ſumatur ſtatim propoſitio illi contradictoria, quæ erit nulla ſubſtantia eſt homo, tunc tollatur minor, & pro ea ſubrogetur ma-

ior, & ſic inferatur in Celarent, Nulla ſubſtantia eſt homo, omne animal eſt ſubſtantia, ergo nullum animal eſt homo, iam iſta propoſitio contradictoria eſt minori, quam conceſſit, non quidem immediatè, ſed mediatè, & conuertendo illam minorem per accidens. Fiat hic ſyllogiſmus in Ceſare, Nullus homo eſt rudibilis, omnis aſinus eſt rudibilis, ergo nullus aſinus eſt homo, ſi negetur concluſio, aſſumatur eius contradictoria, quæ eſt, aliquis aſinus eſt homo, & retenta maiore ponatur iſta propoſitio pro minore, deindè inferatur concluſio in Ferio, hoc pacto, nullus homo eſt rudibilis, aliquis aſinus eſt homo, ergo aliquis aſinus non eſt rudibilis, quæ concluſio eſt contradictoria minori iam conceſſæ, .ſ. omnis aſinus eſt rudibilis. Fiat tandem hic ſyllogiſmus in Darapti, omne rationale eſt riſibile, omne rationale eſt animal, ergo aliquod animal eſt riſibile ſi negetur hæc concluſio, ſumatur contradictoria eius, quæ erit, nullum animal eſt riſibile, & ponatur pro maiore retenta eadem minore, & ſic inferatur in Celarent, Nullum animal eſt riſibile, omne rationale eſt animal, ergo nullum rationale eſt riſibile, quæ concluſio eſt contraria maiori conceſſæ, & virtualiter contradictoria, quia ſub vniuerſali continetur particularis: exempla de Baroco, & Brocardo non adducimus, tum quia paſſim adducuntur ab alijs, quaſi non agnoſcant alios modos per impoſſibile reducibiles ab iſtis; tum quia, & ipſi ſeruant leges pro ſecunda, & tertia figura aſſignatas.

Denique Ariſt. 1. Priorum c. 6. docet aliũ modum probandi ſyllogiſmos imperfectos ſ. per expoſitionem, ſeu per reductionem ad ſyllogiſmum expoſitorium, qui ſolũ inſeruit pro modis tertiæ figuræ, & practicatur ſic, vt docet Tatar cit. ſub medio cõmuni ſumitur terminus ſingularis (qui eſt medium in expoſitorio, vt poſtea dicemus) cui vtrumque extremum tribuitur, indeque elicitur eadem concluſio, quæ erat in ſyllogiſmo ex medio communi, vt v. g. ſit talis ſyllogiſmus in Darapti, omnis homo eſt animal, omnis homo eſt rationalis, ergo aliquod rationale eſt animal; ſi quis hanc conſequentiam neget, probari poteſt ſumendo aliquod ſingulare ſub homine hoc modo, ſi omnis homo eſt animal, Petrus eſt animal, ſi omnis homo eſt rationalis, Petrus eſt rationalis, tunc ſic arguitur, Petrus eſt animal, Petrus eſt rationalis, ergo aliquod rationale eſt animal; & quia quicquid ſequitur ex conſequente, etiam ſequitur ex antecedente, cum concluſio benè ſequatur ex præmiſſis ſingularibus, quæ inferebantur ex vniuerſalibus, ſequitur eandem concluſionem benè fuiſſe illatam ex præmiſſis vniuerſalibus, & hac de cauſa hic modus probandi ſyllogiſmos vocatur per expoſitionem, quia oſtenditur valere conſequẽtia quodammodo ad ſenſum, quia ſub medio communi ſumitur ſingulare ſenſibile; deſeruit autem hic modus determinatè pro tertia figura, quia cùm hæc habeat omnes concluſiones particulares, & propoſitio particularis benè inferatur à ſingulari, v. g.

Pe-

Petrus currit, ergo aliquis homo currit, ſatis congruenter per ſyllogiſmum expoſitorium probatur.

CAPVT X.

De varijs ſpeciebus ſyllogiſmi cathegorici.

115 VArias ſolent enumerari ſpecies cathegorici ſillogiſmi.

Prima ſpecies eſt eorum, qui conſtant ex medio, alijſque terminis communibus, de qua hucuſque egimus, & ſuperiores regulæ ſunt traditæ, & ideò vnuſquiſq. iſtorum dicitur ſyllogiſmus commuois.

Secunda ſpecies eſt eorum, qui conſtant ex medio ſingulari, & alijs terminis ſiuè ſingularibus, ſiuè communibus, & dicũtur expoſitorij, eſt autem ſyllogiſmus expoſitorius, vt notat Tatar. tract. 4. aſſignando modos tertiæ figuræ, & 1. Priorum q. 1. §. *Dubitatur tertio*, ex Doctore 1. d. 2. q. 7. I. in ſol ad 1. prin. pro 4. q. *cuius medium eſt terminus ſingularis ſingulariter, & vniuocè tentus*, & ideò diſtribui nequit, nec vniuerſalizari, ſed potius perfectè debet ſingularizari, nam ſi perfectè, & completè non ſit ſingularizatus, vitioſus erit ſillogiſmus, quod maximè obſeruandum eſt, ne decipiamur ſillogizando in terminis diuinis ad abſoluta pertinentibus, vt v. g. ſunt *Deus, & eſſentia diuina*, quia .n. non ſunt completè ſingulares, ſed æquiualent communibus, eo quod reipſa pluribus perſonis communicantur, ideò non ſunt apti ad ſillogiſmum expoſitorium, vt ſupra c. 6. docuimus cum

M 5 Doct.

Doct. cit. & tenet Auerſa tract 4. cap. 15 & ideo non valet, hic Deus eſt Pater, hic Deus eſt Filius, ergo Filius eſt Pater, quia medium non perfectè ſingularizatur, vnde vtendum eſt illo tanquam termino commũni, & perfectè diſtribui, vt conſequentia teneat, hoc modo, omne, quod eſt Deus, ſeu quicquid eſt hic Deus, eſt Pater, quicquid eſt hic Deus, eſt Filius, ergo &c. ſic .n. conſequentia tenet, ſed præmiſſæ ſunt falſæ; quæ etiam eſt communis doctrina Thomiſtarum Sot. lib. 5. 3. p. c. 1. Baunes lib. 5. c. 9. Complut. ſumm. lib. 3. Ioan. de S. Tho. lib. 3. cap 8. & aliorum p. p. q. 24 art 3. quare hæc erit regula, quod ſicut in ſillogiſmo communi, vt rectè concludat, debet mediũ perfectè diſtribui ex ſupradictis, ità ad bonitatem conſequentiæ in ſillogiſmo expoſitorio è contra requiritur mediũ eſſe perfectè ſingulare, & incommunicabile. Dicitur autem hic ſillogiſmus expoſitorius (vt etiam quid nominis explicemus) eo quod ſit adeò perſpicuus, ac euidens, quia eſt de ſingularibus nobis notis, vt rem veluti ante oculos exponere videatur.

116 Duplex verò eſt expoſitorius ſillogiſmus, affirmatiuus, cuius .ſ. ambæ præmiſſæ ſunt affirmatiuæ, & negatiuus, cuius .ſ. altera præmiſſarum negatiua eſt, & conſequenter concluſio; principium regulatiuum pro affirmatiuis, vt notat Tatar. cit. eſt illud *Quæcunque vni, & eidem ſunt eadem, ipſa inter ſe ſunt eadem*, pro negatiuis eſt aliud, *Quæcunque negantur de eodem tertio, illa negantur de ſe inuicem*, & id imme-

meritò negant Conimb. 1. Priorũ c. 6. q. vn. art. 1. quos ſequitur Caſil. lib. 3 tract. 3. c. 1. tum quia hæc eſt doctrina veterum Summuliſt. communiſſima, tum quia c. 6. oſtendimus vim illius geminati principij magis apparere in ſillogiſmo expoſitorio, quàm in alijs, vbi etiam ſolutæ ſunt difficultates in oppoſitum. Quamuis autem poſſit hic ſillogiſmus fieri in quacunque figura ſeruata ſemper affirmatione, vel negatione, quam deſignant modi, nam in prima poteſt ſic ſillogizari, hic homo eſt Rex, Petrus eſt hic homo, ergo Petrus eſt Rex; in ſecunda ſic, Petrus eſt hic homo, Paulus non eſt hic homo, ergo Paulus non eſt Petrus, frequẽtius tamen, & congruentius fit in tertia, in qua medium ſubijcitur, quia maximè conuenit terminis ſingularibus ſubijci in propoſitione, vt Petrus eſt albus, Petrus eſt homo, ergo homo eſt albus, ac ideò Ariſt. dè his in hac ſola figura meminit 1. Priorum c. 7. Cauendum tamen eſt, cũ fiunt in tertia, ne minor ſit negatiua iuxta regulã tertiæ figuræ, vndè non valet, Petrus eſt homo, Petrus non eſt Paulus, ergo Paulus nõ eſt homo, varios autẽ modos conſtituendi hunc ſillogiſmum in quacunque figura recenſet Auerſa tract. 4. inſt. cap. 14. apud quem videri poſſunt.

ν. Tertia ſpecies eſt eorum, qui conſtant medio termino communi, & extremis ſingularibus, & eſt quædam ſpecies diuerſa à duabus allatis, quia talis ſillogiſmus ex parte medij differt ab expoſitorio, & ex parte extremorum differt à ſillogiſmo cõmuni,

& poteſt fieri, vt vel vtrũque extremum ſit ſingulare, vel vnum ſit cõmune, & aliud ſingulare, & quidem in omnibus figuris, ac iuxta diuerſos earum modos poſſunt tales ſillogiſmi efformari, in prima figura v. g. omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt animal, vel negatiuè nullus homo eſt lapis, Petrus eſt homo, ergo Petrus non eſt lapis; in ſecunda figura; Petrus eſt iuſtus, hic homo non eſt iuſtus, ergo hic homo non eſt Petrus; in tertia figura omnis homo eſt animal, quidam homo eſt Petrus, ergo Petrus eſt animal: videatur Auerſa cit. vbi cap 16. etiam varios modos aſſignat conficiendi hunc ſillogiſmum in ſingulis figuris.

Quarta ſpecies eſt eorum, quorum aliqua præmiſſa, vel ambæ conſtant ex termino, vel terminis obliquis, vt omnis poteſtas eſt à Deo, regnum eſt poteſtas, ergo regnũ eſt à Deo: de hoc ſillogiſmo ex obliquis plures ſolent aſſignari regulæ, ſed breuiter dicendum eſt, quod cum in nulla propoſitione terminus ſinca hegorematicus, vt sũt obliqui, per ſe ſumptus, poſſit ſubiici, vel prædicari, omnis propoſitio ex obliquis conſtans ad ipſammet ex rectis conſtantem reduci debet, & tunc clarè patebit, an rectè ſillogiſmus ex talibus propoſitionibus conflatus concludat, id, quod Ariſt. docuit 2. Priorum c. 37 v. g. hæc propoſitio, hic liber eſt Franciſci ad hanc reducitur, hic liber eſt aliquid poſſeſſum à Franciſco, & hic ſillogiſmus, omni calori contrarium eſt frigus, quædam qualitas eſt calor, ergo cuidam

qua-

qualitati contrarium eſt frigus, ad hunc reducitur, Omnis calor habet contrarium frigus, quædam qualitas eſt calor, ergo quædam qualitas habet contrarium frigus, vel potius, calor & frigus ſunt contraria, quædam qualitas eſt calor, ergo quędam qualitas, & frigus ſunt contraria; itaque huiuſmodi ſillogiſmi ex obliquis reducuntur ad rectos, & intantum benè concludūt, inquantum confici poſſunt in terminis rectis; aduerte tamen in his, & ſimilibus ſillogiſmis obliquis ſeruari debere regulas iam traditas, & formari poſſe in qualibet figura.

117 Quinta ſpecies dicitur ſillogiſmus modalis, & eſt ille, qui conſtat vtraque præmiſſa modali, vel altera tantùm, ſiuè ſit modalis diuiſa, ſiue compoſita, & confici poteſt ſecundùm omnes quatuor modos nempe de poſſibili, contingenti, impoſſibili, ac neceſſe, & in quacunq. figura, vt v. g. in prima, neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal, neceſſe eſt omne rationale eſſe hominem. vel omnis homo eſt rationalis, ergo neceſſe eſt omne rationale eſſe animal; in ſecunda figura neceſſe eſt nullum lapidem eſſe animal, neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal, vel omnis homo eſt animal ergo neceſſe eſt nullum hominem eſſe lapidem; in tertia neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal, neceſſe eſt omnem hominem eſſe ſubſtantiam, vel omnis homo eſt ſubſtantia, ergo neceſſe eſt aliquam ſubſtantiam eſſe animal; frequens tamen vſus huius ſyllogiſmi eſt cùm altera modali tā-

tum,

tum, vt omnem hominem currere eſt poſſibile, aliquod animal eſt homo, ergo aliquod animal currere eſt poſſibile, & eſt optima conſequentia, ratio eſt, quia maior propoſitio æquiualet huic, omnis homo poteſt currere, cum qua, & minori, & conſequentia conficitur ſyllogiſmus in Darij, vndè licet totum dictū dicatur à Dialecticis eſſe ſubiectū ſolū tamē *homo* reipſa eſt ſubiectum, de quo prædicatur poſſibilis curſus.

Poſſunt autem propoſitiones modales cum alijs de ineſſe ad conſtituendum ſyllogiſmum modalem quintupliciter combinari, vt notat Tolet. lib. 4. c. 16. primò cum vtraque propoſitio eſt de modo neceſſario. Secundò cum vna eſt de neceſſario, altera de ineſſe. Tertiò cum vtraque eſt de contingenti. Quartò cum vna eſt de contingenti, altera de ineſſe. Quintò demum cum vna eſt de contingenti, altera de neceſſe, & iuxta diuerſitatem combinationum diuerſas ſeruant regulas, immò eadem cōbinatio interdum in diuerſis figuris, & etiā in diuerſis modis eiuſdem figuræ peculiares habet regulas; ex quo factum eſt, vt ferè tot regulæ congerantur pro ſyllogiſmis modalibus, quot ſunt modi figurarum, quas proindè recenſere nimia foret prolixitas, & ideò breuitatis gratia paucas quaſdam generales, & aliquam ſpecialem magis neceſſariam adducemus. Et prima eſt, quod ſi in ſyllogiſmo in quacunque figura confecto ambæ propoſitiones ſint modales, concluſio quoque modalis erit, vel ſaltim talis deduci poterit, nam ſimiles propoſitiones

con-

conſimilem inferunt concluſionem; ſi verò altera tantum ſit modalis, non ſequitur neceſſariò concluſio modalis, vt docet Doctor p. d. 39. ad 1. argum. 2. q vbi notat ex vna de ineſſe, & altera de poſſibili, vel contingenti non neceſſariò inferri concluſionem de poſſibili, vel contingenti, & hoc præſertim verum eſt, quando maior eſt de ineſſe, quod manifeſto oſtenditur exemplo in prima figura, ſi maior ſit de ineſſe, & minor de neceſſe ſic arguendo, omne animal currit, neceſſe eſt omne hominem eſſe animal, ergo omnis homo currit, ac etiam in ſecunda arguendo in Ceſare cum maiori negatiua de ineſſe, & minori affirmatiua de neceſſe tali pacto, Nullus angelus eſt corpus, neceſſe eſt omne coloratum eſſe corpus, ergo nullum coloratum eſt angelus: ex quo patet hallucinari, qui dicunt eſſe de eſſentia ſyllogiſmi modalis, quod inferat cōcluſionem modalem, & ad hanc neceſſariò inferendam ſufficere, ſi altera præmiſſarum ſit modalis. Secunda eſt, quod in quacunque figura, ſi vtraque præmiſſa fuerit de neceſſe, concluſio ſequitur de neceſſe, regulatur n. talis ſyllogiſmus per principia *de omni, & de nullo*, ſi n. prædicatum neceſſariò ineſt omni medio, & mediū neceſſario ineſt omni ſubiecto, & prædicatum quoque neceſſariò inerit omni ſubiecto, & hoc patet in exemplis ſupra allatis de neceſſe in quacunque figura. Tertia demum eſt, quod ex vtraque de contingenti in ſecunda figura non benè concluditur, vt patet ſic arguendo, contingit nullum riſibile ambulare, cōtingit omnem

nèm hominem ambulare , ergo contingit nullum hominem eſſe riſibilem : alias ſpeciales regulas pro ſingulis figuris, & ſingulis earum modis vide apud Tatar. 1. Priorum tract. 3. q. de conſequentia ex modalibus , Conimb. 1. Priorum c. 8. & deinceps ; Tolet. cit. Caſilium lib. 3. trac. 3 c. 5. vbi breuius, & clarius, quam alij, eas recēſet, & docet modum reducēdi imperfectos ad quatuor perfectos primæ figuræ.

Sexta demum ſpecies eſt ſyllogiſmus exponibilis, in quo ſ aliqua propoſitio exponibilis, vel plures reperiuntur, v. g. animal rationale tantum eſt riſibile, homo tantum eſt animal rationale, ergo homo tantum eſt riſibilis, ad quorum ſyllogiſmorum bonitatem percipiendam conducit multum exponibiles præmiſſas ad exponentes reducere modo ſup. declarato c. vlt. tract. præc. indè enim facilè patebit bonitas, vel prauitas ſyllogiſmi exponibilis.

Quæres, an detur ſyllogiſmus conſtans ex propoſitionibus non ſignificantibus , i. cuius partes ſint termini non ſignificantes , ac proindè nec ſint veræ, nec falſæ? Qui exiſtimant poſſe dari enunciationem conſtantem terminis nō ſignificantibus, conſequēter affirmant poſſe dari ſyllogiſmum ex talibus propoſitionibus conſtantem , conſtituuntque hunc ſyllogiſmum omnis ſyndapſus eſt mindria, ſed Dac eſt ſyndapſus, ergo Dac eſt Mindria; quod etiam confirmant ex Ariſt. qui in lib. Priorum omnes ferè ſillogiſmos efformat in elementis , & terminis non ſignificantibus , igitur admitti debet

hæc

hæc alia ſpecies ſillogiſmi. & ità ſentit Tat. 1. Priorum q. 1. §. *Dubitatur primo.* Qui verò non admittunt enunciationem conſtantem terminis non ſignificantibus, conſequenter negant talem ſpeciem ſillogiſmi, & quia hanc opinionem magis probabilem iud cauimus tract. 1. c. 1. nam cum dicimus *Dac eſt ſyllab. 1*, re vera ſubiectum huius enunciationis non eſt *Dac* ſed alius terminus ſignificatiuus ſubintellectus. ſ. hæc vox, hæc dictio, *Dac* autem eſt res ſignificata, vt ibi diximus, ideò conſequenter ad hunc dicendi modum neganda erit hæc ſpecies ſillogiſmi; Ariſt. autem vtitur literis, ſeu elementis in efformatione ſillogiſmorum, non quod velit ſillogiſmum ex elementis confectum eſſe verè ſillogiſmum, ſed vt oſtendat ſe non agere de ſillogiſmo certæ materiæ applicato.

CAPVT XI.

De Syllogiſmo hypothetico, & alijs ſyllogiſmorum ſpeciebus.

118 SYllogiſmus hypotheticus dicitur, qui ex propoſitionibus hypotheticis, vel ſaltim aliqua hypothetica conſtat, & quia propoſitionis hipotheticæ tres ſũt ſpecies principales, .ſ. conditionalis, diſiunctiua, & copulatiua, vt patet ex c. 6. trac. præced. hinc triplex etiam erit ſillogiſmus hipotheticus, vnus conſtans ex conditionalibus, alter ex diſiunctiuis, & alter ex copulatiuis.

Sillogiſmus conſtãs ex conditionalibus eſt

eſt duplex, alter ex toto hypotheticus, qui nimirum propoſitiones omnes, ex quibus conſtat, ſunt hypotheticæ, alter ex parte, quia non omnes ſunt hypotheticæ, ſed altera tantum; ſillogiſmorum ex toto hypotheticorum quatuor ſolent conſtitui modi à Summuliſtis. Primus, *quo exiſtente quid eſt*, vt ſi es homo, es animal, ſi es logicus, es homo, ergo ſi es logicus es animal, per quod explicatur ly *quo exiſtente quid eſt*, nam aliquis exiſtẽs homo eſt animal. Secundus *quo exiſtente quid non eſt*, vt ſi es homo, non es brutum, ſi es logicus, es homo, ergo ſi es logicus, non es brutum. Tertius, *quo non exiſtente quid eſt*, vt ſi Gabriel non eſt corpus, eſt ſpiritus, ſi Gabriel eſt angelus, non eſt corpus, ergo ſi Gabriel eſt Angelus, eſt ſpiritus. Quartus, *quo non exiſtente quid non eſt*, ſi non ſtudes, non es ſapiens, ſi vagaris, non ſtudes, ergo ſi vagaris, non es ſapiens; & huiuſmodi ſillogiſmi dici etiam ſolent argumentationes à primo ad vltimum, & facile reducuntur ad cathegoricos perfectos primæ figuræ, nam primus, & tertius affirmatiuè concludentes ad Barbara reducũtur conficiẽdo ex illis hypotheticis duas vniuerſales cathegoricas, vndè primus hoc modo reducitur omnis homo eſt animal, omnis logicus eſt homo, ergo omnis logicus eſt animal, tertius hoc modo, omne incorporeũ eſt ſpiritus, omnis angelus eſt incorporeus, ergo omnis angelus eſt ſpiritus. Secundus verò, & quartus, qui negatiuè cõcludunt, reducuntur ad Celarent; ſecundus hoc modo, Nullus homo eſt brutum, omnis

logi-

logicus eſt homo, ergo nullus logicus eſt brutum; quartus hoc modo. Nullum non ſtudens eſt ſapiens, omne vagans eſt non ſtudens, ergo nullum vagans eſt ſapiẽs. Syllogiſmi ex conditionalibus hypothetici ex parte dicuntur, qui conſtant ex maiori hipothetica, & reliquis cathegoricis, & horum ſillogiſmorum duo conſtituuntur modi, vnus à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, alter à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, antecedens in propoſito eſt illa prior cathegorica, ex qua conſtat maior hipothetica, conſequens eſt poſterior cathegorica integrans cum prima hipotheticam, vt in hac propoſitione ſi eſt homo, eſt animal, *eſt homo* dicitur antecedens, *eſt animal* dicitur conſequens; poſitio fit per conceſsionem antecedentis, ſiuè ſit affirmatiuum, ſiue negatiuum, deſtructio fit per negationem, ſi propoſitio eſt affirmatiua, & per affirmationem, ſi eſt negatiua; exemplum primi modi, ſi eſt homo, eſt animal, logicus eſt homo, ergo logicus eſt animal, exẽplum ſecũdi, ſi eſt homo, eſt animal, lapis nõ eſt animal, ergo nõ eſt homo; & facilè ſyllogiſmi vtriuſq; modi ad cathegoricos reducuntur, nã primus reducitur faciẽdo maiorẽ cathegoricam illi hypotheticæ æquiualentem, omnis homo eſt animal, logicus eſt homo, ergo, &c. ſic etiã proportionaliter ſecũdus.

11) Secunda ſpecies hypothetici ſyllogiſmi eſt conſtans ex diſiũctiuis, cuius præcipuè duo aſſignantur modi, vnus à ſufficiẽti partium enumeratione cum deſtructione vnius,

vnius, vel plurium partium pro conſtitutione remanentis, vt vel es calidus, vel tepidus, vel frigidus, non es calidus, nec tepidus, ergo frigidus; vel es mortalis, vel æternus, non es æternus, ergo mortalis. Alter modus eſt, dum propoſitio diſiunctiua eſt de oppoſitis non natis de eodem verificari, túc.n. arguere poſſumus à poſitione vni⁹ ad deſtructionem alterius, vt numerus, vel eſt par, vel impar, eſt par, ergo non eſt impar; & etiam hi duo modi facilè reducūtur ad cathegoricum, quem ſemper includunt implicitè, vt. v. g. iſte ſecundus ſic debet reduci, oppoſita de eodem verificari non poſſunt, ſed par, & impar ſunt oppoſita circa numerum, ergo de eodem numero verificari non poſſunt, atque ità ſi quis numerus eſt par, nequit eſſe impar; Et ad hanc ſpeciem ſyllogiſmi hypothetici pertinet illa frequens, & elegans argumentatio bicornis, quæ dicitur Dilemma, de qua mentionem fecimus ſupra c. 2. Notandum tamen, quod ſi particula, *vel* teneretur diſiunctim, non diſiunctiuè, quod tunc contingit, quando non eſt nexus propoſitionum, ſed partium vnius totalis extremi. ſ. ſubiecti, vel prædicati ex dictis c. 4. ſyllogiſmus hypotheticus non tenet, nam ſic arguere non valet, vnus vel alter equus requiritur ad equitandum, bucephalus eſt equus, ergo requiritur ad equitandum, item hic, vel ille oculus eſt neceſſarius ad videndum, oculus dexter eſt hic, vel ille oculus, ergo oculus dexter eſt neceſſarius ad videndum; neuter ſyllogiſmus valet, nā ly vnus, vel alter equus hic, vel

ille

ille oculus, qui eſt medius terminus, æquivalet *aliquis*, & ſic cum præmiſſæ ſint particulares, nunquam eſt diſtributus, ſicut non valet hic, aliquod animal eſt equus, homo eſt aliquod animal, ergo homo eſt equus.

Tertia ſpecies hypothetici ſyllogiſmi *eſt, qui* conſtat ex propoſitionibus copulatiuis, cuius duo præcipui aſſignantur modi, vnus pro copulatiuis ex affirmata copula, vt v. g. omnis homo, & omnis equus currit, Sortes eſt homo, & bucephalus equus, ergo Sortes, & Bucephalus currũt, qui ſyllogiſmus duos continet cathegoricos in Darij, & ad hunc modum ſpectant regulariter ſyllogiſmi ex propoſitionibus complexis, et argumentationes à pari, Sicut ſe habent duo ad quatuor ita quinque ad decem, ſed duo ſunt pars dimidia quaternarij, ergo quinque ſunt pars dimidia denarij, & aliæ conſimiles, nam in huiuſmodi argumentationibus ſemper implicantur plures ſyllogiſmi cathegorici; & hìc etiam eſt aduertendum, quod ſi ly *&* accipitur copulatim, tunc non ſumitur diſtributiuè, & conſequenter debet repeti ly *&* in minori v. g. Petrus, & Paulus ſunt duo: hic homo, & hic eſt Petrus, & Paulus, ergo hic, & hic ſunt duo; ſi autem ſubſumeretur, hic homo eſt Petrus, ergo hic homo eſt duo, malè concluderet, quia medius terminus in maiore accipitur copulatim, in minore acciperetur diuiſim, & ſic non eſſet totale extremum. Alter modus aſſignatur pro copulatiuis negatiuis, in quo ponitur vna pars propoſitionis ad tollendam alteram, vndè conficitur

citur ex negatione copulantis cum poſitione vnius partis in minori ad deſtructionem alterius, vt non homo currit ſimul, & ſedet (accipiendo ly non in fronte, vt negat totam propoſitionem, non autem vt infinitat terminum *homo*, quia ſic propoſitio affirmatiua foret de ſubiecto infinitato) ſed currit, ergo non ſedet, vndè illa maior æquiualet huic diſiunctiuæ, vel homo non currit, vel ſi currit, non ſedet: vel clarius, nullus eſt ſimul ſapiens, & ignarus, Socrates eſt ſapiens, ergo non eſt ignarus; & hic modus reducitur ad ſyllogiſmum cathegoricū, velut ſecundus modus ſupra aſſignatus ſyllogizandi ex diſiunctiuis. Ex his apparet huiuſmodi ſyllogiſmos hypotheticos, cuiuſuis ſint ſpeciei, ſiuè ſint ex parte, ſiuè ex toto hypothetici, non concludere immediatè ratione debitæ diſpoſitionis, & aliarum legum ſyllogiſmorum, ſed ſolum mediatè, eo quod implicent vnum, vel plures ſillogiſmos cathegoricos, & ad eos reducantur, cum non habeant ex ſe regulas logicales iam traditas.

Denique aliqui præter ſyllogiſmum cathegoricum, & hypotheticū addunt quoddam tertium genus ſillogiſmi, quod appellant mixtum, eo quia ſit argumentatio quędam ex ſillogiſmis cathegoricis, & hypotheticis contexta, ab alijs verò dicitur ſillogiſmus ducens ad impoſſibile; conſtat autem ex tribus diſcurſibus, nam primò accipimus contradictorium illius, quod probandum eſt, & ex eo infertur aliquod apertè falſum. Secundo ex concluſione apertè

ſalſa

falſa infertur falſitas eius principij. Tertio demum ex falſitate illius principij concluditur veritas illius, quod erat probandum; v. g. probare volumus, quod *nulla planta ſentit* ſillogiſmo mixto, ſeu ad impoſſibile ducente, accipiendum eſt contradictorium illius propoſitionis, quod erit hæc propoſitio, *aliqua planta ſentit*, ex hoc inferendum eſt aliquod manifeſtè falſum, v.g. ſi aliqua planta ſentit, ergo delectatur. Secūdo ex falſitate iſtius conſequentis cōcludenda eſt falſitas ſui principij, ſeu antecedentis hoc modo, at falſum eſt plantam aliquam delectari, ergo falſum eſt plantam aliquam ſentire. Tertio tandem ex falſitate illius contradictorij inferenda eſt veritas primæ propoſitionis, quæ huic contradictoriè opponebatur, hoc modo, falſum eſt aliquam plantam ſentire, ergo verum eſt nullam plantam ſentire, cum regula contradictoriarum ea ſit, vt vna ſit vera, altera falſa in quacunque materia; ſed quia hic modus ſillogizandi rarus eſt, & valdè perplexus, ipſum innuiſſe tantum ſat erit.

20 Quæres, quænam ſint allatæ diuiſiones ſyllogiſmi in cathegoricum, & hypotheticum, & cathegorici in communem, expoſitorium, modalem, &c. & vndè ſint petitæ? Reſp. cum ſillogiſmus habeat ſuo modo materiam, & formam ex dictis c. 5. materia ſit duplex, vna ex qua, vt termini, & propoſitiones, altera circa quam, vt res obiecta per terminos, ac propoſitiones ſignificata; ex vtroque capite poſſunt ſumi diuiſiones, & diuidi poteſt ſillogiſmus

mus per duplices differentias, vt notat Tatar. 1. Priorum q. 1. §. *dubitatur primo*, ſ. per formales, ſeu formam ſillogiſmi conſequẽtes & per materiales, quæ nempè materiam cõſequuntur, vndè ſillogiſmus ratione materiæ ex qua, .i. enunciationum, ex quibus componitur, diuiditur in ſimplicem, ſeu cathegoricum, & in hypotheticum, ſeu coniunctum, & rurſus cathegoricus in communem, expoſitorium, abſolutum, modalem &c. ratione verò formæ diuiditur in ſyllogiſmum primæ, ſecundæ, & tertiæ figuræ idq; varijs modis, vt ſupra; Denique ratione materiæ circa quam diuiditur in ſyllogiſmum demonſtratiuum, ſeu neceſſarium, topicum ſeu probabilem, & ſophiſticum, ſeu apparẽtem, de qua diuiſione agendum in poſteriori parte Inſtitutionum: ex quo patet diuiſiones hucuſq; allatas petitas eſſe ex parte formę ſyllogiſmi, aut materiæ ex qua.

Quæres, rurſus an diuiſiones ſyllogiſmi, quę ex his tribus capitibus peti poſsũt, omnes ſint eſſentiales. Reſp. Tat. cit. videtur velle, quod diuiſio ſumpta ex parte formæ in diuerſas figuras, & modos ſit eſſentialis, vndè non tantum ſyllogiſmum vnius figurę ſpecie diſtinguit à ſillogiſmo alterius, ſed etiam ſyllogiſmum vnius modi à ſillogiſmo alterius modi in eadem figura. Sed quamuis primum dictum, poſſit vniuerſaliter admitti, nimirum quod ſyllogiſmi vnius figuræ ſpecie diſtinguantur à ſillogiſmis alterius in forma ſillogiſtica, quia habitudo medij ad extrema in vnaquaque figura eſt eſſentia-

tia-

tialiter diuerſa,& ideò vis inferendi, & iudicium illatiuum, in diuerſis figuris videtur eſſe diuerſæ ſpeciei, ex quo oritur alia accidentalis differentia pœnes maiorem, vel minorem euidentiam illationis, vt diximus cap.9. alterum tamen dictum, quod nempè ſillogiſmi in diuerſis modis eiuſdem figuræ eſſentialiter differant, non eſt vniuerſaliter admittendum; ſed tantum ſi vnus fuerit affirmatiuus, & alter negatiuus quia modus eſt debita diſpoſitio propoſitionum in quantitate, & qualitate, at quantitas non diſtinguit eſſentialiter propoſitiones, ſed ſola qualitas intrinſeca, vt eſt affirmatio, & negatio, ex dictis tract. 2. c. 3. ergo ſi duo modi eiuſdem figuræ ità ſe habent, quod conſtent propoſitionibus in qualitate diuerſis, erunt eſſentialiter diuerſi in eadem figura, ſicut propoſitiones ex quibus conſtant, at ſi conſtant propoſitionibus ſola quantitate differentibus, non niſi accidentaliter erunt diuerſi.

121 Diuiſiones ſillogiſmi ratione materiæ ex qua in affirmatiuum, & negatiuum, cathegoricum, & hypotheticum ſunt eſſētiales, ratio eſt, quia ex dictis trac.2 cap.3. propoſitio affirmatiua ſpecie eſſentiali differt à negatiua, & cathegorica ab hipothetica, ergo pariter ſillogiſmi affirmatiui, & negatiui, cathegorici, & hipothetici eodem modo differunt inter ſe, quia conſtant materia diuerſa ſpeciei, atque ideò præfatę diuiſiones erunt eſſentiales, & generis in ſpecies. Diuiſiones verò ſillogiſmi in communem, & expoſitorium, in abſolutum, & mo-

N da-

dalem, in obliquum, & rectum, ſunt accidentales; ratio eſt, quia ſillogiſmus communis, & expoſitorius non. differunt, niſi ratione quantitatis propoſitionum, & cõmunitatis, ac ſingularitatis medij ex ſupradictis; at propoſitiones penes quantitatem non differunt eſſentialiter, quia eſſentia propoſitionis conſiſtit in copulatione extremorum affirmando, vel negando; quantitas vero dicit extẽſionem ſubiecti ad ea, quibus poteſt conuenire prædicatio; vndè ſupponit enunciationem conſtitutam, & eſſentiam propoſitionis ſignificantem ipſam veritatem complexam, quæ per copulationem extremorum conſtituitur. Item propoſitio modalis, & abſoluta, ſeù deineſſe non differunt, niſi accidentaliter, quatenus in vna prædicatum abſolutè tribuitur ſubiecto, & in alia ſpecificatur modus, quo ei conuenit ex dictis tract. 2. c. 4. ſic etiã propoſitio conſtans ex terminis obliquis tantum accidentaliter differt ab ea, quæ conſtat ex rectis, quia idem eſſentialiter eſt ſenſus vtriuſque, ergo ſillogiſmi ex his propoſitionibus conſtituti non niſi accidentaliter erunt inter ſe diuerſi; ſillogiſmus verò exponibilis à non exponibili poteſt interdũ differre accidentaliter tantum, interdum ẽt eſſentialiter iuxtà differentiam propoſitionum, ex quibus integratur, nam exponibilis propoſitio à non exponibili differt quãdoque accidentaliter tantum, vt homo tantum eſt rationalis, ab iſta, homo eſt rationalis, quia idẽ eſſentialiter eſt ſenſus vtriuſque, cum .n. rationalitas ſit differentia ho-

minis

minis conſtitutiua, ipſi ſoli conuenire poteſt; at si exponibilis sit de prædicato cõtingenti, quod alijs conuenire poteſt, vt homo tantum currit, tunc poteſt eſſentialiter differre à non exponibili, vndè idem iudicium erit ferendum de ſillogiſmis ex his propositionibus conflatis.

122 De vltima diuisione sillogiſmi ſumpta ex parte materiæ circa quam in demõſtratiuum, probabilem, & elenchum ait Tatar. cit. eſſe eſſentialem, & generis in ſpecies, ſi per ſophiſticum sillogiſmum intelligamus illum, qui tantum in materia peccat, quia ſophiſticus peccans in forma re vera non eſt sillogiſmus. Oppositum tenet Fuentes 3. part. Summul q. 2. diff. 1. art. 2. Ponciſus diſp. 20. Log. q. 4. Amic. tract. 23. diſp. 2. q. 3. dub. 3. Niph. 1. Priorum cap. 1. & alij, quorum ratio eſt quia hæc diuisio datur per differentias penitus materiales, nam iſti sillogiſmi eandem prorſus formã participant sillogiſticam, nec differunt, niſi quia diuerſas connotant materias, in quibus formantur, & videtur mens Scoti lib. 1. Priorum q. 6. quia igitur hæc diuisio nõ datur per differentias formales, ideò negat Fuentes eſſe eſſentialem cum Doctore ibidem. Reſp. tamen facilè ex Tatar. cit. quod sillogiſmus plures poteſt habere ſpecies, quaſdam, quæ conſtituuntur per differẽtias formales, .i. conſequentes formam sillogiſmi, ſeu diſpositionem propositionum, & quaſdam, quæ conſtituuntur per differẽtias materiales, .i. conſequentes propositiones ipſas, quæ tamen adhuc dici debent,

& poſſunt differentiæ eſſentiales,ſolet ſiquidem eſſentialis differentia actuum intellectus,qualis eſt diſcurſus ſillogiſticus, præſertim peti ab obiectis ex 2. de Anim. Aduerte tamen (inquit Tat.) quod ſpecies, quæ conſtituuntur per differentias materiales, includunt, ſeu præſupponunt alias ſpecies formales,nam non poteſt eſſe ſillogiſmus demõſtratiuus, aut dialecticus,quin ſit in modo, & in figura; & id fortè vult intendere Doctor cit. in lib. Priorum, quod .ſ. diuiſio ſillogiſmi per differentias materiales non eſt omnino prima diuiſio, nam præſupponit diuiſionem priorem datam per differentias formales; ſed quicquid ſit de hoc, Scot. in illis libris (ſi ſunt eius) tenuẽ facit auctoritatẽ, vt dicemus in q. proh.

CAPVT XII.

De arte inueniendi Medium, ac bene diſputandi.

123 QVia diſputatio inter duos verſatur,quorum vnus arguens, alter defendens appellatur, munera vtriuſq. hoc vltimo capite ſunt aperienda,vt diſputatio benè procedat; propoſita igitur à defendente concluſione diſputãdã debet arguẽs adinuenire medium, quo eam impugnet; Artem adinueniendi medium tradidit Ariſt. 1 Priorum c. 29. quæ à Summuliſtis Pons aſinorum vocarĩ conſueuit, ſumpſit appellationem à ponte, vt notat Caſil. lib. 3. tract. 2. cap. 9. eo quod ſicut pons eſt ratio connectens vtramq; partem ripæ,ità mediũ

eſt

eſt ratio connectens vtrumque extremum; & dicitur aſinorum, quia in inuentione medij diſcernuntur ingenioſi à rudibus, nam ingenioſi pollent ſolertia, quam dicit Ariſt. 1.Poſt.27. eſſe ſubtilitatem inueniendi medium in non perſpecto tempore, & qualibet propoſitione poſita, & negata, extrema per illam negationem quaſi interrupta ipſi illicò per mediũ quaſi pōtem connectunt; Et quamuis antiquitus hæc ars inueniendi medium difficilis admodum iudicaretur, modò tamen ad facilem methodũ redacta eſt.

Duplex itaque aſſignatur via indagandi medium ad aliquam propoſitionem probãdam, & ſyllogiſticè inferendam, vna eſt generalis non determinatis regulis innixa, ſed ſolo lumini, & iudicio intellectus, ex cuius dictamine ſemper pro medio id aſſumendũ eſt, quod eſt cauſa, & ratio, cur prædicatũ conueniat ſubiecto, vndè pro concludenda affirmatiua concluſione pro medio aſſumẽdum eſt id, cum quo extrema identificantur, & pro concludenda negatiua id, cum quo vnum extremum identificatur, & aliud ſecernitur. At Complut. lib.3. c. vlt. & Io. de S.Th. c.9. hanc viam generalẽ reijciunt, vt prorſus inutilem, & manifeſtè principium petentem, nam hoc eſt, quod inquirimus, quid ſit illud, in quo extrema identificantur, vel vnum eorum ſecernitur, & quid eſt illud, quod eſt oratio, & cauſa, vt prædicatum conueniat ſubiecto. Sed ſanè hæc eſt regula generalis inueniendi mediũ, quam docuit Ariſt.cit.1.Poſt. c. vlt.nam ibi hominem ſolertis ingenij, & ſubtilem in-

inueniendo medium a pellat, qui ſtatim dignoſcit, & penetrat propterquid concluſionis & cauſam, cur prædicatum conueniat ſubiecto, & quamuis hæc via in particulari non doceat per regulas ſpeciales, quodnam medium ſit aſſumendum pro hac, vel illa propoſitione probanda, non idcircò petit principium, ſed tantum in generali docet, quodnam pro medio ſit aſſumendum pro quacunque concluſione, relinquens deinceps explicandum per regulas ſpeciales, quænam media ſpecialia ſumi debeant pro certis concluſionibus, & hæc docentur ab alia via ſpeciali determinatis regulis innixa. Altera igitur via ſpecialis docet inuentionem certi medij pro certis concluſionibus inferendis, quæ in vniuerſum eſſe poſſunt, vel vniuerſalis affirmatiua, vel vniuerſalis negatiua; aut particularis affirmatiua, aut particularis negatiua, & quatuor præcipuis innititur regulis ex Ariſt. deſumptis 1. Priorum c. 29. vt notat Delphinus c. de arte inuen. med.

Prima regula eſt: ad concludendam vniuerſalem affirmatiuam, quod ſolum ſit in Barbara, pro medio ſumendus eſt terminus conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum illius propoſitionis concludēdæ; terminus conſequens ad alium ille dicitur, qui ex illo alio infertur, & ſic ſuperius dicitur conſequens ad inferius, quia ex ipſo infertur, & è contra ille terminus dicitur antecedens reſpectu alterius, qui illū infert, & ſic inferius dicitur antecedens ad ſuperius, quia illud infert; in terminis verò

æqua-

æqualibus,& conuertibilibus, quia ſe mutuò inferunt, poteſt quiuis reſpectu alterius dici antecedens, & conſequens; igitur ad concludendã vniuerſalem affirmatiuã debet ſumi pro medio aliquis terminus conſequens ab ſubiectum, & antecedens ad prædicatum,.i.qui inferatur à ſubiecto, & inferat prædicatum,ad concludendum v.g. omne animal eſt ſubſtantia ſumi poteſt *corpus* pro medio, ſic arguendo, omne corpus eſt ſubſtantia, omne animal eſt corpus,ergo omne animal eſt ſubſtantia, vel ſumi poteſt aliquod conuertibile cum ſubiecto,.ſ. ſenſibile,ſic arguẽdo,omne ſenſibile eſt ſubſtãtia, omne animal eſt ſenſibile, ergo omne animal.eſt ſubſtantia, in quibus exemplis conſtat medium eſſe conſequens ad ſubiectum,& antecedens ad prædicatum.

Secunda regula, quia particularis affirmatiua concludi poteſt in prima, & tertia igura (in ſecunda nequaquam) ad eam cõludendam in prima, .ſ. in Darij ſufficit idẽ nedium,quo vtimur ad concludendam vni erſalem, quia ſub vniuerſali continetur articularis,.ſ.terminus conſequens ſubieum, & antecedens prædicatum, vndè ad ferendum in Darij, quod *aliquod animal ſubſtantia*, adhuc inſeruire poteſt pro edio *ſenſibile*, quod infertur ex animali, infert ſubſtantiã, & ſic arguendum erit, nne ſenſibile eſt ſubſtantia, aliquod anil eſt ſenſibile, ergo aliquod animal eſt ſtantia. Sed ad eandem concludendam tertia figura neceſſariò ſumendus eſt medio terminus antecedens tàm ſubie

ctum, quam prædicatum, vndè ad concludendam eandem, *quoddam animal eſt ſubſtantia*, in Darapti, aut Diſamis conueniēs medium erit *homo*, quod infert vtrumque, ſ. animal, & ſubſtantiam, & ſic arguetur in Darapti, omnis homo eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal; ergo aliquod animal eſt ſubſtantia.

Tertia Regula eſt, ad concludendam vniuerſalem negatiuam ſumendus eſt pro medio terminus conſequens ad ſubiectum, & extraneus ad prædicatum, aut è contra cōſequens ad prædicatum, & ſubiecto extraneus, ille autem terminus dicitur alicui extraneus, quod de illo affirmari non poteſt, vt homo reſpectu equi: v.g. ad concludendum in Celarent, & Ceſare, quod nullus homo eſt lapis ſumendum eſt medium conſequens ad ſubiectum, & prædicato extraneum, vt animal, vel riſibile, ſic arguendo, Nullum animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis, vel nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis; ad concludendum verò eandem in Cameſtres, vel Celantes indirectè ſumendum eſt medium extraneum ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, v. g. inanimatum ſic arguendo, omnis lapis eſt inanimatus, nullus homo eſt inanimatus, ergo nullus homo eſt lapis, vel nullum inanimatum eſt homo, omnis lapis eſt inanimatus, ergo nullus homo eſt lapis.

Quarta Regula, ad inferendam particularem negatiuam ſumendum eſt mediū antecedens ad ſubiectum, & extraneū prædicato,

ato, & hæc regula valet pro quacunque
ura, vt notat Delphinus, vndè ſi in prima
umus inferre hanc particularem negati-
n, *aliquod animal non eſt homo*, conue-
ns medium erit *brutum*, quod eſt antece-
ıs ad animal, & homini repugnat, & in Fe
ſic arguetur, Nullum brutum eſt homo,
quod animal eſt brutum, ergo aliquod
mal non eſt homo; in ſecunda ſic in Fe-
o, Nullus homo eſt brutum, aliquod ani-
l eſt brutum, ergo aliquod animal non
ıomo; in tertia ſic in Felapton, Nullum
tum eſt homo, omne brutũ eſt animal,
o aliquod animal non eſt homo; ad quas
ulas memoriter tenendas inuenerunt
ımuliſtæ quaſdam dictiones vno, aut
carmine comprehenſas, quæ planè dif-
iores ſunt, vt memoriæ mandentur, quã
: regulæ, videri poſſunt apud Tat. 1. Prio-
ı, & alios. His itaq. vijs adinuẽto medio.

24 Munus Arguentis eſt argumentum
n proponere in formam ſillogiſmi, aut
d magis ſapit, in enthymemate, quod cũ
ıius, & conciſius procedat, & minus
ifeſtet vim latentis illationis, maioré
que reſpondenti incutit difficultatem, tũ
ı eum tenet ancipitem; tũm quia parũ
poris ei concedit ad cogitandum re-
nſum; dum autem impugnat propoſitã
cluſionem v. g. *Logica eſt ſcientia*, de-
initio diſputationis aliquam in ante-
ente aſſumere propoſitionem, vndè in-
t oppoſitum concluſionis, quã impu-
e contendit, non n. licet ſtatim oppo-
n aſſumere in antecedenti dicẽdo *Logi-*

ea non eſt ſcientia, ergo falſa concluſio, nam hæc eſſet manifeſta petitio principij, quia aſſumeret pro vero, vel cõceſſo, quod proponitur diſputandum; Et quamuis Tyronibus concedatur non ſtatim in diſputationis initio cardinem difficultatis proponere, ſed liceat per quandam veluti argumentorũ ſeriem, & catenam longius inchoare, vitãda tamen ſunt pueriles argumentationes, v.g. illud non eſt aſſerendum, ex quo ſequitur inconueniens, ſed ex propoſita concluſione ſequitur inconueniens, ergo &c. Probatur minor, tunc ſequitur inconueniens, quando ſequitur aliquod falſum, ſed &c. ergo &c. Viriliter ergo proponat argumentum, & quantum fieri poteſt in difficultate propoſita perſiſtat proſequendo ſemper idẽ medium per ſuas cauſas, & principia, vel ad inconueniens deducendo, non verò diuertat ad aliud mediũ, nec repetat probationem ſemel propoſitam, aut eiſdem, aut alijs verbis, hoc .n. indicat ingenij ſterilitatem, & valdè tædioſum eſt auditoribus.

Cum verò fuerit illi negata aliqua propoſitio, ſtatim eam probare tenetur, itaut negata propoſitio ſit concluſio noui ſyllogiſmi, vel conſequens noui enthymematis, vt ſi propoſitio negata ſit hæc *Petrus currit*, ſic erit probanda, omnis homo currit, ergo Petrus currit; & omninò inſulſum eſt ad probandam propoſitionem negatam inferre *ergo falſa reſponſio*; vt verò quiſque promptus ſit ad negata probandum, valdè conducit, antequam in arenam deſcendat, priuato ſtudio aſſueſcere ad ſingulas pro-

po-

ɔſitiones probandas, nam imparatus ac-
:dens ad diſputationem non ſemel hære-
,atque perplexum eſſe cogetur,quod val
: indecorum eſt. Si verò defendens argu-
ẽtum ſoluerit diſtinguendo propoſitio-
s, debet ſtatim arguens partẽ diſtinctio-
; negatam,quæ ſaluat concluſionem, im-
gnare,vel probare,diſtinctionem allatam
n valere,ſic.. ſemper immediatè arguet
ntra reſponſionem, quam reſumere non
ɔet,antequam impugnetur, vt aliqui fa-
nt nam ex ipſa impugnatione illicò con-
ɔit, nam arguens reſponſionem datam
ceperit, nec ne; Licet etiam argumenti
:rdum a reſpondente petere rationem
;ationis alicuius propoſitionis, aut in-
itiam in aliquo ſingulari, ſi prætendat
ɔoſitionẽ aſſumptam eſſe vniuerſaliter
am, & aliquando etiam explicationem
uius diſtinctionis, vel reſponſionis, ac
ıum quoque intelligentiam ipſius con-
ionis, vt eam impugnare poſſit in ſenſu
endentis,& in his caſibus tenetur reſpõ
s arguenti in omnibus ſatisfacere qua
ori potuerit breuitate,& claritate.

25 Munus Defendentis eſt audita argu
ıti propoſitione illud integre, ac fide-
· repetere, ad quod multum conducet
eſertim quando argumenta repetenda
plura contra plures concluſiones) ob-
are medium, quo vtitur arguens con-
ıanc,vel illam concluſionẽ, quia ex me-
ia, & intelligentia medij facilis eſt to-
argumẽti repetitio;interim verò dum
mentum ex integro prima vice reſu-

ca non eſt ſcientia, ergo falſa concluſio, nam hæc eſſet manifeſta petitio principij, quia aſſumeret pro vero, vel cõceſſo, quod proponitur diſputandum; Et quamuis Tyronibus concedatur non ſtatim in diſputationis initio cardinem difficultatis proponere, ſed liceat per quandam veluti argumentorũ ſeriem, & catenam longius inchoare, vitãda tamen ſunt pueriles argumentationes, v.g. illud non eſt afferendum, ex quo ſequitur inconueniens, ſed ex propoſita concluſione ſequitur inconueniens, ergo &c. Probatur minor, tunc ſequitur inconueniens, quando ſequitur aliquod falſum, ſed &c. ergo &c. Viriliter ergo proponat argumentum, & quantum fieri poteſt in difficultate propoſita perſiſtat proſequendo ſemper idẽ medium per ſuas cauſas, & principia, vel ad inconueniens deducendo, non verò diuertat ad aliud mediũ, nec repetat probationem ſemel propoſitam, aut eiſdem, aut alijs verbis, hoc .n. indicat ingenij ſterilitatem, & valdè tædioſum eſt auditoribus.

Cum verò fuerit illi negata aliqua propoſitio, ſtatim eam probare tenetur, itaut negata propositio sit conclusio noui ſyllogiſmi, vel conſequens noui enthymematis, vt si propoſitio negata ſit hæc *Petrus currit*, sic erit probanda, omnis homo currit, ergo Petrus currit; & omninò inſulſum eſt ad probandam propositionem negatam inferre *ergo falſa reſponſio*; vt vero quiſque promptus sit ad negata probandum, valdè conducit, antequam in arenam deſcendat, priuato ſtudio aſſueſcere ad singulas pro-

po-

poſitiones probandas, nam imparatus accedens ad diſputationem non ſemel hærere, atque perplexum eſſe cogetur, quod valdè indecorum eſt. Si verò defendens argumẽtum ſoluerit diſtinguendo propoſitiones, debet ſtatim arguens partẽ diſtinctionis negatam, quæ ſaluat concluſionem, impugnare, vel probare, diſtinctionem allatam non valere, ſic. . ſemper immediatè arguet contra reſponſionem, quam reſumere non debet, antequam impugnetur, vt aliqui faciunt nam ex ipſa impugnatione illicò conſtabit, nam arguens reſponſionem datam perceperit, nec ne; Licet etiam arguenti interdum a reſpondente petere rationem negationis alicuius propoſitionis, aut inſtantiam in aliquo ſingulari, ſi prætendat propoſitionẽ aſſumptam eſſe vniuerſaliter veram, & aliquando etiam explicationem alicuius diſtinctionis, vel reſponſionis, ac demum quoque intelligentiam ipſius concluſionis, vt eam impugnare poſſit in ſenſu defendentis, & in his caſibus tenetur reſpõdens arguenti in omnibus ſatisfacere qua maiori potuerit breuitate, & claritate.

125 Munus Defendentis eſt audita argumenti propoſitione illud integre, ac fideliter repetere, ad quod multum conducet (præſertim quando argumenta repetenda ſunt plura contra plures concluſiones) obſeruare medium, quo vtitur arguens contra hanc, vel illam concluſionẽ, quia ex memoria, & intelligentia medij facilis eſt totius argumẽti repetitio; interim verò dum argumentum ex integro prima vice reſu-

mit, perpendere debet qualitatem præmiſſarum, aut antecedentis, ſi eſt enthymema, & illationem concluſionis, aut conſequentis, ſi bona ſit, vel mala; ſemel ex integro reſumpto argumẽtö præuia tali animaduerſione, repetit iterum argumentum non ex integro, ſed reſpondendo ad ſingulas eius partes, negando maiorem, vel minorẽ, aut antecedens; ſi ſunt falſæ, concedendo, ſi ſunt veræ, diſtinguendo; ſi ſunt dubiæ, vel æquiuocæ, permittendo per verbum *tranſeat, vel quicquid ſit de hoc*, ſi ſint impertinentes ad inferendam conſequẽtiam, deindè ad concluſionem deueniendo, ſi eſt concedenda, dicat, concedo conſequentiam, ſi neganda, dicat, nego conſequentiam, non autem concluſionem, quia illa propoſitio dicitur concluſio, quæ neceſſariò infertur ex præmiſſis ratione formæ, & ſic negari non poteſt ſub nomine concluſionis; ſi autẽ eſt diſtinguenda, non dicat, diſtinguo cõſequentiam, ſed conſequens, (quod etiam in enthymemate obſeruari debebit) conſequentia. n. cum conſiſtat in ipſa illatione, nõ verò in aſſertione veritatis, non poteſt diſtingui, quia diſtinctio cadit ſuper æquiuocationem, aut ambiguitatem propoſitionis, quatenus habet diuerſos ſenſus in ſignificando, ſed tantum negari, vt mala, & inconueniens, vel concedi, vt conueniens, & bona; aduertat tamen nunquam diſtinguere conſequens, niſi prius diſtinxerit aliquam ex præmiſſis, vt faciunt quidam inexperti, qui concedunt maiorem, & minorem, & diſtinguunt conſequens; quid autem interſit

inter conſequens, & conſequentiam dictum eſt c. 1. huius tract. ex quo etiam magis patebit conſequens, benè poſſe diſtingui, non autem conſequentiam; Si argumentum cõſtet propoſitione aliqua hypothetica, vt v. g. ſi corpus naturale eſt obiectum totius Philoſophiæ, etiam in lib. de anima obiectũ eſſet corpus animatũ cõſequens eſt falſum, ergo &c. ſi illa hypothetica non eſt vera, nõ debet abſolutè negare maiorem, ſed ſequelam maioris, quod ſi poſt integrum argumentum ſubſumeret arguens aliam adhuc propoſitionem, vt indè inferret aliam cõſequentiam, tunc toto priori argumento cõceſſo poteſt illã propoſitionem negare ſub nomine ſubſumpti, vel minoris ſubillatæ, & talis nuncupatur, quia pro maiori inſeruit illi totum præcedens argumentum.

Debet autem præ omnibus curare defendens, vt ſit ſuccinctus in reſponſionibus, & quantum fieri poteſt, formæ argumenti alligatus, quod facile erit, ſi duo obſeruabit, primum eſt, vt nõ ſit ſollicitus reddere rationem de omnibus, quæ dicit, niſi ab ipſo arguente petatur, ſed totum onus probandi relinquat arguenti; Alterum eſt, vt ſẽper ante oculos habeat commune adagium inter diſputantes *ſæpè nega, raro diſtingue, nunquam concede*, primum, & ſecundum documentum nos monent tutius eſſe negare propoſitionem, ſi in omni ſenſu vera non ſit, quàm illam diſtinguere, nec ad diſtinctionem eſſe recurrẽdum, niſi manifeſta vrgeat neceſſitas, aut diſtinctio talis ſit, quæ

ſilum

filum argumentationis omnino aduerſario prætidat; per tertium verò documentum non prohibemur concedere propoſitiones veras, & quæ nihil obſunt, ſed tantum prodigalitatem vetat in concedendo: interdũ enim euenit, vt tantæ liberalitatis defendẽtem pœniteat, dum videt ſe ex conceſſis ab aduerſario conuictum; Quod ſi obiecta fuerit aliqua auctoritas, quam negari non licet, eam breuibus explicare tenetur aperiendo mentem Auctoris in ſenſu, qui ſuæ concluſioni minimè contradicat.

Poſtremò munus Patroni, & Præſidentis diſputationis eſt attẽtè totum progreſſum argumenti & diſputationis comprehendere, & prouidè reſpondenti ſuggerere, negationem, conceſſionem, explicationem, aut diſtinctionem propoſitionis; ipſe verò pauca, & cum grauitate loquatur, certus ſuum Defendentem plus honoris adepturum ex Aſſiſtentis ſilentio, quàm ex multiplici eius interpellatione, & colloquio cum arguente, nam ita indicabit illum ita ſe gerere in concluſionum tutela, vt Aſſiſtente non egeat; At quia ſupponitur diſputationis Patronũ eſſe virum doctum, ac proinde de ſuis partibus omnino certum, alia de eius munere addenda non ſunt.

CAPVT XIII. & vlt.

De Modis, ſeu Inſtrumentis ſciendi.

126 QVamuis de Modis, ſeu Inſtrumentis ſciẽdi fusè acturi ſimus diſ. 1. Log. per totam, attamen ad calcem huius

pri-

primi Tractatus adijcere placuit hoc Caput de Modis, & Inſtrumentis ſciendi, vt de ipſis vt potè qui præcipuè ad facultatem Logicam ſpectant, Tyrones etiam in hac parua Logica aliqua prælibare poſſint: quarè hic veluti compendio complicabimus de hac materia, quæ loc. cit. fusè dicturi ſumus; nomine itaq. Modi, ſeu Inſtrumenti ſciendi intelligi ſolet in ſcholis via diſtinctè cognoſcendi id, quod antè confusè cognoſcebatur, vnde à Summuliſtis definiri ſolet, quod ſit *oratio manifeſtatiua alicuius ignoti*, ſiuè id faciat via illationis, ſiuè alio modo, per quod excluduntur voces simplices, & incomplexæ, quia ſufficientes non ſunt ad explicandam rem diſtinctè, & explicitè, ſed tantùm confusè ſignificant, vt tradidit Ariſt. in prohęm. Phyſ. Hinc deducitur tria tantùm eſſe inſtrumenta ſciendi Logica .ſ. Definitionem, Diuisionē, & Argumentationem, vt docet Scot. lib. 1. Prior. q. 2. quod breui, & euidenti diſcurſu ità ſuadet Tatar. quæſt. 1. præamb. Logicæ; modus ſciendi eſt oratio manifeſtatiua ignoti, hoc autem vel eſt complexum, vel incōplexum, si incomplexum, vel id eſt eſſentia rei integrà, & hæc per definitionem explicatur, vel partes eius, & hæ per diuisionem manifeſtantur, vt v.g. si ignoretur hominis eſſentia, manifeſtatur hac definitione *eſt animal rationale*; si ignorentur partes eius, manifeſtantur hac diuisione, *hominis alia pars eſt anima, alia corpus*, si verò quod ignoratur eſt quid complexum, vt v.g. quod *homo ſit riſibilis* ſtatim manifeſtatur per hanc

argu-

argumentationem, *Omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis*, ergò ſicut nullum aliud datur ignotum, quod manifeſtetur, ità nullus alius datur modus ſciendi, qui manifeſtet. Alij ad hæc inſtrumenta ſciendi Enunciationem addiderunt, & alij methodum ſumendo methodum pro ordine, qui in ſcientijs obſeruari debet, vt diſtinctè tradantur, & sine confusione. Sed vt dicemus in quæſtionibus, enunciatio re vera non eſt inſtrumentum ſciendi, quia de ratione enunciationis, vt sic, eſt tantum enunciare vnum de alio, non autem ignotũ manifeſtare diſtinctè, in quo conſiſtit ratio modi ſciendi; neque propoſitio valet hoc munus obire, niſi virtute definitionis, diuiſionis, & argumentationis, si nimirum in illa ponatur definitio rei, vel per illam eſſentia rei in ſuas partes diuidatur, vel denique per eam diſcursiuè procedatur ad cognitionem rei; Methodus autem, ſiuè ordo in ſcientijs tradendis, quamuis valdè iuuet mentis directionem, non tam eſt inſtrumentum ab illis tribus condiſtinctum, quam cõmunis illorum recta quædam diſpoſitio, vt benè dirigant cognitionem noſtram, vt ibi declarabitur; maneat ergo tria tantum eſſe inſtrumenta ſciendi propriè loquendo Definitionem, Diuiſionem, & Argumentationem, & horum quidem præſtantius, & efficacius eſſe argumentationē, vt potè quę procedit per vim illatiuam ad manifeſtandum ignotum, de qua quia fusè tractatum eſt in ſuperioribus, alia hic addere nõ oportet

tet, ſed ſolum de definitione, ac diuiſione.

127 Definitio diuidi ſolet in definitionē *quid rei*, & *quid nominis* illa explicare contendit rei eſsētiam, & quidditatem vel per eſſentialia, vel ſaltim per accidentalia, hæc verò non tam explicat rei eſſentiam, quam ipsius nominis ethimologiam, & significationem, & per hanc indicat à longè, & confuſo modo ipſam rei eſſentiam, vt cum definitur mulier, quod sit mollis aer, lapis quod lędit pedem &c. itaq. dimiſſa definitine *quid nominis*, vt parum explicante eſſentiam rei, definitio quid rei definitur ab Ariſt. 1. Topic. cap 4. & 2. Poſt. cap. 10. quod sit *oratio quodquideſt eſſe rei ſignificans*, i. oratio explicans eſſentiam, & naturam rei; dicitur *oratio*, quia neceſſariò plures termnos vocales, vel mentales continere debet, vt nimirum ex vi vnius definitum cum alijs conueniat, & hoc habebit rationem generis, vel quasi generis, & ex vi alterius ſecernatur ab alijs, & hoc habebit rationē differentiæ, vel quasi differentiæ; sic in hominis definitione, quod eſt *animal rationale*, nomen animal, vel conceptus illi correſpondens commune eſt omnibus brutis, rationalem autem animali coniunctum eſt differentia ipſum diſcernens à quocunque alio, quod non eſt ipſum; dicitur autem *quod quideſt eſſe rei ſignificans*, vt per has particulas ſecernatur definitio à cęteris orationibus eſſentiam rei non explicantibus, & ab alijs ſciendi modis, à diuisione quidem, quia ipſa non explicat integram, & totalem rei eſſentiam, ſed partes; ab ar-

gu-

gumentatione verò, quia neque hæc manifeſtat naturam rei, ſed an aliqua propoſitio ſit vera, vel falſa. Quia verò per definitionem poteſt eſſentia rei dupliciter exprimi, nimirum vel per partes eſſentiales, ſeù principia intrinſecè rem conſtituentia, vel per proprias paſſiones, & accidentia extranea; definitio quid rei diuidi ſolet in eſſentialem, ſeù quidditatiuam, & accidentalem, ſeù deſcriptiuam; definitio eſſentialis dicitur, quæ datur per partes eſſentiales, quę ſi fuerint phyſicæ, vt quod homo eſt id, quod conſtat ex anima, & corpore, dicitur definitio eſſentialis phyſica, ſi fuerint metaphyſicæ nempè genus, & differentia, erit definitio eſſentialis, & metaphyſica, vt cũ dicimus, quod homo eſt animal rationale; definitio accidentalis eſt cum eſſentia rei per extranea exprimitur, & circũſcribitur.

128 Rurſus definitio eſſentialis, & quidditatiua duplex eſt, quædam purè quidditatiua, alia verò per additamentum data; prima dicitur purè quidditatiua, quia omnes partes in ea contentæ directè, & per ſe primò pertinent ad quidditatem definiti, ità definitur homo, quod ſit animal rationale, ac pariter aliæ ſubſtantiæ completæ, quia earum entitates adeò abſoluuntur ab ordine ad aliud extrinſecum ipſis, vt perfectè in ſe cõcipi poſſint abſq. vlla tali habitudine, alia verò dicitur quidditatiua non purè, ſed per additamentum data, quia ad perfectam rei notitiam pariendam vltrà eſſentiales partes definiti additur in definitione aliquod extrinſecum, ad quod definitum

nitum dicit ordinem ſaltim tranſcendentalem, quo pacto materia definitur per ordinem ad formam, anima ad corpus 2. de Anim.accidens per ordinem ad ſubiectum ex 7 Metaph.& alia huiuſmodi, cum enim ſint entitates non omninò completæ, ſed eſſentialiter imperfectæ in ſuo conceptu perfecto,& adæquato pendent ab aliquo extrinſeco, de qua duplici definitione videatu Doctor 1.Priorum q 5.& 4. d.1.q.2.& d. 12 q 1. P.& Tatar q.1.de genere, §. *ſciendum*. Deindè definitio accidentalis quoq. poteſt ſubdiuidi iuxtà varios modos exprimendi eſſentiam per extranea, nam exprimi poteſt per proprias paſſiones, vt dicendo,quod homo eſt animal riſibile,vel etiam per accidentia communia quidem, ſi ſeorſim ſumantur, ſed propria ſi ſumantur cōiunctim, vt ſi dicatur quod homo eſt animal bipes, habens caput erectum &c. quæ definitio dicitur purè accidentalis, quia per accidentia communia aſſignatur: poteſt deniq. rei eſſentia exprimi per cauſas extrinſecas .ſ. efficientem, & finalem,vt dicendo quod homo eſt animal creatum à Deo propter beatitudinem, quæ definitio dicitur cauſalis extrinſeca, quia datur per cauſas extrinſecas definito.

Conditiones quædam bonæ, ac legitimæ definitionis ſolent aſſignari, quæ præſertim ad quatuor reducuntur; prima, ac inter omnes præcipua eſt, vt conſtet genere,& differentia, vel ſaltim ſupplente vices illorum, quod additur ob definitionem accidentalem, in qua genus, ac differentia

pro-

propriè non reperitur, & ratio eſt, quam ſupra innuimus, quia ex vi definitionis debet definitum conuenire cum omnib. quæ cum ipſo ſub eodem genere continentur, & ab alijs omnib. diſcerni, quæ ſunt ſub diuerſis generib. primum habet merito generis, aliud verò merito differentiæ; ſecunda eſt, vt conuertatur cum definito, ita vt de quocumq. dicitur definitio, dicatur & definitum, & è contrà, ſic animal rationale conuertitur cum homine, & è contrà, ratio huius conditionis eſt, deducitur ex præcedenti, quia definitio talis eſſe debet, vt per ipſam definitum adæquatè exprimatur, ac diſcernatur à quocumq. quod non eſt ipſum, at non ſic exprimeret, nec diſtingueret illud ſi cum ipſo non conuerteretur, ſed alijs præter ipſum conueniret; vel è contrà tertia conditio eſt, vt ſit clarior definito, quã innuit Ariſt. 6. Topic. cap. 2. loc. 17. vbi ait definitionem tradi debere per priora, & notiora; & ratio huius conditionis deducitur ex ipſo definitionis conceptu, ipſa enim datur ad explicandam diſtinctè rei eſſentiam, quæ confusè ſolum, & indiſtinctè per definitũ importatur ex prohem. Phyſ. tex. 5. ergo debet eſſe clarior definito. Quarta denique conditio eſt, vt non ſit diminuta, neque ſuperflua; non diminuta, quia tunc non explicaret totam rei eſſentiam, vt ſi definiretur homo, quod ſit animal, non eſſet bona definitio, quia non explicatur altera pars eſſentiæ, quæ per differentiã importatur; neque debet eſſe ſuperflua, cuius defectu non eſt bona hominis definitio, ꝙ

ſit

ſit animal rationale mortale; aliæ ſolent addi conditiones, ſed ad iſtas quatuor facilè reducuntur, & in illis virtualiter continentur, vt diſcurrenti patebit. Quæ autē, & quot ſint conditiones rei definibilis explicabitur infrà diſp. 1. q. 3. art. 3. interim videatur Doctor 4. d. 1. q. 2. vbi quinque exigit conditiones ad hoc, vt aliquid poſſit definiri definitione eſsentiali, & propriè dicta.

129 Diuiſio, quæ ponitur aliud inſtrumentum logicum, à diuiſione phyſica nomen traxit, nam diuiſio phyſica eſt quædā partium ſeparatio, quæ anteà vnitæ totum conſtituebant, vt cum lignum in duas ſecatur partes, dicitur diuidi; ex hac itaque diuiſione Dialectica diuiſio ſumpta eſt, quę eſt *oratio totum in ſuas partes diſtribuens*, .i. oratio diſtribuendo manifeſtans multiplicitatem, ſeù confuſionem totius, talis eſt actus, quo mente, vel voce diuidimus animal, vt totum potentiale, in hominem, & brutum: dicitur *oratio*, vt ſecernatur à diuisione phyſica, quæ fit re, & in effectu, non autem mente ſolùm, vel voce, vt fit dialectica diuisio; additur *diſtribuens totum in ſuas partes* loco differentiæ, quia per hoc diſtinguitur ab alijs inſtrumentis ſciendi, nam definitio explicat quid res ſit, argumentatio qualis sit, .ſ. rei proprietatem, ſeù rei qualitatem, diuisio verò quanta res sit, ſeù quantitatem .i. quantùm continentia ſua ſe extendit per partes; vndè eſtò diuisio etiam videatur per partes explicare rei eſsentiam, hoc non fit per ſe primo

mò virtute ipſius, quemadmodũ facit definitio, ſed conſequenter; & diuerſa quoq. modo id per vtramq. contingit, quia definitio explicat eſsentiam rei eius partes cõiungendo, & totum componendo: diuiſio verò id facit diſiungendo illas, & ſeparando, vnde directè, & per ſe ordinatur ad explicandam confuſionem, & multiplicitatẽ partium totius, non autem quidditatẽ eius.

Quamuis autem varia diuiſionum genera aſſignari ſoleant, triplex tamen diuiſio præcipuè traditur à Philoſophis, prima dicitur totius potentialis in ſuas partes ſubiectiuas .i. ſuperioris in inferiora v.g. generis in ſpecies ſpeciei in indiuidua vniuerſale namq. reſpectu ſuorum inferiorum dicitur totum potentiale, quia non illa actu continet, tãquã cõponatur ex illis, ſed potẽtia, & diuiditur in illa, tãquã in partes ſubiectiuas prædicando de qualibet illarũ; altera dicitur totius actualis in ſuas partes actuales, .i. actu in eo contentas, ſiue hæ partes integrales ſint, vt manus, & pes reſpectu hominis, duo palmaria reſpectu ligni, ſiuè ſint eſſentiales .i. non ſpectantes tantùm ad rei integritatem, ſed eſſentiam quoq. & quidditatem, vt ſunt partes hominis phyſicæ anima, & corpus, vel metaphyſicæ animalitas. ſ. & rationalitas; itaq. diuiſio totius actualis in ſuas partes eſt oratio, ex vi cuius diuiditur totum, in partes quas actu continet, ſeù ex quibus actu conſtituitur, ſiuè illæ partes ſint integrales, ſiuè eſſentiales, ſiuè phyſicæ, ſiuè metaphyſicæ; vt ſi diceretur, partium hominis integralium

alia

alia eſt caput, alia manus, &c. eſſentialium alia eſt anima, alia corpus loquẽdo phyſicè, alia animalitas, alia rationalitas loquendo Metaph. Tertia tandem dicitur diuiſio ſubiecti in accidentia, vel proprius ſubiecti per accidentia, vt ſi dicatur hominum alius eſt albus, alius niger, in qua diuiſione plura aſſignãtur ſubiecta eiuſdem rationis varijs accidentib. affecta, & fit ſuo modo diuiſio alicuius totius in ſuas partes, ſic enim diuiditur tota hominum collectio, vt aggregatum quoddam, in ſuas partes, ex quibus aggregatur.

Solent prætereà plures aſſignari conditiones bonæ diuiſionis, quæ ad tres reducuntur; prima eſt vt ſingula membra diuiſionis ſint minora toto diuiſo, ſed ſimul ſumpta illud adæquent, quod alijs verbis dici ſolet, totum diuiſum latius patere ſingulis membris diuidentibus, non tamen omnibus ſimul ſumptis; ratio huius conditionis eſt lumine naturali nota, nam totum eſt maius ſua parte, ergo totum diuiſum debet neceſſariò excedere ſingula ſua membra ſigillatim ſumpta; item totum præſertim ſincathegorematicè ſumptum, quo sẽſu ſub diuiſione cadit, nihil addit ſuprà omnes partes ſimul ſumptas, ergo non patet latius illis ſimul ſumptis; hac de cauſa non benè diuideretur animal in rationale, & rudibile, cum ſingula membra diuidentia ſimul ſumpta non adæquent diuiſum, cum dentur animalia, quæ nec ſunt rationalia, nec rudibilia; neq. è contrà benè diuideretur in ſenſitiuum, & irrationale, quia ſenſitiuum

tiuum æquè patet, ac animal ipſum, cum ſit differentia ipsius conſtitutiua; Secunda cõditio eſt, vt membra diuidentia aliquo pacto adinuicem opponantur .i. sint ità inter ſe diuerſa, ac diſtincta, vt in eo ſenſu, quo ſunt membra diuidentia, non inuicem coincidant, vel vnum includatur in alio; & ratio eſt, quia tunc non eſſent membra diſtincta. Tertia conditio eſt, vt diuiſio tradatur per membra proximiora, quantum fieri poteſt, ne generetur cõfuſio, vt cum diuiſum plura ſub ſe continet membra prius diuidatur in propinquiora, & hæc rurſus in alia, vt animal in rationale, & irrationale, & hoc in aquatile, volatile, & terreſtre, & hæc rurſus in alia inferiora magis remota, de quo fuſius in quæſtionibus.

130 Sed quia non minus diſtinctio, quã diuiſio valdè iuuat ad manifeſtandam rerũ multiplicitatem, & confuſionem, in fine huius capitis non erit abs re aliqua de diſtinctionibus, & identitatibus ſubiungere, quãtùm fert Tironum capacitas, exacta namq. de his tractatio ad Metaphysicam ſpectat. Thomiſtæ paſſim duas ſolùm aſſignant diſtinctiones realem .ſ. & rationis, illam eſſe dicunt, quæ inter plura reperitur præter opus intellectus, ſeù nullo intellectu cogitante, vt inter hominem, & equum, Petrum, & Paulum; diſtinctionem verò rationis aiunt illam eſſe, quæ inter plura reperitur per ſolam intellectus operationem; quæ diſtinctio si aliquod habuerit fundamentum in re, dicitur diſtinctio rationis ratiocinatæ, siuè cum fundamento, & tunc

con-

contingit, quando intellectus rem ſimpliciſſimam diſtinguit in plures cum fundamento quod habet in ipſa re propter æquiualentiam, quam habet cum multis, & ſic diſtingui dicimus in luce ſolari virtutem calefactiuam ab exiccatiua, quatenus eadem virtus ſimpliciſſima lucis æquiualet illis duabus, quas hic in igne videmus diſtinctus, Si verò diſtinctio illa rationis nullum habuerit in re fundamentum, illam vocant diſtinctionem rationis ratiocinantis, & ità diſtinguere ſolemus idem à ſe ipſo abſq. fundamento in re in prædicatione identica dicendo, Petrus eſt Petrus, conſideratus enim ſub ſecũda intentione ſubiecti diſtinguitur à ſeipſo conſiderato ſub ratione prædicati. Modò difficultas eſt, an debeat dari aliquod tertium genus diſtinctionis, quod nec propriè ſit realis, nec rationis, & quamuis Thomiſtæ id conſtanter negent, Suarez tamen diſp.7. Metaph. ſec.1. cum cæteris Recentiorib. ſuæ Societatis tertiam quandam diſtinctionem aſſignant mediam inter realem, & rationis, quam appellant modalem, & reperitur inter rem, & modũ rei; nomine autem modi intelligunt minimam quandam entitatem vltimò determinantem ſubiectum, quæ non poteſt eſſe ſine tali ſubiecto, benè tamen ſubiectum ſine illa; & hoc genere diſtinctionis diſtinguitur ſeſſio à ſedente, actio ab agente, vnio à re vnita &c. hanc autem dicunt poni debere mediam diſtinctionem inter realem, & rationis, quia certum eſt illa enumerata plùſquam ratione abinuicem diſtingui, quià ab-

 ſolutè

ſolutè loquendo vnum eſſe poteſt ſine alio, licet non è contrà; nec etiam dici poſſunt diſtingui realiter, quamuis enim poſſet dici diſtinctio realis, vt explicatur à Thomiſtis, pro illa quæ reperitur inter aliqua præter opus intellectus, propriè tamen loquendo de diſtinctione reali, ac entitatiua, nequeũt res, & modus realiter, ac entitatiuè diſtingui, quia diſtinctio realis propriè dicta verſatur inter rem, & rem, ſ. inter ea, quæ realiter ſeparari poſſunt, & vtrumq. ſe ſolo exiſtere ſaltim per Dei potentiam, quo pacto diſtinguuntur duo homines, anima, & corpus &c.

Verùm eſtò cum Recentioribus iſtis fateamur neceſſitatem diſtinctionis mediæ inter realem propriè dictam, & rationis; nequaquam tamē ad hoc inducimur ex fundamento ipſorum, nam inprimis falſum eſt, quod ipſi dicunt, ad diſtinctionem realem inter aliqua opus eſſe, quod ſint abinuicem ſeparata, vel ſeparabilia, hoc enim neq. in creatis, neq. in diuinis verificari poteſt, non quidem in diuinis, nam perſonæ diuinæ nõ poſſunt ſeorsim ſeparatæ exiſtere, cum vna ſit in altera circumince ſſionem, vt inquiunt Theologi, & tamen realiter diſtinguuntur; nec etiam in creatis, quia hic multa realiter diſtinguuntur diſtinctione reali propriè dicta, quæ tamen nequeunt abinuicem ſeparari, vel ſeparata exiſtere; ſic aiunt Scotiſtæ totum phyſicum, & eius partes vnitas realiter diſtingui inter ſe, non tamen vnum poſſe ab alio ſeparari, ſic etiam Thomiſtæ ſubiectum à paſſione realiter diſtinguunt, in-

ter quæ tamen neceſſariam agnoſcunt connexionem indiſpenſabilem; Deindè, quando etiam hoc totum concederetur requiri ad realem diſtinctionem, vt.ſ. vnum ſit ſeparabile ab alio, adhuc tamen falſum eſt hanc ſeparabilitatem debere eſſe mutuam ex parte vtriuſq. extremi, vt.ſ hoc ſine illo, & è contrà exiſtere poſſint; nam ſufficiens ſignũ diſtinctionis realis, ac entitatiuæ inter aliqua duo eſt, quod vnum poſſit ab alio diuelli, quomodocumq. id contingat, vndè creatura adhuc realiter à Deo diſtinguitur, etiãſi ſine ipſo exiſtere nequeat, & actus vitalis realiter diſtinguitur à potentia, & tamen in ſententia præſertim Recentiorum nequit ab ea diuelli, & ſe ſolo conſeruari; non ergo ad realem diſtinctionem neceſſaria eſt mutua ſeparabilitas extremorum; atq. ideò diſtinctio illa, quam ipſi ponunt inter rem, & modum eius extrinſecum (nam de diſtinctione rei à modo ſuo intrinſeco) aliter sẽtiendum optimè reducitur ad diſtinctionẽ realem, cum abſolutè loquendo res poſſit à ſuo modo ſeparari, licet non è contrà; tum quia vt ait Doctor 2.d.p.q.5.§. *quod ſi adhuc*, licet modus rei extrinſecus, vt ſeſſio, vbi, vnio, &c. non ſit ità res, ſicut illa, cuius eſt modus, non tamen nulla res eſt, ſicut nec vllum ens, quia tunc nihil eſſet; quod repetit quol.3. ab initio, vndè concludit ibid. hanc eſſe de nomine contentionem, num .ſ. diſtinctio inter rem, & talem modum ſit dicenda realis, vel modalis, quia juxtà varias entitatis, & rei acceptiones poteſt hæc diſtinctio vocari realis, vel modalis,

lis, vt fuſius in quæſtionibus.

131 Ex alio itaq. ſolidiori fundamento admittenda nobis eſt diſtinctio quædã media inter realem ſimpliciter dictam, & rationis, cum Scoto 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic reſtat*, & d. 8. q. 4. quæ dici conſueuit in noſtra ſchola diſtinctio ex natura rei formalis; dicitur quidem diſtinctio ex natura rei, vt ſecernatur à diſtinctione rationis, quæ fit per opus intellectus; dicitur verò formalis, vt ſecernatur à diſtinctione reali, ac entitatiua propriè dicta, quæ verſatur inter rem, & rem, at hæc media, de qua loquimur verſatur inter formalitatem, & formalitatem, quæ plerumq. in eadem re phyſica inueniuntur immerſæ per realem idẽtitatem, qua ratione etiam alio nomine dicuntur realitates deriuato à re vocabulo cum diminutione, vt oſtendatur illas non eſſe propriè res diuerſas, quia non habent diuerſas exiſtentias, ſed potius plures eiuſdem rei realitates, & aliquitates, quæ cum adhuc habeant diuerſas rationes conceptibiles, & definibiles ſecluſo quocunq. opere intellectus, non enim eſſe in intellectu dat illis rationem formalem quidditatiuã, ſed talem habent à parte rei, vt habet Doctor quol. 1. lit. Q. conſequenter etiam fundare dicuntur diſtinctionem ex natura rei formalem, maiorem quidem diſtinctione rationis, quia habet eſſe præter opus intellectus, ſed minorem diſtinctione reali, quia non eſt inter rem, & rem i. inter aliqua duo, quibus diuerſæ correſpondeant exiſtentiæ, ſed inter realitatem, & realitatem, quæ licet

cet habeant proprias rationes formales cō-
ceptibiles, non tamen habent diuerſas exi-
ſtentias, ſed ſingulæ vnica exiſtunt exiſten-
tia, nimirum illius rei, cui identificantur.
Confirmatur adhuc, & magis explicatur
hæc communis doctrina Scotiſtarū ex Do-
ctore deſumpta 2.d. 3. q. 1. nam in vna, ac
eadem re phyſica multæ reperiuntur for-
malitates, & realitates immerſæ per iden-
titatem, vt v. g. in homine ratio ſubſtantię,
corporis, animalis, rationalis, riſibilis &c.
quæ etiam dici ſolent gradus metaphyſici,
vt per hoc oſtendatur non eſſe propriè res
diuerſas, ſed potius plures eiuſdem rei gra-
dus; iſti verò gradus in homine licet pro-
prias non habeant exiſtentias, ſed omnes, &
ſinguli exiſtant ad exiſtentiam ipſius ho-
minis, ideoq. diuerſæ res dici nequeant, nec
propriè fundare diſtinctionem realem, ac
entitatiuam; adhuc tamen habent diuerſas
rationes conceptibiles, & definibiles, vt cō-
ſtat de animali, & rationali, neq. enim hęc
duo diuerſas habent rationes, quia ſic ap-
prehenduntur ab intellectu, ſed potius ab
intellectu attinguntur, vt in ſuis concepti-
bus diuerſa, quia talia ſunt à parte rei, vt
aiebat Doctor quol. 1. Q. ergo inter tales
realitates, & formalitates rationabiliter a-
lia diſtinctio poni non poteſt, quam forma-
lis ex natura rei; non enim eſſe poteſt di-
ſtinctio rationis, quia diſtinguuntur citrà
omnem intellectus operationem, neq. di-
ſtinctio realis, quia non eſt inter plures res,
ſeù plura entia propriam exiſtentiam ha-
bentia, erit ergo diſtinctio media inter vtrā-

que. Neque valet, quod ſolent dicere Thomiſtæ inter hæc ſufficere diſtinctionem rationis ratiocinatæ, & cum fundamento in re; Quia hæc diſtinctio non datur actu, & formaliter à parte rei, ſed tantùm fundamentaliter, & virtualiter; completur verò, & actuatur per opus intellectus; at gradus metaphyſici prædicti, pariter ſubiectum, & paſſio diſtinguuntur actualiter præter opus intellectus, nam citrà quamcunq intellectus operationem alia formaliter eſt ratio ani nalis, alia ratio riſibilis, vel rationalis.

Dicendum itaq. quod ſi per diſtinctionē realem intelligamus illam, quæ immediatè, & à toto genere ſecernitur à diſtinctione rationis, vt nimirum eſt illa, quæ datur ex natura rei, & præter opus intellectus, ſic inter diſtinctionem realem, & rationis nulla datur media diſtinctio, quia diſtinctio formalis ex natura rei continetur ſub diſtinctione reali ſic explicata, vt quędam ſpecies; At ſi per diſtinctionem realem intelligatur illa ſic propriè dicta; quæ verſatur nimirum inter rem, & rem, ſeù inter extrema diuerſas exiſtentias habentia, ſiuè abinuicem ſeparari poſſint, ſiuè non; ſic vtiq. inter diſtinctionem realem, & rationis admittenda eſt diſtinctio media, quæ verſatur inter plures realitates, ſeù formalitates eiuſdem rei modo iam explicato; & ſic dantur tria genera diſtinctionum, ad quæ alia omnia excogitabilia redici poterunt, nempè genus diſtinctionis realis, diſtinctionis formalis, & diſtinctionis rationis;

nis;

nis; diſtinctio realis conſtituitur in ſuo eſſe per diuerſitatem, ſeu alietatem exiſtentiarum in ſuis extremis; diſtinctio formalis per diuerſitatem rationum formalium, ſeu conceptuum obiectiuorum; & tandem diſtinctio rationis per diuerſitatem conſiderationis noſtræ, ſiuè cum fundamento in re, ſiuè non: & hæc attigiſſe ſufficiat pro capacitate Tyronum, de quo fuſè agemus infrà diſp. 1. qu. 5. art. 2. & fuſius adhuc diſp. 6. Metaph.

DIALECTICARVM INSTITVTIONVM

PARS POSTERIOR.

De attinentibus ad materiam ſyllogiſmi.

QVa ad formam ſillogiſticā ſpectāt, explicuimus; reſtat, vt materiam, in qua confici ſolet ipſe ſyllogiſmus, qua ratione materia circa quam nunupatur declaremus: & quoniam triplex eſt, neceſſaria, contingens, & impoſſibilis, vt diximus in 1. p. tract. 2. c. 4. vnde tres dantur ſpecies ſillogiſmi ratione materia, puta ſillogiſmus demonſtratiuus in materia neceſſaria topicus in materia contingenti, & ſophiſticus, vel apparens in materia falſa, ſeu impoſſibili, vt innuimus 1. p. tract. 3.

cap.11.idcircò pars iſta in tres Tractatus pariformiter ſubdiuiditur. Quamuis autem nec Petrus Hiſpan. nec alij Summuliſtæ in Logicis Inſtit. de ſyllogiſmo demonſtratiuo agere ſoleant, iam dictũ eſt in Prolog. ad has Inſtit. hoc non fuiſſe miſterium, ſed defectum, atq. ideò in hoc veſtigijs eorum non eſt hærendum, ſed ſpecialis quoq. debet inſtitui tractatus de ſyllogiſmo demonſtratiuo, ſicut inſtituitur de Topico, & Elencho, vt benè aduertit Io.Caſar.in ſua Dialect.trac.7 ab initio.

TRACTATVS I.

De ſyllogiſmo demonſtratiuo.

De præcognitionibus, et præcognitis. Cap. I.

1 INter omnes ſillogiſmi ſpecies principem locum obtinet demonſtratio, vt potè quæ in materia neceſſaria conficitur, & quia ex terminis,& propoſitionibus conſtat, ſicut cæteri ſillogiſmi,non tamen ex quibuſcũque, agendum erit de conditionibus terminorũ, & propoſitionum demonſtrationem integrantium,ac de ipſa demonſtratione, eiuſque effectu, quæ eſt ſcientia, & iure merito,nam omnis doctrina, & omnis diſciplina diſcurſiua, inquit Ariſt.in prin. lib. Poſt. fit ex præexiſtenti cognitione, ideſt omnis cognitio illatæ propoſitionis, & concluſionis præ-

præ-

præſupponit cognitionẽ alterius propoſitionis inferẽtis, ſicut sũt præmiſſæ, in qbus virtualiter cõtinetur cõcluſio, cũ diſcurſus ſit illatio alicuius ignoti ex notiori; quapropter ad exactam cognitionem adipiſcendam concluſionis demonſtratiuæ aliqua præcognoſci debent, vt ſunt termini, & præmiſſæ ex illis formatæ, videndum eſt igitur primò, quę debeant eſſe præcognita, & quid de illis præcognoſci.

2 Præcognitio ſumi poteſt dupliciter, vel formaliter, & ſic dicit cognitionem alicuius neceſſario prærequiſitam ad cognitionem alterius, vel obiectiuè, & eſt obiectum terminans talem cognitionem, quomodo ſignificat modum cognoſcendi rem aliquam ab intellectu, & ſic ſumitur in præſenti. Quinque autem ſunt modi cognoſcendi, primus eſt *quid nominis*, ſecundus, *an res ſit*, tertius, *quid res ſit*, quartus, *qualis res ſit*, quintus, *propter quid res ſit*, quorum poſterior præſupponit priorem, vt .n. ſciamus, quod homo ſit, debemus præcognoſcere, quid importetur per hoc nomen *homo*, vnde quia modus præcedens reſpectu ſequentis eſt præcognitio, & ſequens eſt quæſtio, fit quòd primus modus, *quid nominis*, dictus ſemper erit præcognitio, & vltimus modus erit quæſtio, nunquam præcognitio; quatuor igitur in ſpecie erũt præcognitiones, ſed poſſunt ad duas in genere reduci, vt facit Ariſt. 1. Poſt. cap 1. *Quid eſt*, & *Quod eſt*, primus modus ſubdiuiditur in *Quid eſt nominis*, & *Quid eſt rei*; etenim de re aliqua duplicem poſſumus habere defi-

nitionem, & conceptum, confuſum ſcilicet, & diſtinctum; primus dicitur *Quid nominis*; ſecundus *Quid rei*. Secundus modus ſubdiuiditur, in *Quod eſt ſimplex, & incomplexum*, quod ſignificat eſſe rei, vel eſſentiæ, vel exiſtentiæ, ſiue aptitudinalis, ſiue actualis, & in *Quod eſt compoſitum, & complexum*, ſignificans veritatem propoſitionis, & præmiſſarum.

Dices quatuor sũt quæſtiones ex 2. Poſt. c. 1. ergo quatuor ſuppoſitiones, ſeu præcognitiones, quia quæſtio vnum quærit, & aliud præſupponit. Tum quia tria ſunt præcognita ex 1. Poſt. c. 1. ergo tres præcognitiones, quia præcognitio, & præcognitum ſunt relatiua. Reſp. eſſe quatuor in ſpecie, & duas in genere. Ad 2. negatur conſequẽtia, ad probat. dicimus præcognitum, vel dicit denominationem ex actu cognitionis prouenientem, & ſic cognitio, & obiectum cognitum poſſunt dici relatiua, & tot eſſe actus, quot obiecta cognita; vel dicit rem cognitam, & præcognitio modum cognoſcendi, & ſic propriè non ſunt relatiua, nam idem modus poteſt pluribus rebus conueni re, & eidem rei plures modi.

3 Præcognitum dupliciter ſumi poteſt, Primo, vt dicit obiectum terminans actum præcognitionis, & hoc modo *Quid eſt*, & *Quod eſt*, præcognita dici poſſunt; ſecundo, vt dicit rem illam, quam intellectus concipit ſub modis cognoſcendi aſſignatis, & de qua percipit *Quid eſt*, & *Quod eſt*, & in hoc ſenſu ſumitur in præſenti; & ſunt tria ſubiectum, paſſio, ſeu prædicatũ, & dignitas,

ſiue

ſiue principium; ratio huius eſt, quia concluſio demonſtrationis potiſſimæ (de qua loquitur Ariſt. dum præcognita enumerat) conſtat ex ſubiecto, & paſſione, ergo quia cognitio terminorum præſupponitur cognitioni propoſitionum, ſubiectum, & paſſio ante concluſionem debent præcognoſci: & quia concluſio ex principijs infertur; etiam præmiſſæ debent eſſe præcognitæ, quæ dignitatis largo modo dicuntur, dignitas n. propriè de primis principijs dicitur.

Inſtabis ante concluſ. debent præcognoſci conſtructio demonſtrationis in modo, & figura, vis illatiua, & medium, ergo plura præcognita, quam tria. Tum 2 quia ſubiectum, & paſſio integrant principia, ergo nō ſunt præcognita ab illis diſtincta. Tum 3. aliquando in demonſtratione concluditur aliquod prædicatum eſſentiale, vel accidētale per aliam cauſam tanquam per mediū, vel per paſſionē ipſam, ergo paſſio non eſt ſemper præcognitum. Reſp. ad 1. hic loqui de præcognitis ad materiam demonſtrationis pertinentibus, non ad formam, qualis eſt conſtructio in modo, & figura, & vis illatiua: Medium autem, cum ſit in demonſtratione potiſſima definitio ſubiecti, potius erit præcognitio, quam præcognitum, vt dicemus. Ad 2. quamuis integrent principia, non tamen eadem præcognitione prę cognoſcuntur vt in principijs vnita, & ſeorſim ſumpta, vt ſtatim declarabimus. Ad 3. aſſignata præcognita ſunt demonſtrationis potiſſimæ, in qua paſſio ſemper per ſuam

cauſam cōcluditur de ſubiecto. Vel dicimus idcircò aſſignaſſe nos ſecundum præcognitum eſſe paſſionem, aut prædicatum, nam per iſtud intelligitur omne id, quod de ſubiecto in concluſione demonſtratur.

4 Applicando præcognitiones præcognitis; dicimus primò de dignitate nō debere præcognoſci niſi *Quod ſit complexum*, .i. quod ſit vera; ratio eſt, quia & ſi dignitas, vt dicit vnam ſecundam intentionem propoſitionis, ſit quid incomplexum, & habeat quid nominis, & quid rei: attamen ſi exercitè ſumatur, vt dicit aggregationē illorum terminorum per copulam vnitorum, non habet Quid eſt ſiuè nominis, ſiuè rei, neq. Quod eſt ſimplex, hæc .n. omnia incomplexis conueniunt, & in tali acceptione ſumitur, cum inter præcognita numeratur, quia vt ſic inſeruit concluſioni, nō verò vt dicit illam ſecundam intentionem, ita Doctor 1. Poſt. qu. 5. neceſſe eſt igitur præcognoſcere, quod principia demōſtrationis ſint vera, & etiam principia illa cōmuniſſima ab omnibus conceſſa, qualia ſunt *De quolibet verum eſt affirmare, vel negare, neceſſe eſt quodlibet vel eſſe, vel non eſſe*, ad quæ principia omnia alia reſoluūtur, vtraque.n. intellexit Ariſt. nomine dignitatis.

De paſſione certum eſt, non debere prę-cognoſci *Quod ſit complexum*, neque *Quid rei*, quia in definitione paſſionis ingreditur ſubiectum, & explicatur inhærētia paſſionis in ſubiecto, hoc autem concluditur per demonſtrationem; deindè certum eſt præcognoſci de ipſa *Quid nominis*, hæc .n.

eſt

eſt prima omnium præſuppoſitio, neq. poteſt de aliquo vlla quæſtio moueri, niſi ſaltim confuſè cognoſcatur, quid per tale nomen intelligitur. Dubium tamen eſt, an debeat præcognoſci *Quod ſit incomplexum*, ſeu ipſius exiſtentia: & quidem in aliqua demonſtratione eſt euidens præcognoſci, vt cum à poſteriori, & per ſenſum cognoſcimus effectum, v.g. echlypſim, & poſtea per cauſam à priori demonſtramus; attamen non eſt hoc ſemper in omni demonſtratione neceſſarium, eo quia poteſt aliquando dubitari de paſſionis exiſtentia, & tamen de ſubiecto demonſtrari, vt eſt æternitas motus, diuiſibilitas quantitatis in infinitum, &c. qua ratione Ariſt. aſſeruit de paſſione Quid nominis præcognoſci, quia locutus eſt de præcognitione, quæ in omnibus interuenit demonſtrationibus, non negauit tamen, quin aliquando etiam *an ſit* de paſſione præſupponatur.

Dices, de ſubiecto in tantum præſupponitur an ſit, quia nemo quærit, an ipſi talis paſſio conueniat, niſi ipſum ſupponeret poſſibile, ergo nemo quæreret, an paſſio ſubiecto conueniat, niſi vt poſſibilis præcognoſcatur. Tum quia quid eſt præſupponit an ſit, ergo ſi de paſſione præſupponitur Quid eſt, etiam an ſit. Tum 3. in maiori propoſitione paſſio vnitur cum medio termino, ergo ante concluſionem præſupponitur exiſtere. Reſp. ad 1. negando paritatem, quia ſubiectum eſt id, de quo quæritur, & ideo præſupponi debet habere aliquod eſſe, at paſſio, ſeu prædicatum eſt id,

quod

quod quæritur, an conueniat ſubiecto, ideoque poteſt dubitari an ſit in rerum natura, eo vel maximè quod exiſtentia paſſionis eſt inexiſtentia in ſubiecto, vndè nõ poteſt rectè præſupponi eſſe, niſi in ſubiecto. Ad 2. aſſumptum eſt verum de Quid eſt rei, non de quid eſt nominis. Ad 3. talis cognitio non conuenit paſſioni in ſe, & abſolutè, ſed in ordine ad propoſitiones, & præmiſſas, ideoq; non debet aſſignari vt præcognitio propria paſſioni, vt diſtinctum eſt præcognitum à præmiſſis. Expeditius tamē erit aſſerere de paſſione debere etiam *an ſit* præcognoſcere ſaltem confusè, & Ariſt. idcircò prætcrijſſe, quia in demonſtratione diſtinctè oſtenditur, & perfectè ipſius inexiſtentia in tali ſubiecto; quod etiam multi tenent, vt Moriſ. diſp. 2. Log. q. 3. & inſinuāt Complut. diſp. 17. q. 2.

5 Tandem de ſubiecto non præſupponitur, quod ſit complexum, ſed quid nominis, deindè quod ſit incomplexum & ipſius exiſtentia, nam an ſit præcedit quale ſit, & propter quid ſit; tum quia ſubiectum eſt baſis, & fundamentum totius demonſtrationis, ergo præſupponi debet exiſtere. Præſupponitur quoque Quid rei in demonſtratione potiſſima, nam in hac medium eſt quidditas, & definitio ſubiecti, vt dicemus, ergo debet ante præcognoſci: non negamus tamen, quin in demonſtratione à poſteriori, & quidditas, & exiſtentia ſubiecti poſſint eſſe quæſtiones, vt dicemus in diſputationibus, cum de conditionibus ſubiecti ſcientiæ loquemur.

Poteſt

Poteſt igitur hæc tota doctrina exemplo declarari: ſi quæreretur, an homo ſit riſibilis, vt talis propoſitio probetur, oportet præcognoſcere quid ſignificetur per iſta nomina homo, & riſibilis, & quod homo ſit ens aliquod poſſibile, deinde quia medium demonſtrandi riſibilitatem de homine eſt definitio hominis, quæ eſt animal rationale, ideo debet etiam de homine præcognoſci quid rei. His præacceptis intellectus procedit ad formãdam demonſtrationem demonſtrando concluſionem per præmiſſas, de quibus debet eſſe certus, quod ſint veræ, & non falſæ, nam ex falſis nequit oſtẽdi verum, ex dictis p.p. tract 3.

CAPVT II.

De ſcientia demonſtrationis effectu.

6. VT naturam, & proprietates demonſtrationis cognoſcamus, effectum ipſius, quod eſt notitiam parere ſcientificam, inueſtigare debemus. Et primò, quod detur in nobis de nouo notitia certa, & ſcientifica de aliqua re, probatur aduerſus ſophiſtas omnem ſcientiam negantes, & contra Platonem admittentem quidem ſcientiam, ſed non de nouo: putabant .n. animã noſtram ab initio ſuæ creationis omnibus ſcientijs fuiſſe decoratam, at in infuſione in corpus ex conſortio ſenſuum omnium oblitam, ſed paulatim inde ſuccedentibus occaſionibus ab externis excitari, & eorũ, quæ ſciebat, reminiſci, vnde inferebat noſtrum ſcire eſſe quoddam reminiſci. Quod

detur, probatur experientia, aliqua .n. certò ſcimus etiam per cauſas, cognoſcimus etiam certò aliqua principia, ex quibus deindè alia euidenter deducere poſſumus. Tum quia habemus naturalem appetitum ad cognitionem rerum per cauſas, ergo nō debet eſſe totaliter fruſtra, vt nulla in nobis detur ſcientia. Tum quia, vel hoc, quod eſt nos neſcire omnia, certò ſcitur, vel nō, ſi ſecundum, ergo non debet totaliter negari ſcientia, ſi primum, ergo iam in nobis datur certa, & euidens notitia noſtræ ignorantiæ, & conſequenter ſcientia, quia eſſet notitia alicuius per cauſam. Deindè quod de nouo generetur, præter quam quod eſt de fide quia anima noſtra in eo inſtanti, in quo creatur, corpori vnitur, vt determinatum fuit in Conc. Later. ſub Leone X. probatur adhuc, nam quorum reminiſcimur, non ſolum recordamur de illis, verumetiā ſæpè de ipſo cognitionis actu, at nunquam in acquiſitione primaria notitiæ rerum recordamur habuiſſe de illis cognitionē aliquam. Tum quia nullus poſſet eſſe error in intellectu, quia phantaſma ſolum excitaret ſpecies ab initio infuſas, quæ non niſi verā cognitionem parere poſſent. Quapropter intellectus noſter à principio eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, ſed in potentia ad omne intelligibile, ſicut tabula ad recipiendam quamlibet picturam; & poteſt vel totaliter ab intrinſeco, & proprijs viribus acquirere ſcientiam alicuius rei, vt cum ipſe ſolus per inuentionem aliqua cognoſcit; vel partim ab extrinſeco,

quan-

quando .ſ.non eſt benè diſpoſitus,& indiget Doctore tanquam excitante, & applicante principia ad inferendam concluſionem.

Obijc. quòd non detur rerum ſcientia. Tum quia intellectus mouetur à ſenſu, ſenſus autem fallitur, vt patet. Tum 2. quia ſciẽtia eſt de æternis, & certis, res verò ſunt corruptibiles. Tum 3. quia non attingimus naturas rerum, ſed potius per quaſdam ſimilitudines illas percipimus, ergo nõ habemus veram de ipſis notitiam. Tum 4. quia de omnibus dubitari poteſt etiam de illo primo principio .ſ. Quodlibet neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe, nam multi hoc negarunt, vt refert Ariſt. 4. Met. 9. Reſp. ad 1. nec ſemper ſenſum falli circa proprium obiectum, quando eſt bene diſpoſitus; nec intellectum neceſſariò ſequi apprehẽſionem ſenſus. ſed proprio lumine, & aliorum ſenſuum ope poſſe errorem alicuius corrigere. Ad 2. non concludit vniuerſaliter, nam dantur res æternæ, & adhuc dicimus nõ requiri ad ſcientiam æternitatem rerũ in exiſtendo, ſed in eſſentia, puta, quòd propoſitiones ſint ſempiternæ veritatis, vt infra. Ad 3. ſpecies intelligibiles ſunt rerum ſimilitudines naturaliter repræſentantes, ideoque per ipſas verè naturas rerum attingimus. Ad 4. non debemus ob aliquorum imperitiam, immò petulantiam negare omnem notitiam certam, & euidentem.

Obijc. 2. quòd non detur ſcientia de nouo; nam cum aliquid quærimus, vel illud ſcimus, & ſic nil de nouo cognoſcimus, vel illud ignoramus, & ſic nunquam poterimus

cogno-

cognoſcere, ſicut ſi ſeruus alicuius aufugerit, ſi quiſpiam antea illum nouiſſet, inueniet, ſi occurreret, at ſi nullam habuit notitiam, etiam occurrentem non cognoſceret. Tum quia ſi concluſio ſcitur per præmiſſas, aut ſecundum ſe, aut applicatas in modo, & figura; non primum, quia ſic ſcientia non haberetur per demonſtrationem, nec ſecundum, quia talis applicatio, vel eſt nota ante demonſtrationem addiſcenti, & ſic ipſi nota quoque erit concluſio, vel ignota ergo non poſſet ducere in cognitionem concluſionis. Reſp. ex Ariſt. 1. Poſt. 1. quod concluſionem ante demonſtrationem noſcimus confusè, & imperfectè in ſuis principijs, in quibus virtualiter cõtinetur, & virtute luminis intellectus fit nota perfectè, & diſtinctè, ſicut res, quæ non eſt, virtute alicuius cauſæ producitur in eſſe. Ad 2. concluſio ſcitur per præmiſſas applicatas, quæ applicatio fit nota intellectui prius natura, quam concluſio, ſtatim .n. ac minor additur maiori, intellectus deducitur concluſionem, & præmiſſæ notæ fiunt ex terminorum cognitione; omnis .n. doctrina, & diſciplina diſcurſiua ex præexiſtenti fit cognitione.

7 Hæc igitur ſcientia definitur ab Ariſt. 1. Poſt. c. 2. in concreto, tali pacto *Scire eſt rem per cauſam cognoſcere, propter quam res eſt, quod illius eſt cauſa, & non contingit aliter ſe habere*; hæc eſt definitio ſcientiæ proprijſſimæ dictæ, ſcire .n. tripliciter poteſt accipi, communiter, & dicit euidenté comprehenſionem veritatis, quomodo ad con-

contingentia ſe extendit, vt cum cognoſcitur Petrum currere, ſecundo propriè, & dicit euidētem comprehenſionem veræ propoſitionis, quæ nequit eſſe falſa, & ſic ſolū neceſſaria ſciuntur; tertio proprijſſimè pro euidenti cognitione alicuius veritatis neceſſariæ per cauſam, & ſic ſumitur in præſentia; *cognoſcere* ſtat loco generis, extenditur n. ad quamcunque cognitionem, etiam ſenſitiuam, additur *per cauſam*, ad differentiam eorum, quorum cognitionem non habemus per cauſam, vt eſt cognitio principiorū, & cognitio à poſteriori, & p effectum; additur *propter quam res eſt*, quia multæ ſunt cauſæ, ſed ad ſcientiam ſolum cōcurrere debet illa cauſa, quæ eſt propria illius rei, & proxima, qua poſita ponitur effectus, & qua remota remouetur, ſubditur *quod illius eſt cauſa*, quia nedum oportet, quòd illa cauſa ſit cauſa proxima, ſed requiritur, quòd intellectus ſciat effectum à tali cauſa pendere, tandem additur, *& non contingit aliter ſe habere*, quia requiritur, vt intellectus nullatenus dubitet de effectu, quòd a tali cauſa proueniat, imò quòd ſit prorſus impoſſibile, vt aliter ſe habeat: hinc ſcientia noſtra dicitur notitia certa, euidēs, per cauſam proximam, & nata fieri per diſcurſum ſillogiſmum.

8 Iſtam ſcientiam Ariſt. 1. Poſt. c. vlt. ſecernit ab alijs habitibus intellectus; & cognitionibus, & primo differt à cognitionē ſenſitiua, quia ſenſus eſt ſingularium; ſcientia verò vniuerſalium, quæ ſub ſenſu non cadunt. Secundo differt ab opinione, quia

ſcien-

ſcientia eſt de neceſſatio, quod non poteſt aliter ſe habere, eſtque aſſenſus concluſionis ſine formidine de oppoſito, opinio verò eſt de contingenti, quod poteſt aliter ſe habere, & dicitur aſſenſus concluſionis cũ formidine de oppoſito. Verum eſt tamen, quod licet idem intellectus nequeat ſimul habere ſcientiam, & opinionem de eadem re, reſpectu eiuſdem, quia implicat ſimul exiſtimare aliter, & non aliter ſe poſſe habere; poteſt tamen idem obiectum eſſe ſcibile, & opinabile diuerſa ratione, vt homo eſt ſcibilis ſecundum riſibilitatem, opinabilis ſecundum iuſtitiam. Differt etiam ab alijs habitibus intellectualibus, quinque .n. ſunt habitus intellectus. ſ. Intellectus, ſapientia, ſcientia prudentia, & ars, ars eſt circa factibilia, & externa opera, prudentia eſt circa agibilia in eodem principio recepta, vt velle, cogitare, &c. & iſti habitus verſantur circa contingentia, cæteri circa neceſſaria, quæ vel ſunt deducta ex principijs, vt ſunt concluſiones, & eſt ſcientia, vel ſunt principia, & hoc dupliciter, vel ſunt principia demonſtrationis tm̃, & cognitio horum vocatur intellectus, vel ſunt principia etiam entium, & ſic eſt ſapientia, quæ non ſolum principia complexa communiſſima contẽplatur, ſed etiam altiſſimas cauſas conſiderat.

Quia verò habitus ſpecificantur ab actibus, & actus ab obiectis, hinc ſcientia ſuas conditiones, vt vnitatem, certitudinem, nobilitatem, &c. ſumit à proprio obiecto, ita vt vnius obiecti, vna eſt ſcientia, & quæ eſt

de

de obiecto ſimpliciori,& magis à materia ſenſibili abſtracto , nobilior ,& certior eſt ea,quæ circa obiectum magis compoſitum, & minus à materia ſenſibili abſtractum verſatur; ſic diſciplinæ mathematicæ certiores sũt naturali philoſophia propter obiectum magis abſtractum , qualis eſt quantitas , & aritmethica eſt certior muſica, quia illa cõſiderat numerum ſimpliciter , hæc numerũ ſonorum.Et quia obiecta alia ſunt diſparata,alia verò ſubordinata ad inuicem , hinc etiam aliæ ſcientiæ ſunt omnino diſparatæ , vt arithmethica,& medicina:aliæ ſubordinatæ & quæ eſt prior, dicitur ſubalternãs , quæ poſterior , dicitur ſubalternata , illa probat principia ſcientiæ ſubalternatę,hæc accipit ſua principia ab illa , quibus procedit ad alias concluſiones demonſtrandas ; ſed de his omnibus fuſius in quæſtionibus.

9 Verum quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina,& quod iuxta ſe poſita magis elucent, cum ignorantia ſcientiæ opponatur , eius natura, & cauſæ erunt explicandæ, vt facit etiam Ariſt.in 1.Poſt.c. 12.& 13. Duplex eſt ignorantia,alia puræ negationis,& eſt priuatio, & carentia ſcientificæ cognitionis,alia prauæ diſpoſitionis,& eſt poſitiua,& praua mentis affectio , qua opinamur oppoſitum veritati,& vocatur error . Hæc cauſatur in nobis,vel per erroneã apprehẽſionẽ,vt ſi quis apprehendat auricalcum , vt aurum,vel per ſophiſticum ſillogiſmũ , vt cum quis falſæ aſſentitur concluſioni ; ignorantia puræ negationis interdum cauſatur ob defectum alicuius ſenſus à natiuitate,

tate, nam cæcus à natiuitate, licet poſſit habere notitiam aliquam imperfectam, & cõfuſam colorum, nũquam tamen perfectam, & diſtinctam, ratio eſt, quia ſcientiam non habemus niſi per inductionem, vel demonſtrationem, & vtraq; a ſenſu dependet, nam inductio procedit ex ſingularibus, quæ ſenſu cognoſcuntur; demonſtratio ex vniuerſalibus, quæ per ſuas ſingulares intelliguntur, ergo deficiente aliquo ſenſu, deficit ſcientia perfecta obiecti illius ſenſus. Hinc deducitur illud axioma, *Nihil eſt in intellectu quod prius non fuerit aliquo modo in ſenſu*; & dicitur *aliquo modo*, quia non requiritur, vt res in ſeipſa ſenſu percipiatur, ſed ſufficit vel per ſuos effectus, quomodo cognoſcitur Deus per creaturas, vel per ſimilitudinem, vt Petrus abſens per Paulum præſentem eius fratrem, vel per partes, quas intellectus poteſt coniungere, vt qui vidit montem, & aurum, poteſt effingere montem aureum, vel aliquo alio modo, de quo Doctor in p. d. 3. q. 1.

CAPVT III.

De neceſſitate principiorum, vbi de modis perſeitatis.

10 PRincipium demonſtrationis definitur ab Ariſt. 1. Poſt. c. 2. quod ſit propoſitio immediata, qua ſ. non eſt altera prior, per quam demonſtretur, vt eſt hæc omne animal rationale eſt riſibile; quod principium eſt duplex, vnum dicitur dignitas,

tas, alterum dicitur poſitio, dignitas eſt propoſitio immediata, & indemonſtrabilis, quam neceſſe eſt noſcere, qui aliquam ſciẽtiam vult addiſcere, tales ſunt propoſitiones per ſe notæ: dicuntur dignitates, quia propter maximam euidentiam, quam continent, digniſſimæ ſunt, vt ab omnibus tanquam veræ cenſeantur, vocantur etiam maximæ, quia ad probandas quãplures propoſitiones inſeruiũt, huiuſmodi ſunt in Metaphyſica *De quolibet verum affirmare, vel negare, de nullo ambo*, ſimiliter in Mathematica *omne totum eſt maius ſua parte, ſi ab æqualibus æqualia demas quæ remanẽt, ſunt æqualia.* Poſitio eſt propoſitio immediata, & indemonſtrabilis, quam ſcire non eſt neceſſe, qui aliquam ſcientiam acquirere inſtituit, ſed ſufficit, vt à Magiſtro illam accipiat, vt addiſcens philoſophiã non eſt opus, vt ſciat diffinitiones naturæ, motus, corporis naturalis, &c. Verùm eſt tamen, quod poſitio nõ ſolum hanc propoſitionem indemonſtrabi[illegible]m, ſiuè affirmatiuam, ſiue negatiuam ſigni[illegible]t, ſed etiam definitionem, quæ rei quid[illegible]em explicat abſq. affirmatione, & ne[illegible]ione, definitio n. & ſi vt in propoſitione ſumitur [illegible] affirmat, vel negat, attamen ſi in [illegible] ipſa ſp[illegible]ctetur, nullam dicit affirmationẽ, vel negationem, ſed tantum genus, & differentiam, vt definitio hominis dicit *animal rationale*; dicitur quoq; definitio poſitio, quia in initio ſcientiarum ponitur ad inſtar ſuppoſitionis, qua poſtea vtendum eſt in progreſſu.

11 Præcipua proprietas principiorum demon-

demonſtrationis eſt, quod ſint neceſſaria, nam ſi concluſio, & ſcientia eſt de neceſſarijs, etiam principia, quia licet ex præmiſſis falſis contingat colligi concluſionẽ veram, & ex non neceſſarijs neceſſariam, attamen id fit non tanquam ex falſis, & non neceſſarijs, alioquin effectus nobilior eſſet ſua cauſa, ſed propter formam ſillogiſticã. Hanc neceſſitatem, & proprietatem declarat Ariſt. c. 4. ponens tres conditiones, vel potius tres gradus neceſſitatis concurrentes ad conſtituendam neceſſitatem principij demonſtratiui.

Prima conditio, ſeu primus gradus neceſſitatis eſt, vt ſit *de omni*, propoſitio de omni eſt, in qua prædicatũ dicitur de quolibet contento ſub ſubiecto, & pro quolibet tempore, vt omnis homo eſt coloratus, iſtæ verò omnis homo diſputat, omnis homo comedit, non ſunt de omni, nã primæ deficit prima conditio, & ſecundæ ſecunda; vndè licet ad propoſitionem de omni prioriſtico ſufficiat vniuerſalitas ſubiectorum, tamen ad propoſitionem de omni poſterioriſtico vltra illam, requiritur vniuerſalitas temporis.

Secunda conditio, ſeu ſecundus gradus neceſſitatis eſt, vt ſit *per ſe*; propoſitio per ſe eſt, in qua prædicatum per ſe conuenit ſubiecto, non per accidens, quæ conditio vt explicetur adnotari debent quatuor modi dicendi per ſe ab Ariſt. c. 4. aſſignati. Sed prius ſupponendum, quod prædicatio eſt duplex alia directa, & naturalis, & eſt cum id, quod à parte rei ſubijcitur, eſt etiam in

pro-

propoſitione ſubiectum, & quod a parte rei ineſt illi, eſt in propoſitione prædicatum, vt homo eſt animal; alia indirecta, & non naturalis, cum è conuerſo, quod re vera ſubeſt, in propoſitione prædicatur, & quod ineſt, ſubijcitur; & ratio huius eſt, quia in propoſitione prædicatum tribuitur ſubiecto, illiq; conuenire ennnciatur, ergo ſubiectum ſe tenet in propoſitione per modum habentis, & continentis, & prædicatum per modum habiti, & contenti, ergo illa propoſitio erit directa, & naturalis, quæ conformis erit rebus, vt ſe habent à parte rei, & vt ſunt ordinatæ. Rurſus accipiendum ex Doct. 2. d. 3. q. 4. ſup. E. & 3. d. 7. q. 1. D, & d. 22. M. 4. d 11. q. 3. FF. & quol. 13. AA. quod quando aliquid eſt in ſe repugnans, vel ens per accidens, non poteſt de aliquo dici per ſe, nec de ipſo aliquod prædicatū per ſe poteſt enunciari, vnde iſtæ propoſitiones non erunt per ſe, homo irrationalis eſt animal, homo albus eſt rationalis, homo eſt animal coloratum, &c. & ratio eſt, quia quod in ſe eſt repugnans, vel per accidens, ſemper erit tale, cuicumque comparetur; nam comparatio non tollit rei cōparatæ, quod intrinſecè, & formaliter illi conuenit, ergo ſi eſt impoſſibile, & repugnans, vel per accidens, nihil de ipſo dicitur poſſibile, & per ſe. Verum eſt tamen, quod illæ propoſitiones, in quibus explicatur natura horum impoſſibilium, vel entium per accidens, reductiuè poſſunt dici per ſe, vt chymera eſt impoſſibilis, vacuum eſt nihil, homo albus eſt ens per accidens;

ratio eſt, quia ſicut iſta entia dicuntur habere propriam naturam, habita comparatione ad vera entia, & ſimilitudinarie, ita etiam ſuo modo poſſunt in ipſis fieri prædicationes per ſe, His præacceptis.

12 Primus modus dicendi per ſe eſt, cũ prædicatum eſt definitio, vel ingrediens definitionem ſubiecti, ex quo aliqui deducunt omnia prædicata, quæ definitionem ingrediuntur tàm in recto, quàm in obliquo, ſiue ſint de eſſentia definiti, ſiue aliquod additum, per ſe prędicari in primo modo de definito, vnde concedunt has eſſe per ſe primi modi, homo eſt animal, homo conſtat ex anima, & corpore, quæ ſunt partes eſsẽtiales hominis in obliquo de ipſo prædicantes, riſibile eſt homo, pater eſt filij pater, & ſimiles, nam homo ingreditur, vt ſubiectũ definitionem riſibilis, & filius vt correlatiuum in definitione patris, & probant ex ipſo Ariſt. qui afferens exempla primi modi, ait, vt cum linea prædicatur de triangulo, & punctum de linea; at quamuis linea ſit pars eſſentialis trianguli, & in obliquo de ipſo dicatur, punctum tamen non eſt pars eſſentialis, nec de eſſentia lineæ, & ſolũ definitionem lineæ ingreditur tanquam terminus, & quid extrinſecum, ad quod eſſentialem dicit habitudinem; ergo quia quodlibet accidens eſſentialem dicit ordinem ad ſubiectum per quod definitur, & relatiuum ad correlatiuum, iſtæ propoſitiones erunt in primo modo. Inſuper quia non eſt maior identitas, quàm eiuſdem ad ſeipſum, hanc propoſitionem homo eſt homo, in primo

modo

modo colloca 1t ex Ariſ. 5. Met. 23. & 2. Periher. c. 4. vbi bonum dicit eſſe per ſe bonũ, & citatur Scotus 1. Poſt. q. 19. & Tromb. cũ Formaliſtis in tract. de Form. art 3. Tandem quia naturæ communes ſunt de eſſentia ſingularium, de ipſis prædicantur etiam in primo modo.

Alij ex oppoſito non ſolum negant, quæ in obliquo definitionem ingrediuntur, ad hunc modum pertinere, ſiue ſint de eſſentia, ſiue quid extrinſecum, verum etiam negant tranſcendentia in primo modo prædicari de inferioribus, quia non ſe habent ad modum formæ inexiſtentis, propoſitiones quoque identicas eadem ratione, & quia non ſunt naturales, neque demonſtrationi poſſunt inſeruire, cum non explicent cauſam cur prædicatum ſubiecto conueniat, & demonſtratio procedat ex cauſis: prædicationes item vniuerſaliũ de ſingularibus remouent ab iſto modo, quoniam non ſunt de omni, cum ſint particulares, omnis autem propoſitio per ſe debet eſſe de omni poſterioriſtico, ſicut ſecũdus gradus neceſſitatis præſupponit primum, ſolum ergo propoſitiones, in quibus tota definitio, vel partes definitionis in recto prædicantur de proprio definito, vt ſunt genus, & differentia reſpectu ſpeciei, in hoc primo modo reponunt.

13 Dicimus tamen, quod proprie loquẽdo illæ propoſitiones erunt per ſe primi modi, in quibus prædicata ſunt de eſſentia ſubiecti vniuerſalis, ſiue in recto, ſiue in obliquo, ſiue prædicamentalia ſint, ſiue tranſcen-

ſcendentia; at quando non ſunt de eſſentia, quamuis ingrediantur definitionem, non conficiunt propoſitionem per ſe: reductiuè verò ad hunc modum ſpectant prædicationes vniuerſalium de ſingularibus, eiuſdem de ſe ipſo, & propoſitiones negatiuæ, in quibus remouentur à ſubiecto prædicata oppoſita prædicatis illi conuenientibus in primo modo: explicantur, & probantur ſingula; & primò quòd prædicata eſſentialia in recto per ſe in primo modo prædicētur, patet ex communi conſenſu, & ex Ariſt. hic & ex Doct. 3. d. 7. q. 1. D. & 1. Poſt. q. 20. eo quia hæc eſt maior neceſſitas, quæ poſſit inter prædicatum, & ſubiectum reperiri, cum ſint de quidditate ſubiecti; & idē de prædicatis eſſentialibus in obliquo dicendum, & de tranſcendentibus etiam, quale eſt ens, quod verè in quid de ſuis inferioribus prædicatur, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 3. T. & verè ens concipitur admodū alicuius formæ Metaphyſicę incluſæ in ſuis inferioribus quidditatiuè, ſicut cętera prędicata quidditatiua.

Secundò quod quando non ſunt de eſſentia, licet ingrediantur definitionem, nō faciant propoſitionem per ſe primi modi, habetur expreſſè à Doctore 1. d. 3. q. 3. G. vbi negat ens in quid, & in primo modo de ſuis paſſionibus dici, quod probat, quia prædicatum in primo modo eſt de eſſentia ſubiecti, at ſubiectum non ponitur in definitione paſſionis, vel accidentis, nec correlatiuum in definitione relatiui tanquam quid eſſentiale, ſed vt additum, & extrinſecum;

ſecum; eò vel maximè, quod ſæpè ſunt alterius ſpeciei, imò & prædicamenti. Tum quia 1.Poſt.35. prædicatio per ſe non conuertitur in prædicationem per ſe, ſed paſſio per ſe prædicatur de ſubiecto, ergo ſubiectum non prædicabitur per ſe de paſſione. Tum quia in tantum prædicatum per ſe dicitur de ſubiecto, quia in ſubiecto eſt cauſa, & ratio formalis inhærentiæ prædicati cum ſubiecto, qua ratione tunc fit directa, & naturalis prædicatio, quando id, quod ineſt, prædicatur, & cui ineſt, ſubijcitur; ſed in paſſione non eſt talis ratio, nec ſubiectum ineſt paſſioni, nec correlatiuum relatiuo. ergo non poſſunt conficere propoſitionem per ſe. Solum poteſt inferri, ꝙ cum paſſio, vel accidens dicat eſſentialem ordinem ad ſubiectum, qui ordo circumſcribit nobis eſſentialem differentiam, idcirco non ſubiectum, ſed talis ordo vt ſic circumſcribens dicetur in primo modo de accidenti; & in hoc ſenſu intelligendus eſt Ariſt. dum hic affert exemplum de linea ex punctis conſtante, punctum .n. cum non ſit pars eſſentialis lineæ, ſed terminus neceſſariò requiſitus, non dicetur de linea, neq. in obliquo in primo modo, ſed habitudo lineæ ad punctum, vt explicans differentiam eſſentialem ipſius, erit prædicatum in primo modo. Hinc colligitur, quod non ſufficit dicere, prædicatũ primi modi eſt, quod ingreditur definitionem ſubiecti, ſed requiritur adhuc, vt ingrediatur tanquã aliquod eſſentiale, non tanquam additum; inſuper quod quando vna definitio eſſentialis præ-

dicatur de altera eiuſdem definiti, eſt vera prædicatio per ſe primi modi, vt animal rationale eſt ens ſubſtantiale corporeum, conſtat ex corpore, & anima, nam licet vna definitio non ſit de conceptu alterius, ſufficit, vt ſit de eſſentia definiti, pro quo ſupponit.

14 Tertiò, quod illæ propoſitiones enumeratæ in concluſione poſſint ad hunc modum ſpectare ſaltim reductiuè, probatur, non n. propriè ſpectant, vt patet ex dictis referendo opinionem oppoſitam de prædicationibus eiuſdem de ſeipſo, & vniuerſalis de ſingularibus: quod etiam dicendum eſt de propoſitionibus negatiuis, quia in eis prædicatum remouetur, non tribuitur ſubiecto, ergo non poſſunt dici propriè in primo modo; tum etiam quia negationes nequeunt eſſe de eſſentia, & conſtituere ens poſitiuum. Reſtat igitur, vt ſolum reductiuè pertineant, quia vniuerſalia ſunt de eſſentia ſingularium, & ſi iſta definirentur, nõ niſi per vniuerſalia, ergo iſtæ prædicationes erunt in primo modo, & neceſſariæ. Similiter ſi perſeitas propoſitionis eſt, quia prædicatum eſt in ſubiecto non per aliud, itaut quantò ſubiectum eſt minus aliud à prædicato, tantò magis propoſitio eſt per ſe, vnde magis eſt p ſe ꝓpoſitio, in qua tota definitio prædicatur de definito, q̃ ſi pars prædicaretur, cũ nõ ſit maior idẽtitas, quam eiuſdẽ ad ſeipſum, identicæ propoſitiones poſſunt dici per ſe, & non niſi in primo modo. Inſuper quod propoſitiones negatiuæ, &c. ad hunc modum reducantur, patet ex dictis

dictis in Phyſ.diſp.4.q.1.art.1.vbi cum Doctore quol.4.E oſtendimus negationes prædicatorum ſimpliciter repugnátium alicui, quamuis conſtitutiuè non pertineant ad eſſentiam illius rei, conſecutiuè tamen ſpectare, quatenus neceſſariò conſequuntur ad prædicata propria eſſentialia, ergo quia negatio irrationalitatis v. g. conſequitur in homine ad rationalitatem, quæ in primo modo dicitur de homine, etiam talis negatio ad talem modum reduci debet, vt hæc homo non eſt irrationalis, ſuo modo ſit per ſe primi modi, & hoc ſibi vult Doctor, cum 1.poſt.q.21.aſſerit, quod negatiua propoſitio eſt vera primò, & per ſe ſed dependenter ab affirmatiua. Et ex his breuiter dilucida fiunt, quæ fusè diſputant Formaliſtæ noſtri trac.Formalit. part.3.art.3.de diſtinctione formali, circa propoſitiones ſpectantes ad primum hunc modum dicendi per ſe, vbi præſertim contenduut de prædicatione identica, & vniuerſalis de ſingulari, de quo plura Aretin ibid.com.6.quæ omnia ex dictis breuiter conciliari poſſunt.

15 Dubitari tamen poteſt de modis intrinſecis, an in primo modo prædicētur per ſe de re, cuius ſunt modi, quales ſunt infinitas, & neceſſitas reſpectu Dei, finitas, & contingentia reſpectu creaturæ, intenſio, & remiſſio graduum in qualitate, non.n.videntur ſpectare ad 2.modum, in quo paſſio dicitur de ſubiecto, vt infra, quia modus intrinſecus intimior eſt ipſa paſſione, nec facit vnum conceptum per accidens cum re, cuius eſt modus, vt facit paſſio cum ſubiecto,

cto, ex Doct. quol. 5. C. Reſp. cum Smiſinc. tract. 2. diſp. 1. nu 4. vbi citat Tat. & Poſnan. ob rationem allatam modum propriè non pertinere ad 2. modum, ſed ad primum modum, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatem rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinſeco; non tamen attinet ad primum gradum perſeitatis primi modi, nam in[illegible]ra ſunt rei prædicata quidditatiua, quam modi intrinſeci. Vndè in hoc primo modo dantur gradus, primus eſt, quando tota definitio prædicatur de definito, ſecũdus quãdo pars definitionis prædicatur de definito, tertius quando modus prędicatur de re, cuius eſt modus, & ad quartum gradũ pertinent propoſitiones, quæ reductiuè in hoc primo modo collocantur.

Dices, animal non eſt de ratione rationalis, ſed hæc propoſitio eſt per ſe, rationale eſt animal, & nõ niſi ad primum modum reduci videtur, ergo falſum eſt prædicata primi modi debere eſſe de eſſentia ſubiecti, min. prob. quia eſt neceſſaria, & non per accidens, ergo per ſe; tum quia benè ſequitur, omnis homo per ſe eſt animal, omnis homo per ſe eſt rationalis, ergo rationale per ſe eſt animal, quia ex propoſitionibus per ſe non ſequitur niſi propoſitio per ſe, non per accidens. Reſp. ex Sco. 4. d. ij. q. 3. FF. quod nec genus de differentia, neq; differẽtia per ſe prędicatur de genere, quod etiam docuit 1. Poſt. q. 23. quia neutrum per ſe includitur in altero, aliter vnum ipſorum eſſet tota definitio, & licet ſit neceſſaria, non tamen per

ſe

ſe propter carentiam incluſionis, ſed ſolum eſt neceſſaria propter incluſionem in tertio, ſ.in ſpecie. Dicitur quoque per accidẽs logicè, vt innuit Doctor in 3.d.7 q.1.D.quatenus prædicatum eſt extra conceptum ſubiecti, non metaphyſicè, quaſi q̃ vnũ accidat alteri, vel ambo tertio. Ad aliam probationem reſp. Tat. hic negando conſeq. quia non eſt neceſſe, quod ſi extremitates vniuntur cum medio ſub aliquo modo ſpeciali prædicandi, ſeu cum aliqua determinatione hoc denotante, quod etiam ſic vniantur inter ſe; imò committitur fallacia accidentis, quatenus non quicquid conuenit prædicato, dicitur etiam ſubiecto conuenire, eo quod prædicatum non eſt omnino idem cũ ſubiecto, vide Doctorem p. Poſt. cit. plura circa hoc docentem.

16 Secundus modus dicendi per ſe eſt, cum ſubiectum eſt de definitione prædicati; ſed hoc non ſufficit, aliter hæc propoſitio, animal eſt homo, eſſet per ſe, cum animal ſit de definitione hominis, quod tamẽ eſt falſum, vt habet Doctor 1.Poſt. q. 18. & in 4.cit. eo quia eſt prædicatio innaturalis, non inſeruiens demonſtrationi, & faciunt ad hoc, quæ ſupra diximus oſtendendo hãc propoſitionem, riſibile eſt homo, non eſſe per ſe. Quare requiritur adhuc, quòd ſubiectum ſit de definitione prædicati, non vt pars eſſentialis, ſed vt additum. Sed neque hoc ſufficit, aliter accidens commune in ſecundo modo de ſubiecto diceretur, & faceret propoſitionem per ſe, non per accidens, contra Ariſt. hic. Quapropter exigitur

etiam, quod inter illa ſit neceſſaria habitudo cauſæ ad effectum, ita vt ſubiectum ſit cauſa prædicati, quæ habitudo, vt ſit neceſſaria, non debet eſſe in genere cauſæ materialis, nam hæc datur reſpectu accidentis communis, & quia hæc indifferens eſt ad formam, & priuationem recipiēdam, quātum eſt de ſe, vt habet Doctor in 1. d. 3. q. 7. S. & 2. d. 25. C. ſed in genere cauſæ efficientis, non cuiuſcunque, ſed illius, quæ per emanationem cauſat, & propriam reſultantiā, vt explicauimus in Phiſ. diſp. 7. q. 2. quale eſt ſubiectum reſpectu propriæ paſſionis; cæteri.n. effectus non habent neceſſariam connexionem, & habitudinem cum ſuis cauſis, qu m doctrinam tradit Scotus 1. Poſt. q. 25. hinc alij breuius dicunt prædicationem ſecundi modi eſſe, cum paſſio de proprio ſubiecto prædicatur.

Ex quibus deducitur primò, quòd ſi paſſio prædicatur de definitione ſubiecti, vel de differentia conſtitutiua, talis prædicatio erit in ſecūdo modo, quia explicitè aſſignatur ipſius cauſa, ita Doctor in 3. d. 11. q. 3. B. Secūdo, quod paſſio in ſecundo modo prædicatur de inferioribus proprij ſubiecti, vt cum paſſio generis dicitur de ſpecie, & paſſio ſpeciei de indiuiduis; licet nō immediatè, & primariò, ſed mediatè, & ſecundariò, & hoc ſibi vult Ariſt. cum 1. Poſt. 12. ait paſſionem generis per accidens conuenire ſpeciei, i. non immediatè: ratio eſt, quia in inferiorib. verè reperitur cauſa illius paſſionis. Tertiò, quod paſſio inferioris nullo modo prædicatur per ſe de ſuperiori, ita

Do-

Doctor cit. vnde hæc non eſt per ſe, animal eſt riſibile, quia non conuenit illi definitio huius ſecundi modi; neque iſta eſt per ſe, numerus eſt par, linea eſt recta ob eandem rationem. Quartò, quod paſsiones inferiorum ſub diſiunctione per ſe in ſecundo modo prædicantur de ſuperiori, vt numerus, vel eſt par, vel impar, linea, vel recta, vel curua, quoniam hæc duo ſic accepta, cum ſint immediata, neceſſe eſt alterum ineſſe, ſe habēt enim, ac ſi contradictoriè opponerentur, & ſimul cum diſiunctione ſumpta conſtituunt vnum proprium de genere enunciabile; idē dici poteſt de iſta propoſitione, animal, aut eſt rationale, aut irrationale, quia diuidi in ſpecies per differentias eſt proprietas generis.

Dices accidens ſemper prædicatur accidentaliter; ergo per accidens, non per ſe. Reſp. ſi ly accidentaliter determinat inhærens, ideſt denotat prædicatum eſſe ens accidentale, eſt verum antecedens, ſed neg. conſeq. quia benè poteſt aliquod accidens neceſſariò conuenire ſubiecto; ſi determinat inhærentiam, & connexionem; negatur conſeq. Solent hic quamplures notari differentiæ inter primum, & ſecundum modum dicendi per ſe, & quinq. enumerat Aretin. cit. com. 7. ſed per hoc breuiter diſtingui debent, quod prędicata primi modi ſūt de eſſentia, & quidditatę ſubiecti, non autē prædicata ſecundi modi; & ideò illa ſunt priora ſubiecto, vt conſtitutiua illius: iſta verò ſunt poſteriora, ex quo oritur alia differētia, quā hic aſſignat Lynconienſ. quod

prædicatum primi modi eſt cauſa ſubiecti quantum ad eſſe, quia eſt conſtitutiuum eius; ſed prædicatum ſecundi modi eſt cauſatum à ſubiecto, quia dimanat, & pullulat ab eo.

17 Tertius modus communiter dicitur, quod non ſit modus prædicandi, ſed modus per ſe eſſendi, & variè explicatur à Doctoribus; Quidam .n. dicunt eſſe modum per ſe eſſendi, hoc eſt ſolitariè exiſtendi, quo ſenſu poteſt etiam conuenire accidenti, quando non eſt in ſubiecto, quam expoſitionem recipit Doctor quol. 9. A. Alij hunc modum per ſe eſſendi magis coarctant, vt excludat modum eſſendi in alio, vt in ſubiecto, ſiue actu, ſiue aptitudine, quo ſenſu competit tantum ſubſtantijs tàm primis, quàm ſecundis. Alij adhuc magis coarctāt, vt excludat modum eſſendi in alio, non ſolum vt in ſubiecto, ſed etiam vt in inferiori, quomodo tantum primis ſubſtantijs cōpetet, nam ſecundæ ſunt in primis tanquā in inferioribus, vndè Ariſt. de iſtis tantum exemplificauit. Zab. verò lib. 1. de propoſ. neceſſ. contendit hunc eſſe quoque modū per ſe prædicandi, ità vt eſſe, ſeu exiſtere per ſe dicatur de ſubſtantia in propoſitione de ſecundo adiacente, eo quia Logica non conſiderat modos eſſendi, qui ſunt reales, ſed modos intentionales, & prædicandi, qui demonſtrationi inſeruiunt, quatenus per ſe eſſe enunciatur de ſubſtantia in propoſitione; quæ omnia probabiliter ſuſtineri poſſunt.

18 Quartus modus per ſe ab aliquibus

ap-

appellatur modus non per ſe prædicandi, ſed per ſe cauſandi: at Ariſt.in tex.& Doct. 1.Poſt.q.52. clarè illum enumerant per modos per ſe prædicandi fundatum tamen ſuper modum per ſe cauſandi, & vt ait Doct. 3.d.7.q.1. §. *Quinto videndum*, quando in ſubiecto includitur proxima ratio inhærentiæ prædicati, licet inter ipſum ſubiectum, & prædicatum non ſit neceſſaria habitudo, ſed contingens, vt cum dicitur, volũtas vult, iugulatus interjit: ex quo deducitur contra Caiet. hìc non ſumi cauſam, & effectum potentialiter, ſed in actu, nam ſi potentialiter ſumerentur, eſſet in illis neceſſaria habitudo, nec à ſecundo modo differret, vt ſi diceretur, voluntas eſt volitiuã, calor eſt calefactiuus; hæc .n. prædicata sũt aptitudines, & paſſiones ſubiectorum; & quamuis effectus in actu cõtingenter vniatur propriæ cauſæ in actu quoad eſſe, per ſe tamen vnitur quoad cauſam, quia ab ipſa eſſentialiter dependet, & hoc ſufficit ad conſtituendam propoſitionem non omninò per accidens, ſed aliquo modo per ſe. Deducitur etiam per cauſam hìc intelligi non intrinſecam, & eſſentialem, quales ſunt materia, & forma reſpectu compoſiti, quia iſtæ pertinent ad primum modum, ſed extrinſecam, ſiue efficiens, ſiue formalis, finalis, aut materialis ſit: etenim forma accidẽtalis, vt albedo dicitur cauſa formalis extrinſeca hominis albi, pro quanto non eſt de eius eſſentia, & iſte modus ſecundum Scotiſtas habet tres gradus; primus eſt, quando effectus formalis prædicatur de ſubie-

ſubiecto mediante ſua cauſa formali, vt homo albedine eſt albus, albus .n. eſt effectus formalis albedinis, & ipſa mediante dicitur de homine. Secundus, quando actus egrediens à ſua cauſa formali prædicatur de effectu formali illius cauſæ illa mediante, vt album albedine diſgregat, interfectum interfectione interijt, interire .n. eſt actus interfectionis, ſicut diſgregare eſt actus albedinis, & effectus interfectionis eſt interfectum eſſe, vt album eſt effectus albedinis. Tertius, quando effectus prædicatur de ſuo immediato principio, vt intellectus intelligit, voluntas vult.

At hic oritur difficultas, quia tunc quartus hic dicendi modus non videtur differre à ſecundo, nam ſupradictum eſt, quod cum paſſio prædicatur de definitione ſubiecti, vt cum dicimus, quod animal rationale eſt riſibile, hæc eſt propoſitio ſecundi modi dicendi per ſe, ſed in hac propoſitione effectus prædicatur de ſuo immediato principio productiuo, nã riſibilitas eſt effectus, & animal rationale eius immediatum principium productiuum, ergo hic quartus modus non videtur differre à ſecundo; Lynconienſis hic videtur concedere quod primus, & quartus dicendi modus inuicem confunduntur in quibuſdam eorum gradibus; Trombeta verò tract. Formal art. 3. §. *pro declaratione*, vt aſſignet horum modorum diſcretionem adinuicem ità diſcurrit: prędicatum aut eſt intrà conceptum formalem ſubiecti, aut extrà, ſi primo modo, ſic eſt prædicatum pertinens ad primum modum dicen-

dicendi per ſe, quia in tali modo prædicatum eſt de intellectu ſubiecti; ſi verò prædicatum eſt extrà intellectum ſubiecti, aut habet cauſam intrinſecam in ſubiecto, aut non; ſi primo modo, aut illa cauſa enunciatur expreſsè, & diſtinctè, ſeu explicitè, aut non; ſi primo modo, ſic habetur quartus modus dicendi per ſe, quia in iſto exprimitur cauſa prædicati, vt dicendo interemptus interijt per interemptionem; ſi verò cauſa non enunciatur expreſsè, ſic habetur ſecundus modus, vt dicendo, homo eſt riſibilis, vbi reſpectu riſibilitatis non exprimitur cauſa, quæ eſt animal rationale. Sed hæc doctrina difficultatem nõ ſoluit, quia etiãſi exprimatur talis immediata cauſa riſibilitatis dicendo, animal rationale eſt riſibile, adhuc propoſitio pertinet ad ſecundũ modum dicendi per ſe, non ergo benè per illud ſecernitur hic quartus modus à ſecundo. Hinc idem Tromb. ibid. quaſi hanc difficultatem prævidiſſet, aliam differentiam immediate ſubdit inter quartum, & ſecundum dicendi per ſe, nam in ſecundo modo in ſubiecto non tantum includitur proxima ratio inhærentiæ formalis prædicati ad ſubiectum, verumetiam illa ratio inhærentiæ eſt ſimpliciter neceſſaria reſpectu prędicati: ſed in quarto modo licet includatur in ſubiecto proxima ratio inhærentiæ, illa tamen propoſitio non eſt neceſſaria, ſed contingens, & iſto modo dicimus, quod iſtæ propoſitiones, calidum calefacit, voluntas vult, ſunt per ſe in quarto modo, vbi prædicatum non neceſſariò competit ſubie-

ćto,

ſubiecto mediante ſua cauſa formali, vt homo albedine eſt albus, albus .n. eſt effectus formalis albedinis, & ipſa mediante dicitur de homine. Secundus, quando actus egrediens à ſua cauſa formali prædicatur de effectu formali illius cauſæ illa mediante, vt album albedine diſgregat, interfectum interfectione interijt, interire .n. eſt actus interfectionis, ſicut diſgregare eſt actus albedinis, & effectus interfectionis eſt interfectum eſſe, vt album eſt effectus albedinis. Tertius, quando effectus prædicatur de ſuo immediato principio, vt intellectus intelligit, voluntas vult.

At hic oritur difficultas, quia tunc quartus hic dicendi modus non videtur differre à ſecundo, nam ſupradictum eſt, quod cum paſſio prædicatur de definitione ſubiecti, vt cum dicimus, quod animal rationale eſt riſibile, hæc eſt propoſitio ſecundi modi dicendi per ſe, ſed in hac propoſitione effectus prædicatur de ſuo immediato principio productiuo, nã riſibilitas eſt effectus, & animal rationale eius immediatum principium productiuum, ergo hic quartus modus non videtur differre à ſecundo; Lyncolnienſis hic videtur concedere quod primus, & quartus dicendi modus inuicem confundantur in quibuſdam eorum gradibus; Trombeta verò tract. Formal art. 3. §. *pro declaratione*, vt aſſignet horum modorum diſcretionem adinuicem ità diſcurrit: prędicatum aut eſt intrà conceptum formalem ſubiecti, aut extrà, ſi primo modo, ſic eſt prædicatum pertinens ad primum modum

dicen-

dicendi per ſe, quia in tali modo prædicatum eſt de intellectu ſubiecti; ſi verò prædicatum eſt extrà intellectum ſubiecti, aut habet cauſam intrinſecam in ſubiecto, aut non; ſi primo modo, aut illa cauſa enunciatur expreſsè, & diſtinctè, ſeu explicitè, aut non; ſi primo modo, ſic habetur quartus modus dicendi per ſe, quia in iſto exprimitur cauſa prædicati, vt dicendo interemptus interijt per interemptionem; ſi verò cauſa non enunciatur expreſsè, ſic habetur ſecundus modus, vt dicendo, homo eſt riſibilis, vbi reſpectu riſibilitatis non exprimitur cauſa, quæ eſt animal rationale. Sed hæc doctrina difficultatem nõ ſoluit, quia etiãſi exprimatur talis immediata cauſa riſibilitatis dicendo, animal rationale eſt riſibile, adhuc propoſitio pertinet ad ſecundũ modum dicendi per ſe, non ergo benè per illud ſecernitur hic quartus modus à ſecundo. Hinc idem Tromb. ibid. quaſi hanc difficultatem præuidiſſet, aliam differentiam immediate ſubdit inter quartum, & ſecundum dicendi per ſe, nam in ſecundo modo in ſubiecto non tantum includitur proxima ratio inhærentiæ formalis prædicati ad ſubiectum, verumetiam illa ratio inhærentiæ eſt ſimpliciter neceſſaria reſpectu prędicati: ſed in quarto modo licet includatur in ſubiecto proxima ratio inhærentiæ, illa tamen propoſitio non eſt neceſſaria, ſed contingens, & iſto modo dicimus, quod iſtæ propoſitiones, calidum calefacit, voluntas vult, ſunt per ſe in quarto modo, vbi prædicatum non neceſſariò competit ſubie-

ĉto,

cto, ſed contingenter, quam ſolutionem recipit Aretin. com. 9. cit. & ait eſſe doctrinam Scoti loc cit. 3. d 7. q. 1. vbi ait, quod propoſitiones huius quarti modi benè ſunt per ſe, ſed non ſemper neceſſariæ, & exemplificat de iſta, voluntas vult, calidum calefacit, quæ ſunt contingentes, voluntas enim non vult neceſſariò, ſed contingenter, quam doctrinam rurſus habet Tromb. 3. Metaph. q. 2.

Sed neq. hæc ſolutio ſatisfacit, & doctrina in ea contenta, quamuis innuatur à Doctore loc. cit. cum mica ſalis adhuc intelligenda eſt, quia omnis perſeitas aliquam infert neceſſitatem, nam per ſe excludit per accidens, quod importat contingentiam, ſi ergò propoſitiones quarti modi ſunt aliquo pacto per ſe, debent quoque eſſe ſuo modo neceſſariæ; & quidem hoc negari nō poteſt, quia vt dicebamus contra Caiet. nō ſumuntur cauſa, & effectus in hoc quarto modo potentialiter, nec cauſa potentialiter, & effectus actualiter, ſed ambo ſumuntur in actu adeout effectus cōparetur cauſæ, vt ſtat ſub ipſa cauſalitate, vt conſtat in exemplis allatis, calidum calefactione calefacit, interemptus per interemptionem interijt: quamuis ergo in cauſis contingentibus, & liberis effectus neceſſariam non habeat connexionem cum cauſa abſolutè ſumpta, habet tamen neceſſariam connexionem cum ea, vt ſtat ſub cauſalitate, quia vt ait Ariſt. 2. Phyſ & 5. Metaph. cauſa in actu, & effectus in actu ſimul ſunt, & non ſunt, & ideò ſuprà dicebamus, quod licet

eſſe-

effectus in actu contingenter vniatur cauſæ in actu quoad eſſe, per ſe tamen, & neceſſariò vnitur quoad cauſari, vndè etiam ipſa voluntas, vt ſtat ſub volitione, dicitur neceſſariò volens: ergo in propoſitionibus quarti modi per ſe reperitur ſua proportionata neceſſitas, vt benè oſtendit Amic. tract.26 diſp.1.q. 12. in lib. Poſt. Itaq. ad propoſitam difficultatem occurrendum eſt ex modo dictis, quod in iſto quarto modo effectus in actu prædicatur de ſuo immediato principio productiuo, non autem effectus in potentia, vel in aptitudine, ſi enim pertinet ad ſecundũ modum dicendi per ſe, & ideò illa propoſitio animal rationale eſt riſibile, ad ſecundum modum pertinet, non ad quartum, & hanc potiſſimum differentiam inter ſecundum, & quartum modũ dicendi per ſe inter alios adnotauit Venetus, quem ſequitur Amic. cit. q. 11. dub. 3. & Aretin. cit.

19 Quæri hic etiam ſolet, an propoſitio per ſe conuertatur in propoſitionem per ſe, & difficultas procedit præſertim de propoſitionibus primi, & ſecundi modi, quomo do inuicem conuertãtur. Negãt vniuerſaliter Scotus 1. Poſt.q.18. & 1.d.3. q.3. lit. G.Trombet 3.Met.q.2.& trac.Formalit.loc. cit.Faber theor.8. & alij Scotiſtæ paſſim. Caiet. autem 1.Poſt. cap.4. ait aliquas conuerti, & aliquas non couuerti; quando termini non reciprocantur, ait ipſas non conuerti, vt iſta eſt per ſe, homo eſt animal, non tamen hæc, animal eſt homo; at quando termini reciprocantur, inquit propoſitionem

per

per ſe conuerti in propoſitionem per ſe, licet non in eodem modo, addunt aliqui ſed quæ ſunt primi modi cũ cõuertuntur, fiunt ſecundi modi,& è contrà, v.g. ens eſt vnum, homo eſt riſibilis, ſunt propoſitiones per ſe ſecundi modi; quod ſi conuertantur dicendo, vnum eſt ens, riſibile eſt homo, ſunt propoſitiones iam primi modi; ſunt quidẽ propoſitiones per ſe, quia ſunt propoſitiones neceſſariæ;& omnis propoſitio neceſſaria eſt per ſe;ſpectant verò ad primum modum, quia in illis conuertentibus prædicatum eſt de ratione ſubiecti, eo quia ſubiectum cadit in definitione paſsionis; & hoc eſt totum Caiet. fundamentum.

Oppoſitum tamen cum Scoto tenendum loc. cit. quod apertè docuit Ariſ. ipſe ex profeſſo 1. Poſt. cap. 18. dicens in propoſitionibus per ſe non dari conuertentiam;neq. valet dicere Ariſt. eſſe intelligendũ, quod propoſitio per ſe non conuertitur in eundem modum, benè tamẽ in diuerſum;nam Ariſt. abſolutè loquitur,& non comparatiuè, & vt conſtabit poſteà ſoluendo fundamentum Caiet. falſum eſt etiam in hoc ſenſu vnam propoſitionem per ſe poſſe conuerti in aliam; Deindè probatur ratione ex Tromb. cit. cuiuſcumq. propoſitionis prædicatum dependet à ſubiecto quantum ad rationem formalem inhærentiæ intrinſecam ſubiecto, ſubiectum ipſius non poteſt conſimili dependentia dependere à prædicato;ſed in qualibet propoſitione per ſe prædicatum ſic dependet à ſubiecto, ergo è contrà ſubiectum non poteſt ſic dependere à prædicato,

to, ergo per ſe non conuertitur in per ſe; maior patet ex Phyſicis, vbi probabitur nō dari circulum in dependentia eſſentiali in eodem genere cauſæ; probatur minor, quia iſta dependentia videtur eſſe ad aliquid in ratione principij formalis, quia omnis dependentia, quæ eſt ſecūdū rationem formalem intrinſecam, reducitur ad genus cauſæ formalis. Nec rurſus dicas, non ſequi circulum, quia propoſitio per ſe conuertitur in per ſe in eodem modo, ſed in diuerſo, nam mox patebit id eſſe falſum, tum quia quando etiam id concederetur, adhuc daretur circulus in dependentijs eſſentialibus in eodem genere cauſæ, quia ſiuè propoſitio ſit per ſe primi modi, ſiuè ſecundi, perſeitas, & dependentia eſſentialis prædicati à ſubiecto exercetur in genere cauſæ formalis. Demum iam ſupra dictum eſt, concediturq. ab ipſo Caiet. prędicationem per ſe debere eſſe directam, & naturalem; ſed propoſitiones conuertentes aſſignatæ ab ipſo continēt prædicationes indirectas, & innaturales, vt conſtat, ergo &c. Conf. ad hominem, quia ipſemet Caiet. ibidem ea ratione negat eſſe propoſitionem per ſe, cū inferius prædicatur de ſuperiori, vt cum dicitur, animal eſt homo, quia hæc prædicatio, eſt contra naturam, ſed tales quoque ſunt propoſitiones ab ipſo aſſignatæ, cum ſubiectum prędicatur de ſua paſſione, & ſpecies de differentia, nam differentia, & paſſio inſunt ſpeciei, nō è contra, ergo &c.

Fundamentum verò Caiet. facilè labitur, falſum enim eſt propoſitiones illas conuer-

ten-

tentes ab ipſo adductas, rationale eſt homo, riſibile eſt homo, eſſe propoſitiones per ſe ad primum modum ſpectantes; non enim in primis ſunt propoſitiones per ſe, quia non ſunt naturales, & directæ; neque ſpectant ad primum modum, quia in definitione paſſionis ſubiectum non cadit, vt de eius quidditate, ſed vt additum ex 7. Met. tex. com. 17. & 19. quod eſt eſſe extraneum à ratione eius formali, atq. ideò propoſitio illa ad primum modum nequaquam ſpectare poteſt. Cum verò aiebat Caiet. illas propoſitiones eſſe neceſſarias, atque ideò eſſe per ſe, neganda eſt conſequentia, quia propoſitio de omni eſt neceſſaria, & tamen non eſt per ſe, quia perſeitas dicit vlteriorem gradum neceſſitatis; neq. ab eodem habet propoſitio neceſſitatem, & perſeitatem, ſed ex diuerſis capitibus, vt benè notat Tromb. 3. Met. q. 2. ad 1. prin. nam propoſitio dicitur neceſſaria, quando extrema ipſius ſunt immutabiliter vnita in quocunque eſſe concipiantur, ſiuè in re, ſiuè in intellectu, ita quod neceſſitas propoſitionis oritur ex immutabili terminorũ habitudine: ſed propoſitio eſt per ſe, quando in ſubiecto includitur ratio formalis inhærentiæ prædicati ad ipſum; modo ſtat aliqua extrema propoſitionis eſſe immutabiliter vnita, & habere neceſſariam habitudinem adinuicem, & adhuc vnum non includere rationem formalem inhærentiæ alterius. Dices, illæ propoſitiones nõ ſunt per accidens, inquit Caiet. ergo per ſe. Reſpondetur Doctorem loc. cit. 1. d. 3. q. 3.

con-

concedere illas eſſe per accidens, vbi tamē notat Bargius id intelligendum non eſſe in toto rigore, quoniam propoſitio per ſe, & per accidens propriè loquendo diuidunt propoſitionem naturalem, quando .ſ. ſubijcitur quod debet ſubijci, & prędicatur, ꝙ debet prędicari, vt habet Doctor q. penult. vniuerſ. & 1. Poſt. q. 18 in ſolutione ad argumenta, vbi per totam quæſtionem benè declarat, quo pacto propoſitiones illę dicantur per accidens; breuiter tamen dicendum eſſe per accidens, non quidem ratione obiecti, quo ſenſu hęc dicitur per accidens, homo eſt albus, ſed dicitur per accidens ratione modi connectendi, vt docet Ariſt. 1. Poſt. 33. & 34. & Them. com. 35. quia prædicatur quod deberet ſubijci, & è contrà.

Ex oppoſito totidem modi per accidens prædicandi aſſignari poſſunt; Primus eſt, quando prædicatum non eſt de eſſentia ſubiecti, & eſt oppoſitus primo modo dicendi per ſe, quo ſenſu hæc propoſitio homo eſt riſibilis poteſt dici per accidens. Secundus oppoſitus ſecundo, quando prædicatū nedum non eſt de eſſentia ſubiecti, ſed nec proprietas eius, vt ſunt propoſitiones omnes in quarto modo. Tertius oppoſitus tertio (iuxta ponētes illum inter modos prędicandi, quamuis ab Ariſt. non numeretur) eſt, quando eſſe prædicatur de accidente, vt albedo eſt. Quartus oppoſitus quarto eſt, quando effectus non prædicatur de ſua per ſe cauſa, ſed de aliquo per accidens ſibi coniuncto, vt muſicus ædificat; accidit .n.

ædi-

ædificatori,quòd ſit muſicus, nec ædificat vt muſicus, ſed vt ædificator.

20 Tertia demum conditio, ſeu neceſſitatis gradus eſt, quod principium demonſtrationis non ſolum ſit de omni, & per ſe, ſed quod vniuerſaliter prædicetur; prædicatum vniuerſale eſt, quod dicitur de omni, per ſe, & ſecundum quod ipſum, vbi not. quod vniuerſale non ſumitur hic pro termino multis communi, vt in lib prædicab. ſed poſterioriſticè, pro illo .ſ. prædicato, quod primò conuenit ſubiecto, & ſecundũ ipſum, ideſt adæquatè, & conuertibiliter: (in hoc .n. ſenſu ſumitur ly primò, non verò vt ſonat ac immediatè) vt eſt riſibile reſpectu hominis, vel eius definitionis; at hæc, homo eſt ſenſibilis, non eſt prædicato vniuerſali, quia ſenſibilitas non conuenit homini, quatenus homo eſt, ſed quatenus animal, neq. iſta, homo eſt animal, quia non conuertibiliter, & adæquatè dicitur de homine.

Vt autẽ clarius percipiatur natura prædicati vniuerſalis, debemus cum Ariſt. 1. Poſt.c.5. patefacere errores, quos poſſumus committere circa prædicatum vniuerſale, vt illos euitemus, tribus .n. modis poſſumus errare; Primò ſi exiſtente vno tantum indiuiduo vnius ſpeciei, putaret quis, quod eſt prędicatum per ſe, & vniuerſale ſpeciei, conuenire huic indiuiduo, quatenus eſt tale indiuiduum, vt ſi quis exiſtimaret huic Lunæ, quatenus hæc Luna eſt, conuenire eclypſari, erraret, quia etiam alteri conueniret, ſi daretur, vnde hoc prædicatum non.con-

ueniet Lunæ, quatenus hæc Luna, & in particulari, ſed quatenus Luna, & in vniuerſali. Secundò, quando ſunt plures ſpecies, quibus ſecundum rationem communem conuenit prædicatum, quæ cum ſit incognita, putaret quis tale prædicatum illis conuenire ſecundum proprias rationes peculiares, vt ſi quis exiſtimaret localiter moueri conuenire perfectis animalibus ſecundum rationes ſpeciales, cum tamen cõueniat ſecundum rationem cõmunem animalis perfecti, quæ ſupponitur innominata. Tertiò, ſi quod eſt ſpeciei, putamus conuenire generi, vt ſi eſſet tantum homo in rerum natura, & quis putaret homini conuenire eſſe rationale, quia animal, erraret. Quos errores, vt euitemus, aſſignat Ariſt. cit. hanc regulam, vt verum vniuerſale prædicatũ cognoſcamus. Si poſitis omnibus non ponatur tale prædicatum, & ablatis non auferatur, ſignum eſt prædicatum illud non conuenire ſubiecto ſecundum illas rationes: Sed ſecũdum eam rationem erit prædicatum vniuerſale, ſecundum quam primò, & conuertibiliter ità conuenit, vt illa ablata ab intrinſeco, & per ſe aufertur tale prædicatum, & illa poſita ponitur, vt poſita rationalitate in homine ponitur riſibilitas, & illa ablata, hæc etiam aufertur.

Hi ſunt neceſſitatis gradus, quos requirit Ariſt. ad principia demonſtrationis, quorũ vltimus præſupponit ſecundum, & primũ; propoſitio .n. de prædicato vniuerſali eſt per ſe, & de omni, ſecundus præſupponit primum, ſed non è contra, vt patet intuen-

ti.

ti. Verum eſt tamen, quod non omnes modi per ſe demonſtrationi inſeruiunt, ſed ſolum primus, & ſecundus, in quibus prædicatum nunquam poteſt ſubiecto nō ineſſe, quamuis etiam quartus poſſit aliquando inſeruire; tertius verò modus, quando exiſtentia demonſtratur de ſubiecto, dumtaxat inſeruit.

Dices, bonitas, ſapientia &c. demonſtratur de Deo, & tamen iſtæ propoſitiones nō ſunt de omni, propter ſingularitatē ſubiecti: item eclypſis de Luna demonſtratur, in qua concluſione non adeſt vniuerſalitas tēporis; demonſtratur etiam in hyeme eſſe pluues, in æſtate grandinem fieri, &c. quæ nullam habent neceſſitatem, ergo falſum eſt, quod principia demonſtrationis debent hos gradus neceſſitatis habere. Reſp. quod vniuerſalitas ſubiecti alia eſt poſitiua, vt quando ſubiectum eſt commune pluribus, quibus omnibus conuenit prædicatum; alia eſt negatiua, vt cum eſtò nihil ſit ſub ſubiecto, tamen nihil eſt ſumere ſub illo etiam per impoſſibile, cui tamen non conueniat prędicatum: item plures dantur gradus neceſſitatis, quædam .n. propoſitiones dicuntur neceſſariæ, quia vt plurimum verificantur, ſed fallibiliter, vt quòd dentur niues in hyeme; quædam aliquando, ſed infallibiliter, vt quòd tali tempore & poſitis talibus cauſis eclypſis Lunæ contingat; quædam, vt ſint ſemper, & infallibiliter naturali potentia, vt quod oriatur Sol quotidie, & occidat; quædam ſemper, & infallibiliter ſecundum omnem potentiam, vt

quod

quod homo ſit riſibilis: ad arg. reſp. quòd propoſitiones de Deo poſſunt dici de omni, quatenus ſubiectum poteſt dici vniuerſale vniuerſalitate negatiua, quatenus nihil eſſet ſub Deo, ſi eſſet poſſibile, cui nō conueniret bonitas. & hoc ſufficit: aliæ propoſitiones ſecundum quod ſunt neceſſariç, dicuntur demonſtrari, & quo magis ſunt neceſſariæ, eò perfectiori demonſtratione demonſtrantur, & quia demonſtratio potiſſima eſt omnium perfectiſſima, & de ipſa præcipuè loquitur Ariſt. qua propoſitiones maximè neceſſariæ demonſtrantur idcirco dixit principia demonſtrationis eſſe debere taliter neceſſaria, vt ſint de omni, per ſe, & ſecundum quod ipſum.

CAPVT IV.

De demonſtratione Propter Quid.

21 DEmonſtratio ab Ariſt. 1. Poſt. c. 10. diuiditur in demonſtrationem *propter quid*, ſeu potiſſimam, & in demonſtrationem, *quia*, prima eſt, quæ per cauſam proximam, & adæquatam procedit tanquā per medium ad demonſtrandam concluſionem, ſecunda, quæ à non tali cauſa procedit; prior dicitur potiſſima, & à priori propter perfectiſſimum modum procedendi, & perfectiſſimam ſcientiam, quam parit: de qua Ariſt. c. 2. duplicem dat definitionem.

Prima definitio eſt iſta, *Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire*, ſeu eſt *ſyllogiſmus ſcientialis*, quæ definitio conſtat ex genere, quale eſt *ſyllogiſmus*, & ex differentia, quā

circumſcribit nobis ly *faciens ſcire*, per quod à topico, & elencho diſtinguitur; & conſequenter poteſt dici hęc definitio formalis, quatenus datur per cauſam formalē, qualis eſt differentia; poteſt quoque dici finalis, quia datur per finem demonſtrationis, qui eſt ſcientia, propter quam eſt inſtituta. Verum eſt aduertendum, quod ſi *ſcire*, hìc ſumitur lato vocabulo, vt ēt ad ſcire à poſteriori extenditur, ſic talis definitio erit demonſtrationis in communi, non demonſtrationis propter quid; at Ariſt. per *ſcire*, intellexit ſcientiam proprijſſimam, quam ſupra definierat, vndè in tex. 9. ait ſcientiam demonſtratiuam eſſe ex prioribus, & cauſis concluſionis.

Secunda definitio, quæ materialis dici ſolet, quia datur per conditiones principiorum; & ex definitione ſcientiæ illam deduxit Ariſt. eſt iſta, *Demonſtratio eſt ſyllogiſmus conſtans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & cauſis concluſionis*. Ab iſta definitione parum differt ſecundum aliquos illa, quæ 1. Top. c. 1 traditur, *eſt ſyllogiſmus conſtans ex principijs veris, aut primis, aut talibus, quæ ex primis ſua cognitionis ſumpſere principium*; ſed melius dicetur hanc definitionem competere demonſtrationi communi ad propter quid, & quia, vt omnis demonſtratio à ſyllogiſmo topico ſecernatur, ſignum huius erit, quia datur per diſiunctionem *veris, aut primis*, nā principia demonſtrationis *Quia* ſunt vera, licet non prima, nec immediata: pro declaratione igitur huius definitionis ſingulę par-

particulæ ſunt expendendæ.

22 Prima conditio eſt, vt ſint præmiſſę *vera*, quia concluſio eſt vera, ergo & præmiſſæ, nam licet ex falſo aliquando ſequatur verum, hoc eſt per accidens, & ratione formæ ſyllogiſticæ, non per ſe, & ratione materiæ, imò quamuis concluſio illa ſecundum ſe ſpectata ſit vera attamen vt deducta ab illis præmiſſis eſt falſa, quia vt ſic includit vim illatiuam, & cauſatiuam præmiſſarum reſpectu concluſionis, quatenus concluſio eſt effectus, & præmiſſæ cauſæ; at falſum eſt concluſionem veram eſſe effectum falſæ pręmiſſæ, non ens n. quale eſt falſum, nequit eſſe cauſa entis, quale eſt verum, quapropter hoc totum .ſ. concluſio in ſe vera cum relatione effectus ad pręmiſſas falſas vt cauſas, eſt quid falſum; tum quia nonens non poteſt ſciri, falſum eſt non ens, ergo nequit ſciri, & illi aſſentiri intellectus; hæc conditio conuenit etiam ſyllogiſmo topico

Dices, ex æternitate motus quod eſt falſum, Ariſt. colligit 8 Phyſ. exiſtentiam primi Motoris, quod eſt verum, & in demonſtratione ducente ad impoſſibile vna propoſitio eſt falſa. Tum quia de infinito, vacuo, & ente rationis multa demonſtrantur, quæ ſunt non entia, & falſa. Reſp. ad 1. patet ex dictis, concluſionem Ariſt. de exiſtentia primi Motoris ſequi per accidens ex motus æternitate, vel quod etiam concluſio ſit falſa modo explicato; in demonſtratione autem ducente ad impoſſibile concluditur negatiuè, & præmiſſa falſa aſſumitur

ſub conditione, ſi eſſet vera, nunc autem non de iſta demonſtratione loquimur, ſed de oſtenſiua, & propter quid. Ad 2. de non entibus, & falſis datur ſcientia negatiua, quatenus cognoſcimus infinitum non dari, vacuum non exiſtere, ens rationis non eſſe verum ens, ſed falſum, non verò ſcientia poſitiua affirmando de illis aliquid verum, & reale prædicatum.

Secunda conditio eſt, vt ſint *primæ, & immediatæ*, iſtæ .n. particulę, quamuis ab aliquibus diſtinguantur, communiter tamē pro eodem ſumuntur, & in tantum Ariſt. appoſuit ly *immediatis*, vt inſinuaret, non ſumi in eodem ſenſu ly *primis, & prioribus*, vndè tex. 10. & 15. eandem ſignificationem ambobus tribuit; hęc igitur conditio denotat, quod principia demonſtrationis debent eſſe immediata, ſeu indemonſtrabilia per aliud medium à priori, & in eodem genere, diximus *à priori*, quia non officit, quod à poſteriori, & per effectum demonſtrentur: diximus *in eodem genere*, nam poteſt vna cauſa demonſtrari per aliā alterius generis, & tamen dicetur prima, & immediata in proprio genere, & ratio huius conditionis eſt, quia ſi principia eſſent demonſtrabilia, & euidentia per alia, & illa per alia, procederetur in infinitum, quod eſt euitandum, ergo ſtandum eſt ad aliqua principia immediata indemonſtrabilia per aliud medium prius, & intimius ſubiecto. Verum eſt tamen quod aliqua dicuntur indemonſtrabilia formaliter, quia ſe ipſis sūt talia, alia virtualiter, ſi .ſ. euidentiam ha-

beant ab alijs principijs prioribus; per quę poſſint demonſtrari, conficiens tamen demonſtrationem ſcit illa reſoluere in priora principia; quamuis autem ad perfectiſſimam demonſtrationem requirantur principia formaliter immediata, tamen ad perfectam demonſtrationem ſufficiunt principia virtualiter immediata, aliter nulla daretur ſcientia ſubalternata, dummodò tamen priora principia ſint nota ſcienti, aliter non eſſet demonſtratio, ſed concluſio topica in ipſo. Huiuſmodi propoſitiones poſſunt eſſe tàm affirmatiuę, quàm negatiuę, affirmatiuę pręcipuè erunt, quę non habent cauſam, cur prędicatum inſit ſubiecto, vt quando definitio eſſentialis, aut proprium genus, vel differentia prędicatur de definito, & cum prima paſſio de definitione dicitur, & vniuerſaliter quando effectus dicitur de ſua proxima cauſa; vt homo eſt animal rationale, homo eſt animal, eſt rationalis, animal rationale eſt riſibile, ſeu diſcurſiuum, &c. at hęc *homo eſt ſenſibilis*, non dicitur immediata, quia poteſt rectè per animal demonſtrari. Negatiuę erunt, in quibus extrema ſeipſis diſtinguuntur, non per aliud medium, vt animal rationale non eſt hinnibile, hęc verò, homo non eſt plāta, non dicitur immediata, quia poteſt oſtendi per animal. Et iſtę duę conditiones cōueniunt pręmiſſis in ſe, abſolutè, & vt propoſitiones ſunt, ſequentes verò in ordine ad concluſionem, vt principia illius.

23 Addit deinde Ariſt. tres alias conditiones conuenientes principijs compara-

tis ad concluſionem, quod ſit *ex prioribus, notioribus, cauſiſque concluſionis*, & primò vltimam explicat, à qua cœteræ proueniunt, debent igitur eſſe cauſæ concluſionis, quia ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere, vndè medium debet eſse cauſa inhærentiæ prædicati cum ſubiecto in concluſione, ergo præmiſſæ talem cauſam debent continere. Pro cuius notitia communiter dicitur, quod cauſa alia eſt in cognoſcendo, quæ ſ. eſt ratio, cur aliquid cognoſcatur, quo ſenſu cum per effectum cognoſcimus cauſam, effectus reſpectu cauſæ dicitur cauſa in cognoſcendo, alia eſt cauſa in eſſendo, à qua aliquid in eſſe cauſatur, quæ etiam cauſa in cognoſcendo dicetur, ſi per ipſam cognoſcimus effectum; & hæc eſt duplex formalis, ſeu propria, quæ ſ. verè eſt cauſa effectus, ſiuè phyſica, ſiuè metaphyſica, alia virtualis, quæ propriè non eſt cauſa, ſed taliter ſe habet in ordine ad aliud, quòd ſi illud cauſaretur, non niſi ab illa cauſa proueniret, quomodo incomprehenſibilitas Dei ab infinitate ipſius prouenit, & quia hìc definitur demonſtratio propter quid, per cauſam non intelligitur illa, quæ ſolum cauſa eſt in cognoſcendo, ſed etiam in eſſendo, & ſecundum rem, ſiuè formalis ſit, ſiuè virtualis, vt demonſtrationes quæ fiunt de Deo, veræ poſſint demonſtrationes dici, quod conſonat Scot. quol. 1. art. 2.

Sed hoc dictum de cauſa virtuali non placet Amico tract. 26. q. 6. dub. 1. vndè negat demonſtrationes de Deo, & aliquas mathematicas ſub demōſtratione hìc definita

con-

contineri, eo quia cauſæ virtuales nõ ſunt, niſi ſecundum nos, non à parte rei, ergo ſi intelligitur res ab illa cauſa cauſari, intelligitur falſum: Tum quia etiam cauſa tantum in cognoſcendo poteſt dici cauſa virtualis, & ſic demonſtratio ab effectu eſſet demonſtratio propter quid: Tum etiam quia de principijs daretur ſcientia, nam apprehenſio terminorum poteſt dici cauſa virtualis cognitionis principiorum, quia ſi hæc poſſet cauſari, ab illa cauſaretur.

Verum tantus rigor non placet; ſi.n. per cauſã virtualem intelligitur id, à quo proprietas aliqua dimanat, & pullulat abſq. alia dependentia, & imperfectione, quo ſenſu Patres Græci nomen cauſæ admittunt in diuinis, & conuertitur cum principio, poteſt pro medio aſſumi in vera, & propria demonſtratione propter quid, quia ſufficit emanatio illa, & pullulatio, & parum refert, ꝙ ſit cũ vera dependentia, & imperfectione. Nec obiectiones aliquid valent: non prima, quia cauſæ virtuales etiam a parte rei ſunt tales, quatenus à parte rei vnum pullulat ab alio, vnde non intelligitur falſum, ſi à dependentia præſcindatur. Non ſecunda, quia cauſa non prouenit ab effectu, ideoque effectus non erit cauſa virtualis. Non tertia, quia hìc eſt ſermo de cauſa inhærentiæ prædicati cum ſubiecto, quo ſenſu apprehenſio terminorum nequit dici cauſa principiorũ, neque termini principiorum habent aliam cauſam, cur adinuicem connectantur, cum ſint prima, & immediata; quare de ipſis nõ erit ſcientia. Verùm

Q 4 eſt

eſt tamen, quod Ariſt. præcipuè intellexit de cauſa propriè dicta, vnde eſt ferè quæſtio de nomine.

24 Ex hoc probatur, quòd præmiſſæ ſint priores (quæ particula differt à ly primis, dicuntur .n. præmiſſæ primæ, quia non habēt alias priores; dicuntur priores reſpectu cō-cluſionis) eo quia cauſa eſt prior ordine, & natura ipſa concluſione, ſicut quælibet cauſa prior dicitur ſuo effectu. Et quia ſunt cauſæ in eſſendo, & cognoſcendo ipſius concluſionis, euidentiam .n., & certitudinem concluſio habet ex præmiſſis, ſequitur, quod notiores ſint ipſa concluſione, quod probat Ariſt. per illud axioma. *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, vt ſi volumus medicinam propter ſanitatem, magis volumus ſanitatem, ſed aſſentimur concluſioni propter præmiſſas, ergo magis aſſentimur præmiſſis.

Pro exacta tamen cognitione huius axiomatis multa ſolēt à Doctoribus afferri, vt ipſius veritatem ſaluent, quampluresque cō-ditiones, & limitationes adducuntur: breuiter tamen dicimus, quod iſta propoſitio eſt cauſalis, vnde verificatur in his, quæ ſe habent, vt cauſa, & effectus; & fundamentum ſumit ex hoc, quod nulla cauſa producit effectum ſeipſa nobiliorem; ſed ſemper cauſa totalis, ſaltim vt cauſa, & independens eſt, dicit maiorem perfectionem, quàm effectus, nam independentia dicit perfectionē, dependentia imperfectionem; hinc conditiones requiſitæ ad veritatem iſtius axiomatis, præcipuæ ſunt, quæ ad ſaluandam ma-

iorem

iorem perfectionē cauſæ reſpectu effectus requiruntur. Prima igitur conditio eſt, vt cauſa ſit totalis, & per ſe reſpectu illius effectus, qua ratione non valet, compoſitum eſt ens in actu propter formam, ergo forma eſt magis in actu, nam compoſitum eſt ens in actu ſubſiſtens, forma eſt actus informās, nec forma eſt totalis cauſa actualitatis cōpoſiti, ſed etiam propria entitas: ſimiliter nō valet, cęli influunt propter motū, ergo motus magis influit, eo quia motus nō eſt ꝑ ſe cauſa influxus ſed ꝑ accidēs, & inſtrumētalis. Secunda, vt prædicatū, in quo fit cōparatio, conueniat formaliter tam cauſæ, quā effectui, vnde nō valet, aer eſt calidus propter Solem, ergo Sol eſt magis calidus; Petrus odio habet peccatum propter Deum, ergo magis Deum odio habet; homo deambulat propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat. Tertia, quæ ex prima deducitur, vt id, quod effectum denominat talem, cauſetur à cauſa quatenus tali, qua ratione non valet, domus eſt alba propter ędificatorē, ergo ædificator eſt magis albus, quamuis ipſi etiam albedo cōueniat, quia albedo ædificatoris non eſt cauſa albedinis domus. Quarta, quòd forma, in qua comparantur, ſuſcipiat magis, & minus, hinc non ſequitur, Petrus eſt homo propter Franciſcū, ergo Franciſcus eſt magis homo, Filius in diuinis ſpirat Spiritum Sanctum propter Patrem, ergo Pater magis ſpirat; Tādem quòd ly magis, & minus non neceſſariò dicit ſemper intenſionem, & remiſſionem graduum, ſed aliquādo maiorem perfectionem quo-

ad modum habendi talem formam, quia .ſ. magis independenter, & à fortiori, vt ſi aer vt quatuor calefaceret lignum vt quatuor, ſi inferretur, ergo aer eſt magis calid⁹, ly magis nō diceret maiorē intenſionē caloris in aere, quā in ligno, quia ambo ſunt vt quatuor; ſed perfectiorem modum poſſidendi, quia magis independenter, & nobiliori titulo poſſidetur calor ab aere, quia eſt cauſa, quàm à ligno. Cū his conditionibus intellectum illud axioma ſemper eſt verum in quocunque genere cauſæ, vt benè hìc aduertunt Tatar. & Io. de Magiſtris.

Dices, tàm obiectum, quàm ſpecies ipſius ſunt intelligibilia, & tamen non ſequitur obiectum intelligitur propter ſpeciem, ergo ſpecies magis intelligitur; inſuper ſi pater, & filius eſſent parui, non ſequitur filius eſt paruus propter patrem, ergo pater eſt magis paruus: itē concluſio eſt finis præmiſſarum, ergo ſunt propter concluſionē, ergo concluſio erit magis euidens, & nota. Reſp. ſpeciem nec eſſe cauſam totalem intellectionis obiecti, neq; cōcurrere, quatenus eſt intelligibilis, vt Quæ, ſed potius vt Qua repræſentando .ſ. obiectum, vnde deficit prima, & tertia conditio. Similiter ſecundo exēplo deficit prima conditio, paruitas .n. cum ſit defectio, & negatio, non eſt effectus per ſe, ſed per accidens productus. Demum tertio exemplo deficit tertia conditio, nam concluſio vt finis non cauſat in præmiſſis noſcibilitatem, & euidentiam, ſed appetibilitatem, vnde ſi præmiſſæ ſolummodo propter concluſionem, & non ex alio

capi-

capite amarentur, magis eſſet amata concluſio.

25 Sed circa noſcibilitatem principiorũ duo fuerunt errores antiquorum, quos refert, & reijcit Ariſt c.3 nam aliqui negarũt ſciri poſſe, aliter ſcirentur per alia principia, & ſic in infinitum; alij dixerunt ſciri per demonſtrationem circularem, vt. ſ. concluſio ſciatũr per principia, & hæc deinde per concluſionem, hinc non eſt in infinitum procedendum. Primum errorem, quia euidens eſt, non confutat Ariſt. ſed ſolũ ſoluit rationem ipſius, nempè quod quamuis noti tia principiorum non ſit nobis indita á natura, & intellectui noſtro congenita, eo quia intellectus noſter eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, dicuntur tamen lumme naturæ cognoſci, & nõ per alia principia, quatenus percipimus ſenſibilia per ſenſum, ex ſenſu fiunt imaginationes, & phantaſmata, ex quibus efficitur memoria, & ex multis memorijs experientia, tan dem ab experientia plurium ſingularium colligit intellectus propoſitionem vniuerſa lem, cui vi luminis naturalis, & inditæ inclinationis à natura clarum, & certum prębet aſſenſum, & in hoc principio acquieſcit intellectus non procedens vlterius, ſed potius ex eo colligens concluſiones; vnde non eſt cognitio ſcientifica, & per cauſam, ſed à ſimplici apprehenſione terminorum originatur. at de notitia primum principiorum plura vide diſp. 3. Met. q. 2. Secundum errorem reſpuit, quia cum demonſtratio circularis in hoc differat à regreſſu, vt illa ſem-

per eadem via procedat, ſ. propter quid, & à cauſa ad effectum, hic vero diuerſa via, primò a poſteriori. & ab effectu, ſecundò à priori, & a cauſa; ſi omnia per demonſtrationem propter quid ſcirentur, ita ut daretur circulus in demonſtrationibus, idem eſſet notius, & ignotius natura reſpectu eiuſdem, quod contradicit; probatur ſequela, nam demonſtratio propter quid procedit à notioribus natura, & in ſe, quæ ſunt principia, ad ignotiora natura, quæ eſt concluſio; ergo ſi principia deinde per concluſionem demonſtrarentur demonſtratione propter quid, iam concluſio eſſet notior natura, & in ſe reſpectu principiorũ: quapropter non eſt admittendus circulus, ſed regreſſus, ita vt cum principia demonſtramus per concluſionem; talis demõſtratio nõ eſt propter quid, & à priori, ſed quia, & à poſteriori per effectum nobis notiorem, ſed ignotiorem natura, ad cauſam notiorem natura, & nobis ignotiorem; Notiora nobis, ſunt ſenſibus propinquiora, ignotiora à ſenſibus remotiora, quoniam noſtra cognitio ortum ducit à ſenſibus; & quia effectus vt plurimum ſunt propinquiores ſenſibus, cauſæ verò remotiores (interdum .n. res è contra ſe habeat, vt patet de Sole, qui propinquior eſt ſenſibus quibuſdam effectis ipſius in viſceribus terræ) illi erant nobis notiores, iſtæ ignotiores; notiora natura è conuerſo, quæ ſunt minus ſenſibilia, vt vniuerſalia, ignotiora natura, quæ ſunt magis ſenſibilia, vt ſingularia, de quo vide diſp. 3. Metaph. qu. 9. art. 1. vbi de hac re

agi-

agitur ex profeſſo.

26 Ex his patet definitio demonſtrationis materialis, & cōditiones præmiſſarum, ex quibus aliæ cōditiones oriūtur, vt q̄ ſint neceſſariæ, neceſſitate in præcedēti cap. declarata, quæ à doctoribus ponitur potius vt paſſio conueniens præmiſſis ratione terminorum, ex quibus conſtant, quam conditio ipſarum, vt præmiſſæ ſunt; item, quod ſint ex per ſe inhærentibus, ex vniuerſalibus, & æternæ, non quidem æternitate incomplexa, vt eſt Deus, ſed complexa, vt nimirum ſint propoſitiones æternæ veritatis; & tandem, quod ſint propriæ, non communes; nā principia alia ſunt propria, quę ad propriā, & determinatam ſcientiam ſpectant, alia non propria, vel quia aliena omnino, & alterius ſciōtiæ, vt principia Geometriæ reſpectu Medicinæ, vel quia cōmunia omnibus; aut pluribus ſcientijs, principia ergo debent eſſe propria, non aliena, quia cauſæ ſunt determinatæ ad certos effectus, ergo effectus per proprias cauſas, & non per quaſcunq; demonſtrari debent; non debent eſſe communia, quia iſta non faciunt ſcire ſecundum quod ipſum, vt dictum eſt ſupra, niſi per terminos ſpeciales, & proprios cuiuſcunq; ſcientiæ contrahantur, vt hoc principium, ſi ab ęqualibus æqualia demas, quæ remanent, ſunt æqualia, eſt commune Geometriæ lineā conſideranti, & Arithmeticæ, quæ eſt de numero, poteſt fieri proprium Arithmeticę, ſi dicas, ſi ab æqualibus numeris, &c. propriun Geometriæ, ſi ab æqualibus lineis, &c. Hinc ſi ſcientiæ ſunt di-

ſpa-

ſparatæ, non licet deſcendere de genere in genus, hoc eſt, non licet per principia vnius ſcientiæ oſtendere concluſionem alterius, quia ſcientiæ ſuam vnitatem ſumunt ab obiectis, & obiecta harum ſcientiarum ſunt omnino diuerſa, & diſtincta, at ſi ſcientiæ ſunt ſubalternæ, licet quodammodo tranſcēdere de genere in genus, quia concluſiones ſubalternantis inſeruiūt pro principijs in ſcientia ſubalternata propter ſubordinationē obiectorum. Hæc omnia tradit Ariſt. 1. Poſt. vſq; ad 10. cap.

CAPVT V.

De Demonſtratione Quia.

27 DEmonſtratio Quia eſt illa, quæ à nō cauſa propria, & adæquata procedit ad demonſtrandam concluſionem, qua ratione dicitur, demonſtrationem propter quid facere ſcire propter quid res ſit, nam perfectè quietatur intellectus per ipſam, demonſtrationem verò Quia ſolum facere ſcire, quod res ſit, nam licet euidenter demonſtret prædicatum conuenire ſubiecto, non tamen perfectè quietatur intellectus, ſed vlterius procedit ad inueſtigandam propriam cauſam.

Multipliciter autem poteſt fieri hæc demonſtratio, Primo quādo per effectum demōſtratur cauſam eſſe; circa quod eſt not. quod effectus quandoq; eſt cum ſua cauſa conuertibilis, & tunc ex negatione, vel affirmatione effectus poteſt concludi negatio, vel affirmatio cauſæ, & poſſumus deinde

de progredi per demonſtrationem propter quid a cauſa ad effectum, ita ſe habent riſibile, & rationale; quandoq; non eſt conuertibilis; ſed inadæquatus, vel quia excedit cauſam, ſi poteſt ab alia produci, vt calor reſpectu ignis, qui poteſt a ſole quoq. generari, vel quia exceditur à cauſa, vt ſi effectus quando eſt, ſemper à tali cauſa proueniat, non tamen ſemper ab illa cauſetur, ità ſe habet reſpiratio reſpectu animalis, nam piſces ſunt animalia, non tamen reſpirant; ſic ſenſibilitas reſpectu viuentis, animal.n. eſt cauſa reſpirationis, & ratio viuentis eſt cauſa ſenſibilitatis, non tamen ſunt cauſæ adæquatæ: ab effectu, qui exceditur à cauſa, poteſt fieri demonſtratio affirmatiua, vt reſpirat, ergo eſt animal, non tamen negatiua, non reſpirat, ergo non eſt animal: ab effectu vero excedente cauſam poteſt effici demonſtratio negatiua, vt non eſt calor, ergo non eſt ignis, non vero affirmatiua, eſt calor, ergo eſt ignis. Hæc demonſtratio dicitur quoque demonſtratio à poſteriori, quia procedit per aliquid poſterius in re, qualis eſt effectus in ordine ad cauſam.

Secundo, quando per cauſam remotam, & non propriam demõſtratur effectus, per cauſam remotam intelligitur cauſa inadæquata, & tunc ſi excedit effectum, à negatione cauſæ concluditur negatio effectus, vt non eſt animal, ergo non reſpirat: ſi exceditur ab effectu, concluditur affirmatiuè à poſitione cauſæ ad poſitionem effectus, eſt ignis, ergo eſt calor. Hæc demonſtratio poteſt dici à priori, quia procedit ex priori-

bus,

bus, quales ſunt cauſæ; hinc quando dicitur demonſtrationem propter quid eſſe à priori, & demonſtrationem Quia à poſteriori, anthonomaſticè hoc debet intelligi, quatenus omnis demõſtratio propter quid eſt à priori, & omnis demõſtratio à poſteriori eſt demonſtratio Quia, non tamen eſt vniuerſaliter verum, quia datur demonſtratio à priori, quæ non eſt propter quid, ſed Quia, & demonſtratio Quia, quæ non eſt à poſteriori.

Dices datur cauſa remota, à qua per demõſtrationem propter quid proceditur ad effectum, ergo falſum eſt demonſtrationem Quia procedere à cauſa remota; antec. prob. hæc eſt demonſtratio propter quid, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis, & tamen inter animal rationale, & riſibile mediat eſſe admiratiuũ, quòd eſt cauſa proxima riſibilitatis; & vniuerſaliter quando eſt ordo inter paſſiones, & effectus, ita vt poſterior à priori proueniat. Reſp. cauſam remotam poſſe ſumi dupliciter, vel vt diſtinguitur ab immediata, & proxima, quo ſenſu animal rationale erit cauſa remota riſibilitatis, ſed adæquata, & conuertibilis; vel vt diſtinguitur ab inadæquata, & non conuertibili, quomodo animal rationale non erit remota cauſa riſibilitatis, in hoc ſenſu ſumitur in definitione demonſtrationis Quia, vnde negatur antec. cum ſua probatione. Verum eſt tamen, quòd aliqui per cauſam remotam vtrãque intelligunt, vnde negant demõſtratio-

nem

nem allatam eſſe propter quid, ſed oppoſita ſententia eſt communior, & eſt quæſtio de nomine.

Tertio, poteſt fieri à ſigno aliquo naturali, quod neceſſariam habeat connexionē cum alio, quia inuicem ſe conſequuntur, non tamen ſe habent vt cauſa, & effectus, vnde dici ſolet à concomitanti, vt eſt flebile, ergo eſt riſibile; & hic modus, quamuis expreſsè non aſſignetur ab Ariſt. tamen quia eſt certus, euidens, & neceſſarius, qua ratione hæc propoſitio, flebile eſt riſibile, non eſt omnino accidentalis, ſed reducibilis ad ſecundum modum perſeitatis, quatenus riſibile dicitur de homine, qui datur intelligi per ly flebile; hinc poterit dici modus demonſtratiuus reducibilis ad modum arguendi à non cauſa. Ad iſtum modū quoque reduci poteſt Inductio, quæ eſt à particularibus ſufficienter enumeratis, quæ ſunt poſteriora, ad vniuerſale, quod eſt prius. Demonſtratio verò ducens ad impoſsibile eſt reducibilis tàm ad demonſtrationem propter quid, quam ad demonſtrationem Quia, nam ſi procedit à cauſa proxima, eſt demonſtratio propter quid, vt ſi equus eſt rationalis, eſt riſibilis, ſi verò à tali cauſa non procedit, erit demonſtratio Quia, vt ſi equus eſt riſibilis, eſt rationalis.

27 Ex his deducitur demonſtrationem propter quid à demonſtratione Quia differre multipliciter, nam illa procedit ſemper à cauſa proxima, adæquata, & à priori, iſta vel à cauſa remota, & inadæquata, vel à poſteriori: illa pertinet ad ſcientiam ſubal-

ternantem, quæ, cum ſit ſuperior, reddit cauſam principiorum ſcientiæ ſubalternatæ. & ea probat à priori; iſta verò ſpectat ad ſcientiam ſubalternatam, quæ ſępius ab effectu procedit: illa nobilior eſt, quia ſimpliciter magis facit ſcire, & ſecundũ quod ipſum. Inſuper deducitur demonſtrationũ aliam eſſe affirmatiuam, aliam negatiuam, ſed illam perfectiorem eſſe, quia demõſtratio affirmatiua non indiget propoſitione negatiua, at demonſtratio negatiua indiget affirmatiua propoſitione, quia ex puris negatiuis nihil ſequitur; ſic etiam demonſtratio oſtenſiua dignior eſt demonſtratione ducente ad impoſſibile, nam illa procedit ex propoſitionibus veris, iſta ſaltem ex vna falſa. Tandem colligitur, quod inter figuras ſillogiſmorum tertia non eſt apta demonſtrationi, nam ſcientia eſt vniuerſalium; tertia autem figura particulariter concludit; ſecunda quamuis poſſit inſeruire demonſtrationi negatiuæ, aptior tamen eſt prima figura, & inter omnes modos primus eſt aptiſſimus, nam prima figura non indiget alijs, ſed aliæ figuræ indigent prima, qua ratione nobilior eſt cęteris; & primus modus concludit vniuerſaliter affirmatiuè, quo modo concludere debet demonſtratio propter quid.

CAPVT VI.

De medio demonſtrationis.

28 PRæcipua difficultas conficiendi demonſtrationem conſiſtit in inuentione

tione medij termini, per quem concluſio demonſtratur, hinc non immeritò Ariſt. totum ferè 2. lib. Poſt. conſumpſit, vt explicaret methodum, & viam inueniendi medium demonſtrationis, quod innuit in fine primi libri, dum definitionem ſolertiæ aſſignauit, dicens, quòd ſolertia eſt *ſubtilitas inueniendi medium in non perſpecto tempore*, ideſt eſt vis velociter penetrādi à cauſa ad effectum, vel ab effectu ad cauſam in paruo tempore, nam omnis demōſtratio procedit, vel à cauſa ad effectum, vel è contra. Vt igitur tractationem medij aggrediamur, cum ipſo Ariſt. numerum quæſtionum debemus præmittere.

Quatuor igitur ſunt genera quæſtionum (quamuis in particulari infinitæ ſint quæſtiones, ſicut ſcibilia ſunt numero infinita) an ſit res, quid ſit res, quia ſit res, ideſt qualis ſit res, & propter quid ſit res, vt de homine. Primò quæritur an ſit, an .ſ. habeat aliquod eſſe. Secundo quid ſit in ſpeciali illud eſſe, quod habet. Tertio quale ſit, ideſt quam proprietatem habet in ſe. Quarto propter quam cauſam illi conueniat talis proprietas, primæ duæ quæſtiones dicuntur ſimplices, quia fiunt per propoſitiones de ſecundo adiacente; reliquæ dicuntur cōpoſitæ, quia fiunt in propoſitionibus de tertio adiacente, & verbum *eſt* determinatur ad peculiare prædicatum. Sufficientia verò huius quaternarij aſſignari poterit, quia de re aliqua, vel quæritur entitas, vel proprietas; ſi primum, vel quęritur de entitate rei in generali, & in vniuerſali, an res exiſtat,

&

& habetur prima quæſtio, vel in ſpeciali, quænam ſit illa entitas, & habetur ſecunda; ſi queritur proprietas, vel quæritur inhærentia ipſius in ſubiecto, & habetur tertia, vel cauſa talis inhærentiæ, & habetur quarta quæſtio.

Dices Ariſt. 1. Top. alias aſſignauit quæſtiones iuxta numerum prædicatorum, .ſ. generis, definitionis, proprij, & accidentis, ergo quæſtiones plures, quam quatuor. Tũ quia in omni quæſtione quæritur prędicatum, & ſupponitur ſubiectum; ergo ſi eſt ſubiecti ſemper eſt pręcognitio, nunquam quęſtio. Reſp. duas primas quæſtiones ibi aſſignatas contineri in quæſtione quid eſt, nam genus, & definitio pertinent ad quidditatem rei, reliquas cõtineri in tertia quęſtione. Ad 2. aſſumptum eſſe verũ de alijs quęſtionibus non de prima, in qua quæritur ipſum eſſe de re, & iſti pręſupponitur ſolum quid nominis, vt diximus cap. 1. huius Tract.

29 Omnes iſtę quæſtiones, inquit Ariſt. reducuntur ad vnam, .ſ. ad quæſtionẽ medij, eo quia omnis quęſtio eſt quęſtio medij, quod probatur, nam omnis quęſtio eſt propoſitio dubitabilis, ſi .n. non dubitaremus de aliqua re, non eſſet inquiſitio de illa re, ſed euidentia, & certitudo; at omnis propoſitio dubitabilis per medium demõſtratur, & quando medium ſcimus, quietamur, & ceſſat omnis inquiſitio, quod patet in ſenſibilibus, nam ideo de eclypſi Lunæ quęrimus an ſit, & propter quid ſit, quia neſcimus cauſam, at ſi eſſemus ſupra Lunã,

&

& videremus ipſam intrando vmbram terrę deficere, nec quęreremus de eclypſi an ſit, nec propter quid ſit, quia per illud medium .ſ. per ingreſſum in vmbram terrę hęc omnia nobis innoteſcerent, quapropter omnis quęſtio eſt de medio, per quod poſſit illa propoſitio dubitata demonſtrari. Verum eſt tamen, quod ſolum quarta quęſtio explicitè, quęrit medium, ac cœterę quęſtiones ſaltim implicitè, & virtualiter quęrunt medium, quatenus omnes cauſam quęrunt, per quam poſſint oſtendi.

Cum igitur omnis quęſtio quęrat cauſam, per quam tanquam per medium demonſtretur; ſcire .n. eſt rem per cauſam cognoſcere, vt clarius pateat, quęnam cauſa poſſit in demonſtratione pro medio inſeruire, aduertendum, quòd cauſa eſt, à qua res accipit eſſe, & quę dat eſſe rei, eſt quatruplex, duæ intrinſecę, duę extrinſecę, intrinſeca cauſa eſt, quę conſtituit cauſatum, tanquam pars in cauſato inexiſtens, & vna eſt materialis, ex qua aliquid fit tanquam ex ſubiecto in ſe recipiente alteram partē, .ſ. formam, vt corpus eſt materia hominis, quia in ipſo eſt, & animam recipit; altera cauſa intrinſeca dicitur formalis, & definitur, quod ſit quod quid erat eſſe rei, ideſt quæ ita dat eſſe rei, vt conſtituat eam actu in certa, ac determinata rerum ſpecie, ita ſe habet anima rationalis reſpectu hominis; cauſa extrinſeca eſt, quæ cauſat effectū, ſed in illo nō manet, & vna dicitur efficiēs, quæ .ſ. producit effectum, ſeù vt ait Ariſt. quæ aliquid primum mouet, vt Deus dici-

tur

tur cauſa efficiens omnium, altera eſt finalis, in cuius gratia aliquid fit, ſic ſanitas dicitur cauſa finalis deambulationis.

30 Ex quolibet iſtorum generum poteſt ſumi medium pro demonſtratione, & maximè ex genere cauſæ formalis, nam in demonſtratione potiſſima medium eſt definitio ſubiecti, quod fuſius declarabimus in diſp. ſolum hìc aduertendum, quòd illa cauſa debet pro medio inſeruire, quæ tempore non antecedit effectum, aliter ex cauſa non inferretur neceſſariò effectus, cum poſſit eſſe ſine illo, licet ab effectu poſſimus arguere cauſam, vt diximus c. præced. Inſuper not. illam cauſam debere poni pro medio, quæ in quæſito quæritur, non verò quæ eſt ex vi quæſiti nota, vt ſi quis quæreret, quarè pulſantur campanæ, ſi reſponderemus, quia trahuntur, vel mouentur, non ſatisfacimus quæſito, nam ille non quærit cauſam mouentem, & efficientem, ſed finalem, quia v. g. aliquis Sacerdos eſt celebraturus.

Deducitur tandem ex iſta doctrina; quod cum idem effectus poſſit habere plures cauſas, poterit per plura media, & plures demonſtrationes oſtendi; & quia multæ res mutuò ſe generant, etſi non eadem numero, ſaltim ſpecie, ſequitur poſſe admitti demonſtrationes aliquas circulares, in quibus ſemper à cauſa ad effectum procedatur, v. g. ex terra madefacta fit vapor, ex vapore nubes, ex nube pluuia, ex pluuia iterum terræ madefactio, vnde valet inferre eſt terræ madefactio, ergo eſt pluuia, à cauſa ad effectum, & deinde eſt pluuia, ergo terra

ma-

madefactio, etiam à cauſa ad effectum, quę demonſtrationes quamuis non ſint potiſſimæ propter nō neceſſariam connexionem cauſæ cum effectu, non ſunt tamen vitioſæ, neque in illis committitur propriè circulus, quia non reditur ad idē numero, ſed ad idē ſpecie, vnde nō ſequitur idē oīno ſimul eſſe prius, & poſterius reſpectu eiuſdem.

Quoniam verò medium in demonſtratione eſt definitio, tractat Ariſt. in 2. Poſt. de definitione, docetque modum eam venādi, & conſtruendi; ſed quia de hoc fusè agimus infra diſp. 1. q. 4 hic alia non addimus ad ſecundum Poſter. ſpectātia, hæc enim omnia ibi ex profeſſo trademus.

TRACTATVS II.

De Syllogiſmo Topico.

De materia tùm remota, tùm proxima ſyllogiſmi topici. Cap. I.

31 Poſt tractatum de ſillogiſmo demonſtratiuo, de ſillogiſmo topico occurrit ſermo, ſicut.n. demonſtratio eſt cęteris nobilior, quia ſcientiam generat, quæ opinione, & errore eſt præſtantior, ita ſillogiſmus topicus debet elencho, & falſigrapho præferri, quia opinio, quæ effectus eſt topici, longè ſuperat errorem, qui ab elencho generatur; Sillogiſmus topicus eſt, *qui ex probabilibus colligitur*, ideſt qui ex præmiſſis non neceſſarijs, ſed probabilibus infert cōclu-

cluſionem etiam probabilem; vnde nō ſciētiam, quæ eſt cognitio certa, & euidens, ſed opinionem parit, quæ eſt adhæſio intellectus alicui propoſitioni cum formidine de oppoſito; non requiritur autē, quod vtraq; præmiſſa ſit probabilis, ſed ſufficit vna, quia concluſio ſequitur ſemper debiliorem partem; ſicut ad inferendam concluſionē falſam, ſatis eſt vna præmiſſarum falſa. Probabilis propoſitio eſt, quæ videtur vera, vel omnibus hominibus, tàm rudibus, quàm ſapientibus, vel plurimis, vel ſapientibus ſolum, & his, vel omnibus, vel maiori parti, vel, pręſtantioribus: hęc autem apparentia veritatis non ſe tenet ex parte rei, quaſi ꝙ detur aliqua propoſitio, quæ in ſe nec veritatem habeat, nec falſitatem, hoc .n. implicat, cum veritas, & falſitas contradictoriè opponantur, ſed prouenit ex parte intellectus, eo quia veritas, vel falſitas illius propoſitionis non ita euidenter percipitur ab intellectu, quapropter vni intellectui propoſitio illa propter aliquas rationes apparet vera, alteri verò ex alijs capitibus apparet falſa; hinc pōt eſſe, ꝙ aliquā propoſitio ſit in ſe neceſſaria, ſed quia intellectus non euidenter percipit illam neceſſariā cōnexionem, ignorans cauſas illius neceſſitatis, ſed tantum ex veriſimili quadam, & apparenti ratione mouetur ad aſſentiendum illi, non habebit ſcientiam de illa propoſitione, ſed opinionem, nec dicetur illa propoſitio neceſſaria, ſed probabilis. Ex quibus patet, quomodo ſyllogiſmus topicus à demonſtratiuo differat, & ab elencho, ille

enim

enim ex propoſitionibus veris, certis, & euidentibus procedit, iſte ex propoſitionibus in ſe falſis, quæ veræ apparent non ſapientibus, neq cum aliquo fundamento veritatis; at topicus procedit ex probabilibus apparentibus veris ipſis ſapientibus propter fundamentum aliquod, & conſimilem rationem veritatis; dicitur iſte ſyllogiſmus dialecticus, nã dialectica, quamuis totam logicam ſignificet, peculiariter tamen huic parti aſcribitur, eo quia hac parte inſtructi de rebus omuibus probabilibus, & incertis copioſam diſputationem inſtituere poſſumus: dicitur etiam topicus, nam *topos* apud græcos ſignificat idẽ, quod locus apud latinos, & hæc pars logicalis locos omnes tradit, à quibus media deſumimus ad probandas probabiles propoſitiones,

Materia huius ſyllogiſmi, ſicut & aliorũ, duplex eſt, remota, & proxima; remota sũt termini, proxima propoſitiones, de vtraq; agit Ariſt. 1. Top. hanc ait eſſe problema dialecticum, & propoſitionem dialecticam; illam ait eſſe prædicata topica, non quod propoſitiones dialecticæ ex ſolis prædicatis conficiantur, conſtant .n. ex ſubiecto, copula, & prædicato, ſed de prædicatis tantum mentionem fecit, quia ex diuerſitate prędicatorum ſumitur problematum diuerſitas, vt infra; prius igitur de materia remota, deinde de propinqua agemus.

32 Prædicata topica quatuor aſſignãtur ab Ariſt. 1. Top. c. 4. Definitio, ſeu termin s, genns, proprium, & accidens. Definitio eſt

R oratio

oratio explicans eſſentiam rei, & dicitur terminus, nam ſicut terminus agrorũ, quicquid pertinet ad agros, in ſe claudit, ita definitio continet, quicquid eſt de quidditate definiti, de qua definitione ex profeſſo agemus infra diſp. 1. q. 4. Genus eſt, quod de pluribus differentibus ſpecie in quid prædicatur: Proprium eſt. quod non indicat rei eſſentiam, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur; Accidens eſt, ꝙ nec eſt definitio, nec genus, nec proprium, ſed poteſt ineſſe, & non ineſſe rei, ex quo loco ſũpſit Porph. definitiones prædicabilium.

Ex quibus definitionibus colligitur; vt rectè notauit Auerſa q. 39. ſect. 5. malè Ruuium aſſeruiſſe hic n. 8. & 9. prædicatum accidentis omnia illa ſub ſe comprehendere, quæ de ſubiecto quæruntur in problemate, abſq; eo quod explicitè quæratur modus, ſi .ſ. conueniant ſubiecto tanquam genus, vel definitio, aut proprium, v. g. ſi quis quæreret, an animal conueniat homini tanquam genus, tunc animal continetur ſub prædicato generis, ſed ſi abſolutè quæreret, an homo ſit animal; ait Ruuius, animal tunc contineri ſub prædicato accidentis. Hoc autem eſt falſum, quia prædicatum accidentis ſecundum Ariſt. poteſt non ineſſe, animal autem, definitio, & propriũ nequeunt non ineſſe; quapropter quamuis aliquando explicitè nõ quæratur modus prędicati, implicitè tñ quęritur, & ſic animal ſẽper ſub prædicato generis cõtinebitur.

Sufficientia horum prædicatorum tangitur ab Ariſt. cit. nam omne prædicatum vel

con-

conuenit ſubiecto conuertibiliter, vel inconuertibiliter; ſi primum, aut eſſentialiter, & ſic eſt definitio, aut accidentaliter, & ſic eſt proprium, ſi ſecundum, aut eſſentialiter, & ſic eſt genus, aut accidentaliter, & ſic eſt accidens.

Dices, tot ſunt prædicata, quot prædicabilia, ſe habent enim vt actus, & potentia, prædicabile eſt, quod poteſt prędicari, prædicatum, quod actu prædicatur, ſed prædicabilia ſunt quinque. ſ. genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens, ergo, &c. Tum quia tranſcendentia, & indiuiduum non continentur ſub iſtis prædicatis, & tamen poſſunt de aliquo prædicari. Reſp. Tat. hìc, & cum eo ferè omnes Recentiores, prædicatum in communi differre à prædicabili, vt actum & potentiam, at prædicatum topicum habere vltra hoc, quod de aliquo prædicetur, modum illum prædicandi conuerſim, vel non conuerſim, quapropter ſi differentia ſpecifica conſideratur in ordine ad ſpeciem, & generica in ordine ad genus, non erit prædicatum diſtinctum à definitione, quia vtraq; prædicatur conuertibiliter, & eſſentialiter, ſi verò comparantur ad inferiora, reducuntur ad genus, ad quod reducitur etiam ſpecies, & tranſcendentia, quia iſta omnia prædicantur eſſentialiter non conuertibiliter: & quamuis definitio non aſſignetur à Porph. inter prædicabilia, hoc eſt, quia ſolum de incomplexis omninò in ordine ad cathegorias mentionem fecit, in quib. definitio non collocatur, Ariſt. verò locutus eſt de prædi

R 2 ctis

ctis in ordine ad problemata topica ; Sed plenius adhuc ſatisfaciẽdum eſt huic dubio infra diſp. 4. q. 5; nõ inficiamur tamen, quin aliæ poſſint ſubdiuiſiones fieri, & ſic multiplicari prædicata, aſſignando differentiam, & ſpecies, vt prædicata diſtincta Indiuiduũ tandem potius natum eſt ſubjici, quã prædicari, de traſcendentibus non ſunt ſpecialia probl. ex Sco. 1. d. 8. q 3. S.

33 Problema dialecticum eſt quæſtio de vtraque parte contradictionis, vel contrarietatis, vt an homo ſit animal, an non, an terra ſit frigida, vel calida; propoſitio dialectica eſt interrogatio de vna tantum parte quæſtionis, vt an terra ſit frigida, vnde problema, & propoſitio dialectica differũt ſicut pars, & totum, nam problema explicitè vtramque partem quærit, propoſitio alteram explicitè, alterã implicitè; & diuidi poſſunt primò iuxta diuiſionem prædicatorum, vt aliud ſit problema definitionis, in quo definitio quæratur de definito, aliud ſit problema generis, &c. Secundo diuidũtur iuxta diuerſitatem materiarum, quæ in ſcientijs pertractantur, vt aliud ſit problema morale, aliud ſpeculatiuum, aliud phyſicum, aliud metaphyſicum, &c. Tertio diuidi poſſunt ex parte illorum, qui illis aſsẽtiuntur, nam aliud eſt, quòd eſt ęquè incertũ tùm vulgaribus, tùm ſapientibus quoad vtramque partẽ, quia nulla ratio vrget pro aliqua illarum, vt an numerus ſtellarum ſit par, vel impar; aliud, in quo vulgares opinantur contra ſapientes, vt ſit ne Sol maior terra, an non; aliud, in quo etiam ſapientes

diſcre-

diſcrepant, vt an cęlum conſtet ex materia, & forma, vel non; vbi aduertẽdũ, ꝙ ad hoc, vt aliqua propoſitio dicatur dialectica, & problema dialecticũ, requiritur; vt ſit probabilis per rationes aliquas generales, non demonſtratiuas. Dicũtur autem problema & propoſitio dialectica materia proxima ſillogiſmi topici, non quòd ipſum formaliter ingrediantur, non. n. ſillogiſmus conſtat ex propoſitionibus interrogatiuis, ſed vel affirmantibus, vel negantibus; ſed materia dicuntur, quatenus continent duo extrema, ex quibus conficitur concluſio illius ſillogiſmi, quæ erit altera pars, vel affirmatiua, vel negatiua problematis, vt ſi quæratur, an terra ſit altior mari, ſillogiſmus concludet, vel quod ſit altior, vel nõ ſit altior.

CAPVT II.

De locis Topicis.

34 DIximus problema eſſe materiam ſillogiſmi topici, eo quia in ſe concluſionem continet, & duos terminos, quapropter cum ſillogiſmus ex tribus terminis conſtare debeat, medium terminum inueniri oportet ad probandam concluſionem; pro cuius inuentione quædam aſſignantur à Doctoribus loca topica nuncupata, ex quibus, tanquam ex promptuarijs, media extrahimus ad oſtendendam concluſionẽ. Definitur. n. locus topicus, *quòd ſit ſedes argumenti, vel illud, à quo conueniens elicitur argumentum ad propoſitam quæſtionem*, per argumentum hìc intelligitur medium topi-

cum; in his. n. locis reponũtur quædam maximæ, & vniuerſales propoſitiones tantæ dignitatis vt ab omnib. concedũtur, in quibus aliæ propoſitiones virtualiter continẽtur, & accipiunt vim inferendi concluſionem, ſicut locus naturalis dicitur habere virtutem conſeruatiuam locati.

Solet a Summuliſtis diuidi locus in locũ maximam, & in locum differentiam maximæ, locus maximus eſt propoſitio illa vniuerſalis, qua nulla eſt prior & notior in illo genere, ſed eſt ex terminis nota, ipſique multæ argumentationes innituntur, vt *De quocunque dicitur definitio, dicitur etiam definitum, De quocunque prædicatur ſpecies, prædicatur etiam genus*, quibus innituntur iſtæ argumentationes, animal rationale eſt riſibile, ergo homo eſt riſibilis, Petrus eſt homo, ergo eſt animal: locus differẽtia maximæ ſunt termini illi, quibus maximæ differunt inter ſe, & ex quibus conficiũtur, ſic definitio, & definitum, genus, & ſpecies dicuntur loci differentiæ maximæ, per quos terminos maximæ inter ſe diſtinguũtur, vnde prima dicitur eſſe in loco à definitione ad definitũ, altera à ſpecie ad genus.

35. In iſtis maximis duos terminos reperies, quorum vnus dicitur inferens, & eſt, qui ſolum in antecedenti ponitur, nõ in cõſequenti, aliter dicitur illatus, qui cõſequẽs ingreditur, ſic in exẽplis adductis termini inferẽtes sũt definitio, & ſpecies, termini illati definitum, & genus, animal rationale erit inferens, homo erit illatus; terminus verò, qui tam in antecedenti, quàm in conſequẽ-

ti.

ti ponitur, dicitur terminus communicans; locus differentia maximæ non ſumit ſuam denominationem, niſi à terminis inferente, & illato, ab inferēte vt à termino à quo, ab illato, vt à termino ad quem, vnde ſolet dici locus à definitione ad definitum, à ſpecie ad genus, &c. & quando iſti termini diuerſimodè denominantur, & diuerſis nominibus, terminus inferens ponitur in ablatiuo, illatus in accuſatiuo, vt patet in exemplis adductis, quando verò ijſdem nominibus denominantur, ambo ponuntur in ablatiuo plurali, vnde non dicitur locus ab oppoſito ad oppoſitum, à repugnante ad repugnans, ſed ab oppoſitis a repugnantibus.

Locus differentia maximæ prima ſui diuiſione triplex eſt, intrinſecus, extrinſecus, & medius, quorū quilibet alias patitur ſubdiuiſiones, de quibus omnibus breuiter agendum; ex his diuiſionibus habentur diuiſiones loci maximæ, nam maximæ diuiduntur iuxta diuerſas habitudines, quas habent inter ſe termini, vt alia eſt habitudo inter definitionem, & definitum, & alia inter ſpeciem, & genus, & ſecundum varias iſtas habitudines variæ formantur maximæ illas explicantes.

CAPVT III.

De locis intrinſecis.

36 LOcus intrinſecus eſt, quando argumenta ſumuntur ab his, quæ ad rei ſubſtantiam, ſeu eſſentiam pertinent (ſub-

ſtantia .n. hìc non accipitur pro prædicamento, ſed pro rei quidditate, quomodo accidentibus etiam conuenit) vel ſubſtantiam comitantur; qui locus eſt duplex, vel à ſubſtantia, vel à comitantibus ſubſtantiam. Locus à ſubſtantia eſt, quando argumentum ſumitur ab his, quæ ad eſſentiā attinent; & conuertibiliter ſe inferunt; talia ſunt definitio, & definitum. Diximus *conuertibiliter ſe inferunt*, quia ſi ſolummodo locus à ſubſtantia explicetur, quòd ſumatur ab his, q̄ ad eſſentiā attinēt, vt facit Ruuius, ſic ſub iſto loco non tantum locus à definitione, ſed à genere, à ſpecie, à partibus, &c. comprehenderentur, cum tamen a Summuliſtis iſta loca ſub loco à concomitantibus ſubſtantiam ponantur, eo quia non explicāt eſſentiam conuertibiliter, vt igitur à communi ſententia nō recedamus, locus à ſubſtātia propriè eſt locus à definitione ad definitum, per definitionem non ſolum poteſt intelligi definitio propriè dicta, quę per genus, & differentiam ſolum explicat eſſentiam rei, verum etiam deſcriptio, & interpretatio nominis; deſcriptio eſt oratio explicans eſſentiam rei per genus, & accidens proprium, vel plura accidentia communia circumſcribentia propriam differentiam, vt homo eſt animal riſibilis, homo eſt animal bipes ad beatitudinem ordinatum, interpretatio eſt explicatio nominis, & eſt duplex: quædam, quæ cum interpretato conuertitur, vt theologia eſt ſermo de Deo, quædam quæ non conuertitur, vt lapis .i. lædens pedes, nam multa lædunt pedes,

des, quæ non ſunt lapides; in præſenti de prima eſt ſermo.

37 Locus igitur à definitione ad definitum eſt habitudo idẽtitatis, ſeu conuertibilitatis ipſorum ad inuicem, vnde quatuor maximæ ab iſtis eruuntur, duæ affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Prima eſt *De quocunq. prædicatur definitio prædicatur definitum*, vt Petrus eſt animal rationale, ergo eſt homo. Secunda affirmatiua eſt *Quicquid prædicatur de definitione, prędicatur de definito*, vt animal rationale eſt mobile, ergo homo eſt mobilis. Tertia negatiua, *A quocunque remouetur definitio, & definitum remouetur*, vt albedo non eſt animal rationale, ergo albedo non eſt homo. Quarta negatiua *Quicquid remouetur à definitione, remouetur à definito*, vt animal rationale non eſt lapis, ergo homo non eſt lapis, in prima, & tertia definitio eſt prędicatum, in ſecunda, & quarta eſt ſubiectum. Idem dicendum de interpretatione, & interpretato, de deſcriptione, & deſcripto.

Quoniam autem definitio, & definitum conuertibiliter dicuntur, poſſunt aliæ quatuor maximæ formari à definito ad definitionem, dicendo *De quocumque prædicatur definitum, prædicatur definitio*, &c. ita vt definitum ſit inferens, & definitio illatum: propter quam conuerteatiam ſimiles maximæ confici poſſunt à differentia ſpecifica ad ſpeciem, & à proprio ad ſubiectum, & è contra mutatis nominibus.

Not. eſt tamen, quod duo præcipuè requiruntur, vt iſtæ maximæ verificentur, prĩ

mum, vt termini non ſupponant materialiter, aut ſimpliciter, ſed formaliter, & abſolutè, vel perſonaliter, vnde non ſequitur animal rationale eſt oratio, ergo homo eſt oratio, animal rationale eſt definitio, ergo homo eſt definitio: ſecundùm, quod non accipiantur in propoſitionibus, in quibus inuoluitur actus interior intellectus; vnde non ſequitur, ſcio Petrum eſſe hominem, ergo ſcio Petrum eſſe animal rationale, hoc .n. poteſt ignorari, ità Tat. in Summ. tract. 4. item quod accipiantur in propoſitionibus de ineſſe, non verò in illis propoſitionibus, quæ ſecundum aliquos æquiualent modalibus, vt demonſtrabile eſt hominem eſſe riſibilem, ergo demonſtrabile eſt animal rationale eſſe riſibile, hoc eſt falſum, quia eſt principium demonſtrationis immediatum, & indemōſtrabile: ita Nicol. de Orb. in tract. de locis.

Rurſus hic aduertendum eſt hunc locum à definitione non solùm eſſe topicum, vnde .ſ. poſſit argumentum probabile deduci, ſed etiam demonſtratiuum; & ideò dicendum eſt hunc locum tunc deſeruire topico ſyllogiſmo, quando vel non conſtat eſse veram, & propriam rei definitionem, vel deſcriptionem, quæ pro tali aſsumitur, vel nō conſtat prædicatum concluſionis conuenire definitioni ſubiecti, aut definitionem prædicati concluſionis conuenire ſubiecto eiuſdem, quod etiam proportionaliter intelligendum eſt de alijs locis topicis, à quibus deduci poſsunt argumenta neceſsaria.

38 Locus à comitantibus ſubſtantiā deſumi-

ſumitur ab illis terminis, qui non conuertibiliter idem important, ſed vnus includitur in alio aliquo modo eſsendi in, & ſunt octo, A toto, A parte, A cauſa, Ab effectu, A generatione, A corruptione, Ab vſibus, & A communiter accidentibus; nam pars eſt in toto, & totum dicitur eſſe in parte, effectus etiam dicitur eſſe in cauſa & ideo ſumuntur duo loca à cauſa, &, ab effectu: generatio dicitur eſſe in re genita, quia eſt via in formam, & corruptio vnius eſt generatio alterius, vſus etiam dicitur finis rei, & res eſt in ſuo fine, & tandem communiter accidentia ſunt in ſuo ſubiecto.

Totum quia relatiuè refertur ad partem, quot modis dicitur totum, tot etiam dicitur pars, vndè locus à toto, & à parte diuiditur ad diuiſionem totius, & partis. Totum eſt multiplex, ſ. vniuerſale, integrale, quantitatiuum, in modo, ſeu modale, in loco, ſeu locale, & in tempore, ſeu temporaneum, totidem etiam diuiditur pars.

39 Totum vniuerſale eſt omne ſuperius, & magis commune in linea prædicamentali, pars huius totius eſt inferius, & minus commune, & dicitur pars ſubiectiua, à toto vniuerſali ad partem ſubiectiuam valet arguere deſtructiuè, ſeu à negatione ſuperioris ad negationem inferioris, & eſt maxima, *quocunque remouetur totum vniuerſale, quælibet eius pars remouetur*, vt non eſt animal, ergo nec homo, nec Leo, &c. ratio eſt, quia ſuperius eſſentialiter includitur in inferiori, vnde vbi non eſt ſuperius, nec inferius poteſt eſſe; & hoc eſt verum, ſi

totum ſe teneat ex parte prædicati; at ſi eſt ſubiectum, non quicquid remouetur à toto vniuerſali remouetur ab omnibus eius partibus, niſi in propoſitionibus negatiuis in primo, & ſecundo modo perſeitatis; vt animal non eſt lapis, ergo nec homo eſt lapis, nec leo, &c. in alijs vero propoſitionibus remouetur non ab omnibus partibus, ſed ab illis ſub diſiunctione acceptis, vt animal non eſt rationale, ergo aliqua eius ſpecies non eſt rationalis, ſ. vel equus, vel leo, &c. A toto vniuerſali ad partem ſubiectiuā affirmatiuè non valet, niſi in propoſitionibus per ſe, ſiue ſit ſubiectum, ſiue prędicatum, in alijs non niſi ſub diſiunctione, vt modò dicebamus, vt animal eſt ſenſibile, ergo homo eſt ſenſibilis, leo eſt ſenſibilis, &c. animal currit, ergo vel homo, vel leo currit: vnde dicebat Ariſt. 2. Top c. 4. ſi genus prædicatur de aliquo, neceſſe eſt aliquam eius ſpeciem de eodem prędicari, vt hoc eſt animal, ergo vel eſt homo, vel leo, vel equus; ex quibus patet, quod à toto vniuerſali ad partem ſubiectiuam non poſſumus habere regulam generalem niſi primam, toto ſe tenente ex parte prædicati, at alio modo sēper illæ regulæ limitantur, ſignum euidens, quod non tenent gratia formæ, ſed gratia materiæ.

A parte ſubiectiua ad totum vniuerſale non tenet destructiuè, ſed conſtructiuè, ſeu affirmatiuè, ſiue inferius ſe teneat ex parte ſubiecti, ſiue ex parte prædicati, vnde ſunt duæ maximæ *Quicquid prędicatur de inferiori, prędicatur de ſuperiori*, vt homo currit,

rit,ergo animal currit: *de quo dicitur inferius, dicitur ſuperius*, vt Petrus eſt homo, ergo eſt animal: ratio eſt,quia inferius ſemper continet in ſe ſuperius, nec ſine illo reperiri poteſt, at ſuperius poteſt eſſe ſine aliquo inferiori, vnde non valet, non eſt homo,ergo non eſt animal,quia animal poteſt ſaluari in alijs ſpeciebus.

Dices,valet,eſt ens,ergo eſt Deus, eſt numerus,ergo eſt binarius, ergo à ſuperiori ad inferius tenet conſequentia affirmatiuè. Tum quia non valet, Socrates differt à Paulo,ergo differt ab homine, Socrates incipit eſſe albus, ergo incipit eſſe coloratus, ſuppoſito,quod prius fuerit niger, ergo ab inferiori ad ſuperius non tenet affirmatiuè. Tum 3.quia valet dicere homo non currit, ergo animal non currit, ergo ab inferiori ad ſuperius nō ſolum affirmatiuè tenet, ſed etiam negatiuè. Reſp.ad 1.illam conſequẽtiam tenere per locum ab effectu ad cauſã, quia Deus eſt omnis entis creati cauſa: vel ſi ens ſupponat pro ente in vniuerſali,tenet gratia materiæ propter ſummam Dei neceſſitatem in eſſendo,non gratia formæ, exemplum de numero valet per locum à toto integrali, vt infra. Ad 2. propoſitiones illæ ſunt virtualiter negatiuæ,nam eſt ſenſus Socrates non eſt Paulus,Socrates nunc eſt albus,antea non erat, ideo non tenet conſequẽtia. Ad 3.valet illa conſeq; vt notat Tat. duobus ſeruatis, primum quod pars conſiſtat, ideſt quod verè à parte rei ſit illud inferius abſq. tali prædicato, vndè ſi diceretur Adam non eſt albus, ergo homo non eſt

al-

albus, non valet, quia non adeſt conſiſtentia partis nam Adam non ſolum non eſt albus, ſed neq; exiſtit: ſecundum, quod totum non diſtribuatur pro omnibus, & ſingulis inferioribus, ſed confuſè ſupponat: his ſeruatis poteſt procedi à parte ſubiectiua ad totum negatiuè.

40 Totum integrale eſt corpus conſtans ex partibus quantitatem habentibus, vt domus, aut huic corpori ſimile, vt eſt totum phyſicum reſpectu partiũ eſſentialium; partes integrantes ſunt partes cõponentes hoc totum, quæ ſunt duplicis generis, aliæ principales, ſine quibus totum nequit conſiſtere, vt caput, cor, reſpectu hominis, paries, tectum reſpectu domus; aliæ minus principales, ſine quibus totum poteſt eſſe, vt feneſtra in domo, digitus in homine. Locus à toto integrali ad partem, & à parte ad hoc totum eſt habitudo ipſorum: & à toto ad partes principales tenet affirmatiuè, arguẽdo de eſt 2. adiacente ad eſt 2. adiacens, vel arguendo de prædicatis neceſſariò conſequentibus eſt 2. adiacens, non in alijs prædicatis, vt bene notat Tat. cit. vt eſt domus, ergo eſt paries, domus eſt aliquid, ergo paries eſt aliquid, quia ly *aliquid*, cum ſit trãſcendens, conſequitur ad eſt 2. adiacens, non tamen ſequitur, domus valet centum, ergo paries valet centum. Maxima eſt iſta, *Poſito toto integrali, ponitur quælibet eius pars principalis*; nam minus principalis non neceſſariò ponitur. Non tamen tenet negatiuè, nõ eſt domus, ergo non eſt paries, quia licet ad poſitionem poſterioris requiratur poſitio

tio prioris, non tamen ad deſtructionem poſterioris neceſſariò ſequitur deſtructio prioris.

A parte integrali ad totum tenet negatiuè in eiſdem terminis, quos retulimus de toto integrali, vt non eſt paries, ergo non eſt domus, non tamen ſequitur, paries non valet centum, ergo neq; domus. Maxima eſt *Deſtructa parte integrali principali, deſtruitur totum*, quia ad deſtructionem prioris ſequitur deſtructio poſterioris, affirmatiuè verò non tenet, niſi ponatur partes omnes, & vnitæ, vt ſunt paries, tectum, & fundamentum inter ſe vnita, ergo eſt domus.

41. Totum in quantitate eſt terminus cõmunis cum ſigno vniuerſali, vt omnis homo, nullus lapis, pars in quantitate eſt ille terminus cum ſigno particulari, vt aliquis homo, vel inferiora contenta ſub illo communi termino ex quo ſequitur, quòd totũ, & partes huiuſmodi debent ſupponere non materialiter, ſed perſonaliter, vt optimè notat Orbellus: à toto in quantitate ad partes tenet conſequentia tàm affirmatiuè, quam negatiuè, ſiue ſit ſubiectum, ſiue prædicatum, eo quia totum hoc diſtribuit pro omnibus, & ſingulis inferioribus; & formantur duæ maximæ in genere, vel quatuor in ſpecie; *Quicquid affirmatur, vel negatur de toto in quantitate, affirmatur, vel negatur de omnibus, & ſingulis partibus*, vt omnis homo currit, ergo Socrates currit, Petrus currit, &c. Secunda, *De quo affirmatur vel negatur totum in quantitate, affirmantur vel negantur*

tur eius partes, vt lapis nullum habet ſenſum, ergo nec habet viſum, nec auditũ, &c.

Dices, non ſequitur, omnes Apoſtoli ſunt duodecim, ergo Paulus eſt duodecim; item omne animal fuit in arca Noe, ergo Bucephalus fuit in arca Noe ℞. ex dictis 1. p. tract. 1. c. 10. & tract. 3. c 4. quòd deſcenſus ſub termino communi, ſeu illatio cõſequẽtiæ à toto in quantitate ad partes, debet fieri iuxta ſuppoſitionem illius termini in tali propoſitione; hinc quia in prima ſupponit collectiuè, debet illatio fieri ad partes ſimul ſumptas; & quia in ſecunda ſupponit diſtributiuè pro generibus ſingulorum, debet inferri deſcenſus tali ſuppoſitioni accommodatus.

A partibus in quantitate, ſi omnes ſimul ſumantur, tenet ad totum tàm affirmatiuè, quàm negatiuè, tàm à parte ſubiecti, quàm à parte prædicati, & ſunt duæ maximæ, vt de toto diximus, *Quicquid affirmatur, vel negatur de omnibus partibus ſimul ſumptis, affirmatur, vel negatur de toto in quantitate*, vt Socrates currit, Petrus currit, & ſic de alijs, ergo omnis homo currit. Secunda, *De quo affirmãtur, vel negãtur omnes partes ſimul ſumptę, affirmãtur vel negãtur totum in quantitate*, vt Petrus habet viſum, guſtũ, &c. ergo habet omnem ſenſum.

42 Totum in modo eſt terminus communis ſine aliqua determinatione ſumptus, vt homo, Philoſophus, pars in modo eſt terminus communis cum aliqua determinatione acceptus, vt homo albus; homo dicitur totum, quia ad plura ſe extendit, quàm mo-

modificatus per album, vnde totum vniuerſale diſtinguitur à toto in modo, quia illud reſpicit inferiora eſſentialia, iſtud inferiora accidentalia, vt homo, vt totũ vniuerſale, reſpicit Petrum, Franciſcum, &c. præſcindendo ab accidentibus, ſed ſolum vt homines ſunt; homo verò vt totũ in modo reſpicit inferiora quatenus determinata & diſtincta per aliquas accidentarias determinationes, vt hominem album, hominem nigrum, &c.

Eſt etiam not. quòd determinatio modificans terminum communem eſt triplex, alia eſt diſtrahẽs, ſeu alienãs quæ repugnat ſuo determinabili, & tollit rationem ſui determinabilis, vt homo mortuus, pictus, irrationalis, &c. alia eſt diminuens, quæ nõ tollit omnino rationem illius, cui adiungitur, ſed partim diminuit, vt homo cognitus, album ſecundum dentes; alia eſt contrahens, ſeu reſtringens, & eſt, quæ non tollit, aut diminuit ſignificatum termini communis, imò ipſum ſupponit, facit tamen ſtare pro paucioribus ſuppoſitis, vt homo albus; vt rectè arguatur à toto in modo ad partem, & è contra, modus debet ſumi in tertio sẽſu, nam non ſequitur, cadauer non eſt homo, ergo non eſt homo mortuus, Petrus nõ eſt homo mortuus, ergo non eſt homo; neque ſequitur, roſa eſt cognita; ergo roſa eſt; æthyops eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus. Attamen vt rectè arguatur à toto in modo ad partem ſecundum determinationem contrahentem, requiritur adhuc, quod copula æquè primariò afficiat tàm ter-

terminum, quam modum à parte prædicati, & ratione vtriuſq; per copulam tribuatur ſubiecto, vt Petrus ſit homo doctus, ergo ſit homo non valet, quia ly *ſit* non afficit hominem, ſed ly doctum; his obſeruatis à toto in modo ad partem, tenet negatiuè tàm in ſubijci, quam in prædicari, vt Petrus non eſt lignum, ergo non eſt lignum album, homo non eſt lapis, ergo homo albus non eſt lapis, non tamen affirmatiuè, vt Petrus eſt homo, ergo eſt homo albus, homo currit, ergo homo albus currit, niſi in ordine ad prædicata primi, & ſecundi modi, vt homo eſt riſibilis, ergo homo albus eſt riſibilis; quæ cõſeq; tenet gratia materiæ, quamuis propoſitio non ſit per ſe, vnde maxima *Deſtructo toto in modo, deſtruitur qualibet eius pars*.

A parte in modo ad totum tàm ſubijciẽdo, quàm prædicando tenet conſtructiuè, dummodo termini non ſupponant ſimpliciter, ſed perſonaliter, vt homo albus currit, ergo homo currit, Socrates eſt homo albus, ergo eſt homo: Maximæ ſunt iſtæ, *Quicquid predicatur de parte in modo, prædicatur de ſuo toto*: & *de quocunque prædicatur pars in modo, predicatur, & ſuum totum*. Diximus, ſi ſuppoſitio non ſit ſimplex, nam non ſequitur, homo albus eſt ens per accidens, ergo homo eſt ens per accidens, ly homo albus ſupponit ſimpliciter pro illo aggregato; & idẽ omninò dicendum hic, quod ſupra diximus de loco à parte ſubiectiua ad totũ vniuerſale, quo ſcilicet poſſit etiam negatiuè procedi.

43 To-

43 Totum in loco eſt dictio comprehendens aduerbialiter omnem locum, vt vbique, nullibi, pars totius in loco eſt dictio comprehendens aliquem locum aduerbialiter, vt hic, illic; Similiter totum in tempore eſt dictio aduerbialis comprehendẽs omne tempus, vt ſemper, nunquam, pars totius in tempore eſt dictio aduerbialis ſignificans aliquam partem temporis, vt hodie, heri, &c. ab iſtis totis ad partes tenet conſequentia tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt Deus eſt vbique, ergo eſt hic, Antichriſtus nullibi eſt, ergo non eſt hic, Deus eſt ſemper, ergo eſt hodie, Deus nunquam fuit malus, ergo neq. hodie eſt malus, & ſunt duæ maximæ. *Cuicunque conuenit totum in loco, vel in tempore, conuenit etiam pars:* *à quocunq. remouetur totum in loco, vel in tempore, remouetur etiam pars*.

A partibus verò in loco, & in tempore ad totum ſemper tenet negatiue, vt Cæſar non eſt hic, ergo non eſt vbiq. non eſt hodie, ergo non fuit ſemper: & ſit hæc maxima, *A quo remouetur pars in loco, vel in tempore, remouetur totum in loco, vel in tempore*; hæc tota poſſunt reduci ad totum in quantitate, & eiſdem regulis omninò poſſumus vti.

44 Locus à cauſa ad effectum, & ab effectu ad cauſam eſt habitudo, quam habẽt ad inuicem hi termini, & ſicut cauſa eſt quadruplex efficiens, materialis, formalis, & finalis, vt diximus tract. præced. c. 6. ſic quatuor loca poſſunt à cauſa, & ab effectu deſumi; & primo à cauſa efficiente ad effectum fit argumentatio reſpectu horum prædicato-

rum

rum *eſt*. *fit*, *bonum*, & *malum*, proportionaliter accomodando iuxta exigentiam habitudinis cauſæ ad effectum, & è contra, ideſt ſi eſt ſermo de cauſa in potentia, arguatur ad effectum, vt poteſt eſſe; ſi de cauſa in actu, ad effectum, vt eſt in actu, & fit, vt Philoſophus eſt, ergo poteſt docere, docens actu eſt, ergo diſcens actu eſt, domificans eſt bonus, ergo domus fit, vel erit bona, eſt malus, ergo erit mala; quod non eſt intelligendum de bonitate, aut malitia morali, vel entitatiua, nam peccator poteſt eſſe optimus artifex, ſed de bonitate; & malitia cauſæ, & effectus i. in quātū cauſa efficiens eſt, & nō addit impedimētū ex alio capite; & dātur maximæ á cauſa efficiēte ad effectū, & è cōtra aliæ duæ ab effectu ad cauſam efficientem. *Poſita, vel remota cauſa efficiente in potentia, vel in actu, ponitur, vel remouetur effectus in potētia, vel in actu*; Secunda *Poſita cauſa efficiente, bona, vel mala, ponitur effectus bonus, vel malus*; ex parte effectus *Poſito, vel remoto effectu in potentia, vel in actu, ponitur, vel remouetur cauſa efficiens in potentia, vel in actu*; Secunda, *Poſito bono effectu, vel malo, ponitur cauſa efficiens bona, vel mala*.

Cauſa materialis eſt duplex, vna permanens, vt æs in ſtatua ænea, alia tranſiens, vt ſemen in arbore, farina in pane; ab iſta cauſa ſumuntur duæ maximæ, 1. *Poſita cauſa materiali, poſſibilis eſt ſuus effectus*, vt poſito ferro poſſibilis eſt gladius; 2. *Remota cauſa materiali, remouetur effectus*, vt remotis lapidibus, lignis &c. remouetur domus, Ab ef-

fectu

fectu quoq; ad iſtam cauſam duæ maximæ ſumuntur, 1. affirmatiua, *Poſito effectu ponitur materiam permanentem eſſe, & tranſeuntem fuiſſe*: 2. negatiua, *Remoto effectu, remouetur cauſa materialis in actu, non tamen in potentia*.

A cauſa formali in actu ſunt duæ maximę ad effectum, & è contra, inferũtur .n. ad inuicem, *Poſita, vel remota cauſa formali, ponitur, vel remouetur effectus formalis*, vt albedo eſt, ergo album eſt, albedo non eſt, ergo album non eſt; ab effectu quoq; ſimilis maxima deſumitur, *Poſito, vel remoto effectu, ponitur, vel remouetur cauſa formalis*, vt albũ eſt, ergo albedo eſt; diximus à cauſa formali in actu, quia poteſt eſſe aliqua forma ſeparata, quæ nullum actu effectum cauſet, vt anima ſeparata, & accidentia in Sacramento altaris, a qua cauſa non valet inferre effectum.

A fine ad effectum ſumitur locus in ordine ad iſta prædicata bonum, & malum, & tenet affirmatiuè, & negatiuè; idem dicendũ de loco ab effectu ad hanc cauſam, vnde ſunt iſtæ maximæ, *Cuius finis eſt bonus, vel malus, effectus eſt bonus, vel malus*, & *ſi effectus eſt bonus, vel malus, finis eius erit bonus, vel malus*; vbi not. quod effectus finis præcipuè ſunt media ad conſequendum ipſum, quæ ſunt duplicia, alia, quæ ex ſua natura habent proportionem, & ordinationem ad finem, & aſſumuntur ſecundum rectum dictamen rationis, vt operationes meritoriæ ad conſequendam beatitudinem, medicina ad acquirendam ſanitatem; alia, quæ per ac

cidens,

cidens, & non ſecundum prudens dictamen rationis ordinantur ad finē, vt ſi quis ęger potum aquæ aſſumeret ad ſanitatem acquirendam, aut furtum propter elemoſinam, regulæ datæ intelliguntur de primis, non de ſecundis.

45 Locus à generatione eſt habitudo generationis ad genitum, generatio hic capitur pro acceptione cuiuſcumque eſſe, ſiuè ſubſtantialis, ſiuè accidentalis, & fit argumentatio reſpectu prædicatorum boni, & mali, & eſt talis maxima. *Cuius generatio bona eſt, genitum bonum eſt, cuius generatio mala eſt, genitum malum eſt*, & è conuerſo poteſt argui à genito ad generationem, vt aurum eſt bonum, ergo generatio auri eſt bona, generatio furis eſt mala, ergo fur eſt malus, & hoc ſequitur, quia generatio terminatur ad eſſe rei, quare ſi illud eſſe erit bonum, bona erit generatio, non mala.

Corruptio eſt deperditio alicuius eſſe & quia non terminatur ad eſſe rei, ſed ad non eſſe, hinc deſumitur talis maxima *Cuius corruptio eſt bona, corruptum eſt malum, & cuius corruptio eſt mala, corruptum eſt bonum*, nam ſi eſſe rei eſt bonum, carentia ipſius eſt mala, ſi malum, erit bona, & eodem modo arguitur à corrupto ad corruptionem, vt hæretici ſunt mali, ergo illorum corruptio eſt bona, Doctores eccleſiæ ſunt boni, ergo eorum corruptio eſt eccleſiæ mala.

Dices, mors Chriſti fuit bona eccleſiæ, ergo Chriſtus fuit malus eccleſiæ, quod eſt falſum; ergo falſa illa regula. Reſp. hanc regulam vniuerſaliter valere, quando ex oppoſi-

to

to ab eſſe geniti arguitur generatio n ala, nam tunc rectè infertur, quod ſi generatio eſt mala, corruptio illius eſt bona, quando verò ex bonitate corruptionis nequit argui malitia generationis, ſignum erit, quod talis bonitas corruptioni non ex ſe, ſed ab extrinſeco prouenit, vt eſt in caſu, in tantum .n. mors Chriſti fuit bona, quia fuit à Deo ad noſtram ſalutem ordinata; ſic Sancti ſunt boni, & tamen ipſorum mors dicitur in Pſal. pretioſa, quatenus à Deo ordinatur vt meritoria vitæ æternæ.

Vſus eſt exercitium alicuius rei, quæ res dicitur vſitata, & ab vſu deſumitur locus, vt à cauſa finali reſpectu mediorum in ratione boni, & mali. *Cuius .n. vſus bonus eſt, ipſum bonum eſt*; quare nihil de nouo occurrit dicendum.

Tandem communiter accidentia ſunt duplicia, alia, quæ non ſemper ſe conſequũtur, vt eſſe album, & doctum, alia, quæ ſe inferunt ſaltim vt plurimum, & hoc dupliciter, vel pro eodem tempore. vt eſt interpoſitio terræ, & eclypſis Lunæ, vel pro alio tempore, vt ſunt mors, & vita, partus, & conceptio; à primis non poteſt deſumi locus, ſed à ſecundis, & ſi adinuicem inferuntur pro eodem tempore, tunc ab vno ad aliud tenet conſeq. tam affirmatiuè, quàm negatiuè, & è contra, vt in exemplo adducto de eclypſi; at ſi pro diuerſis temporibus ſe inferunt, tunc affirmatiuè *A poſitione poſterioris ſequitur poſitio prioris*, non è contra, vt peperit mulier, ergo concepit, mortuus eſt, ergo vixit, torquetur, ergo com-

commiſit errorem ; Negatiuè verò arguitur *A deſtructione prioris ad deſtructionem poſterioris*, nō vixit, ergo neq. mortuus eſt.
Dices, pęnitere ſupponit delictum, & tamen non valet, Chriſtus egit pęnitentiam, ergo deliquit. Reſp. pęnitentia propriè eſt dolor de peccatis à ſe commiſſis, & hic dolor ſupponit delictum, quam pęnitentiam non habuit Chriſtus.

CAPVT IV.

De locis extrinſecis.

46 LOcus extrinſecus eſt, quando terminus inferens non eſt in illato ſecundum aliquem modum eſſendi in, ſed omnino eſt extrà illum, & ſunt iſti, Ab oppoſitis, A maiori, A minori, A ſimili, A proportione, A tranſumptione, & Ab authoritate.
Locus Ab oppoſitis eſt habitudo vnius oppoſiti ad aliud; & quia oppoſitio eſt quadruplex ex dictis 1. p. tract. 1. c. 9. ſcilicet relatiua, contraria, priuatiua, & contradictoria, ab his omnibus ſumuntur loci, & maximæ. Attamen de oppoſitis in communi ſunt duæ maximæ omnibus conueniētes; Prima, *De quocunque affirmatur vnum oppoſitorum, negatur alterum reſpectu eiuſdem, & ſecundum idem*, quod ponitur, quia idē poteſt eſſe filius, & pater reſpectu diuerſorum, idem poteſt eſſe mobile, & mouens reſpectu eiuſdem formæ, vt cum aqua ſe reducit ad priſtinam frigiditatem, ſed non ſecundum idem, nam aqua eſt mouens, vt eſt in actu virtuali, & potentiam habet actiuā,

eſt mobilis, vt eſt in potentia formali, & paſſiua. Secunda, *Oppoſita oppoſitis conueniunt*, vt ſi pater eſt ſuperior, filius eſt inferior, ſi virtus eſt bona, vitium eſt malũ. Tria verò ex Moriſ. hic requiruntur ad veritatẽ huius regulæ, primum, quod propoſitio antecedens ſit per ſe, vnde non valet, album eſt dulce, ergo nigrum eſt amarum; ſecundum, quòd quando termini antecedentis ſe habent vt inferius, & ſuperius, in cõſequenti oppoſitum ſuperioris contradictorium ponatur à parte ſubiecti, vt homo eſt animal, non ſequitur, ergo non homo eſt non animal, ſed non animal eſt non homo; Tertium, quod illa contraria non opponantur ſub eodem genere per exceſſum, & defectum, vt non valet, auaritia eſt mala, ergo prodigalitas eſt bona.

A relatiuè oppoſitis arguitur tam affirmatiuè, quam negatiuè quoad verbum eſt de ſecundò adiacente, vnde eſt maxima, *Poſito, vel remoto vno relatiuo, ponitur, vel remouetur alterum*, vt ſi pater eſt, filius eſt, ſi pater non eſt, filius non eſt.

47 Contrariorum alia ſunt mediata, quæ medium habent ſecundum formam, vt album, & nigrum inter quæ ſunt medij colores; alia immediata, inter quæ nulla forma mediat per participationem extremorum, ſed ſolũ ſubiectum vtriuſque capax. A mediatis tenet affirmatiuè, *Poſito vno contrariorum in ſubiecto, remouetur alterũ*, vt eſt album, ergo non eſt nigrum, non tamen è contra, non eſt nigrum, ergo eſt album, quia poteſt eſſe viride. Ab immedia-

tis tenet etiam negatiuè, vt *Remoto vno in ſubiecto exiſtente, & capaci ponitur alterũ*, vt non eſt ſanus, ergo eſt æger; diximus in ſubiecto exiſtente. quia requiritur conſtantia ſubiecti; vnde nõ ſequitur Antichriſtus non eſt ſanus, ergo eſt æger; diximus in ſubiecto capaci, quia ſi non eſt capax, nec etiam valet, vt lapis non eſt ſanus, ergo eſt æger, & hoc quia iſta contraria annexã habent oppoſitionem aliquam priuatiuam.

A priuatiuè oppoſitis tenet conſeq. affirmatiuè, vnde *Poſito vno in ſubiecto, remouetur alterum*, negatiuè tamen non tenet, niſi ſit conſtantia ſubiecti, eius capacitas, vt de immediatè contrarijs diximus, & tẽpus determinatum, quia Catulus ante nonũ diem non eſt videns, non tamen eſt cęcus, quia non habet determinatum tempus à natura ad videndum. Sed eſt hìc not. quod aliquando priuatio negat actum, vt tenebra, aliquãdo negat etiam principium illius actus, vt cęcitas. à prima valet ſemper arguere negatiuè *Remoto vno priuatiuè oppoſito ponitur alterum*, vt aer non eſt lucidus, ergo eſt tenebroſus; à ſecũda verò non valet arguere à ſimplici negatione actus ad priuationẽ, vt Petrus nõ videt, quia dormit, ergo eſt cęcus.

48 Contradictoriè oppoſita alia sũt incomplexa, & ſunt termini, quorum vnus eſt finitus, alter infinitus, vt homo, & non homo; alia complexa, vt ſunt propoſitiones affirmatiua, & negatiua de eiſdem terminis: in primis poteſt dari medium in propoſitionibus ſumptis cum aliquo ſincathegoremate, vt cum Doct. diximus p. 1. tract. 2.

c. 7.

c.7.& 10.& ideo non valet ſemper arguere à poſitione, vel negatione vnius ad poſitionem, vel negationem alterius: in ſecundis nullum poteſt dari medium, & ideo poteſt in ipſis argui tam conſtructiuè, quam deſtructiuè reſpectu horum prædicatorũ veri, & falſi; vnde eſt maxima *Si vnum contradictorium eſt verum, alterum eſt falſum*; vt falſum eſt me legere, ergo verum eſt me non legere.

Præter iſta oppoſitorum genera dantur etiam diſparata, quæ ad inuicem nõ poſſunt verificari, vt homo, & aſinus, ab iſtis arguitur affirmatiuè; vt eſt homo, ergo non eſt aſinus, non tamen negatiuè, vt non eſt homo, ergo eſt aſinus; Sed debent adeſſe duæ conditiones, vt notat Tat. hic, prima, quod iſta diſparata non ſubijciantur in propoſitione, aliter non ſemper rectè argueretur, vt homo eſt animal, ergo aſinus non eſt animal; ſecunda, quod in accidentibus arguatur in terminis abſtractis, quamuis in ſubſtantijs poſſit argui etiam in terminis concretis, vnde non valet, lac eſt album, ergo non eſt dulce.

49 Locus à maiori ad minus, & à minori ad maius eſt habitudo iſtorum terminorũ, vbi not. cum Tat. hic per maius intelligitur illud, quod habet maiorem apparentiam, & probabilitatem eſſendi, & conueniendi alicui ſubiecto; per minus intelligitur id, ꝙ habet minorem apparentiam conueniendi, v.g. facilius eſt ſuperare decem, quàm mille; facilius eſt expugnare vnam ciuitatem, quàm regnum, ideo illud dicitur maius, hoc

minus, & poteſt tripliciter fieri comparatio, vel vnũ prædicatũ ad duo ſubiecta cõparatur, vt debellare prouinciam reſpectu regis, & militis, vel duo prædicata ad idem ſubiectum, vt ferre centum, & ferre decem in ordine ad eundem hominem, vel tertiò duo prædicata ad duo ſubiecta vt ferre cẽtum, & ferre decem reſpectu hominis adulti, & paruuli: A maiori ad minus tenet negatiuè, & fit maxima, *Si id, quod magis videtur ineſſe, non ineſt, neq. quod minus uidetur ineſſe, erit*, vt ſi homo adultus nequit ferre decem, neq; paruulus poterit ferre centum. A minori ad maius tenet affirmatiuè, & eſt iſta maxima. *Si quod minus uidetur ineſſe, & ineſt, ergo quod magis uidetur ineſſe, inerit*, vt ſi miles poteſt ciuitatem debellare, ergo & Rex; in hoc tamen non ſequitur, miles poteſt facere decem, ergo, & Rex, nam quamuis videatur argui à minori ad maius propter maiorem Regis potentiam, re vera tamen arguitur à maiori ad minus, nam probabilius eſt militem poſſe maiorem laborem ſuſtinere, quã poſſit Rex; quia vt diximus per maius, & minus intelligitur maior, vel minor probabilitas, vel facilitas rei.

49 Locus à ſimili parum differt à loco à proportione, ſi accipiatur ſimile non pro conuenientia ſolum in qualitate, ſed pro quacunque, & tenet tàm affirmatiuè, quàm negatiuè, ſi arguatur quoad illa, in quibus eſt proportio, & ſimilitudo, & eſt maxima, *De ſimilibus, & proportionalibus eſt idem iudicium*, vt ſicut ſe habet Rex in regno, ita

Ge-

Generalis in religione, ſed Rex debet eſſe prudens, & ſapiens, ergo & Generalis, diximus, *ſi arguatur quoad illa*, &c. nam non valet, Rex debet habere milites, ergo, & Generalis.

Ab iſto loco ſumitur modus arguendi à commutata proportione, in quo ſunt iſtæ regulæ, vt notat Doctor in 1. d. 36. K. in 4. d. 43. q. 5. G. Prima, quòd accipiantur quatuor termini, & primus comparetur cum ſecundo, tertius cum quarto. Deinde commutando, vt primus comparetur cum tertio, & ſecundus cum quarto, vt ſicut ſe habet duo ad quatuor, ita tria ad ſex, ergo commutando ſicut ſe habet duo ad tria, ita quatuor ad ſex; ſed duo ad tria eſt proportio ſexquialtera, quia includit duo, & medietatem ipſius, ergo quatuor ad ſex erit proportio ſexquialtera. Secunda regula eſt, quòd quando fit in alijs rebus à quantitate, fiat in terminis conuertibilibus, & cõtradictorijs, nec vnum ſit ſuperius alterum inferius, & hoc vult dicere Doctor ibi, cũ ait argumentum à commutata proportione tenere in omnibus quantum ad contradicere, & conuerti, in alijs non neceſſariò tenet, vnde non valet, ſicut ſe habet ſuperficies ad hanc ſuperficiem, ita color ad hũc colorem, ergo commutando ſicut ſe habet ſuperficies ad colorem, ita hæc ſuperficies ad hunc colorem, ſed ſuperficies nequit eſſe ſine colore, ergo neque hæc ſuperficies ſine hoc colore non valet, quia termini nõ contradicunt, ſed ſunt poſitiui: ſimiliter nõ valet, ſicut ſe habet homo ad non hominẽ,

ita animal ad non animal; ergo commutando ſicut ſe habet homo ad animal, ita con homo ad non animal, ſed quod eſt homo, eſt neceſſariò animal, ergo quod eſt nō homo, eſt neceſſariò non animal., non valet, quia licet termini contradicant, ſe habent tamen vt ſuperius,& inferius, vnde in hoc caſu, inquit Doctor, non debet comparari ſecundus cum 4. ſed quartus cum 2; quia b inferiori ad ſuperius non tenet negatiuè, ſed benè à ſuperiori ad inferius; hinc extrema contradictoria non habent eandem vim ſe inferendi ad inuicem, ſicut ſua oppoſita, vt patet ex dictis; quando ergo ſeruantur iſtæ duæ regulæ, valet commutata proportio non ſolum in quantitatibus, verum etiā in alijs rebus, vt ſicut ſe habet homo ad nō hominem, ita rationale ad non rationale, ergo ſicut ſe habet homo ad rationale, ita non homo ad non rationale, ſed Brunellus eſt non homo, ergo eſt non rationalis.

50 Tranſumptio eſt duplex, vna, quando aliqua vox ſumitur ad ſignificandum ſignificatum alterius vocis propter quandam ſimilitudinem, & analogia in illis repertam, & dicitur metaphora, vt cum riſus tribuitur florere pratorum; altera, quando vnum nomen minus notum declaratur per aliud magis notum,& hoc modo ſumitur hic,& differt à nominis definitione, quia definitio nominis conuertitur cum definito, & in ipſa accipitur expoſitio nominis, vt philoſophus. i. amator ſapientiæ, at in tranſumptione ſolum accipitur nomen notius, vt ſi quis pro Philoſopho vteretur ſapientis nomine,

mine, & tenet affirmatiuè, & negatiuè, eſtq; maxima, *Quicquid alicui conuenit, vel diſconuenit ſub nomine magis noto, conuenit, vel diſconuenit illi ſub nomine minus noto*, vt ſapiens ſtudet, ergo philoſophus ſtudet: ex quo deducitur, propriè hunc locum nõ eſſe extrinſecum, quia hæc nomina eandem rem ſignificant.

Tandem authoritas eſt iudicium ſapientum in propria ſcientia, & locus ab authoritate habet hanc maximam, *Cuicunque experto in ſua ſcientia eſt credendum*; & quò magis eſt expertus, eò minus falli poteſt, & conſequenter maiorem inducet probabilitatem, & quia Deus non poteſt falli, aut mentiri, idcirco authoritas diuina maximã inducit certitudinem, at homines, quia ſunt fallibiles, quamuis ſapientiſſimi, non inducunt firmum teſtimonium, niſi aliqua ſit ratio illud comprobans: locus iſte tenet affirmatiuè, vt Aſtrologus ait cœlos mobiles eſſe, ergo ſunt mobiles, negatiuè tamen nõ tenet ab authoritate negata, vt Ariſt. non dixit expreſſe animam rationalem eſſe immortalem, ergo non eſt immortalis; non tenet, valet autem ab authoritate negatiua, quando expreſsè ab aliquo ſapiente negatur aliquid, vt Ariſt. negauit infinitum, ergo non datur.

CAPVT V.

De locis medijs.

50 Locum medius eſt, quando termini inferens, & illatus partim conue-

niunt, & parùm differunt, vel ſe habent vt membra diuidentia, & ſunt tres .ſ. A coniugatis, A caſibus, & A diuiſione.

Coniugata quaſi idē iugum ducentia sūt denominantia & denominatiua, quæ idem habent ſignificatum principale, licet in modo ſignificandi differant. Ab his parum differunt caſus, nam coniugata ſunt nomina ab vno prouenientia, vt ſapiens à ſapiētia, caſus verò ſunt ſiuè nomina, ſiuè verba, ſiuè aduerbia ab vno deriuantia, vt bonum, benè à bonitate, ſapiens, ſapienter à ſapientia. Ab iſtis ergo coniugatis, & caſibus arguitur tàm affirmatiuè, quàm negatiuè per illam maximam *Quicquid conuenit, vel repugnat vni coniugatorum, vel caſuum, cōuenit, vel repugnat reliquo, & Cui ineſt, vel non ineſt vnum coniugatorum, & caſuum, ineſt, vel non ineſt reliquum*, vt album eſt coloratum, ergo albedo eſt color, iuſtum eſt bonum, ergo quod iuſtè fit, benè fit.

Pro veritate tamen huius argumētationis aſſignantur plures regulæ; Prima, quod nō fiat in terminis, vltima abſtractione abſtractis, vt notat Doct. 1. d. 5. q. 1. vnde non valet, albedo eſt color, ergo albedineitas eſt coloreitas: homo eſt animal, ergo humanitas eſt animalitas. Secunda, quod fiat in prædicatis per ſe, maximè ſi affirmatiuè arguatur, vel ſi negatiuè ab abſtractis ad cōcreta, vt non valet, album eſt dulce, ergo albedo eſt dulcedo, vel albedo non eſt dulcedo, ergo album non eſt dulce; quamuis à concretis ad abſtracta negatiuè ſemper valeat: Tertia, vt non ſit factum aliquod miraculum

culum circa formam, ideſt ſi albedo eſſet à ſubiecto ſeparata non valet, albedo eſt color, ergo album eſt coloratum, tunc n non datur concretum ad ſubiectum. Quarta, ꝙ fiat in diuerſis prædicatis & nomina cum nominibus, aduerbia cum aduerbijs copulentur, vnde non valet, album eſt coloratū, ergo albedo eſt colorata, ſed albedo eſt color, & iuſtum eſt bonum, ergo iuſtè agere benè eſt.

Diuiſio eſt duplex pro nunc, vna, quę datur per negationem, vt hoc vel eſt ens, vel non ens, ſed non eſt ens, ergo eſt non ens, & datur maxima, *Si aliqua duo diuidunt aliquod tertium, ſi illi tertio ineſt vnum eorum, non ineſt alterū*, vt patet in exēplo adducto.

Altera diuiſio eſt, quæ datur per affirmationem, & eſt duplex, alia per ſe, alia per accidens, prima eſt triplex, vel generis in ſpecies per differentias, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, vel totius integralis in partes, vt domus in tectum, parietem, &c. vel vocis in ſua ſignificata, vt canis alter cęleſtis, alter terreſtris, alter marinus. Secunda diuiſio eſt etiam triplex alia ſubiecti in accidentia, vt animalium aliud album, aliud nigrum, alia accidentis in ſubiecta, vt aliud nix, aliud papirus; Tertia accidentis in accidentia, vt dulcium aliud album, aliud nigrum.

Locus à diuiſione tenet tam conſtructiuè, quam deſtructiuè, & datur iſtæ maximæ *Ab affirmatione diuiſi de aliquo cum negatione alterius membri de eodem, vel omniū dempto vno ad affirmationē alterius tenet conſeq;*

dicitur *ab affirmatione diuiſi de aliquo*, quia ſubiectum debet contineri ſub diuiſo, & ſub illo genere, vnde non valet, lapis nō eſt animal rationale, ergo eſt animal irrationale, dicitur, *vel omnium dempto vno*, quia ſi diuiſum habet plura membra, à negatione vnius non ſequitur affirmatio alterius, vt eſt canis, & non eſt cęleſtis, ergo marinus. Secunda *Poſito vno membrorum diuidentium in aliquo ſubiecto, remouetur alterum*, vt homo eſt rationalis, ergo non eſt irrationalis; dummodò tamen membra non coincidant, ſed omnino ſint diuerſa.

TRACTATVS III.

De Syllogiſmo Sophyſtico.

De fallacijs in genere. Cap. I.

51 Remanet pro complemento harum Inſtitutionū Logicalium, vt de ſyllogiſmo litigioſo, ſeu ſophiſtico agamus nō quidem vt poſſimus deinde diſputando aliquem fallere, indignum eſt.n. ſcientifico viro, ſed vt ſciamus inſidias, & ſophiſtarum captiones euitare; cuius notitiæ tanta eſt vtilitas, vt noſter Ocham in 4 p. partis tertiæ Logic. c. 1. aſſeruerit, neminem ſiue naturalem philoſophiam, ſiue moralem, ius ciuile, aut canonicum, Metaphyſicam, & Theologiam perfecte acquirere poſſe ſine notitia fallaciarum, imò neceſſaria iſta ignorans in multos

prolabitur errores; nequit .n. euitari malum, ſi non cognoſcatur.

Syllogiſmus itaq; ſophiſticus eſt ſyllogiſmus deceptorius ex apparentibus cõcludens errorem, quæ tamen vera nõn sũt; vnde ſicut in rebus dantur colores apparẽtes, vt in collo columbæ radijs Solis expoſitæ ſimiles veris coloribus, ita ſyllogiſmus apparens non eſt verus ſyllogiſmus, ſed ſimilis illi; quapropter ſyllogiſmus ille, qui ex euidenter falſis conſtat, non dicetur ſophiſticus propter non apparẽtiam. Tripliciter autẽ hic ſyllogiſmus poteſt dici à vero declinare, vel quia peccat in forma, quia .ſ. nõ ſit in modo, & figura; vel quia peccat in materia, ſi terminos æquiuocos cõtineat, quæ deuiatio implicitè arguit primam, nam cũ terminus æquiuocus ſit multiplex, nõ vnus, conſequenter nullus ſyllogiſmus talis erit ex tribus terminis, ſed ex quatuor; vel tandem, quia peccat in vtroq; de defectibus circa formam ſatis diximus in 1. p. tract. 3. dum regulas veri ſyllogiſmi aſſignauimus, reſtat, vt defectus circa materiam aperiamus, fallacias communiter nuncupatas.

52 Fallacia igitur, quãuis multas habeat acceptiones, in præſenti ſumitur pro loco ſophiſtico, ſeù illa propoſitione, in qua fundantur ſyllogiſmi deceptorij, & qua cõſequentiæ falſæ oſtenduntur, vt veræ, ſicut .n. dantur loca topica, quæ maxima, & differẽtia maximæ dicuntur, è quibus probationes eruuntur ad inferendam concluſionem probabilem, & dicuntur locus à ſubſtantia, locus à definitione, &c. ſic dantur loca ſophi-

ſtica, & ab illis maximis denominantur, vnde dicitur fallacia æquiuocationis, fallacia amphibologiæ &c. & in qualibet iſtarum datur cauſa apparentiæ, quæ mouet ad credẽdum illud, quod non eſt, & cauſa deceptionis, quæ facit creditum eſſe falſum, & latet in cauſa apparentiæ.

Fallacia in communi diuiditur in fallaciã in dictione, & in fallaciam extra dictionem, fallacia in dictione eſt, cuius cauſa apparentiæ ſumitur ex parte dictionis, quatenus .ſ. ijſdem ſignis non ſignificatur vnũ, ſed plura, & dictio hic accipitur tàm pro termino incomplexo, quã pro cõplexo, & oratione: huius ſpecies ſunt ſex, ſ. fallacia ęquiuocationis, amphibologiæ, cõpoſitionis, diuiſionis, accẽtus, & figuræ dictionis. Fallacia extra dictionem eſt, quæ cauſam apparentiæ ſumit ex parte rerum propter ignorantiã plurium habitudinum, quas habent ad inuicem, non quidem vt ſic, ſed vt tales res per voces ſignificãtur, & explicantur, vnde prima ſumit cauſam apparentiæ ex parte multiplicis ſignificationis dictionis. ſecunda ex parte multiplicis habitudinis rerum ſignificatarum; & huius ſunt ſeptem ſpecies .ſ. Accidens, Secundum quid ad ſimpliciter, Ignorantia, Elenchi, Petitio principij, Conſequens, Non cauſa vt cauſa, & Secundum plures interrogationes vt vnam.

CA-

CAPVT II.

De fallacijs in dictione.

53 PRima fallacia in dictione eſt fallacia æquiuocationis, quæ eſt idoneitas decipiendi ex vnitate vocis diuerſa omninò ſignificantis, vnde cauſa apparentiæ eſt vnitas vocis, cauſa deceptionis eſt pluralitas ſignificatorum, & tripliciter poteſt cõiungere, primò quando aliquis terminus eſt æquiuocus à caſu, vt cum plura immediatè ſignificat abſq; analogia, & in vna præmiſſarum pro vno ſupponit, in altera pro altero, vt in communi exemplo de cane cęleſti, & terreſtri, omnis canis currit, ſydus cęleſte eſt canis, ergo currit; vt præmiſſæ ſint veræ, in maiori ly canis ſupponi debet pro terreſtri, in minori pro cęleſti, & ſic argumẽtum eſt in quatuor termini, vel ſi pro altero tantum ſupponit, vna illarum eſt falſa. Secundò poteſt contingere, quando aliquis terminus eſt æquiuocus à conſilio, & cum analogia admixtus plura ſignificans ordine quodam, quatenus vnũ propriè ſignificat, alterum verò per tranſumptionẽ, & methaphoram, vt quicquid currit habet pedes, aqua currit, ergo habet pedes. Tertiò quando vna dictio per ſe accepta vnum ſignificat, ſed ſumpta cum alia plura ſignificat, vt mortale ſignificat, quod põt mori, at sũptũ cum præpoſitione *in* poteſt ſignificare, vel ꝙ põt non mori, quomodo negat actũ moriendi, vel quod non poteſt mori, quomodo negat actum, & potentiam ad moriendum, ſi arguatur omne immortale eſt æternum,

quod

quod poteſt non mori, eſt immortale, ergo quod poteſt non mori, eſt æternum, in ma. immortale negat actum, & potentiam, in mi. negat actũ; itẽ oĩs iniuſtus eſt puniẽdus, lapis eſt iniuſtus, ergo puniẽdus in ma. ly iniuſtus dicit nõ tãtũ negationẽ iuſtitiæ, ſed ẽt priuationẽ iuſtitiæ, imò habitũ poſitiuum iniuſtitiæ, in mi. dicit ſimplicẽ negationẽ; huc ſpectat ęquiuocatio, pueniẽs ex ampliatione nominis, ſi cum in vna terminus propter copulam de præterito ſupponat pro his, qui fuerunt, in altera propter copulam de præſenti ſupponat pro his, qui nunc ſũt, vt quicquid currebat, ſedet, ambulans currebat, ergo ambulans ſedet, nam ly ambulans in min. ſupponit pro his, qui nunc ambulant, & qui prius ambulabant, at in concluſ. ſupponit pro his, qui nunc ſunt ambulantes ratione præſentis temporis.

54 Amphybologia differt ab æquiuocatione, quod æquiuocatio dicit multiplicitatem ſignificati cum vnitate vocis, amphybologia verò pertinet ad totam orationem, vt cum vnica eſt oratio ſecundum materiam, & formam, ſed multiplicem habet ſenſum, propter vnitatem orationis eſt apparentia huius fallaciæ, propter multiplicitatem ſẽſuum eſt deceptionis cauſa; & poteſt etiam tripliciter euenire, vt in æquiuocatione, nã poteſt eſſe, quod oratio aliqua ex ſe plures habeat ſenſus, vt hic liber eſt Ariſt. poteſt .n. dicere ly eſt, vel habitudinem poſſeſſionis, vel habitudinem cauſæ efficientis, & effectus, vnde non valet, quicquid eſt Ariſt. poſſidetur ab Ariſt. hic liber eſt Ariſt. ergo

poſ-

poſſidetur ab Ariſt. 2. poteſt cōtingere per tranſumptionem, & prouerbialiter, vt laterem lauare ſecundum proprium ſenſum eſt aquam in laterē immittere, ſed impropriè, & prouerbialiter ſignificat etiam in aliqua re operam inutiliter perdere, hinc non ſequitur, quicunq; laterē lauat, infundit aquam in laterem, quicunque inſanum docet, laterem lauat, ergo &c. Tertiò tandē ſi vna oratio ex ſe habeat vnum ſenſum, ſed cum alia aliud ſignificet, vt hæc propoſitio *id cognoſcit*, ſi ly, *id*, ſumatur in nominatiuo, facit hunc ſenſum, quod ſit aliquod cognoſcens, ſi in accuſatiuo, facit alium, nempè quod ſit aliquod obiectum cognitum, vnde non valet, quod quis cognoſcit, id cognoſcit, lapidem Petrus cognoſcit, ergo lapis cognoſcit, nam vt maior ſit vera, ly *id* ſumi debet in accuſatiuo, ſed in concluſione inſinuatur quod ſumeretur in nominatiuo.

55 Fallacia compoſitionis, & diuiſionis cadit in illis propoſitionibus, quæ poſſunt admittere ſēſum compoſitū, & diuiſum, ita ut ſecundum vnum ſenſum ſunt veræ, ſecūdum alium ſenſum ſunt falſæ, nam ſi ſecūdū vtrunq; ſenſum eſſent veræ, vel falſæ, nō poſſent decipere, quia vel nō haberent falſitatem, vel non haberēt apparētiā: cōpoſitio ergo ad fallaciam requiſita eſt eorum, quæ deberent ſeparari, falſa vnio, & diuiſio eſt eorum, quæ deberent vniri, falſa ſeparatio; fallacia compoſitionis eſt cum ex oratione vera in ſēſu diuiſo infertur concluſio falſa in ſēſu cōpoſito, fallacia diuiſionis eſt cū ex

ora-

oratione vera in sēſu cōpoſito infertur falſa in sēſu diuiſo, cauſa apparentiæ eſt materialis identitas propoſitionis, propter quam videtur vera in quolibet ſenſu: cauſa deceptionis eſt multiplicitas ſenſuum, quorum vnus eſt verus, alter falſus.

Tripliciter autē cōtingere poteſt propoſitionē aliquā hos ſenſus admittere, vel quia eſt modalis,& de iſta iā diximus in 1.p.trac. 2.c.5.quomodo .ſ.explicētur modales in sēſu cōpoſito,vel diuiſo, & in iſtis poteſt cōmitti fallacia cōpoſitionis, vt quēcūq; poſſibile eſt eſſe albū,poſſibile eſt, quod ſit albus,poſſibile eſt nigrū eſſe albū,ergo poſſibile eſt,quod niger ſit albus;procedit à minori vera in sēſu diuiſo ad cōcluſionē falsā in sēſu cōpoſito: cōmittitur etiā fallacia diuiſionis,vt impoſſibile eſt ſedētēm ambulare,Petrus ſedet,ergo impoſſibile eſt Petrū ambulare,procedit à maiori vera in sēſu cōpoſito ad concluſionē falsā in ſenſu diuiſo.

Poteſt etiam Secundò eſſe, quod aliqua propoſitio admittat hos ſenſus, quādo eius partes copulantur ſimilibus coniunctionibus & particulis, *&, vel, nec, aut,* &c.quæ particulæ ſi determinant vnum extremum propoſitionis, ſumuntur coniunctim, vel diſiunctim,& faciunt vnam propoſitionem cathegoricam de ſubiecto, vel prædicato compoſito, vnde faciūt compoſitum ſenſū; ſi verò determinant totam propoſitionem, ſic ſumuntur copulatiuè,vel diſiunctiuè, & faciunt plures propoſitiones hypotheticas, & ſenſum diuiſum,v.g.omne animal rationale,vel irrationale eſt homo,ſi ly vel cadit

ſupra

ſupra ſubiectum,ſumitur diſiun ctim, & facit hunc ſenſum compoſitum,omne animal, ſiue ſit rationale,ſiue irrationale , eſt homo,& eſt falſa propoſitio,ſi cadit ſupra totam propoſitionem,ſumitur diſiunctiuè,& generat ſenſum diuiſum , .ſ.vel omne animal rõnale eſt homo, vel omne animal irrationale eſt homo; ſimiliter,duo, & tria ſunt quinque,ly *eſſe* ſumitur copulatim.facit sẽſum compoſitum verum , nam eſt ſenſus , quod duo,& tria ſimul ſũpta faciunt quinq; ſi ſumitur copulatiuè,facit ſenſum diuiſum falſum ,eſt.n.sẽſus,quod tàm duo eſt quinq; quàm tria eſt quinq; vnde non valet omne animal rationale,vel irrationale eſt homo , aſinus eſt animal irrationale,ergo eſt homo; duo ,& tria ſunt quinq;duo,& tria ſunt par, & impar,ergo quinq; eſt par,& impar.

Tertiò poteſt aliqua propoſitio vtrumque ſenſum admittere,quãdo aliqua dictio, ſeu aduerbium poteſt cum diuerſis coniũgi,& ſi cõiungitur cum illo,cum quo aptius videtur conſtrui,facit ſenſum compoſitum, ſi cum illo,cum quo minus aptè, & conuenienter conſtruitur, facit ſenſum diuiſum , aptius tamen , & conuenientius eſt præcedens, quàm ſequens,& proximum , quam remotum;vt quicquid viuit ſemper eſt,ſi ly *ſemper* coniungatur cum ly *viuit*,facit ſenſum compoſitum, & eſt vera propoſitio , ſi cum ly eſt,facit ſenſum diuiſum , & eſt falſa:quicunque litteras ſcit,nunc didicit eas, ſi ly *nunc* conſtruatur cum ly *ſcit*:eſt cõpoſitio vera, ſi cum ly didicit , eſt compoſitio falſa, vnde non ſequitur , grammaticus ſcit

lit-

litteras, ergo nunc didicit eas.

56 Accentus hîc capitur pro modo proferendi, vel ſcribendi dictionem aliquam, & quia ex diuerſitate huius modi aliquando prouenit diuerſitas ſignificati illius dictionis, hinc committitur fallacia accentus, quę eſt deceptio proueniens ex identitate materiali dictionis, quæ eſt cauſa apparentiæ, & diuerſitate ſignificati illius dictionis ex modo diuerſo proferendi, vel ſcribēdi, quæ eſt cauſa erroris, variatur autem dictio, vel ex variatione aſpirationis, vt ara ſignificat altare, hara verò cum aſpiratione ſignificat porcorum ſtabulum, vnde non valet, ara eſt in templo, ſtabulum porcorum eſt hara, ergo eſt in templo: vel ex variatione diphtongi, vt æquus ſignificat iuſtum, equus verò ſignificat animal innibile, & non valet, equi ſunt innibiles, ſācti ſunt æqui, ergo ſunt innibiles, vel ex variatione accētus, & quantitatis ſyllabarum, vt populus ſi habet primam longam ſignificat arborem, ſi breuē, ſignificat gentem, hinc non ſequitur, omnis populus eſt arbor, gens Itala eſt populus, ergo gens Itala eſt arbor; vel tandem, quando eadem dictio modò profertur vt vna, modò vt plures, vt inuitè ſignificat coactè vt vna dictio, vt duæ dictiones ſignificāt arborem vitis, hinc non rectè infertur, nihil fit à Deo inuitè, racemi fiunt in vite, ergo racemi non fiunt à Deo.

57 Fallacia figuræ dictionis eſt deceptio proueniens à ſimilitudine apparenti dictionum, vel in voce, & deſinentia, vel in ſignificato, vel in modo ſignificandi, aut in aliquo

quo alio, cum tamen re vera differant; ꝙ tripliciter eſſe poteſt. Primò ſi quis crederet dictiones omnes ſimiles in voce, vel deſinentia eſſe eiuſdem generis, vel maſculini, vel fœminini, vel neutri, vt omnis ſubſtantia eſt bona, poeta eſt ſubſtantia; ergo poeta eſt bona, vbi quia tam ſubſtantia, quã poeta deſinit in a, poſſet quis credere eiuſdem generis fœminini eſſe; idem poteſt in verbis contingere, vt calefacere eſt agere, calefieri eſt pati, ergo intelligere, & videre eſt agere, intelligi, & videri eſt pati.

Secundò contingit, quando ſub termino diſtributiuo vnius prædicamenti ſubſumitur terminus alterius prædicamenti, vel ſub termino diſtributiuo ſpeciei vnius prædicamenti ſubſumitur terminus alterius ſpeciei eiuſdem prædicamenti; pro quo not ex Och, & Orbel hìc, quod ſicut diuerſę interrogationes conueniunt diuerſis prædicamẽtis, ſic etiam diuerſa diſtributiua illis competunt, v. g. ſi de Petro interrogetur ſubſtantia, & quidditas, interrogatio fit per quid, dicendo, quid eſt Petrus? & reſp. per terminos explicantes proprium genus, & propriam differentiam; ſi quæratur magnitudo, interrogatio non fiet per quid, hæc .n. propria eſt prædicamenti ſubſtantiæ, ſed per quantum, .ſ. quantus eſt Petrus? & reſpondetur per terminum exprimentẽ quantitatem continuam, non diſcretam, quot .n. eſt interrogatio ad quantitatem diſcretam attinens, quale ad qualitatem; quando ad prædicamentum quando, vbi ad prædicamentum vbi, &c. vnde ſecundum ꝙ fiunt

in-

interrogationes, debet reſponderi per terminos proportionatos, & conuenientes: pariformiter diuerſa ſunt diſtributiua, nam diſtributiuum ſubſtantiæ eſt *quicquid, quilibet*, diſtributiuum quantitatis continuæ eſt *quantumcunq;* quantitatis diſcretæ, *quotcunq;* qualitatis, *qualecunq;* prædicamenti vbi hoc ſignum *ubicunq;* prædicamẽti Quãdo, *quandocunq;* &c. Verum eſt, quod ly, *quicquid*, non ſolum eſt diſtributiuum ſubſtantiæ, ſed cuiuſcunque termini abſoluti, etiam ſi accidens ſit, eo quia correſpondet interrogationi factæ per quid, quæ etiã ſit de accidentibus in terminis abſolutis, & ſine ordine ab ſubiecto, quomodò explicantur quidditates ipſorum, non in terminis connotatiuis, & in concreto.

Quãdo ergo ſub diſtributiuo alicuius prędicamẽti ſubſumitur terminus alterius prædicamenti, vel ſub diſtributiuo vnius ſpeciei ſubſumitur terminus alterius ſpeciei eiuſdem prędicamenti, committitur fallacia figuræ dictionis, eo quia propter ſimilitudinem illarum dictionum credit quis licitè argumentari poſſe in illis terminis, vt Quicquid emiſti comediſti, carnem crudam emiſti, ergo carnem crudam comediſti, ly quicquid eſt diſtributiuum ſubſtãtiæ, quod ſubſumitur, eſt terminus complectens vnũ terminũ ſignificantem rem ſuam per modũ ſubſtantiæ, & alterum per modum qualitatis. ſ. ly crudam. Item Quicquid Deus facit medijs cauſis ſecundis poteſt ſe ſolo facere, Deus cum cauſis ſecundis facit actũ meritorium, ergo ſe ſolo poteſt facere actũ meri-

ritorium, quod eſt falſum; quia Deus non meretur, cum non habeat legem aliquã ſuperioris, cui cõformetur, vndè committitur hæc fallacia, nam fit tranſitus à diſtributiuo prædicamenti ſubſtantiæ ad terminum de prædicamento relationis, qualis eſt ly meritorius: ſimiliter, quandocunq; fuiſti Romæ, fuiſti homo, bis fuiſti Romæ, ergo bis fuiſti homo, fit tranſitus à prædicamento Quando, ad quantitatem diſcretam: Vbi aduerte ex Tatar. hic, quod huic diſtributiuo *quandocunque*, æquiualet interdum *quotieſcunq;* ſi ſumatur pro qualibet temporis differentia, ſed interdum ſignificat partes tẽporis diſcretas, & interruptas, quomodo eſt diſtributiuum quantitatis diſcretæ; item quantoſcunq; digitos heri habuiſti, hodie habes, decem digitos heri habuiſti, ergo decem hodie habes, quod eſſet falſum, ſuppoſito quod vnum amiſerit, eo quia in maiori eſt ſermo de mole, & continua quantitate digitorum, in minori de numero ipſorum, debet ergo ſubſumi terminus aptus ad ſatisfaciendum interrogationi illius prędicamenti, vt qualecunq; currit, diſputat, ſi ſubſumatur ſortes currit, ergo diſputat, non valet, ſed ſubſumi debet, album currit, ergo diſputat; rurſus, quandocunq; eſt pater, eſt filius, Petrus eſt pater, ergo eſt filius, non valet, ſed debet ſubſumi, in hoc tempore eſt pater, ergo in hoc tempore eſt filius.

58 Tertiò committitur hæc fallacia, vt habet Sco. 1. d. 2. q. 7. I I. & quol. 5. d, quando qualequid mutatur in hoc aliquid, vel è contra, vt quando commune, quod di-

citur

citur qualequid, mutatur in ſingulare, quod eſt hoc aliquid, vel è cõtra, quo caſu variatur ſuppoſitio illius terminis non tamen ad variationem cuiuslibet ſuppoſitionis cõmittitur hæc fallacia, aliter hic ſillogiſmus non eſſet rectus; omnis homo eſt animal, Petrrus eſt homo, ergo eſt animal: vbi ly homo in ma. ſupponit diſtributiuè in min. determinatè, ſed ſolũ quãdo variatur ſuppoſitio materialis in formalẽ, vel ſimplex in perſonalẽ vel cõfuſa in determinatã, vnde non valẽt iſti ſyllogiſmi, homo eſt dictio biſyllaba, animal rationale eſt homo, ergo &c. hic homo in ma. ſupponit materialiter, in mi. formaliter; homo eſt ſpecies, Petrus eſt homo, ergo &c. hic homo ſupponit in ma. ſimpliciter, in mi. perſonaliter; in iſto alio eſt eadem variatio; Socrates eſt alius ab homine, Socrates eſt homo, ergo homo eſt alius ab homine: omnis homo eſt animal: ergo oĩs homo eſt hoc animal, ly animal in antec. ſupponit confusè, in conſeq; determinatè. Committitur etiam hæc fallacia, quando arguitur à pluribus determinatis ad vnam determinatam, ideſt quando in antec. terminus communis ſupponit determinatè reſpectu partium totius in quãtitate, qualia ſunt inferiora termini communis, in conſeq; verò ſupponit determinatè reſpectu totius in quantitate, quod eſt terminus communis cum ſigno vniuerſali, vt animal eſt Petrus, animal eſt Paulus, & ſic de alijs, ergo animal eſt omnis homo, ly animal ſupponit pro vno determinato in antec. in conſeq; pro pluribus determinatis:

CA-

CAPVT III.

De fallacijs extra dictionem.

59 INter fallacias extra dictionē prima eſt fallacia accidētis, vt pote cęteris efficacior ad decipiēdū, pro cuius notitia not quod triū terminorū ſillogiſmū ingrediētiū, medius dicitur accidens, nō quia ſit sēp quintū prædicabile, nō.n. taliter hic ſumitur accidēs, ſed ſumitur ꝑ extraneo, quatenus eſt ex parte idē, & ex parte diuerſum cum alio termino, cui cōiungitur, & de quo prædicatur, & ſic tàm ſuperiora dicuntur accidentia reſpectu inferiorum, quam inferiora reſpectu ſuperiorum, propter inadæquatam identitatem inter illa; minor extremitas dicitur res ſubiecta, & maior dicitur attributū, eo quia minori extremitati attribuitur in cōcluſione. Fallacia igitur accidētis eſt deceptio proueniēs ex inadæquata, & partiali idētitate accidētis cū re ſubiecta, quæ identitas eſt cauſa apparentiæ in ſillogiſmis affirmatiuis, & diuerſitas eſt cauſa erroris; in negatiuis è contra, ita Doctor in p d. 2. q 7. II.

Tribus modis poteſt hæc fallacia committi; primus eſt, quando ex coniunctione extremitatum cum medio in præmiſſis, infertur coniunctio ipſorum in concluſione affirmando vnum de altero, vt eſſentia diuina eſt pater, filius eſt eſſentia diuina, ergo filius eſt pater, committitur fallacia accidētis, quia inquit Doctor, maior identitas cōcluditur in concluſione, quā fuerit in præmiſſis aſſumpta, in premiſſis .n. erat ſermo

de identitate in eſſent a, quæ ſi concluderetur in concluſione, eſſet vera, filius .n. eſt idem cum Patre eſſentialiter, at concluditur identitas perſonalis; qua propter explicanda eſt illa propoſitio *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*, ſ eadem idẽtitate, qua in tertio conueniunt; huc ſpectāt ſillogiſmi in ſecunda figura ex puris affirmatiuis, vt homo eſt animal, leo eſt animal, ergo leo eſt homo.

Secūdus modus, quando ex nō idẽtitate extremitatū cū medio in præmiſſis arguitur nō idẽtitas ipſorū in cōcluſione, vt quādo arguitur ex puris negatiuis, nullus homo eſt aſinus, nullum rudibile eſt homo, ergo nullum rudibile eſt aſinus, nullum animal eſt lapis, nullus homo eſt lapis, ergo nullus homo eſt animal, arguitur maior diſtinctio in concluſione inter extremitates, quam ſit in præmiſſis cum medio.

Tertius modus eſt, quando ex aliquibus diuiſim acceptis in præmiſſis infertur indebita coniunctio ipſorū in cōcluſ vel quādo ab aliquibus cōiunctim ſūptis in præmiſſis infertur indebita diuiſio in cōcluſione, vt iſte eſt albus, & eſt monacus, ergo eſt monacus albus, iſte canis eſt pater, & eſt tuus, ergo eſt pater tuus, iſte eſt homo mortuus, ergo eſt homo, & eſt mortuus: diximus *indebita coniunctio, uel diuiſio*, quia à diuiſis ad coniuncta valet inferre, & è contra, vt iſte eſt animal, & eſt rationale, ergo eſt animal rationale; iſte eſt animal album; ergo eſt animal, & eſt album, quapropter eſt videndū qñ ſit indebita cōiunctio, & diuiſio.

60 Not. igitur ex Tat 2 Periher. c. 2. q. 1. §. 3. *ſciendum*, & §. 4. *ſciendum*, ꝙ arguere à diuiſis ad cõiuncta eſt arguere ab antec. in quo ponuntur duo prędicata mediante particula coniunctiua, *&*, ad cõſequens, in quo prædicata reponuntur ſine aliqua coniunctione, & ad hoc tria requiruntur, primum, quod illa prędicata diuiſa ſe habeant vt determinabile, & determinatio, ſeu vt ſubſtantiuum, & adiectiuum, ſic ſe habet animal reſpectu rationalis, albi, muſici, &c. defectu cuius non ſequitur; iſte eſt monachus, & albus, ergo eſt monachus albus, quia albedo nõ eſt determinatio illius prædicati monaci; ſecundum quod determinatio nõ ſumatur æquiuocè, & ſignificatum varietur, qua ratione non valet, iſte canis eſt genitor, & eſt tuus, ergo eſt genitor tuus, nam ly tuus in antec. denotat habitudinem poſſeſſionis, in conſeq. habitudinem effectus ad ſuam cauſam efficientem; tertium, quod non ſequatur negatio, neque fiat oratio impropria, vt Petrus eſt homo, & animal, ergo eſt homo animal, vel eſt homo, & rationalis, ergo eſt homo rationalis.

Arguere verò à coniunctis ad diuiſa, eſt arguere ab antec. in quo ponãtur prædicata ſine coniunctione ad conſ. in quo ſint prędicata cum copula coniunctiua; ad quod etiam duæ conditiones requiruntur ex Orbello hìc; Prima, quod determinatio nõ ſit diſtrahens, vnde non valet, Sortes eſt homo mortuus, ergo eſt homo, & eſt mortuus, chymera eſt ens impoſſibile, ergo eſt ens, & impoſſibilis; Secunda, quod vnum prędi-

catum ex ſe, & ſimpliciter conueniat ſubiecto, non ratione alterius prædicato, vt hæ conſeq. non valent, Camaldulenſis eſt monacus albus; ergo eſt monacus, & albus, quia albedo conuenit illi ratione habitus, Franciſcus eſt bonus artifex, ergo eſt bonus, & artifex, nam bonitas illi competit ratione artis; eſſentia diuina eſt pater generans, ergo eſt pater, & eſt generans, generare .n. dicitur de illa ratione paternitatis. Quandocunque igitur deficiunt iſtæ conditiones, fit indebita coniunctio, vel diuiſio, & committitur fallacia accidentis.

161 Fallacia de ſecundum quid ad ſimpliciter eſt affinis cum præcedenti, pro cuius notitia recolenda ſunt, quæ diximus tract. præced. c. 3. de toto, & parte in modo, dictũ .n. ſimpliciter eſt terminus communis ſolitarie ſumptus, & dicitur totum in modo, dictum ſecundum quid eſt terminus ille cũ determinatione, quæ dicitur pars in modo; ſed in propoſito vt committatur hæc fallacia, requiritur, vt totum ſit determinatum ab aliqua determinatione, vel diſtrahente, vel diminuente, nõ verò reſtringente, vnde non valet, cadauer eſt homo mortuus, ergo eſt homo, ethyops eſt albus ſecũdum dentes, ergo eſt albus, valet autem, Sortes eſt homo albus, ergo eſt homo, eo quia ly mortuus eſt determinatio diſtrahens, ly album ſecundum dentes eſt diminuens, & ly albus eſt reſtringens: quapropter fallacia iſta eſt deceptio proueniens à conuenientia apparenti dicti ſecũdum quid ad dictum ſimpliciter; & poteſt etiam è conuerſo fieri fallacia

cia

cia à ſimpliciter ad ſecundum quid, vt Sortes eſt homo, ergo eſt homo mortuus.

Hæc fallacia multiplex eſt iuxta multiplicitatem additi diminuentis; nam vel eſt diminuens ſecundum totum, qualis eſt cōditio diſtrahēs, vt exēplificauimus de mortuo homine; vel eſt diminuens sm̄ partē, & hoc eſt tripliciter, nam vel hæc determinatio eſt ſecundū maiorem partem, vt cū paries ſecundū maiores partes eſt albus, vel ſecūdū certā, & determinatā partē, q̄ ſit propriū ſubiectū illius cōditionis, vt ſimitas reſpectu, nāſi, & ex iſtis valet arguere à parte ad totū, ſequitur.n. partes ſecūdum plures partes eſt albus, ergo eſt albus; Sortes eſt ſimus ſecūdū naſū, ergo eſt ſimus, neq; propriè dicitur cōditio diminuē.; vel eſt ſecūdū partē minorē, nec determinatā, vt Æthiops eſt albus ſecūdū dētes, nō ſequitur; ergo eſt albus: vel tertiò eſt diminuens ſecūdum locum, vt nō licet in mari audire ſacrum, non ſequitur ergo nō licet audire ſacrum; quarto vel eſt diminuens ſecūdū tempus, vt non licet veſci carnibus in quadrageſima, nō valet, ergo non licet veſci carnibus: tandem vel eſt diminuens ſecundum vſum, vt male vtenti non expediunt ſcientiæ, non valet, ergo non expediunt ſcientiæ.

62 Dices, in iſta propoſitione Petrus eſt perfectus latro, eſt monachus albus, &c. ly perfectus, & ly albus ſunt cōditiones reſtringentes, & tamen non ſequitur, ergo eſt perfectus, eſt albus, ergo malè dicitur, quod à conditione reſtringente nō committitur hæc fallacia. Tum quia cadauer eſt ho-

mo mortuus, licet non poſſit inferri, ergo eſt homo, poteſt tamen inferri ergo eſt mortuum, ergo arguendo à conditione diſtrahente non committitur hæc fallacia. Reſp. ad 1. non ſequi conſequentias illas, nō quia committatur hæc fallacia, aliter nunquam valeret arguere à termino determinato per conditionem reſtringētem ad ipſū ſimpliciter, ſed quia committitur fallacia accidentis, quatenus non adſunt omnes conditiones requiſitæ, ad hoc vt poſſit fieri bonus proceſſus à coniunctis ad diuiſa, vt nuper dicebamus, vel dicēdum, quod licet in iſtis caſibus non ſequatur, eo quia vnum prędicatum conuenit propter aliud, in alijs tamen ſequitur. Ad 2. concedimus, quando eſt determinatio diſtrahens, poſſe fieri progreſſum ad determinationem, non tamen ad ipſum determinatum, quod ſe habet vt ſimpliciter dictum; quādo verò eſt conditio reſtringens, poteſt fieri progreſſus ad vtrūq; dūmodo adſint cōditiones aſſignatæ in tertio modo præcedentis fallaciæ.

2 Quod dictū eſt ſecūdū quid, & ſimpliciter, vt ſe tenēt ex parte prædicati, proportionaliter eſt dicēdū de ipſis, vt ſe tenēt ex parte ſubiecti, vt homo mortuus eſt cadauer, non ſequitur, ergo homo eſt cadauer, roſa cognita eſt in intellectu, ergo roſa eſt in intellectu; at ſi eſt conditio reſtringens, tenet conſeq; vt homo albus currit, ergo homo currit, dummodo non comparetur ad aliquod prædicatum conueniens illi toti, vt totum eſt, & conſequenter faciens illud totū ſupponere ſimpliciter, vt homo albus

eſt

eſt aggregatum per accidens, ergo homo eſt aggregatum per accidens, non valet.

Specialiter autem poteſt hæc fallacia committi, vt aduertit Ocham in p. 4. partis tertiæ ſuæ logicæ c. 3. quando arguitur ab eſſe de 2. adiacente, ad ipſum de 3. adiacente, vel è contrà: tàm affirmatiuè, quàm negatiuè; tunc ab eſſe de 2. adiacente ad eſſe 3. adiacens affirmatiuè fit hæc fallacia, quando additum non neceſſariò competit ſubiecto, vt homo eſt, ergo eſt albus, at ſi neceſſariò conuenit, eſt recta illatio, vt roſa eſt, ergo eſt ens, eſt poſſibilis &c. tunc negatiuè fit hæc fallacia, quãdo additum eſt prædicatum neceſſarium conueniẽs ſubiecto, ſiuè exiſtat, ſiuè non, vt roſa non eſt, ergo non eſt poſſibilis; ſi verò additum ſit prædicatum ſupponens neceſſariò exiſtẽtiam ſubiecti, rectè arguitur, vt roſa nõ eſt, ergo non videtur. E contrà ab eſſe de tertio adiacente ad ipſum de ſecundo affirmatiuè committitur hæc fallacia, ſi additũ ſit prædicatum neceſſarium; non committitur, ſi ſit prædicatum contingens præſupponens conſtantiam, ſeu exiſtentiam ſubiecti, vt ſequitur; Sortes eſt albus, ergo eſt, non ſequitur Sortes eſt poſſibilis, ergo eſt. Negatiuè verò ſemper committitur hæc fallacia, præterquam in prædicatis, quæ exiſtẽtiæ opponuntur, nam ſequitur chymera nõ eſt poſſibilis, ergo non eſt, non tamen ſequitur homo non eſt lapis, non eſt albus, &c. ergo homo non eſt.

63 Fallacia ignorantiæ elenchi prouenit ex deceptione, qua putat quis elencum ſil-

logiſmum habere omnes conditiones, ſillogiſmus elencus eſt ſillogiſmus contradictorius, ideſt oſtendẽs contradictoriũ eius, quod eſt à reſpondẽte conceſſum; vndè requirit primò omnes conditiones optimi ſillogiſmi in modo, & in figura. Secũdò; quod conſtet ex propoſitionibus verè contradictorijs, ad quas requiruntur quatuor conditiones, quod ſint ad idem, ſecũdum idem, ſimiliter, & eodem tempore, quibus addi poteſt identitas loci, niſi velimus hanc reducere ad ſecundam. Poteſt igitur ignorari elencus ſillogiſmus, vel quo ad primarias conditiones, ſi. ſ. quis putaret illum ſillogiſmum eſſe in modo, & in figura, cum tamen non ſit. & fallacia huius ignorantiæ eſt nimis ampla omnibus fallacijs cõueniens; vel poteſt ignorari quo ad ſecundarias conditiones, ſi exiſtimaret aliquis propoſitiones illas eſſe verè cõtradictorias, cũ non ſint, & de iſta eſt ſermo, quæ tot modis poteſt euenire, quot ſunt cõditiones contradictoriarũ, vt quinq; eſt medietas denarij, non eſt medietas binarij, ergo eſt medietas, & non medietas, non valet, quia nõ sũt ad idẽ; lignum eſt alteri æquale ſecundum longitudinẽ, inæquale ſecũdũ latitudinẽ, ergo eſt, & nõ eſt æquale, nõ valet, quia nõ sũt ſecũdũ idẽ: homo eſt ſpecies, nullus homo eſt ſpecies, ergo eſt, & nõ eſt ſpecies, nõ ſequitur, quia nõ eſt ſimilis, & eadẽ ſuppoſitio; Petrus hodie nõ currit, cras currit, ergo currit, & nõ currit, nõ valet, qa deeſt idẽtitas tẽporis; Petrus audit Sacrum in tẽplo, non audit in cubiculo, ergo audit, & nõ audit,

dit, eſt defectus identitatis loci.

64 Fallacia petitionis principij eſt, quādo idē per ſeipſum probatur,& hoc,vel iiſdem omninò verbis,& dicitur petitio principij ſtatim,vt homo currit,ergo homo currit,& hæc non eſt in vſu vel ſub alijs verbis, & hoc multipliciter,vt quando quis vteretur ſynonimis verbis, vt gladius cædit, ergo enſis cædit,vel cum particularis probatur per vniuerſalem,& è contra, vel cum definitum oſtēditur per definitionem & vniuerſaliter quando id, quod debet probari, oſtenditur per ignotius, vel æque notum; Verum eſt tamen, quod propriè loquēdo, & ex natura rei in his caſibus non ſemper committitur petitio principij, nā & definitio notior eſt in ſe definito, & totum partibus, aut è contra; poteſt tamen committi ad hominem,ſ.f.reſpondenti æque ignota ſint definitio,& definitū, totū, & partes, & tunc reſpectu ipſius reſpondentis cōmittitur petitio principij,quia æqualiter negabit propoſitionem aſſumptā ad probationem, in qua v. g.ponitur definitio, ſicut antea negauerat antecedens in quo erat definitum, quia æquè ignorat vtrumque.

65 Fallacia cōſequētis eſt deceptio proueniēs ex apparēti conuertibilitate ſecūdæ conſequentiæ cum prima,itaut ſicut prima eſt bona,ita putetur eſſe ſecūda; ex quo infertur,quod ad hanc fallaciā sēper ſunt duæ conſequentiæ,vel explicitè, ſi arguatur enthymematibus, vel implicitè, ſi arguatur ex maiori hypothetica conditionali, & per antecedens, & conſequens hic intelligitur

pro-

propoſitio, in qua aſſumitur inferius in ordine ad ſuperius, vel è contra; hæc enim fallacia fit in terminis non conuertibilibus, vt ſunt ſuperius, & inferius: idcirco tūc committitur huiuſmodi fallacia, quando nō rectè à ſuperiori ad inferius, vel è contra argumētamur; duobus autē modis nō rectè arguitur, ſicut duobus etiā modis optimè infertur, nā à ſuperiori ad inferius affirmatiuè nō valet, ſed è cōtra, ergo à poſitione cōſequētis ad poſitionē antecedētis cōmittitur hæc fallacia, quāuis arguēdo à poſitione antecedentis rectè poſitio conſequētis inferatur; poſitio eſt aſſumptio eiuſdem propoſitionis, deſtructio eſt aſſumptio cōtradictoriæ poſitionis, vndè in hoc diſcurſu eſt homo, ergo eſt animal, eſt animal, ergo eſt homo, committitur fallacia conſequentis, quatenus ſecunda conſequentia putatur recta, ſicut prima, & eſt à poſitione conſequentis, ſ. ab aſſumptione illius conſequētis *eſt animal*, ad aſſumptionem antecedentis. Deinde à ſuperiori ad inferius negatiuè tenet, non è contra, ideo à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis non valet, vt ſi eſt homo, eſt animal, non eſt homo, ergo non eſt animal; huc etiam ſpectant ſimiles ſyllogiſmi, Qui dicit te eſſe animal, dicit verum, qui dicit te eſſe aſinū, dicit te eſſe animal, ergo qui dicit te eſſe aſinum, dicit verum, in hoc arguitur à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis, ſeu à ſuperiori ad inferius affirmatiuè, ab eſſe animal, ad eſſe aſinum.

66 Fallacia ſecundum non cauſam, vt

cau-

cauſam eſt deceptio proueniens ex apparentia, quam habet vna propoſitio ad inferendam aliam, ac ſi eſſet verè illius cauſa, quod poteſt dupliciter euenire, primo quando fit duplex progreſſus, vnus in quo concluditur concluſio falſa, alter, in quo aſſignatur pro cauſa falſitatis concluſionis aliqua præmiſſarum, quæ verè non eſt cauſa. Secundò vt colligitur ex Sco.1. d.3. q.7. R. quando infertur falſa concluſio ex vna propoſitione, quæ tanquam cauſa aſſumitur illius falſitatis, cum tamen reuera non ſit, vt vinum inebriat, ergo eſt ebrius, inebriare enim non eſt cauſa ebrietatis in vino, ſed in alieno ſuppoſito.

67 Vltima fallacia eſt ſecundum plures interrogationes vt vnam; quatrupliciter .n. poteſt fieri interrogatio: Primò, quando vnum de vno quæritur, vt eſt ne Sortes homo? 2. quando vnum quæritur de pluribus, vt eſt ne Sortes, & bucephalus rationalis? 3. quando plura quæruntur de vno, vt eſt ne homo animal, & albus? 4. quando plura de pluribus quæruntur coniunctim, vt an homo, & talpa ſunt videntes, vel cœci? in his omnibus modis committitur hæc fallacia, præter quam in primo; & fit cùm vnica reſponſione ſatisfit pluribus interrogationibus apparentibus, ac ſi eſſent vna interrogatio, cum tamen pluribus egeat quæſitum illud reſponſionibus, vt ſi eſſent duo homines, vnus cœcus, alter ſurdus; & quæreretur an eſſent cœci, vel ſurdi; ſi reſponderetur; quod ſunt cęci, ergo ſurdus erit cęcus, ſi ſurdi, ergo cęcus erit ſurdus; quare dupli-

duplici reſponſione debet huic quæſito ſatisfieri, ſ. iſte eſt cęcus, & iſte eſt ſurdus, & diſtinctione vtendum. Hic notat Orbell. quod licet reſpondens affirmatiuè reſpondendo ducatur ad inconueniens, vt patet in exemplo adducto; ſi tamen negatiuè reſpondeat dicendo, non ſunt cęci, neq; ſurdi, ſolum apparenter ducitur ad inconueniens, non enim ſequitur, ergo nullus eſt cęcus, & nullus ſurdus, nam ſenſus illius reſpōſionis eſt, quod nec ambo ſunt cęci, nec ambo ſurdi; & hæc dicta ſufficiant pro complemento Inſtit. Dialect. vt facilius Tyrones ad Logicam magnam, & hanc quæſtionibus contextam gradum facere poſſint.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

447

Digitized by Google

Digitized by Google